

# મજાલિસે ઈજતેહાદી

: ગુજરાતી અનુવાદ :

ઈબ્રાહીમ બી. પટેલ, ભરૂચ

: પ્રકાશક :

અમીરૂલ મોઅમેનીન લાયબ્રેરી, ભરૂચ  
એ-૭૦/૨, એહમદનગર, મનુબર રોડ,

ભરૂચ-૩૯૨૦૦૧.

મોબાઈલ : ૯૪૨૬૪૦૩૬૭૨

# એક જરૂરી નોંધ

અમીરુલ મોઅમેનીન લાયબ્રેરી, ભરૂચ  
પાસે આયતુલ્લાહ અલ ઉઝમા  
અસ્સવ્યદ અલી હુસૈની સીસ્તાની  
(દા.બ.), રેહબર આયતુલ્લાહ અલ  
ઉઝમા સૈયદ અલી ખામેનાઈ (દા.બ.)

તથા

આયતુલ્લાહ અલ ઉઝમા બશીર હુસૈન  
નજફી (દા.બ.) ત્રણેય બુઝુર્ગોનો સેહમે  
ઈમામ ખર્ય કરવાનો ઈજાઝો છે.  
ઈજાઝો સંસ્થાકીય અને કાયમી છે.

# અવર બેંકર્સ

નીચેની બેંકોમાંથી કોઈપણ બેંકમાં  
નાણા જમા કરાવી શકાય છે.

(૧) હુસૈનઅહમદ ઈબ્રાહીમ પટેલ

AC : 25520100007654

IFSC : BARBOBRODAN

બેંક ઓફ બરોડા, શાખા મોહંમદપુરા, ભરૂચ.

(૨) શબ્બીરઅહમદ પટેલ

AC : 32598176055

IFSC : SBIN0003522

સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, શાખા કતોપોર  
દરવાજા, ભરૂચ.

## અનુક્રમણીકા

ક્રમ	વિગત	પેજનં.
	વહાલા વાચકો સાથે હળવી પળોમાં વાતચીત	૬
	મનકબત મોહસીને ઈસ્લામ હઝરત અબુતાલિબ અલયહિસ્લામ	૧૦
	ઇમરાનાનો બખેડો-ઝઘડો અને ફિકહે જાફરીનો ફતવો	૧૫
(૧)	મજલીસ-૧	૨૩
(૨)	મજલીસ-૨	૧૦૨
(૩)	મજલીસ-૩	૧૪૨
(૪)	મજલીસ-૪	૧૮૩
(૫)	મજલીસ-૫	૨૨૪

(૬)	મજલીસ-૬	૨૬૭
(૭)	મજલીસ-૭	૩૦૪
(૮)	મજલીસ-૮	૩૪૪
(૯)	મજલીસ-૯	૩૮૧
(૧૦)	મજલીસ-૧૦	૪૨૧
(૧૧)	મજલીસ-૧૧	૪૫૮

# વહાલા વાચકો સાથે હળવી પળોમાં વાતચીત

## બિસ્મીલ્લા હિરૈહમા નિરૈહીમ

છેલ્લા એક વર્ષથી મારા મગજમાં એક વિચાર આવ્યા કરતો હતો કે મોમીનોને મજલિસની કોઈ કિતાબ આપું. વિશાળ ખજાનાને ઉથલાવતાં મૌલાના નસીરુદ્દીન ઈજતેહાદી મરહુમ તથા મૌલાના સૈયદ જાનઅલી સાહેબ કાઝિમી મરહુમની મજલિસની કિતાબો ધ્યાન ઉપર આવી. આ બંને આલિમો શીયા જગતના પ્રખ્યાત આલિમો છે.

મૌલાના નસીરુદ્દીન ઈજતેહાદી સાહેબ તો એક કવિત્વ શક્તિ ધરાવનાર બહોળા ઈલ્મના માલીક હતા. આપ બોલે છે તો જાણે મોતી ખરતાં હોય એમ લાગે છે. સમજવામાં પણ બળ પડે તેવી

અલંકારિક ભાષામાં આપની મજાલિસો છે. મેં અઘરા શબ્દોના અર્થ આપી દીધા છે, આખી કિતાબ કોમ્પ્યુટરમાં નાખી દીધા પછી ભાઈ મોહંમદરઝા (પ્રિન્ટવેલ પ્રિન્ટર્સ) સાહેબે પ્રથમ પુસ્તક જોઈ મારું ધ્યાન દોર્યું કે ઈબ્રાહીમભાઈ આ મજાલિસોમાં અઘરા શબ્દોના અર્થ અને કોઈક કોઈક સમજૂતિ પોઈન્ટસ નહીં આપવામાં આવે તો આપણા સમાજને સમજવામાં તકલીફ પડશે. વાચકોને જે ઈલ્મી ફાયદો થવો જોઈએ તે નહીં થાય. આપણને વળતર મળવું જોઈએ.

પછી જ્યારે બીજા પુસ્તક વખતે કિતાબ મારા હાથમાં આવી તો મેં મોહંમદરઝાભાઈની સૂચના ઉપર અમલ કરી અઘરા શબ્દો તથા તેના અર્થ દરેક પેજની નીચે જ લખી દીધા. કોઈક સમજૂતિ મજાલિસે ઈજતેહાદી- 7

પોઈન્ટસ પણ લખ્યા, કોઈક શબ્દો પેજની નીચે ન મળે તો તે શબ્દો આસપાસ પેજ ઉપર તો ઈન્શાઅલ્લાહ મળી જ જશે. વાચકો આટલી તકલીફ ઉઠાવી લેશે. ક્ષમાચાચના.

આ તબક્કે ભાઈ મોહંમદરઝાના યોગદાનની હું કદર કરું છું. સાથે દુઆ કરું છું કે અલ્લાહ આ કિતાબના સવાબમાં મારી સાથે ભાઈ મોહંમદરઝાને પણ ભરપુર બદલો દુનિયા અને આખેરત બંનેમાં આપે.

બીજી એક અગત્યની વાત તરફ વાચકોનું ધ્યાન દોરું છું. આપ લોકો જ્યારે આ કિતાબનું વાચન શરૂ કરો ત્યારે દરેક મજલિસ પઢતાં અગાઉ સલવાત અને એક સુરએ ફાતેહા અવશ્ય પઢશો.

તેનો સવાબ આ કિતાબને વકફ કરાવનાર મોમીનોના મરહુમીનને બક્ષી આપશો.

જો સમૂહમાં પરિવાર સહિત મજલિસનું આયોજન થાય તો સુરએ ફાતેહ સાથે અલગથી દુઆ માટે હાથ ઉઠાવી જે મરહુમીનો માટે આ કિતાબ વકફ થઈ છે. તેમના માટે અવશ્ય દુઆ કરશો.

જો વાચકોને મારી આવી લિપીયાંતર મજલિસો ગમશે, સમજાશે, ઈલમી ફાયદો થશે અને વાંચકો ઇચ્છશે તો હું ઈન્શાઅલ્લાહ આવી બીજી પણ મજલિસોની કિતાબો આપતો રહીશ.

ગુનેહગાર

ઈબ્રાહીમ બી. પટેલ

ભરૂચ

मनकबत मोहसीने ईस्लाम हजरत

अबुतालिब अलयहिस्लाम

कया बयान हो लइओमें अउमते अबुतालिब,

कब कलमसे मुमकीन हे मिदहते अबुतालिब

सिरते मोहंमदका आयेना बतायेगा

अकस बनके यमकी हे सीरते अबुतालिब

हैदरी शुजाअतको देखकर समज लिजुये

हमसे पुछते कया हो कुव्वते अबुतालिब

दीनको संभाले हैं दीनको बचायें हैं,

दवलते ढदीजा ओर हयबते अबुतालिब

मुस्तुफ़ाकी रहमत हे सरपे सारे आलम के,

मुस्तुफ़ाके सरपर हे रहमते अबुतालिब.

कोन उसकी वुसअतका कर सकेगा अंदाजा,

बेकरां समंदर हे सइकते अबुतालिब.

કિસ જતનસે મુરસલકી જિંદગી બચાવે હૈં,  
પુછ લિજીયે બિસ્તરસે હિકમતે અબુ તાલિબ.

કુફને તો બરસાએ, લાખ ખંજર વ ભાલે,  
ઢાલ બન ગઈ હકકી, જુરઅતે અબુતાલિબ.

એક તરફ નુબુવ્વત હે, એક તરફ ઇમામત હે,  
દરમ્યાન દોનોકે નુસરતે આબુતાલિબ.

કયા ચયા ભતીજેકે સામને પઢે કાલિમા,  
જબ અમલ સે ઝાહિર હે નિચ્યતે અબુતાલિબ.

ખાનએ ખુદા જિસકે લાલકા ઝયાખાના,  
ઈસસે બડકર કે કયા હોગી અઝમતે અબુતાલિબ.

ગુલશને રિસાલતકા વો ગુલાબ હૈં અહમદ,  
જિસકી પત્તી પત્તી મેં હે નકહતે અબતાલબ.

મોહસીને મોહંમદકો ઉમ્મતી કહૈં કાફિર,  
ખાક સમજીયે દુનિયા વકઅતે અબુતાલિબ.

કુફ હર હકીકત હે આપકી અદાવત બસ,  
હે દલીલ ઈમાનકી ઉલફતે અબુતાલિબ.  
બેઝમીર લોગોં કે ભૂલને સે કયા હોગા ?  
દીને હક ન ભૂલેગા ખિદમતે અબુતાલિબ.

હે રકમ કિતાબોંમેં નામ બાપ બેટેકા,  
કયા મિટાએગી દુનિયા શૌકતે અબુતાલિબ.

ગુંજ જિસકે બેટેકે, નામકી અઝાંનોમેં  
હશ્રતક ન કમહોગી શોહરતે અબુતાલિબ.

નસ્લ ઉસકી ફૈલી હે આજ સારે આલમમેં,  
દેખ લે આમાના યે બરકતે અબુતાલિબ.

સૈયદુલ કદર ભી હૈં દાઇએ હરમી ભી હૈં,  
સરઝમીને મક્કા હે સરવતે અબુતાલિબ.

જિસ કદર ભી ફેલેગા દીનેહક આમાનેમેં  
જાન લિજિયે ઇસકો નેઅમતે અબુતાલિબ

મઅરેફતકી આંખોસે દેખ લિજિયે અખ્તર

સુરતે મોહંમદમેં સુરતે અબુતાલિબ.

(શાએરૂ રૂહે હરમ અખ્તર બેંગલોરી)

શબ્દાર્થ : મનકબત = પ્રશંસા, વંદના,  
તારીફ, મોહસીન = ઉપકારી, એહસાન કરનાર,  
શુજાઅત = શૂરવીરતા, બહાદુરી, વુસઅત =  
વિશાળતા, સફકત = પ્રેમ, હિકમત = બુદ્ધિશક્તિ  
દ્વારા, ઢાલ = પહેલાંના જમાનામાં તલવાર અને  
ભાલાના વારથી બચવા લોખંડ કે તાબાના થાળી  
આકર ઉપર કાયબાનું ચામડું લગાવી પાછળ  
હેન્ડલ બનાવતા. તલવારના વારની સામે ધરી  
દેતા., નુસરત = મદદ કરવી, અઝમત = ઈઝ્ઝત,  
વકઅત = ઈઝ્ઝત, બેઝમીર = જેમનો અંતરાત્મા  
મરી પરવાર્યો છે. તેવા લોકો., શૌકત = શાન, રોબ,  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 13

દાઈએ હરમ = દાઈ એલલ્લાહ, અલ્લાહ તરફ  
 બોલવનારો, મઅરેફત = પરિચય, જાન પેહયાન,  
 રૂહાની પેહયાન., મિદહત = મદહનું બહુ વચન છે.  
 પ્રશંસા શ્લાધા, તારીફ, હયબત = ધાક, બીક,  
 ડરપોક, બેકરાં સમંદર =, જનતસે = ખૂબ જ  
 સાચવીને, જુરઅત = હિમ્મત, ઝયાખાના =  
 પ્રસુત્તિગૃહ, નકહત = સુગંધ, મહેક, ખુશબો, ઉલફત  
 = મહબ્બત, રકમ = લખવું, શોહરત = ખ્યાતિ,  
 નેકનામી, સરવત = સ્મૃત્તિ, વૈભવ.

ઇમરાનાનો બખેડો-ઝઘડો અને ફિકહે

જાફરીનો ફતવો

બિસ્મીલ્લા હિરૈહમા નિરૈહીમ

(મૌલાના સૈયદ અહમદ રઝા રિઝવી  
અમદાવાદ માહે રજબ હિજરી ૧૪૨૬ “ઈસ્લાહ”ના  
સૈજન્યથી)

શાદી કરી પુત્રના હમબિસ્તર થયા પછી  
સસરો વહુ સાથે ઝિના કરે, તો પુત્રની પત્ની પુત્ર  
માટે હરામ થતી નથી. ઝાનીએ તોબા કરવી  
જોઈએ. જો ઈસ્લામી હુકુમત હોય તો આ હરામ  
કાર્યની સજા કતલ છે. જો હુકુમત ઈસ્લામી ન હોય,  
તો હદ નથી કારણ કે તેને લાગુ કરનાર કોઈ નથી.

(અસબાબે તહરીમ, પેજ નં. ૨૦૮  
મજમઉલ મસાએલ. આયતુલ્લાહ સૈયદ મોહંમદ  
રઝા ગુલપાયગાની)

## અહાદીસ

(૧) જો બાપ પુત્રની પત્ની-વહુ સાથે ઝિના કરે, તો પત્ની તેના પતિ ઉપર હરામ થશે નહિ. એજ રીતે જો પુત્ર પિતાની પત્ની અથવા કનીઝ સાથે ઝિના કરે તો તે સ્ત્રી બાપ ઉપર હરામ થશે નહિ.

(ઉરવતુલ વુસ્કા ભાગ-૨ પેજ નં. ૮૩૦  
કિતાબુન્નિકાહ આયતુલ્લાહ સૈયદ મોહંમદ કાઝિમ  
તબાતબાઈ)

(૨) કોઈ સ્ત્રી સાથે કોઈ વ્યક્તિ શાદી કરે, અને હમબિસ્તર પણ થઈ જાય. પછી આ શાદી-શુદા પુરુષ પોતાની પત્નીની મા કે પુત્રી સાથે ઝિના કરે

અથવા લિવાતત કરે પત્નીના પુત્ર સાથે, બાપ સાથે અથવા ભાઈ સાથે.

અથવા

આ શાદીશુદા પુરુષ બાપની એવી કનીઝ સાથે ઝિના કરે, જે કનીઝ સાથે બાપ આ હમબિસ્તર થઈ ચુક્યો હોય.

તો ઉપરોક્ત કાર્યોને કારણે આ શાદીશુદા પુરુષની પત્ની તેના ઉપર હરામ થશે નહિ.

કારણ કે ઉપરોક્ત કૃત્યો અથવા એના જેવાં અન્ય કૃત્યો કરવાથી પૂર્વ કાલિન હલાલ-ગુજિસ્તા હલાલ-પાછલું જે હલાલ હતું તે, હરામ થશે નહિ.

(જવાહિરૂલ કલામ પેજ નં. ૩૬૪ કિતાબુન્નિકાહ ભાગ-૨૯ મોહંમદ હુસૈન નઝફી આયુતલ્લાહ)

(૩) સહાબાનો એક સમૂહ સહલ બિન ઝિયાદથી, એમણે મુસા બિન જઅફરથી એમણે ઉમર બિન સઈદથી, એમણે મુસ્દહ બિન સદકાથી, એમણે અમ્મારથી, એમણે સબી અબ્દુલ્લાહ અલયહિસ્લામથી રિવાયત નકલ કરી છે.

એક વ્યક્તિ પાસે કનીઝ છે. આ વ્યક્તિ તેનો માલિક છે. આ માલિકના કનીઝ સાથે સોહબત કરતાં અગાઉ માલિકના પુત્રે બાપની કનીઝ સાથે સોહબત કરી અથવા એક વ્યક્તિએ એક સ્ત્રી સાથે ઝિના કરી, તો શું આ પરિસ્થિતિમાં ઝાનીનો બાપ ઝાનીયા સ્ત્રી સાથે શાદી કરી શકે છે ? ઈમામે ફરમાવ્યું “નહીં” નથી કરી શકતો.

પરંતુ જ્યારે એક પુરુષ કોઈ સ્ત્રી સાથે શાદી કરી લે, પછી તે પોતાની પત્ની સાથે વતી પણ કરે, મજલિસે ઈજતેહાદી- 18

મતલબ સોહબત કરે. પછી જેણે વતી કરી છે તેનો પુત્ર તે સ્ત્રી સાથે ઝિના કરે તો બાપની પત્ની ઉપર કોઈ અસર થશે નહિ. મતલબ આ કે આ સ્ત્રી જે બાપની પત્ની હતી. જે હલાલ તરીકાથી બાપ માટે હલાલ થઈ હતી. તેના પુત્રે બાપની પત્ની સાથે ઝિના કરી લીધી તેના કારણે આ પતિ-પત્ની (બાપ અને તેની પત્ની) ઉપર આ ઝિનાની કોઈ અસર થશે નહિ. એટલા માટે કે

“હરામ હલાલ કો ફાસિદ નહીં કરતા”

હરામ કાર્ય ઝિના અગાઉના હલાલ નિકાહને બરબાદ કરી શકતું નથી. વિકૃત કે દુષિત નથી કરી શકતું. આ જ હુકમ કનીઝને પણ લાગુ પડશે.

(કિતાબુન્નિકાહ પેજ નં. ૪૨૦)

(૪) મોહંમદ બિન કુઝૈલ અબી સલાહથી તેમણે અબી અબ્દુલ્લાહ (અલ.)થી રિવાયત નકલ ફરમાવી છે. “જો કોઈ વ્યક્તિ કોઈ સ્ત્રી સાથે ઝિના કરે તો તે સ્ત્રીની પુત્રી તેના ઉપર (મા સાથે ઝિના કરનાર ઉપર) હંમેશા માટે હરામ થઈ જાય છે. પરંતુ જો આ પુરુષે મા સાથે ઝિના કરતાં અગાઉ તેની પુત્રી સાથે નિકાહ કરી લીધા હોય, અને હમબિસ્તર ન થયો હોય. તો તેના નિકાહ બાતીલ થઈ જાય છે. (નિકાહ રદ થઈ જશે.) પરંતુ આ પુરુષે આ સ્ત્રી સાથે નિકાહ પઢ્યા, તેની સાથે હમબિસ્તર થયો, પછી તેની મા સાથે ઝિના કરી તો તેના નિકાહ બરબાદ થશે નહિ. મતલબ કે કોઈ સ્ત્રી સાથે નિકાહ પઢી-હમબિસ્તર થયા પછી તેની માની સાથે ઝિના કરવું તેના નિકાહને ફાસિદ નહીં કરે.

કારણ કે કોઈ હરામ કાર્ય અગાઉના હલાલ કાર્યને  
હરામ કરી શકતું નથી.

એક વ્યાપક નિયમ - સર્વ સામાન્ય કાયદો

(૫) નિસંશય ! હરામ હલાલને ફાસિદ (બરબાદ-  
રદ) નથી કરી શકતું.

(કિતાબુન્નિકાહ, તેહઝિબુલ અહકામ  
શૈખતાઈફા અબી જઅફર તુસી ભાગ-૭ પેજ નં.  
૨૯૫)

(૬) હરામ કાર્યથી હલાલ વસ્તુ હરામ નથી બની જતી.

(૭) હરામ કામથી હલાલ કદીપણ હરામ નથી બની  
જતું.

ફિકહે જાફરીનો ફતવો પૂર્ણ થાય છે.

રજૂ કર્તા (અનુવાદ)

ઈબ્રાહીમ બી. પટેલ

એહલે સુન્નત બિરદારીની વિશ્વાસપાત્ર  
કિતાબ સનન ઈબ્ને માજા પેજ નં. ૬૪૯ હદીસ નં.  
૨૦૧૫.

આ હદીસની નીચે હાંસિયામાં લખ્યું છે કે  
ફાએદો :- ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિમાં (ઈમરાના જેવા  
કેસમાં) હરામ થવું સાબિત થતું નથી અને સંદેહ આ  
છે કે જેની સાથે ઝિના કરવામાં આવી છે. તે સ્ત્રીના  
નિકાહ થઈ ચૂક્યા છે. તો તે પોતાના પતિ ઉપર  
હરામ થતી નથી.

## મજલિસ-૧

બિસ્મીલ્લા હિરૈહમા નિરૈહીમ

અમ્માબાદ : ફકદ કાલલ્લાહો તબારકઅ વતઆલા

ફિલ કુઆર્નીલ હકીમ,

મન કતલઅ નફસમ બેગયરે નફસીન અવ

ફસાદીન ફિલ અરૈ ફકઅ અન્નમા કતલન્નાસઅ

જમીઆ, વમન અહયાહા ફકઅ અન્નમા

અહયન્નાસઅ જમીઆ.

(સુરા માએદહ આયત નં. ૩૨)

ઓર જિસને એક નફસકો બેગૂનાહ કતલ ક્રિયા, યા ઝમીનમેં ફસાદ ક્રિયા, તો ગોયા ઉસને તમામ ઈન્સાનોંકો કતલ ક્રિયા. ઓર જિસને એક

નફસકો ઝિન્દા ક્રિયા તો ગોયા ઉસને તમામ  
ઈન્સાનોકો ઝિન્દા ક્રિયા.

મોઅઝઝ સામેઈન ! અલ માએદહમેં  
ખાલીકે કાએનાતકા ઈરશાદ હો રહા હે કે જિસને  
એક નફસકો કતલ ક્રિયા તો ઉસકા ગુનાહ ફક્ત યે  
નહીં હે કે વો સિફ્કે એક ઈન્સાનકા કાતિલ હે, બલકે  
વો તમામ ઈન્સાનિયતકા કાતિલ હે... ઓર જિસને  
એક નફસકો ઝિન્દા ક્રિયા ઓર એક ગૂમરાહ  
ઈન્સાનકો હિદાયત દી તો ઉસકા અજ્ર ફક્ત યે નહીં  
કે ઉસને એક નફસકો હિદાયત કી, બલકે ઉસકા  
સવાબ ઈતના હે કે ગોયા ઉસને આલમે  
ઈન્સાનિયતકો ઝિન્દગી દી.

હયાતે અબ્દી

કતલકી દો અકસામ હૈં (૧) જિસ્મકા કતલ  
 (૨) રૂહકા કતલ. યાની કિસી ઈન્સાનકા જિસ્મ કતલ  
 કર દિયા જાયે, તો ઉસકા જિસ્મ ખતમ હો જાયેગા.  
 યે કતલકી પેહલી કિસ્મ હે. ઓર કતલકી દુસરી કિસ્મ  
 યે હે કે રૂહકો કતલ કર દીયા જાયે. કુર્આનમેં  
 ખુદાવંદે આલમકા ઈરશાદ હે કે :

વલા તહ સબન્નલ્લઝીનઅ કોતેલુ ફી સબીલીલ્લાહે  
 અમવાતન બલઅહયાઉન ઈન્દઅ રબ્બેહીમ યુરઝકુન.

(સુરા આલે ઈમરાન આયત નં. ૧૬૯)

ઓર ખ્યાલ ભી મત કરના કે વો લોગ જો  
 ખુદાકી રાહમેં કતલ કર દીએ ગયે હૈં વો (રૂહકે  
 એતેબારસે ભી) મુરદહ હૈં. બલકે વો ઝિન્દહ હૈં ઓર  
 અપને પરવરદિગારકે પાસ રિઝક પાતે હૈં.

ખુદા ફરમાતા હે કે કુછ ઈન્સાનોકી રૂહકો કત્લ કર દિયા ગયા હે. વો ચલ ફિર રહે હૈં, કમા રહે હૈં, ખા રહે હૈં ઓર આહિરન ઝિન્દહ હૈં. મગર ઈરશાદ હોતા હે કે ઉનકી રૂહકો કત્લ કર દીયા ગયા હે. વો હકીકતન મુરદહ હૈં લેકિન આહિરન ઝિન્દહ હૈં. વો અલ્લાહ ઉસકે રસૂલ ઓર કુર્આનકી નઝરમેં મુરદહ હૈં. ક્યોંકિ ઉન્હોંને શયતાનકી પેરવીમેં અપની રૂહકો કત્લ કર દીયા હે. ગુનાહ કરકે અપની રૂહકો કત્લ કર દીયા હે. અબ યે ઝિન્દહ લાશેં હૈં.

યહી કુર્આન ઈસ મકામ પર ફરમાતા હે કે કુછ વો લોગ હૈં જિનકે જિસ્મોંકો કત્લ કર દીયા ગયા હે. ઓર આહિરન વો મુરદહ હૈં મગર હકીકતમેં વો મૂરદહ નહીં હૈં. બલકે ઉનકી જિંદગી હંમેશા રહનેવાલી જિંદગી હે. ઉનકી હયાત “હયાતે

દાએમી” છે. ઓર ઉસી હયાતકા નામ “શહાદત” છે. ઉનકે જિસ્મોંકો કાટ દીયા ગયા છે. ઉનકે જિસ્મ ફના હો ચૂકે હૈં. લેકિન ઉનકી રૂહને આબેબકા હાસિલ કર લીયા છે. જિસકે બાદ ફનાકા એહસાસ હી નહીં. શહીદ ઝાહિરન કત્લ હોકર ફના હો જાતા છે. મગર ઉસકી રૂહ હયાતે અબદી હાસિલ કર લેતી છે.

या अथ्योहल्लज़ीनअ् आमनु कुअनज़ोसअ्कुम व  
अहलीकुम नारा.

(સુરા તહરીમ આયત નં. 5)

અથ ઈમાનવાલો ! અપને આપકો ઓર અપને ઘરવાલોંકો આગસે બચાવો.

અઝીઝાને ગિરામી. ખુદારા ! અપને આપકો ઓર અપની અવલાદકો મહફૂઝ રખીએ કે કહીં મજાલિસે ઈજતેહાદી- 27

ઐસા ન હો કે હમારે ઓર હમારે બચ્ચોંકી રૂહકો કતલ કર દીયા જાયે.

## ઈસ્લામકે ખિલાફ ઈસ્તેઅમારકી સાઝિશેં

ઈસ્લામ જો હમારી દુનિયા વ આખેરતકી ખુશબખ્તીયોં ઓર સઆદતોંકે લિયે નાઝિલ હુવા કે દુશ્મન ઈસ દૌરે જદીદમેં ઈસ્લામકે માનનેવાલોંકો કતલ નહીં કરતે. વો કુર્આનકો કતલ નહીં કરતે. વો પુરાને જમાનેકે ફિરઓન થે. જો અપની રિઆયાકો કેદ કરતે થે. ઓર ઉનકો કતલ કરતે થે.

યસુમુનકુમ સૂઅલ અઝાબે યોઝબ્બેહુનઅ

અબ્નાઅકુમ વ યસતહયુનઅ નિસાઅકૂમ

(સુરા બકરહ આયત નં. ૪૯)

વો તૂમકો બડા અઝાબ દેતે, ઓર તૂમહારે બેટોંકો ઝબહ કરતે થે. ઓર તૂમહારી ઓરતોંકો ઝિન્દહ રખતે થે.

મગર આજકે જદીદ ફિરઓન કતલ નહીં કરતે. કયદખાને નહીં ભરતે, બલકે ઉનકી કોશીશ હોતી હે કે રૂહે ઈસ્લામકો કતલ કર દીયા જાયે. રૂહે કુર્આનકો કતલ કર દીયા જાયે. મુસલમાન આઝાદ રહેં, મગર ઉનકે ઝહન મગરિબકે ગુલામ રહે. મુસલમાન તો દુનિયામેં નઝર આવે. મગર રૂહે ઈસ્લામકા કહીં વુઝૂદ ન મિલે. કુર્આન હર જગહ, હર ઘરમેં ઓર હર મસ્જિદમેં નઝર આવેં. મગર કુર્આન પઢનેવાલોંકે દિલ અઝમતે કુર્આનસે ગાફિલ ઓર રૂહે કુર્આનસે નાવાકિફ હો. અગર મુસલમાનોંસે રૂહે ઈસ્લામ ઓર જઝબયે ઈમાનીકો નિકાલ દિયા મજાલિસે ઈજતેહાદી- 29

જાએ. તો મુસલમાન હંમેશા ઝિલ્લત ઓર પસ્તીકી ગૂમરાહીયોં મેં પડે રહેંગે. ઓર ન દુનિયા પર હુકુમત કર સકેંગે. બલકે લડતે ઝઘડતે રહેંગે. ઓર ઈસકે નતીજેમેં કભી સૂફન ન પા સકેંગે. લેકીન અગર મુસલમાનોંકે કુલુબ નૂરે ઈમાનીસે મુનવ્વર રહે, ઈસ્લામસે આશના ઓર રૂહે કુર્આનસે વાકીફ હોંગે ઓર મઆશરેમેં ઉનકા વુજુદ હોગા તો યે મુસલમાન ઈસ કુર્આન વ ઈસ્લામકી રૂહ કી વજહસે સારી કાએનાત પર છા જાએંગે. લેહાઝા આલમે કુફકી યે કોશીશ હે કે કિસી તરહસે રૂહે ઈસ્લામ વ કુર્આનકો ખતમ કર દીયા જાએ.

મલઉન સલમાન રૂશદીને એક કિતાબ લીખી હે ઓર ઉસ મલઉનકો વો કિતાબ “શયતાની આયાત” લિખને કે લિયે ઝાહિરન પાંચ લાખ મજાલિસે ઈજતેહાદી- 30

પાઉન્ડઝ ઈચે. જબ કે દિગર કંપનીયોને ઓર  
 બહુત સારા રૂપિયા ઈયા. ઓર ઉસ કિતાબકો  
 સા/’;;લકી બેહતરીન કિતાબ કરાર ઈયા ગયા. ઉસ  
 કિતાબમે પેગંબરે ઈસ્લામ ઓર એહલેબયત  
 (અલ.) કો બુરા કહા ગયા હે. ઉનકો ગાલીયાં ઈ  
 ગઈ હે. કુર્આનકો જુઠલાયા ગયા હે, ઓર ઈન્તેહાઈ  
 ઘટીયા કિસ્મકી ઝબાન ઈસ્તેમાલ કી ગઈ હે.  
 હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલ.) કો બૂરા કહા ગયા હે. અબ  
 બતાઈએ હઝરત ઈબ્રાહીમ તો ઈસાઈઓકે ભી નબી  
 હૈં. જબ કે ઉસ મલઉનકો કિતાબ લિખનેકે લિયે  
 રૂપિયા દિયા ગયા હે. દેખિયે ઈસ્લામકી દુશ્મનીમેં  
 આલમે કુફ ઈતના મુત્તહિદ હો ગયા. ઓર હમ એક  
 અરબ મુસલમાન કિતને મુન્તશીર હૈં. પેગંબરે  
 ઈસ્લામ (સલ.) પર તોહમતેં લગાઈ ગઈ ઓર બુરા

કહા ગયા. પેગંબરે ઈસ્લામ પર તોહમત લગાને સે  
 તો મુસલમાનકો ગયરત આની યાહિયે. ઓર જિસ  
 મુસલમાનકો પેગંબરે ઈસ્લામ પર તોહમત  
 લગાનેકે નતીજેમેં ગયરત નહીં આઈ ઉસે  
 મુસલમાન નહીં કેહના યાહિયે. પેગંબરે ઈસ્લામ  
 અસહાબે રસૂલ ઓર એહલેબયત (અલ.) કો બૂરા  
 ભલા કહા ગયા. તોહમતેં લગાઈ ગઈ, ઓર  
 ગાલીયાં દી ગઈ. તો આપને દેખા કે સિફ્કે એક મુલક  
 ઈસ્લામી જમહુરીયએ ઈરાન હી થા, જિસને  
 બર્તાનીયાંસે અપને તઆલ્લુકાત તોડ દીયે. જબ કે  
 હમારે અપને મુલક કે મુસલમાન ઈસ્લામ કે  
 શયદાઈ હોને ઓર શરીઅતે ઈસ્લામ કો નાફિઝ  
 કરનેકા દાવા કરતે હૈં. હમારે વજીરે આઝમને  
 બરતાનીયાંકા દૌરા કિયા.ઉસકે લીડરોંકે સાથ હાથ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 32

મિલાયા ઓર ઉન કાફિરોંકે સાથ ખાના ખાયા.  
 યાની જો મુલક બરતાનીયાં પેગંબરે ઈસ્લામ કે  
 ખિલાફ સલમાન રૂશદીકો તહરીક દે. ઓર ઉસકી  
 હિફાઝતકે લિયે લાખો પાઉન્ડઝ ખર્ચ કરે. ઉનકે  
 સાથ હમારા મુલક દોસ્તી કરે. ઓર યે હાલત સીફું  
 હમારે મુલક હી કી નહીં હે. બલકે તમામ મમાલિક  
 યાહે વો ઈસ્લામી હોં યા ગયર ઈસ્લામી, કી  
 બરતાનીયાંસે દોસ્તી હે. ક્યોં ? સિફું ઈસલિયે કે  
 સલમાન રૂશદીને આલમે કુફ્ર ઓર બરતાનીયાંકી  
 પુશ્ત પનાહી પર કુર્આન ઓર રસૂલે ઈસ્લામ ઓર  
 રેહબરાંને દીનકે ઉપર ઝહેર ઊગલા. ફૌરન  
 ઈસ્લામી જમહુરીયએ ઈરાનને ઉસસે અપને  
 તાઅલ્લુકાત કાટ દિયે. ઉન તાઅલ્લુકાતકા તૂટના  
 થા કે તમામ યુરોપ બિરાદરી કે ઈસાઈ મુત્તહીદ હો  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 33

ગયે ઓર તમામ મમાલીકને ઈરાનસે અપને સફીરોંકો વાપસ બુલા લિયા.

### અસલ વુજુહ

અઝીઝાને ગિરામી - ઝરા તવજજોહ કરેં કે યે તોહીન આમેઝ કિતાબ કયોં લિખાઈ ગઈ ? ઉસ પર ઈતના ખર્યા કયોં કિયા ગયા ?

ઉસકી અસલ વુજુહ યે હે કે યુરોપવાલે દેખ રહે હેં કે ઈરાનમેં ઈસ્લામી ઈન્કિલાબકે બાદ ખુદ લંડનમેં કઈ મોલવી અમામા પહેન કર તકરીર કર રહે હેં. ઉનકે ઝહેન રોશન ઓર દીલ પલટ ચૂકે હેં ઓર ઉનકે કોલુબમેં ઈસ્લામ પહુંચ ચુકા હે. ઓર આપકો યે સુનકર તાઅઝઝુબ હોગા કે ફાંન્સકા એક બાશીન્દા મુસલમાન હોને કે બાદ કુમ જો ઈસ્લામી ઉલૂમકા મરકઝ હે, મેં તાલીમ હાસિલ કરને આયા

ઓર ઈરાન પર ઈરાકકી જાનિબસે ઠોપી જાનેવાલી કુફ્ર ઓર ઈસ્લામ કી જંગમેં વો છુપકર મહાઝે જંગ ચલા ગયા. ઓર વહાં શહીદ હો ગયા. ઓર અબ યે દેખિયે કે ઉસકી શહાદતને કયા રંગ દિખાયા કે જબ ઉસકી શહાદતકી ખબર ઈસ્લામી જમહુરીએ ઈરાનને ઉસકે વાલીદૈનકો સુનાઈ તો ઉસકે વાલીદૈન ઉસકી શહાદત તક ઈસાઈ થે... જો ઉસકી અઝીમુશ્શાન સુર્ખ મોતકી ખબર સુનકર ઈસ્લામ કબુલ કર લીયા. બેટા અપની હયાતીમેં ઉનકો બારહા તબ્લીગ તો કિયા હી કરતા થા. ન સિફ્ વો મુસલમાન હુએ, બલકે ઉનકે સબ ખાનદાનવાલે મુસલમાન હો ગયે.

ઝમાનએ કદીમમેં તેહરીકે પાકિસ્તાનસે કબ્લ જુનુબી એશિયા બર્હે સગીર કોઈ આલીમ રૂસી મજલિસે ઈજતેહાદી- 35

લીડર લેનીનકે પાસે ગયા થા. કે ઉસકો બતાએ કે  
 ઈસ્લામ મુકમ્મીલ ઝાબતએ હયાત હે. એક  
 મુકમ્મીલ નિઝામ હે ઓર ઈસ્લામમેં બહુત ગુંજાઈશ  
 ઓર આસાની હે. ઉસ ઝમાને મેં રૂસમે કોમ્યુનિસ્ટ  
 નિઝામ આ ચૂકા થા. લેનીનને જવાબ દીયા કે  
 આપકા કેહના દુરસ્ત હે. અગર ઈસ્લામ ઈતનાહી  
 અચ્છા હે તો દુનિયામેં કિસી એક મુલકમેં ઉસકા  
 અમલી નમૂના દિખાઈએ. અગર ઈસ્લામ કિસી  
 મઆશરેકી દુરસ્તગી ઓર ઉસે મનઝીલે ઈરતેકા  
 તક પહુંચાનેકી સલાહીયત રખતા હે તો ફિર  
 ઈસ્લામી નિઝામ કિસી મુલક મેં નાફિઝ કયોં નહિ ?  
 એ આલિમ એ સુનકર વાકેઅતન... ખામોશ હો ગયે.  
 કયોં કે ઉસ ઝમાનેમેં ઈસ્લામકા અમલી નમૂના યા  
 મોડેલ કિસી એક મુલકમેં ભી નહીં થા. લેકિન

અલહમ્દોલ્લાહ ! આજ ઈસ્લામ ભી હે ઓર વો  
 બેહતરીન મોડેલકે તોર પર હમારે સામને ભી  
 મોજુદ હે. આજ ભી ઈસ્લામ વક્તકે તમામ  
 તાકાઓકો પુરા કર રહા હે. મઆશેરે ઓર  
 ઇન્સાનિયતકો જદીદ તરકકી ઓર મનાઝિલે  
 ઈરતેકાઅ્સે ભી મુકમ્મીલ નમૂના નઝર આયેગા.  
 ઓર ઉસકા નતીજા યે હે કે આજ યુરોપ ઓર  
 મગરિબમેં ભી ઈસ્લામ તેઝીસે ફેલ રહા હે. લેહાઝા  
 ઉઝ્હોને મિલકર ઈસ ઈસ્લામી ઈન્કિલાબકો રોકનેકે  
 લિયે સદ્દમકો મદદ કરકે ઈરાન પર હમલા  
 કરવાયા. પુરા યુરોપ સદ્દમકે સાથ થા. જબ સદ્દમ  
 શાહી મદદોંકે બાવજુદ કમજોર પડ ગયા તો  
 ઈન્કિલાબ ઉલઝાને કે લિયે તોહીન આમેઝ કિતાબ  
 સલમાન રૂશદીસે લિખવાઈ. તાકે લોગોં કે ખ્યાલાત  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 37

વ નઝરીયાત મુનતશીર ઓર મુતનફિર હો જાયે. ઓર ઉનકે અપને મમાલિકમેં ઈસ્લામ અપના અસર ન દિખા સકે. મતલબ ઈન્કિલાબ ઈરાનસે બાહર ન નીકલને પાયે. મુસલમાન રૂશદીકી નાપાક હરકતોમેં હી ઉલઝે રહેં. ઓર યુરોપવાલે ઐસી ગલત કિતાબ પઢકર ઈસ્લામી ઈન્કિલાબસે દૂર રહેં, બદઝન હો જાયે. સાથ સાથ વહાં રહાઈશ પઝીર મુસલમાનોં તક ઈસ્લામકે હકીકી નઝરીયાત ન પહુંચ સકે.

અઝીઝાને ગિરામી ! યે કયા સાઝીશ ન થી? યે રૂહે ઈસ્લામ ઓર કુર્આનકો કતલ કરનેકી કોશીશ ન થી ? લેકીન અલ્લાહતઆલા આયતુલ્લાહ અલ ઉઝમા ઈમામ ખોમેની સલામુસ્લાહ અલયહ પર અપની રહમતેં ઝિયાદહ મજલિસે ઈજતેહાદી- 38

करे के आपने वो ईलाही इतवा दिया के "सलमान  
इशदी वाज्जुल कतल हे" ओर इसी इतवेकी  
वजहसे वो मलउन आज जिन्ह दइन हो गया.  
उसकी जानको शदीद ખतरा लाहक हे. वो अब  
मआशरेमें कदम भी नहीं रख सकता. अब पेगंबर  
ईस्लामकी शानके खिलाइ गुस्ताभी करनेके लिये  
किसीको भी जुरात नहीं होगी.

आप तारीख उठाकर देखिये. सलमान  
इशदीसे पहले हजारों किताबें अंग्रेजकी छपी हुई  
मिलेगी. ओर उसमे पेगंबर (सल.) की तोहीन की  
गई. अेक किताब लिखी गई ओर कुछ सालों बाद,  
उस किताबको माननेवाले पेदा हो गये. ओर अेक  
डिरका पेदा हो गया जैसे कादियानी. ખુद कादियानी  
गुलाम मोहंमद अपनी अेक किताबमें लिखता हे के  
मजलिसे ईजतेहादी- 39

મૈને અંગ્રેજોંકી હિમાયતમેં ઈતની કિતાબેં લિખી હે કે  
ઉનસે અલમારીયાં ભર જાએં. ઓર મૈને જિહાદકો  
ખતમ કર દિયા હે. તા કે અંગ્રેજ મહકૂઝ રહેં. યે  
અંગ્રેજકા એજન્ટ થા. પેહલે કાદિયાની મઝહબ  
ઈજાદ કિયા. ફિર ઈરાનમેં બહાઈ મઝહબ. યાની  
પેહલે ઈસ્લામ કે ખિલાફ તૌહીન આમેજ કિતાબ  
લિખી જાતી હે. ફિર ઉસકે માનનેવાલોંકો પેદા કિયા  
જાતા હે. ઓર ફિરકા બનાયા જાતા હે. લેકિન  
હઝરત ઈમામ ખોમેની સલામુલ્લાહ અલયહેને  
અતા શુદા ઈલાહી બસીરતસે કામ લિયા. અબ કોઈ  
નયા ફિરકા નહીં બનેગા. ન અબ કોઈ નઈ કિતાબ  
આયેગી.

## ઈશકે રસૂલકે ખિલાફ

યે નઝરીયાત ભી અંગ્રેજ હી કે ફેલાયે હુએ  
હૈં કે “રસુલુલ્લાહ થે” ખતમ હો ગયે. ઉનકા નામ  
મત લો. ઓર ઉનકે વસીલેસે દુઆઓ મત માંગો.  
બસ ઈસ તરહ રૂહે ઈસ્લામકો ખતમ કર દિયા જાયે.  
રૂહે ઈમામતકો કતલ કર દિયા જાયે. “રસૂલ કા  
વાસ્તા કયોં દેતે હો ? દુઆઓંમેં ઉનકો વસીલા  
કયોં બનાતે હો ?” કયોં કે દુશ્મનને દેખા કે ઈસ્લામ  
જો જઝબે અપને પેરુકારોંકો દેતા હે. વો કોઈ ઓર  
મઝહબ દે હી નહીં શકતા હે. ઉનહોંને દેખા કે  
મેદાને જંગમેં એક અંગ્રેજ ભી લડતા હે ઓર એક  
મુસલમાન ભી લડતા હે. લેકિન મુસલમાનકા  
ભરોસા અસલહા પર નહીં હોતા. બલકે ઉસકી  
ઉખીદોં ઓર ભરોસે કા મરકઝ ખુદાકી ઝાત હોતી  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 41

હે. જબ કે અંગ્રેજકી ફિક્કોંકા મેહવર ઓર ઉસકા ભરોસા અસલહા પર હી હોતા હે. કે જહાં અસલહા ખતમ વહીં શિકસ્ત. લેકિન મુસલમાન બગૈર હથિયાર કે ભી લડતા હે. બકોલે ઈકબાલ.

“મોમીન હો તો બેતૈગ ભી લડતા હે સિપાહી.” મોમીનકા સબસે બડા હથિયાર “અલ્લાહો અકબર” હે. સબસે બડા અસલહા “યા રસુલુલ્લાહ” ઓર ઈમાનકા ખજાના નારએ હૈદરી હે.

નારએ હૈદરી ઈમાનકો જિલા દેતા હે

ફક્ર મોમીનકા મુનાફિક સે અયાં કરતા હે

લેહાઝા ઉનહોંને યે યાહા કે મુસલમાનો કે ઈસ રૂહાની અસલહે ઓર ઈમાનકે ખજાનેકો ખતમ કર દીયા જાયે. ઈસ ભરોસેકે અકીદેકો ખતમ કરો. તો રૂહે ઈસ્લામ ખુદબખુદ ખતમ હો જાયેગી. ફિર

મુસલમાન સિપાહી એક આમ સિપાહી કી તરહ હો  
 જાએગા. લેહાઝા પેહલે બાતિલ નઝરીયાત કે  
 પ્રચાર કે લિયે કિતાબ લિખી, ફિર મઝહબ ઈજાદ  
 કિયા. કયા લિખા હે જબ ભી દુઆ માગો અલ્લાહસે  
 બરાએ રાસ્ત દુઆ માગો. અલ્લાહ કે સિવા કિસી  
 ઓરસે માંગના શિર્ક હે. સલમાન રૂશદી યું કે  
 મોલવી નહીં થા, ઈસ લિયે પકડા ગયા. લેકિન  
 દુશ્મનને યે કસર ભી પુરી કર દી. કે “પૈસા ફેંક  
 તમાશા દેખ” પર અમલ કિયા. ઓર મોલવીયોંકો  
 જિસકે હલકા દર્સ વસીઅ થે ખરીદા ઓર ડાલઝસે  
 ઉનકી જૈબે ભરી. નવે મઝહબ, બાતિલ નઝરીયાત  
 વહાબીયાત કી ઈશાઅત કરાઈ કે રસુલુલ્લાહ  
 (સલ.) કા વાસ્તા લેના, દુન્યામેં ઉનકો વસીલા  
 કરાર દેના શીર્ક હે. જો કુછ માંગના હે સીધે સીધે

અલ્લાહસે માંગો. ઉન્હોને જાએઝહ લીયા. તજઝીયા  
 કીયા કે અસલ મરકઝ ઈશ્કે રસૂલ હે. મહબ્બતે  
 રસૂલ હી અસલ તેહરીક હે. ઈશ્કે રસૂલ એક  
 ઈન્કિલાબ હે, ઈશ્કે રસૂલ એક તેહરીક હે. ઈશ્કે  
 રસૂલ એક વલવલા હે. ઈશ્કે રસૂલ જોશ હે. ઈશ્કે  
 રસૂલ અસલમેં ઈમાન હે. લેહાઝા પેહલે ઉસે ખતમ  
 કરો. કહા કે જો કુછ માગનાં હે, બરાએ રાસ્ત  
 અલ્લાહ સે માગો. કિસીકો વસીલા મત બનાવો. યે  
 શીર્ક હે. મસલન યે કેહના “અય મેરે માલીક અપને  
 રસૂલ કે સદકેમેં એક બેટા દે” શીર્ક હે.

કેહતેં હૈ કે સીધેસીધે અપની તમામ હાજાત  
 અલ્લાહીસે તલબ કરો. ફીર દલીલ કયા દી.  
 દરબારી મુલ્લાંઓકે ઝરીયે કહેલવાયા ગયા કે  
 અલ્લાહકા હક મખ્લુક પર હે. ખુદાને અપની  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 44

મખલુકકો હાથ પાંચ દીએ. કાન, નાક ઓર આંખે  
દી. ઈસી વજહસે ખાલીકકા મખલુક પર હક હે.

લેકિન મખલુકકા અલ્લાહ પર હક... ચે  
માને દારદ ? તો જબ મખલુકકા અલ્લાહ પર હક  
નહીં હે તો બસ મોહંમદ મુસ્તુફા યા અલી મુરતઝા  
સભી મખલુકમેં સામીલ હેં. ઉસકે બન્દે હેં. લેહાઝા  
મખલુકકા વાસ્તા દેકર ખાલીકસે અપની હાજત  
તલબ કરના શીકં હે. યુનાન્યે ગૂમરાહ કરનેકે લિયે  
એક દલીલ ભી બના દી ગઈ. પેગંબરે ઈસ્લામ કી  
અઝમતકે ખિલાફ, બુનિયાદ કો મુસ્તહકમ વ  
મઝબૂત બનાને કે લિયે, દલીલેં ભી પેદા કર લી  
ગઈ કે પેગંબરે ઈસ્લામ ઓર અલી મુરતઝા ઓર  
દીગર અઈમ્માએ દીન અલયહેમુસ્સલામ વો  
મખલુકમેં શામિલ હેં ઓર યું કે મખલુકકા ખુદા  
મજલિસે ઈજતેહાદી- 45

પર, અપને પેદા કરનેવાલે પર કોઈ હક નહીં હે, લેહાઝા મખલુકકા વાસ્તા દેકર યા ઉનકો વસીલા બનાકર ખાલિકસે અપની હાજાત તલબ કરના ઓર દુઆ માગના શિર્ક હે. અબ આપને દેખા કે પેગંબરે ઈસ્લામકી અઝમતકો ઘટાને કે લિયે દુશ્મનાને ઈસ્લામને કેસા મઝબૂત બારીક જાલ બિછાયા ઓર બાતીલ અકીદે ઓર નઝરીયાતકી બુનિયાદ કેસી મઝબૂત રખી. લેકીન કુર્આન જિસને પેહલે કે તમામ બાતીલ નઝરીયાત કો મુંહતોડ જવાબ દીયા હે. કુર્આન કા જવાબ સુને.

વકાનઅ્ હક્કન અલયના નસરૂલ મોઅમેનીન

(સુરા રોમ આયત નં. ૪૭)

“ઓર હમ પર હક હે કે ઈમાનવાલોંકી  
(મોઅમેનીનકી) મદદ કરેં.” દુસરે મકામ પર  
ઈરશાદે ઈલાહી હે કે :

હકકન અલયના નુજ્જલ મોઅમેનીન

(સુરા યુનુસ આયત નં ૧૦૩)

“હમ પર હક હે કે ઈમાનવાલોં કો  
(મોઅમેનીનકો) નજાત દેં.” અઝીઝાને ગિરામી...  
અબ આપને દેખા કે મોમેનીનકા ખુદા પર કિતના  
હક હે ઓર જો અમીરૂલ મોઅમેનીન હોગા ઉસકા  
ખુદા પર કિતના હક હોગા ?

હિદાયત જિંદગી હે

વો પેહલી આયત જો મેને શુરૂઅમેં  
તિલાવત કી ઈરશાદે રબ્બુલ ઈઝ્ઝત હે :

वमन अह्या... जिसने अेक नइसको ँनूह  
किया इकअन्नमा अह्यन्नासअ् जमीआ... तो गोया  
उसने तमाम ँन्सानोको ओर आलमे ँन्सिनियत  
को ँनूह किया.

किसीने ँमाम जअइर आदिक (अल.) से  
दरयाइत किया के मौला ! “हम अेक मुरदह  
ँन्सानको ँनूह कैसे कर सकते हैं ?

कुरआन केह रहा हे के जिसने अेक नइसको  
ँनूह किया गोया उसने तमाम ँन्सिनियतको  
ँनूह किया. ँनूगी बपूशी.

ँमामने जवाब दिया के “यहां ँस  
आयतमें ँनूह करनेसे मुराद अहेरी ँनूगी नहीं  
हे. यहां ँनूह करनेसे मुराद हिदायत हे.” मसलन  
अेक मुरदह दिल् ँन्सान हे. उसके दिल्में मअरेइते

ਘੁਟਾਕਾ ਨੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਮਅਰੇਫ਼ਤੇ ਰਸੂਲਕਾ ਨੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਵੋ ਗੁਨਾਹੋਂਮੇ ਡੁਬਾ ਹੁਆ ਹੈ. ਸ਼ਯਤਾਨਕੀ ਈਤਾਅਤ ਕਰ ਰਹਾ ਹੈ. ਅਲਲਾਹਕੇ ਰਾਸ਼ਤੇ ਸੇਰਾਤੇ ਮੁਸ਼ਤਕੀਮ ਸੇ ਫ਼ਰ ਹੈ. ਤੋ ਅਗਰ ਕਿਸੀਨੇ ਉਸ ਗੁਨੇਹਗਾਰ ਈਨਸਾਨ ਕੋ ਹਿਦਾਯਤ ਕੀ. “ਉਸਕੇ ਮੁਰਦਹ ਟਿਲਕੋ ਡਿਨ੍ਹਿਫ਼ ਕਰ ਟਿਯਾ.” ਉਸਕੇ ਟਿਲਮੇਂ ਮਅਰੇਫ਼ਤੇ ਘੁਟਾ ਓਰ ਰਸੂਲਕਾ ਨੂਰ ਮੁਨਘੁਵਰ ਹੋ ਗਯਾ. ਵੋ ਗੁਨਾਹੋਂ ਕੇ ਟਲਟਲਸੇ ਨਿਕਲ ਆਯਾ. ਸ਼ਯਤਾਨਕੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਘਗਾਵਤ ਪਰ ਊਤਰ ਆਯਾ. ਓਰ ਅਲਲਾਹਕੇ ਰਾਸ਼ਤੇ “ਸਿਰਾਤੇ ਮੁਸ਼ਤਕੀਮ” ਪਰ ਗਾਮਝਨ ਹੋ ਗਯਾ. ਵੋ ਗੁਨਾਹੋਂਕੀ ਟਲਟਲ ਸੇ ਨਿਕਲ ਆਯਾ. ਤੋ ਹਕੀਕਤ ਮੇਂ ਐਸੇ ਈਨਸਾਨਨੇ ਡਿਨ੍ਹਿਫ਼ੀਕੋ ਪਾ ਲੀਯਾ. ਡਿਨ੍ਹਿਫ਼ੀ ਗੁਝਾਰਨੇਕਾ ਰਾਝ ਉਸੇ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਗਯਾ. ਅਘਈ ਖ਼ਝਾਨੇਕੀ ਯਾਘੀ ਉਸਕੇ ਹਾਥ ਲਗ ਗਈ.

अगर किसी के ऊरीयेसे हकीकतन जैसा हो गया तो उसका अजू इक्त ये नहीं के उसने अेक ईन्सानको जन्नती बना दीया, अेक ईन्सानको राहे हिदायत दिभाई. बलके उसका अजू व सवाब ईन्ना हे के गोया उसने तमाम ईन्सानोंको राहे हिदायत दिभाई. ओर सबको अल्लाहवाला बना दिया. आशीके रसूल बना दिया, आशिके ईस्लाम बना दीया. यानी तूमने किसी गूमराह ईन्सानको अलीका याहनेवाला बनाया. हुसैनी परवाना बनाया. उसकी तरबीयत करके उसे सलमान ओर अबुअरके मिस्ल बना दिया. ओर किसीको गूमराही के समंदरमें डुबने से बचा लीया. तो उसका अजू अेक ईन्सानको तबाही व हलाकतसे बचानेका नहीं

હે બલકે તમામ ઈન્સાનો કો ઝિન્દગી દેનેકા અજ્જ તુમ્હે મિલેગા.

## ગૂમરાહી મોત હે

આયતકા પેહલા હિસ્સા આપને સૂના કે “વમનકતલઅ્ નફસન” જિસને એક ઈન્સાનકો કતલ કિયા “ફકઅન્નમા કતલન્નાસઅ્ જમીઆ” તો ગોયા ઉસને તમામ ઈન્સાનિયતકો કતલ કિયા.

ઈમામ જઅફર સાદિક (અલ.) ને ઈસ આયત કે ઝેલમેં ઈરશાદ ફરમાયા કે “યહાં કતલસે મુરાદ જિસ્મે ઈન્સાનીકા કતલ નહીં હે બલકે યહાં કતલ ઈન્સાનસે મુરાદ કત્લે નફસ હે”

યાની આપકી વજહસે એક ઈન્સાન ગૂમરાહ હો ગયા, આપકે કિરદાર કી વજહ સે એક ઈન્સાન ઈસ્લામસે બદદીલ હો ગયા, અલ્લાહકે રાસ્તેસે દૂર મજાલિસે ઈજતેહાદી- 51

हो गया, तागुतको अपना वली ओर सरपरस्त करार देने लगा. शयतानकी पेरवी करने लगा, तोहमतकी जगहों को अपना मसकीन बनाने लगा, तो उसका अजाब ओर उसका गुनाह ईतना है के आपने तमाम ईन्सानोंको गुमराह किया. ओर सबसे अल्लाहके रास्ते सिराते मुस्तकीमसे गुमराह कर दीया.

भुटा न ज्वास्ता हमारी अवलाह हमारी गइलतकी वजहसे कुरआन ओर ऐहलेबयत अलयहेमुस्सलामके रास्तेसे मुनहरिइ हो गइ. अहकामे ईलाहीसे मुजालेइत करने लगी. लडकी बे परदा ड़िरने लगी. मेकअप करके नामहरमोंको अपना जिस्म दीजाना, हस हसकर बात करना, जैसी बीमारीयां हमारे घरोंमें दाजिल हो गइ. गंदी मजालिसे ईजतेहादी- 52

ફિલ્મોં દેખના ઓર શરાબ પીના વગેરહ બુરી આદતોં  
હમારે ઘરોંમોં દાખિલ હો ગઈ. દાઢી મુંડવાનેકા  
રિવાજ આમ હો ગયા. બોલચાલ ઓર અખ્લાકમોં  
બદતમીઝ બન ગયે. ઓલમાકી તોહીન કરને લગે.  
મા-બાપકો ભૂલ ગઈ. હમારે નફસકો હમને  
શયતાનકે હવાલે કર દીયા. સિફ્ફ દુનિયાકી ફિક,  
આખેરતસે બેખબર હો ગયે.

તો ભઈ હમને હમારી રૂહકો કતલ કર દિયા.  
હમને ખુદ હમારે ઉપર હિદાયતકે દરવાજે બંધ કર  
દીયે. અગર એક બચ્યા વાલેદૈનકી ગફલતકી  
વજહસે ગૂમરાહ હો ગયા. તો ફકત એક નફસ  
ગૂમરાહ નહીં હુવા. બલ્કે કુર્આનકે મુતાબિક તમામ  
ઈન્સાનિયતકા ખૂન હુવા.

## तरबीयते अवलाद એક અહમ ફરીઝા

એક મરતબા રસૂલે ઈસ્લામ (સલ.) અપને અસહાબકે સાથ ગલીસે ગુઝર રહે થે. ઉસ ગલીમેં છોટે છોટે બચ્ચે મોજૂદ થે. આપને બચ્ચોંકો દેખા ઓર ખ્યાર ક્રિયા. ફિર ઠંડી સાંસ ભરકર “અલ્લાહો અકબર” કહા. આપ (સલ.) ગમગીન હો ગયે. અસહાબને રસૂલકે ચેહરે કો દેખા તો દરયાફત ક્રિયા. “યા રસુલુલ્લાહ ! ક્યા બાત હે ? આપને જવાબ દીયા “હાય ! આખરી જમાનેકે બચ્ચે ! યે હમારી અવલાદ હે. જો પેગંબર (સલ.) કો રૂલા રહી હે. ઓર ઉનકે ગમકા બાઅસ બન રહી હે. વાલીદૈન અપને બચ્ચોંકી દુનિયાકે બારેમેં તો બહુત ફિક મંદ રેહતે હૈં, ઉન્હે આલા તાલીમ દીલવાનેકા ખ્યાલ હોતા હે કે લડકા, લડકી B.A., L.L.B હો જાયે.

M.B.B.S હો જાયે. B.Sc. યા Ph.D હો જાયે. યા વો હુનરમંદ હો જાયે. અંગ્રેજી ફટાફટ બોલને લગે. તો અચ્છા હે ઉસમેં કોઈ બુરાઈ નહીં. ડીગ્રી હાસિલ કરના કોઈ બૂરી બાત નહીં. ઈસ્લામ દુનિયાકી મઝમ્મત નહીં કરતા. બલકે અગર વો મઝમ્મત કરતા હે તો ઉસકી કે ઈન્સાન સિફ દુનિયામેં ઉલઝ જાયે. ઓર ખુદા વ કયામતકો ભૂલ જાયે.

મા-બાપ લડકા, લડકીકી દુનિયા કી ફિક્ક કરેં. તો વો બૂરી બાત નહીં. અંગ્રેજી પઢાયેં, ડીગ્રીયાફતા બનાયેં તો બહુત અચ્છી બાત હે. મગર ઉસકી આખેરતસે ગાફેલ ન હોં. નમાઝ રોઝા અહકામે ઈસ્લામ કી પાબંદીકે સાથ વો સબકુછ બહુત બેહતર હે. અપને આપકો મોમીન બનાતે

हुये याहे जो भी डिग्री हासिल कर ले. बहुत अच्छी बात है.

मगर यैसा होता नहीं, के वालीटैन ये डिंक तो करते हैं के लडका कोर्स की किताबें पढ रहा हे या नहीं ? लेकीन उसकी डिंक नहीं होगी के लडका नमाअ भी पढ रहा हे या नहीं ? वालेटैनको उसकी भोराककी तो डिंक होगी मगर उसकी डिंक नहीं होगी के वो रोअ भी रभता हे या नहीं ? वालेटैनको उसके लिबासकी तो डिंक होगी, के उनके लिये अच्छा लिबास सिलवा दें. मगर उस बेटे या बेटी के रुहका लिबास अच्छे अफ्लाक, तकवा, वगैरह की डिंक न होगी उन्हें उनके माहोल ओर उन्की माडर्न सोसायटीमें उनकी नशीस्त ओर उठक बेठक (सीटींग) वगैरह की तो डिंक होगी मगर उनको ये

ફિક્ક નહીં હોગી કે ઉનકી અવલાદ કિન ગલત ઓર તબાહકુન ગુનાહોંમેં મુબતેલા હોને જા રહી હે, યા હો જાએગી. ઉન્હેં ઉનકી સલામતિ ઓર સિહતકી તો ફિક્ક હોગી. મગર ઉન અખલાકી બુરાઈયોં ઓર બુરી સિફાતકી ફિક્ક નહીં હોગી. જિનકા દર્દ ભી મહસૂસ નહીં હોતા. જો ઉનકી રૂહકે લિયે બહુત ખતરનાક હે. અલગઝ વાલીદૈનકો અવલાદકે ઝાહીર કી તો ફિક્ક હોતી હે મગર ઉનકે બાતિનકી સલામતિકી ફિક્ક નહીં હોતી. પેગંબરે ઈસ્લામ કે ફરમાનકે મુતાબિક વો અવલાદકી દુનિયા કી ફિક્ક કરેંગે. આખેરતકો ભૂલ જાએંગે.

હમ લડકીકે જહેઝકી ફિક્ક કરેંગે. મગર ઉસકી આખેરત ઓર અખલાકી બિગાડકી ફિક્ક નહીં કરતે. લોગોં કી બૂરી નિગાહોંસે બચાનેકી ફિક્ક હમ મજાલિસે ઈજતેહાદી- 57

નહીં કરતે. દુનિયાકી ફિક કે અચ્છા બિઝનેશ મિલ  
 જાયે અમરિકા ચલા જાયે. યાહે વહાં જાકર જો કુછ  
 કરતા રહે. ઈસલિયે પેગંબરે ઈસ્લામ ઠંડી સાંસ  
 લેકર ફરમાતે હૈં કે “હાય આખિર જમાનેકે બચ્ચે”  
 આગે પેગંબરે ઈસ્લામકા યે જુમલા બહુત સખ્ત હે.  
 “મૈં અપની ઝબાનસે ઉન પર તબર્રા કરતા હું ઓર  
 વોહ અપને અમલસે રસૂલ પર તબર્રા કરતે હૈં.”

અગર મા-બાપને એક ગૂમરાહ “ફાસિક”  
 ગુનેહગાર ઓર બેનમાઝી બચ્ચા મઆશરેકો દીયા,  
 તો યે બચ્ચા અપને કિરદાર, અપને અફકાર ઓર  
 અપને અમલસે રસૂલે ખુદા પર તબર્રા કરેગા. વોહ  
 જબાનસે તો મોહંમદ (સલ.) કો અલ્લાહકા રસૂલ  
 કહેગા, યા માનેગા. મગર અમલસે ઉસકા ઈન્કાર  
 કરેગા. યૈસા બચ્ચા હુસૈની નહીં બલકે યઝીદી બન  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 58

રહા છે. ભઈ ! હમારે બચ્ચોંકી તરબીયત ઈસ્લામી અહકામ કે બજાએ શયતાની અહકામકે ઐન મુતાબિક હો રહી છે.

મેરે ભાઈઓ, ઓર બુઝૂર્ગો ! અવલાદ એક અમાનત છે. જો હમે મઆશરેકો ઈસ અંદાઝસે પેશ કરની છે કે વો મઆશરેકે કામ આ સકે, ઓર ઈન્સાનિયતકી ખિદમત કર સકે. આયતુલ્લાહ હુસૈન મઝાહરી અપની એક કિતાબમેં એક અજબ જુમ્લા તહરીર કરતે હૈં વો ફરમાતે હૈં :

“મેરી નઝરમેં કુર્આન ઓર એહલેબયત અલયહેમુસ્સલામકે બાદ અવલાદસે બેહતર અલ્લાહકી કોઈ ઓર અમાનત નહીં હૈં.” યાની કુર્આન ઓર એહલેબયતે અતહારકે બાદ અગર કોઈ અલ્લાહકી અમાનત છે તો વો અવલાદ કે મજાલિસે ઈજતેહાદી- 59

અલાવા કોઈ ઓર નહિ. મેરી મા-બહેને બેપદંગી  
 બહુત બડી બીમારી હે. પૂરે મઆશરેકો બિગાડ દેતી  
 હે. બેનમાઝી બેટેકી જવાબદારીસે બાપ નહીં છૂટ  
 સકતા. યાહે વો બાપ નમાઝી કયોં ન હો. લેહાઝા  
 નમાઝકી, પરદેકી બચપનસે હી આદત ડાલો.  
 રોઝેકી આદત ડાલો. હમ યે કેહતે હૈં કે રોઝા  
 રખનેસે કમજોરી આતી હે. બલકે હદીસમૈં હે કિ  
 “રોઝા રખો ઓર સિહતમંદ હો જાઓ.” રોઝે કયામત  
 મા-બાપ કો અવલાદકે બારે મૈં સખ્તીસે પુછા  
 જાયેગા.

અઝીઝાને ગિરામી ! બચ્ચેકી તરબીયત  
 એક નિહાયત અહમ મોઝૂઅ હે અબ હમ કયા કામ  
 કરૈં કે પેગંબર (સલ.) હમ પર તબર્રા ન કરૈં ઓર  
 ન હીં હમ ઉનકી ઉમ્મતસે ખારિઝ હોં.

# तरबीयते अवालदमें शादीका पेहलु ओर उसकी अहम्मीयत

निकाह एब्तेदाएँ मंजिल

हमारे पास कुरआन ओर अहलेबयतकी तारीख मोजूद हे. अगर आप चाहते हैं के आपका बच्चा ईस्लाम ओर ईमामतका शयदाएँ बने, तो आँये हजरत अली (अल.) के पास चलते हैं. ओर उनसे अपनी मुश्कीलका हल दरयाइत करते हैं.

हजरत अली (अल.) अपने भाँ अकीलसे इरमाते हैं “अकील मैं शादी करना चाहता हुं. मगर मेरा मकसद ये हे के जैसा बहादुर बच्चा पेदा हो. जो करबलामें (ईस्लाम व ईमामत) हुसैन का मुहाइज हो.” हुसैनके बाबा अली हमें निकाहका मजालिसे ईजतेहादी- 61

મકસદ બતા રહે છે કે “અકીલ ઐસા બહાદુર  
 ખાનદાન ઓર મુત્તકી ખાતુન તલાશ કરો કે જિસકે  
 બતનસે ઐસા બહાદુર બચ્યા પેદા હો કે જો  
 કરબલામેં હુસૈન કી પાસદારી કર સકે. દેખો અલી  
 ઐસી ઓલાદ યાહ રહે છે, જો ઈસ્લામ કી શયદાઈ  
 હો. બહાદુર હો ઓર તકવામેં બેમિસાલ હો. હુસૈનસે  
 વફા કરનેવાલા હો. અલી તકવાકો નિકાહકે લિયે  
 શર્ત કયોં કરાર દે રહે છે ? કયોં કે તકવાવાલી  
 ખાતુન હોગી તો અવલાદ ભી મુત્તકી ઓર હુસૈન  
 પરવાના બનેગી. મગર આજ જો નવજવાન શાદી  
 કરના યાહતે છે, વો યા તો ખૂબસુરતી દેખતે છે,  
 દવલત દેખતે છે, યા જહેઝ પર ઉનકી નિગાહ હોતી  
 હે. યે સબ ખિલાફે શરીઅતે ઈસ્લામી હે. અગર  
 આપ યાહતે છે કે આપ કે બચ્ચે હુસૈની બને,

હબીબમઝહિર બને. તો મત દેખો કે લડકી કેસી હે  
 યા લડકા કેસા હે. ખૂબસુરત ઓર દવલતમંદ ભી.  
 બલકે યે દેખે કે ઉનમં તકવા ભી હૈ યા નહીં. લડકા  
 નમાઝી હે. રોઝદાર હે. નેક લોગોંકે સાથ ઊઠકબેઠક  
 હે. સાલેહ તબીયત હે. પઢાલિખા હે. રોઝી ભી  
 કમાતા હે. હાં ઝિયાદહ માલદાર નહીં હે તો ભી યે  
 હમારી લડકીકે લિયે લાયક હે. ઈસતરહ લડકી નેક  
 હે, પઢીલિખી હે, નમાઝ, રોઝે કી પાબંદ હે,  
 બોલચાલમં અચ્છે અખ્લાક હૈં, પરદા કરતી હે. તો  
 ચૈસી લડકીકો ઈસલિયે રિઝેક્ટ ન કી જાયે કે યે  
 ખુબસુરત નહીં હે. મતલબ દોનો તરફસે ખૂબસુરતી  
 ઓર દવલત મંદીકો શર્ત ન બનાઈ જાયે.

એક શખ્સને ઈમામ હસન (અલ.) કી  
 ખિદમતમં સવાલ કિયા હઝરત ! બેટી જવાન હો  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 63

ગઈ છે. ઉસકી શાદી કરના યાહતા હું, કિસસે નિકાહ કરું.

ઈમામને જવાબ દિયા. “ન હુશ્ન દેખના ન દવલત.” ઈમામ જઅફર સાદિક (અલ.)ને ફરમાયા. “અગર ખુબસુરતી ઓર હુસ્નકે લિયે શાદી કરોગે તો ન હુસ્ન મિલેગા, ન દવલત, બલકે બરબાદીકે હકદાર હોંગે.”

ઈમામ હસન (અલ.)ને શાદીકે લિયે દવલત ઓર હુસ્નકી મુમાનિયત કયોં કી ? અબ ઈમામ ખૂદ હી ઈરશાદ ફરમાતે હૈં કે ઓર યે તમામ વાલીદૈન કે લિયે બેહતરીન ઉસૂલ હે.

“કિસી કો બેટી દો તો યે દેખો કે લડકા નેક પરહેઝગાર, ઓર મુત્તકી હે યા નહીં ? કયોં કિ તેરી બેટી ઉસે પસંદ આઈ તો ઉસસે મહબ્બત

करेगा. ओर तेरी बेटीकी ईज्जत करेगा लेकिन तेरी बेटी उसके मेअयारके मुताबिक नहीं उतरी तो वो कभी जुल्म नहीं करेगा. क्यों कि मुत्तकी कभी जुल्म नहीं करता.”

अजीजाने गिरामी ! आज हम देख रहे हैं के जिस के पास गाडी बडी ओर यमकदार हे. बंगला बडे पोश अेरीयेमें हे. ओर जिसके पास रुपिये जैसे की रेलपेल हे. हम लडकी उसको देते हैं.

मगर निकाहके पेहले कदम पर अली बता रहे हैं “के अगर मुजाहिद ओलाए चाहते हो. अगर ये चाहते हो के तूमहारी अवलाए ईस्लामके बूरे वकतमें ईस्लामके काम आये, ये चाहते हो के तूमहारी अवलाए हुसैनी परवाना बने. तो बहादुर ओर मुत्तकी जानदानकी मुत्तकी जातुन तलाश करो.”

पेगंबरु ईसलाम (सल.) के इरमान के मुताबिक "निकाह करो, कयों के मरनेके बाद अमल करनेका जमाना अतम हो जाता हैं. ऐसी हालतमें नेक ओलाह बी सबसे बडा सरमाया हे ओर गुनेहगार ओलाह सबसे बडा अआब हे. लेहाअ अगर नेक अवलाह चाहते हो तो अपनी अवलाहकी सही तरबीयत करो."

आपकी वझातके बाद आपकी नेक ओर सालेह अवलाह मोजूद हे. अगर वो ईबाहत कर रहा हे तो उसकी ईबाहतका सवाब इक्त उसे नहीं मिल रहा हे बलके उसका सवाब आपको भी मिल रहा हे. कयों के आपकी तरबीयतकी वजहसे, वो नेक आमाल बजा ला रहा हे. लेकिन अगर आपने अपनी अवलाहकी तरबीयत ईस्लामी उसूलोंके मजालिसे ईजतेहादी- 66

मुताबिक नहीं कि, ओर मआशरोको गूमराह ईन्सान  
दिया. तो अब जितने गुनाह वो कर रहा है. आप  
उसके जवाबदार हैं. बुरे आमालका अजाब उसे तो  
मिलेगा ही, लेकिन आप भी उसमें सामील रहेंगे.  
क्यों के आपकी गलत तरबीयतकी वजहसे वो  
अल्लाहके रास्ते से दूर हो गया.

अब पेगंबर ईस्लामसे निकाहके मकासीद  
दरयाफ्त किये जायें तो पेगंबर ईस्लाम हमें ये  
केहते हुये नजर आते हैं. निकाहके बारेमें अल्लाहके  
रसूलका इरमान सुनीये.

“तूम जब निकाहका इरादा करो. तो तीन  
अलामत जरूर देखो. (१) उसका अप्लाक (२)  
उसका दीन (३) अमानतदारी. यानी उसका  
अप्लाक कैसा है. वो दीनदार है या नहीं. ओर वो  
मजलिसे ईजतेहादी- 67

अमानतदार भी है या नहीं,. मर्द और औरत दोनों के लिये ये अलामत मुशतरफा हैं. अब पैगंबरों ईस्लाम इरमाते हैं के "अगर तूमने निकाहके लिये उसके अप्लाक, दीन और उसके अमानतदार होनेको नहीं देखा, और शादी कर ली तो तूमने अपनी अवलाहकी नस्ल कतअ कर दी और बडे इत्ना और इसादके अलावा कुछ भी नहीं मिलेगा."

अगर बेटी किसीके निकाहमें दे रहे हैं और ये नहीं देखा रहे हो के वो दीनदार भी है या नहीं ? वो भुश अप्लाक है या बदअप्लाक, और वो अमानतके अहद को पुरा करनेवाला भी है या नहीं. उसका किरदार बेहतर है या खराब. उसका जानदान शरीफ है भी या नहीं. वो लोग नेक हैं या मजलिसे ईजतेहादी- 68

બદ. વહાં પરદેકા મજાક તો નહીં ઉડાયા જાતા. અગર તૂમને ઉન તમામ બાતોં કા પાસ ન ક્રિયા ઓર નિકાહ કર દિયા. તો પેગંબરે ઈસ્લામકે ફરમાનકે મુતાબિક “તૂમ અપની અવાલાદકી નસ્લકો કતઅ કર રહે હો.” ઓર ઐસી હાલતમેં સિવાય બડે ક્રિતને યા ફસાદકે કુછ હાસિલ નહીં હોગા.”

અઝીઝાને ગિરામી... અબ આપ મુતવજ્જે હુએ કે નિકાહકા મસલા ક્રિતના અહમ્મીયતકા હામિલ હે. ઓર હમસે ક્રિતની તવજ્જોહકા તાલિબ હે.

## ઈમામ હુસૈન (અલ.) કી કુરબાનીકા મકસદ હમારી ઈસ્લાહ હે

ઈમામ હુસૈન (અ.) સે પુછા ગયા કે આપ કરબલા કયો જા રહે હૈ. ઈમામ હુસૈનને જવાબ દિયા કે “મૈં ઇસલિયે કયામ કર રહા હું તા કે મેરે નાનાકી ઉમ્મતકી ઈસ્લાહ હો સકે.” આપને દેખા કે ઈમામ હુસૈન કી જિંદગી ભી ઉમ્મતકી ઈસ્લાહકે લિયે થી ઓર આપકી શહાદત ભી ઉસ બાતકા સબબ બની કે ઉમ્મતકી ઈસલાહ હો. અબ જબ કભી ઓર જહાં કહી મજલિસે હુસૈન બરપા હો. ઓર આપ ઉસ મજલિસ મેં જાએ. તો સોચેં કે આપકી કિતની ઈસ્લાહ હો રહી હે. ઓર આપકો કિતની નસીહતેં કિ જા રહી હે ? મજલિસ પઢનેવાલે પર ઓર આકિરે હુસૈન પર ઈમામ હુસૈન કા હક કે મજલિસે ઈજતેહાદી- 70

આપકી જિંદગી કે હર હર પેહલુકો રોશન કરે.  
 આપકે ઘરબારકી ઈન્કેરાદી જિંદગી, આપકે  
 ઈજતેમાઈ ઉમૂરકી જિંદગી, આપકે મેલમિલાપકી  
 જિંદગી, બાઝારમે, મઆશેરેમે આપકે મઆમલાતકી  
 જિંદગી, આપકી ઈબાદત, આપકે જેહાદ ઓર  
 આપકે અખલાક, ગર્ઝ કે આપકી જિંદગી કે તમામ  
 પેહલુકો રોશન કરે. તા કે હુસૈની પરવાનોંકી જો  
 હુસૈનકા ઝિક્ક સુનને મજલિસમેં આયે હૈં. ઈસલાહ હો  
 સકે.

## હમારી બદનસીબી

લેકિન હમારી બદનસીબી યે હે કે હમારી  
 મજલિસ કા મહવર યે રહતા હે કે શોહરત હાસિલ  
 કી જાયે. લોગોં કે ખ્યાલ ઓર પસંદ નાપસંદ કે  
 મુતાબિક મજલિસ પઢી જાયે. ઓર વાહવાહ વાલી  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 71

મજલિસ હો. ઓર ઐસીહી મજલિસ કામ્યાબ  
 તસવ્વુર કી જાતી હે. જિનમેં સુન્નેવાલોંકા ઝબરદસ્ત  
 મજમૂઆ હો, મગર ઉંકી ઈસલાહ કી ફિક કે  
 બજાએ ઉંકી દાદ ઓર વાહવાહ હાસિલ કરનેકી  
 ફિક હો. ઓર હમારે ઝાકેરીન સાહેબાન સિફ ખન્દક  
 ઓર ખયબરકી રિવાયત કે ગિદ ધુમતે રેહતે હેં.  
 ઈસ્લામ તો બહુત વસીઅ દીન હે. ઓર દુનિયા કી  
 તમામ મુશ્કેલાતકા હલ ઉસ કે દામનમેં મોજૂદ હે.

### ખૂને હુસૈનસે વફાદારીકા સૂબૂત દેં

ઈમામ હુસૈનકા મકસદ યે થા કે ઉમ્મતકી  
 ઈસલાહ હો. ઈમામ હુસૈન કરબલામેં કુરબાની  
 ઈસલિયે દે રહે હેં કે ઉમ્મતે મોહંમદીકા હરફદ  
 મઆશરેકો નેક કામોંકા હુકુમ દે, ઓર  
 બુરાઈઓંસે રોકે. લેકિન અફસોસ ઈસી ઈમામ કી

यादमें बरपा की जानेवाली मजालिसमें ईस्लाहका  
 कोई पेहलु नहीं होता. अगर हम ईमाम हुसैन के  
 मकसदे शहादत यानी ईस्लाहको भूल जायेंगे. तो  
 हम भूने हुसैनके साथ वफा नहीं कर सकेंगे. ईमाम  
 हुसैन शबीह रसूल अली अकबर जैसा नौजवान  
 बेटा उबह करायें ताके हमारी ईस्लाह हो. ईमाम  
 हुसैन अली असगर जैसे मासुम बेटेके चेहरे पर  
 भाक डालना गवारा करें, ताके नानाकी उम्मतकी  
 ईस्लाह हो. ओर हम मजालिसमें सिर्फ़ वाहवाह  
 करके चले जायें. ईमाम हुसैन अयनब जैसी  
 अजीम भातुनकी यादरकी कुरबानी सिर्फ़ हमारी  
 ईस्लाहके लिये है. मगर हम भुद अपनी भातुनको  
 बेपरदा डिरायें. ओर मजालिसमें लेकर आयें.  
 मजालिससे तो हमारे मआशरेमें बेपरदगी कम  
 मजालिसे ईजतेहादी- 73

होना चाहिये., हमारे अंदर तक्वा बढना चाहिये.  
मगर यैसा देखनेमें बहुत कम आता हे.

अजीजाने गिरामी... अवलादकी सही तरबीयत वाजुब हे. ओर बकोले आयतुल्लाह मआहिरी "अवलाद अमानते ईलाही हे. ओर उसमे प्रियानत नाकाबिले मआझी जूम हे. अगर ईन्सान प्रियानत करे तो उसकी कोई ईबादत कबूल नहीं हे. बाप मस्जिद में हे ओर अवलाद बाहर भेल रही हे., मा मुसल्ले पर बेठी हे ओर लडकी बेपरदा महोल्लेमें धुम रही हे. अगर बाप मस्जिदमें ओर मा मुसल्ले पर तो ये न समजे के ईबादतें कबूल हो रही हैं. क्यों के आपहीकी अवलाद तो हे जो गुनाहोंमें डुबी हुई हे. लेहाजा अवलादकी सही तरबीयत वाजुब हे.

शादी पर गुनाहों ओर जहेज के गलत असरात

अजीजाने गिरामी... शादी में कुछ नजस काम भी होते हैं. जिसके बुरे असरात अवलाह पर भी मुरतब होते हैं.

जनाबे सैयेद अतेमा जेहरा सलामुल्लाह अलयहाकी शादीके मोके पर रसुलुल्लाहने ज्वातिनको जमा किया. ओर कहा "जबरदार ! सैयेदहकी शादी में कोई गुनाह न होने पाये" क्योँ के शादीमें कोई गुनाह होगा तो उसके बुरे असरात शोहर पर भी पडते हैं. हमारी शादीयोंमें कितने गुनाहों के काम होते हैं ओर हराम को तो अहम्मीयत ही दी नहीं जाती हे. ओर ईन तमाम बातों का नतीजा ये होता हे हमारी अवलाह काबिल नहीं निकलती, ओर नेक नहीं बनती.

અબ દેખિયે કે દુનિયા વ આખેરત કે  
 બાદશાહ રસુલુલ્લાહ (સલ.)ને અપને બેટી કો  
 જહેઝમેં કયા દીયા ? ચંદ બરતન. જો મિટ્ટીકે થે.  
 ચંદ જોડે ઔર જરૂરી સામાન. કયા પેગંબરે ઈસ્લામ  
 (સલ.) નઉઝોબિલ્લાહ ફકીર થે ? એક મરતબા  
 એક શખ્સને આપ (સલ.) કો ફકીર જાના. પેગંબરે  
 ઈસ્લામ (સલ.)ને મુસલ્લેકો હટાકર દિખાયા. અબ  
 જો દેખા તો મુસલ્લેકે નીચે હિરે, જવાહિરાત થે. યે  
 સબક અમલન આનેવાલી નસલોંકો દેના થા. તૂમ  
 મુસલમાન હો. ગયરોંકી મુશાબહત ન કરના. કહીં  
 ઐસા ન હો કે ગયર ઈસ્લામી રિવાયતકો તૂમ  
 ઈસ્લામી રિવાયતકા નામ દે દો. યે જહેઝ જો હે વો  
 ખાલીસતન ગયરોંકી રસમ હે. જહેઝકા મુતાલેબા  
 હકીકતન ઝૂલ્મ હે. ઓર જિસ શાદીકી બુનિયાદ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 76

ઝૂલ્મ પર હો. ઈબ્તેદા ઝૂલ્મ સે હો. તો ઉસકા  
 અંજામ અચ્છા નહીં હોતા હે. મસલન દુલ્હા કેહતા હે  
 મુઝે ગાડી યાહિયે. ઓર દુલહાકી મા કેહતી હે કે  
 મુઝે સોનેકા સેટ યાહિયે. અગર યેહી લાલચ રહી  
 તો આનેવાલી નસલેં નાબુદ હો જાયેગી. કિસી  
 શાદીકી ઈબ્તેદા ઝૂલ્મ સે કર રહે હેં તો અવલાદ ભી  
 ઝાલિમ પેદા હોગી. લેહાઝા જહૈઝકી ઈસ  
 લાઅનતકો જો ઈસ મુલક કે પુરાને મઝાહિબકા  
 રિવાજ હે. ગયરોંકી રસમ હે, ઈનકા પેદા કીયા હુવા  
 હે, ખતમ હોના યાહિયે. હમારે મઆશરેસે ઉસકી  
 જડે ઉખાડ ફેંકની યાહિયે. યકીનન યૈસે ઈન્સાનસે  
 ન અલ્લાહ રાજી હોગા, ઓર ન ઉસકા રસૂલ.  
 જનાબે ફાતેમા (સલા.) ઉસ્સે નારાઝ. અગર  
 રસૂલેખુદા જહૈઝસે મુત્તફિક હોતે તો અપની બેટી કો  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 77

ભી ઐસા જહૈઝ દેતે, જૈસા હમ દેતે હૈં. લેકિન તારીખને દેખા કે ઉઢ્હોને અપની બેટીકો કયા દિયા.

જબ આપ શાદીકા ઈરાદા કરતે હૈં, તો આપ દરયાફત કરતે હૈં કે મૌલાના ફલાં તારીખ નહસ તો નહીં. ફલાં ઝિયાદહ બેહતર હે યા દુસરી, યે એક ઈલમી બહસ હે. બઝાતે ખુદ દિન મનહુસ નહીં હૈ. કયોં કિ ઉસ દિન કિસી કોમ પર અઝાબ નાઝિલ હુવા થા ઈસિ વજહસે નહસ હો ગયા. મગર યે કયોં નહીં પુછતે કે મૌલાના યે રસમ ઈસ્લામી હે કે ગયર ઈસ્લામી ? અગર ગયર ઈસ્લામી હે તો હમ ઉસે છોડ દેતે હૈં. અગર ઐસા કરોગે તો હમારે ઈમામ તૂમસે કિતને રાઝી હોંગે ? શાદીમૈં કોઈ ગુનાહ કિયા ગયા. રીંગ સાડીકી રસમ હી લે લિજીયે. મેંહદી કી રસમ લે લિજીયે. જહૈઝકા

मुतालेबा, बेपर्दगी, मई व ज्वातिन की (Mixing) छक्का होना, ग्रूप झोटो भियवाना. वगेरह वगेरह. बहुत बूरी बातें हे.

अच्छा ये पीठी लगाना ये बी गयरोंकी रसम हे. अंडे, मुरघी के अंडे मई ओरत के ग्रूप में अेक दुसरे पर डेंकना. अरे मईको मई पर डेंकना या ओरत का ओरत पर डेंकना भुदाये पाककी कसम ! बहुत बूरी रसम हे. औसा मजा, औसा लुत्फ, औसी भुशी के भानेकी चीओंको अेक दुसरे पर डेंक रहे हैं ? अेक अंडा जिससे ईन्सानका पेट भरता हे. औसी रसम हमको इकीर बना देगी. भुदा नाराज हो जायेगा. भानेकी चीओंका बिगाड हरगिज न करो.

उन तमाम बुरे कामोंके असरात शादी ओर अवलाह पर मुरत्तब होते हैं. लेहाजा तमाम मजालिसे ईजतेहादी- 79

ગુનાહોંસે બચના વાજીબ હે. હઝરત અલી (અલ.)  
 ને અકીલસે નિકાહકે લિયે જો સિક્કાત બયાન કિ  
 ઉનકા મકસદ નવજવાંનોકો તાલીમ દેના થા. કે  
 શાદી કા મકસદ ફક્ત જહૈઝ હાસિલ કરના કે  
 જિસ્માની લઝ્ઝત ઉઠાના નહીં હે. બલકે તૂમહારે  
 નિકાહકા અવ્વલીન મકસદ યે હોના યાહિયે.  
 તૂમહારી અવલાદ હુસૈની પરવાના બને. દીનદાર  
 બને. પેગંબરે ઈસ્લામ ફરમાતે હૈં કે અપને બચ્ચોંકી  
 સહી તરબીયત કરકે મા-બાપ ગુનેહગાર મરજાએ.  
 ઓર અગર વો રોઝે કયામત દુઆ કરેંગે તો ઉનકી  
 દુઆ કબૂલ હોગી. ઓર વો ગુનેહગાર વાલેદૈન નેક  
 અવલાદકી વજહસે જન્નતમેં જાયેંગે.

ઈમામ હસન (અલ.) ફરમાતે હૈં કે “અગર  
 કોઈ યે યાહતા હે કે ઉસે ઈઝ્ઝત મિલ જાયે તો  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 80

ઉસે ચાહિયે કે ગુનાહકી ઝિલ્લતસે નિકલકર  
ઈતાઅતે ઈલાહીકી ઈઝ્ઝતમેં દાખિલ હો જાયે.”

અગર કોઈ યે ચાહતા હે કે બગૈર ખાનદાન  
કે, બગૈર કોમ કે ઉસે ઈઝ્ઝત મિલ જાયે. અગર  
કોઈ યે ચાહતા હે કે વો બગૈર માલકે અમીર બન  
જાયે. બગૈર હુકમરાની કે ઉસે જલાલ ઓર હબત  
હાસિલ હો જાયે. તો ઉસે ચાહિયે કે ગુનાહોંકી  
ઝિલ્લતસે નિકલ જાયે. શયતાનકી પેરવી.  
ગુનોહોંસે કુરબત, ઓર ખુદાસે દૂરી હી હકીકતન  
મોત, ગૂમરાહી ઓર ઝિલ્લત હે. ઈઝ્ઝત યે નહીં હે  
કે તૂમહારે પાસ દવલત બહુત હો, યા તૂમ ફલાં  
કોમ વ ફલાં ખાનદાન સે હો, તો તૂમ કાબિલે  
ઈઝ્ઝત હો. નહીં ભાઈ ચૈસા નહીં હે. બલકે હકીકી

ઈઝ્ઝત તો ઉસ મેં હે કે તૂમ શયતાનકે દુશ્મન હો.  
તૂમ અલ્લાહકી ઈતાઅત કરનેવાલે હો.

ખુદાવંદે આલમ હદીસે કુદસીમેં ઈરશાદ ફરમાતા હે કે મૈને ઈઝ્ઝત વ શાનો-શોકત અપની ઈતાઅતમેં રખી હે. જબ કે લોગ ઉસે નામ વ નસબ ઓર ખાનદાનોંમેં તલાશ કરતે હૈં ઓર ઈસી વજહસે ઉન્હેં ઈઝ્ઝત નહીં મિલતી હે કલામે ખુદામેં ઈરશાદે ઈલાહી હે.

ઈન્ન અકરમકુમ ઈન્દલ્લાહે અતકાકુમ

“બેશક ખુદાકે નઝદીક ઈઝ્ઝતવાલા વોહી હે જો તકવેવાલા હે”

(સુરતલ હુજરાત - આયત નં. ૧૩)

ખુદાકી બારગાહમેં હકીકી ઈઝ્ઝત ઉસીકો મિલતી હે, જો નેક પરહેઝગાર, મુત્તકી ઓર મજાલિસે ઈજતેહાદી- 82

ઈતાઅત ગુઝાર છે. યે ઓર બાત છે કે લોગ ઈઝ્ઝત ઉસે દેં જો આઅલા કોમ વ ખાનદાનસે તઅલ્લુક રખતા હો. યા જિસકે પાસ માલ વ દવલત ઝિયાદહ હો. યા વો જો સાહિબે ઈકતેદાર હો.

આજ જો આપ હઝરાત રાતમેં યહાં બૈઠે હેં, યે કિસકી મહબ્બત છે. જો આપકો યહાં ખૂલે આસમાનકે નીચે ઝમીન પર બેઠાનેકે લિયે ખિંચ લાઈ છે. યે યકીનન હુસૈનકી મહબ્બત છે. ઓર યે મહબ્બત કો આપકે દિલમેં કિસને ડાલા. યકીનન ખુદાએ કરીમને જિસકા વાઅદા છે કે

इअक़ीरुनी अअक़ुरकुम

तूम मेरा ठिक करो, में तूमहारा ठिक करुंगा

(સુરા બકરહ આયત નં. ૧૨૫)

ખુદાવંદે આલમને હઝરત મુસાસે કહા થા  
 કે “અય મુસા તૂમ મેરા ઝિક લોગોં મેં કરોગે, તો મેં  
 તૂમહારા ઝિક ઈસસે બેહતર જગહ કડુંગા (હદીસે  
 કુદસી) ઓર હુસૈનને અલ્લાહકો યૈસા યાદ ક્રિયા કે  
 તારીખ મેં ઉસકી મિસાલ નહીં મિલતી કે હુસૈન  
 સજદહે આબિરમેં ભી ખુદાકો યાદ કર રહે હૈં. યે હે  
 અવલાદકી તરબીયત. યે હે અલી વ ફાતેમાકી  
 આઅલા તરબીયતકા નમૂના. અગર જિસ્મકો કત્લ  
 ભી કર દિયા જાયે. અગર ગલા કાટ ભી દિયા  
 જાયે. તો સર નૌકે નૈઝે પર તિલાવતે કુર્આનમેં  
 મશગુલ હે. (હદીસે કુદસી વો ઈરશાદે બારીતઆલા  
 હે જો અલ્લાહ અપને નબીસે કેહતા હે. ઈસસે  
 બેહતર જગહસે મતલબ ફરિશ્તોંમેં.)

हुसैनने એક બયાબાન સહરામેં ગરમ  
 ગરમ રેત પર પ્યાસ ઓર ભૂખ કી હાલતમેં  
 ખુદાકો યાદ કિયા. તો આજ દુનિયાકે કોને કોને  
 હુસૈનકા તઝકેરા હો રહા હે. યે મા ફાતેમા કી  
 તરબીયતકા નતીજા હે કે આજ હુસૈન કે તઝકેરહ કે  
 સાથ “ખુદાકા”, “ઈસ્લામકા”, “કુર્આનકા”, “રસૂલકા”  
 ઓર “શરીઅતકા” તઝકેરહ કિયા જાતા હે. ઓર  
 અબ હમારી મજાલિસમેં મઆશરેકી ઈસલાહકી બાતેં  
 કિ જા રહી હે. હુસૈન આજ ભી મરકઝે હિદાયત હે.  
 કયોંકિ ઉનકી રૂહ અભી તક બલકે હંમેશા હંમેશા તક  
 ઝિન્દહ હે.

ઈન્જલ હુસૈનઅ્ મિસ્બાહુલ હિદાયતે વસફીનતુન્નજાત

“બેશક હુસૈન હિદાયતકે ચિરાગ ઓર  
 નજાત કે સફીના હે.

ઈમામ જઅફર સાદીક (અલ.)ને મોહરમકી પેહલી તારીખકો ફરો અઝા બિછાયા. “એક મોમીન કેહતા હે કે ઈમામ ઐસે રો રહે થે જૈસે એક બુઢી મા જવાન બેટેકી લાશ પર ગિર્યા કરતી હે.”

ઝકિર બહુત અચ્છે મસાએબ પડ રહા થા ઓર લોગ રો રહે થે. ઈમામને કહા “ઓર પઢો” ફિર ઝકિરને ઓર પઢા. લોગ રોએ આવાઝ બુલંદ હો ગઈ. અબ ઈમામને કહા “હમારા હક અદા કર દિયા” મોમીન કેહતા હે કે મૈં ઈમામ કે પાસ ગયા. તો ઈમામને કહા “તુ મેરે દાદા મઝલુમકે ગમમે કયોં નહીં રો રહા થા. ઉસ મોમીનને કહા કે “મૌલા ! મેરા રૂમાલ દેખિયે, યે આંસુઓંસે ગિલા હે. ઈમામને કહા કે નહીં, તુને રોનેકા હક અદા નહીં કિયા. દેખો ઘુટ ઘુટકે ન રોયા કરો, જબ ભી મેરે દાદા પર રોયા મજલિસે ઈજતેહાદી- 86

કરો તો ફઝીલત યે હે કે બેઈન્તિહા રોયા કરો. ઈસલિયે કે યે મઝલૂમ હૈં કે ઉન પર જબ ભી કોઈ રોતા થા તો ઉસે તમાંચે મારે જાતે થે. લેહાઝા આહિસ્તા આહિસ્તા રોનેકે બજાએ બુલંદ આવાઝ સે રોયા કરો.” ઓર જબ કોઈ રોતા થા તો ઈમામ બહુત રાજી હોતે થે.

અઝીઝાને ગિરામી ! મહોર્મકા યે ચાંદ કિસી મોમીનાને દેખા. ઓર ઉસ જમાનેમેં સખ્ત પાબંદી થી કે કહીં ભી અઝાએ હુસૈન હે ઓર અગર કિસી ઘરમેં ફસેં અઝા બિછતા થા, તો ઉસ ઘરકો જલા દિયા જાતા થા. મહોર્મમેં ખાસ સિપાહી ખડે કિયે જાતે થે કે કોઈ હુસૈનકી સદાએં બુલંદ ન કરને પાએ. ઈસ આલમમેં એક હુસૈનકી ચાહનેવાલી ઊઠી. અબ દેખિયે યે હે માબાપ કી સહી મજલિસે ઈજતેહાદી- 87

તરબીયતકા નતીજા. ઓર વો દરબારમેં ગઈ, બાદશાહસે કહા તુ મુઝસે જો કુછ લેના યાહતા હે વો લે લે. મગર મેં એક મજલિસ શબ્બીર યાહતી હું. અબ બાદશાહકે દરિયાએ ઝુલ્મને જોશ મારા. “કહા ઠીક હે અગર ઈતની હી આશિકે હુસૈન હે હમ ઈજાઝત દેંગે કિમત અદા કરોગી ? “કહા” જો તું યાહતા હે અદા કરુંગી બાદશાહને કહા એક મજલિસકી કિંમત એક બેટા. મોમીનાને કહા અગર હુસૈન પર હજાર બેટે હો વો ભી કુરબાન હે.

અબ સહી હુસૈની તરબીયતકા નતીજા દેખિયે. બેટેને ખુદકો પેશ કિયા. ઈધર બેટેકા સર કટા ઓર ઉધર મોમીનાને ફર્શે અઝા બિઝાઈ. ઓર પુરે શહરવાલોંકો જમા કિયા. મોમીન સમજ રહે થે કે હમને તો કોઈ કિમત અદા નહીં કી, ઓર ઈસ મજલિસે ઈજતેહાદી- 88

મોમીનાને કી હે. લેહાઝા બાર બાર આતે ઓર કેહતે કે હાય ! આપને તો અપને બેટે કુરબાન કર દીયે. લોગ ઈસ ઓરતકો પુરસા દેતે જાતે થે. ઈસિતરહ મોમેનાને અપને દસ બેટોંકો અઝાએ હુસૈન કે લિયે કુરબાન કર દીયા. મગર અઝાદારીએ હુસૈનકો બાકી રખા.

ખુદાવંદે આલમ હમ સબકો અપની અવલાદકી બેહતરીન ઈસ્લામી તરબીયત કરનેકી તૌફીક અતા ફરમાએ તાકે હમારે બચ્ચે હુસૈની પરવાને બને ઓર અઝાદારીકી હિફઝત કર સકે. ખુદાયા... ખુદાયા... તા ઈન્કિલાબે મેહદી યા અલ્લાહ ! યા અલ્લાહ ! અમારા આ ઈસ્લામી ઈન્કિલાબને ઈમામ મેહદી (અલ.)ના ઝૂહુર સુધી

બાકી રાખ. યા અલ્લાહ ! તું લાખો શહીદોના ખૂનની લાજ રાખજે.)

નોંધ : ઉપરોક્ત ઘટના આશ્ચર્ય ઉપજાવે એવી જરૂર છે. છતાંય તદ્દન સત્ય પણ છે. ઈસ્લામના ઈતિહાસની ઘણી બધી વાતો એટલી બધી અંધારામાં, પરદાઓમાં રાખવામાં આવેલી છે કે તેની અમૂક ઘટનાની રજૂઆત કરતાં પણ વ્યક્તિ નવાઈ પામે, આશ્ચર્ય અનુભવે. આ ઝાલીમ બાદશાહોના સમયગાળામાં કરબલા જવાની પણ બંધી હતી. કોઈ ત્યાં ઝિયારતે હુસૈન માટે ન જઈ શકે. ચારે તરફની દિશાઓમાં સરકારી પોલિસ પહેરો ભરે. આ ઝાલીમોએ તો એવો નિયમ બનાવેલો કે એકને કતલ કરીએ તો તેના બદલામાં બીજાને ઝિયારત માટે જવા દેવામાં આવશે. તો બે મજલિસે ઈજતેહાદી- 90

બે માણસો એહલેબચતના ચાહકો તૈયાર થતા. હું કતલ થઈશ પરંતુ તને ઝિયારતનો મોકો મળશે અને તે જ પ્રમાણે થતું પણ. ઇન્શાઅલ્લાહ ઇસ્લામ અસત્યના ઘેરાવામાંના હવે પછીના કોઈક ભાગમાં આ બાબતનું અનુસંધાન પેદા કરી વર્ણન કરીશું.

શબ્દાર્થ : મોઅઝ્ઝઝ સામેઈન = માનનીય શ્રોતાગણ. હયાતે અબ્દી = હંમેશાની જિંદગી. અકસામ = પ્રકારો. જિસ્મ = શરીર. રૂહ = આત્મા, હયાતે દાએમી = હંમેશાની જિંદગી. આબો બકા = આબે હયાત, અમૃતજલ, એવું પાણી જેના પી લેવાથી કદી મૃત્યુ ન આવે, ઈસ્તેમાર = કોઈ આઝાદ દેશને ગુલામ બનાવવો. કોઈ જગ્યાનો કબજો કરીને તેની વસ્તી વધારવી, જેવી રીતે અત્યારના યુરોપીય દેશો ખાસ તો અમેરિકા બ્રિટન મજલિસે ઈજતેહાદી- 91

અને ઈઝરાયેલ. સઆદત = ભલાઈ, કલ્યાણ,  
 સૌભાગ્ય. દૌરે જદીદ = અર્વાચિન સમય.  
 રિઆયા = પ્રજા. સાઝિશ = ષડયંત્ર, સાંઠગાંઠ,  
 ચાલબાજી. જદીદ = અર્વાચિન, રૂહે ઈસ્લામ =  
 ઈસ્લામની આત્મા. રૂહે કુર્આન = કુર્આનનો આત્મા,  
 કુર્આનનો મર્મ. ગાફિલ = બેપરવા. ઝહન = બુદ્ધિ,  
 સમજ. મગરિબ = પશ્ચિમ = યુરોપ. વુઝૂદ =  
 અસ્તિત્વ. અઝમતે કુર્આન = કુર્આનની ઈઝ્ઝત,  
 સન્માનતા. જઝબએ ઈમાની = ઈમાનનો જોશ.  
 ઝિલ્લત = બેઈઝ્ઝતી. પસ્તી = અઘોગતિ.  
 નતીજા = પરિણામ. સૂફૂન = શાંતિ. કુલુબ =  
 હૃદયો. મુનવ્વર = પ્રકાશિત. આશના = પરિચિત.  
 મઆશરા = સમાજ જીવન. કાએનાત = વિશ્વ. છા  
 જાએંગે = છવાઈ જવું, ફેલાઈ જવું, વિજય પ્રાપ્ત  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 92

કરવો. લેહાઝા = જેથી કરીને, આ કારણથી. આલમે  
 કુફ = દુનિયાના બિનમુસ્લિમો. ઝાહિરન =  
 ખુલ્લમખુલ્લા, જાહેરાત કરીને, ઇન્તેહાઈ = ઘણી જ  
 વધારે. ઘટિયા કિસ્મકી ઝબાન = હલકા પ્રકારની  
 ભાષા. ઈસ્તેમાલ = વાપરવી, ઉપયોગમાં લેવું.  
 મુત્તહિદ = એકત્ર. મુન્તશીર = વિભાજિત, ટૂકડે  
 ટૂકડા. ગયરત આના = શરમાવું. સિફ્ફ = ફક્ત.  
 બર્તાનીયાં = ઇંગ્લેન્ડ, બ્રિટન. તઆલ્લુકાત =  
 સંબંધ, દોસ્તી. શયદાઈ = આશિક, ન્યોછાવર થઈ  
 જનાર. નાફિઝ કરના = (સમાજ) ઉપર લાગુ કરવું.  
 હમારે વજીરે આઝમ = આ પાકિસ્તાની આલિમ છે.  
 પાકિસ્તાનની વાત છે. વજીરે આઝમ એટલે  
 વડાપ્રધાન. તહરીક દે = ઉત્તેજન આપે, મમાલિક =  
 દેશો, મુલ્કનું બહુવચન. પુશ્ત પનાહી = પીઠ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 93

થાબડવી, શાબાશી આપવી. ઝહર ઉગલના =  
 બુરુંબલું કહેવું. મુત્તહિદ હો જાના = એક થઈ જવું.  
 સફીર = ચેલચી. વજહ = કારણ. તોહીન આમેઝ =  
 બેઈઝતી કરનારી. તઆઝુબ = આશ્ચર્ય.  
 બાશીન્દા = રહેવાસી. મરકઝ = કેન્દ્ર મહાઝે જંગ =  
 જંગના મેદાનમાં. જંગ હોપના = આકમણકારી જંગ,  
 જેમાં સામી પાટીને ન લડવું હોય તો પણ લડવું જ  
 પડે, સુર્ખ = લાલ, રકતરંજિત. કદીમ = જુના.  
 કબ્લ = અગાઉ. જુનુબી એશિયા = દક્ષિણ એશિયા.  
 બરે સગીર = જમીનનો નાનો ખંડ. ઝાબતએ  
 હયાત = જીવંત કાનૂનો અમલ થઈ શકે એવા.  
 મુકમ્મીલ નિઝામ = સંપૂર્ણ જીવન વ્યવસ્થા.  
 કોમ્યુનિસ્ટ નિઝામ = સામ્યવાદી રાજ્યવ્યવસ્થા.  
 મઆશરા = સમાજ. દુરસ્તગી = સુધારણા.

મનઝીલે ઈરતેકા = ઉન્નતિની ઊંચાઈએ, પ્રગતિની  
 પરાકાષ્ટાએ. નાફિઝ = અમલમાં, ચાલુ.  
 વાકેઅતન = હકીકતમાં, ખરેખર. તમામ તકાઝોંકો =  
 બધી જ માંગણીઓને. તરકકી = પ્રગતિ,  
 મુકમ્મીલ = સંપૂર્ણ, ઇન્કિલાબ ઉલ્લાનેકે લિયે =  
 ઇન્કિલાબને બીજી ચિંતામાં નાખવા માટે,  
 નઝરીયાત = વિચારો. મુનતશીર = વેરવિખેર.  
 મુતનફિફર = બેઝાર, વિમૂખ કરનારા. સાઝીશ =  
 ષડયંત્ર, જુરૂત = હિંમત. તારીખ = ઇતિહાસ.  
 બદઝન હો જાના = નફરત હો જાના. રહાઈશ  
 પજીર = રહેનાર, મહફૂઝ = રક્ષિત. ઈજાદ કિયા =  
 ચાલુ કર્યો, શરૂ કર્યો, બનાવ્યો. બસીરત = દાનાઈ,  
 સમજ, હોશિયારી, સારું કે ખરાબ સમજવાની શક્તિ.  
 પેરૂકારોંકો = માનનારાઓને. અસલહા = હથિયારો,

યુદ્ધ સામગ્રી, મેહવર = તે ધરી જેના ઉપર પૈડું ફરે  
 છે. જેને આપણે સંપૂર્ણ આધાર કહીશું. શિકસ્ત =  
 હાર, પરાજય, નિષ્ફળતા. બેતૈગ = તલવાર  
 વગર. અયાં કરના = છુટા પાડવું. જિલા દેના =  
 જીવંત કરવું. હલકા દર્સ વસીઅ = જમાઅતની  
 સંખ્યા વધારે. જૈબે = ખિસ્સાં. ઈશાઅત = ફેલાવો,  
 જાએઝહ = પરિક્ષણ, જાંચપડતાલ. તઝઝિયા =  
 વિશ્લેષણ. મુસ્તહકમ = મજબૂત. ચે માને દારદ =  
 શું અર્થ ધરાવે છે ?, નઝરીયા = કોઈ વસ્તુને  
 જોવાનો અથવા તે માટે વિચારવાનો તરીકો,  
 દૃષ્ટિકોણ, વિચાર, સિદ્ધાંત, દરયાફત કરના =  
 પુંછવું, પ્રશ્ન કરવો. આહેરી = દેખાતી. મુરદહ દિલ =  
 જેનું દીલ ખુદાની યાદથી ગાફિલ છે તેવો.  
 મઅરેફતે ખુદા = ખુદાની ઓળખ, પેહચાન.  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 96

ઈતાઅત = તાબેદારી. ગામઝન = ચાલતાં થવું,  
 રસ્તે પડવું. દલદલ = કાદવ કીચડ. રાઝ = ભેદ.  
 અબદી = હંમેશાં હંમેશ બાકી રહેનારા, કાયમી.  
 અજૂ = બદલો, સવાબ, ઝેલમે = અનુસંધાનમાં,  
 તફસીરમાં. મુનહરિક્ક = વિમૂખ, નાફરમાન,  
 ગફલત = બેખબરી, આળસ, ભૂલચૂક, મઝમ્મત =  
 નિંદા, બુરાઈ. સિહત = તંદુરસ્તી. સિક્કાત = ગુણો,  
 આહિર = શારીરિક બાબતો, દેખાતી ચીજો.  
 બાતિન = રૂહને લગતી વાતો. તબર્રા = ધૃણા કરવી,  
 નફરત કરવી. ફાસિક = ખુલ્લો ગુનેહગાર.  
 મઆશરા = સમાજ. કિરદાર = કાર્યો. અફકાર =  
 ફિકનું બહુવચન. ફિક્ક = શોચ, વિચાર, ખ્યાલ,  
 સિહતમંદ = તંદુરસ્ત. અહમ્મીયત = મહત્ત્વ.  
 તારીખ = ઈતિહાસ. શયદાઈ = ચાહક, ન્યોછાવર  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 97

થનાર, મુહાફિઝ = રક્ષણ કરનાર. બેમિસાલ =  
 અજોડ. પરવાના = પતંગિયું. રિઝેક્ટ = ના પસંદ  
 કરવું. તકવા = પરહેઝગારી, મુમાનિયત = મના  
 કરવું, રોકવું. મેઅયાર = જાંચ, પરખ. મુત્તકી =  
 પરહેઝગાર. પોશ એરિયા = ઉચ્ચ એરિયા,  
 મઆશરા = સમાજ. તરબીયત = શિક્ષણ પ્રશિક્ષણ.  
 દરયાફત કરના = પુંછવું, પ્રશ્ન કરવો. મુશતરકા =  
 ભેગી, સંમિલિત, કિરદાર = અમલ. પાસ = ખ્યાલ,  
 ધ્યાન. કતઅ કરના = કાટના, વિચ્છેદ. ફસાદ =  
 લડાઈ ઝઘડા. મુતવજ્જે હોના = ધ્યાન દેવું.  
 અહમ્મીયત = મહત્ત્વ, ઈસલાહ = સુધારણા.  
 ઈન્ફેરાદી = વ્યક્તિગત. ઈજતેમાઈ = સામૂહિક.  
 મેલમિલાપ = વ્યવહાર. મઆશરા = સમાજ.  
 મઆમલાત = લેવડ-દેવડ. ગર્ઝ = મતલબ કે.

પહેલુ = વિભાગ. મહવર = ધરી, મુખ્ય ખીલી જ્યાં  
 ચકરડું ફરે છે. શોહરત = દેખાવ, વાહવાહ. તસવ્વુર  
 કરના = સમજવું, માનવું. ગિઈ = આસપાસ.  
 વસીઅ = વિશાળ, વફા કરના = વફાદારી. શબીહ =  
 તસવીર, શકલ સુરત. મઆશરા = સમાજ. તકવા =  
 પરહેઝગારી. ઝૂર્મ = ગુનો. ખિયાનત = અપભોગ,  
 ગબન, વિશ્વાસઘાત, બેઈમાની, તરબીયત =  
 શિક્ષણ-પ્રશિક્ષણ, કેળવણી. મુરત્તબ = સંપાદિત,  
 અંકિત. અસરાત = અસરો, પ્રભાવ. ખ્વાતિન =  
 સ્ત્રીઓ. કાબિલ = યોગ્યતાના ઉચ્ચ શિખરે પહોચવું.  
 ચંદ બરતન = થોડાક વાસણો. નસ્લ = વંશવેલો.  
 મુશાબહત = સરખામણું, નકલ, ગયરોંકી = બિન  
 મુસ્લિમોની. રસમ = રિવાજ. મુતાલેબા = માંગણી.  
 ઈબ્તેદા = શરૂઆત. મઝાહિબ = મઝહબનું બહુ  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 99

વચન, ધર્મો. જડે ઉખાડ ફેંકના = સદંતર નાબુદ  
 કરવું. મુત્તફિક = સંમત, રાજી. તારીખ = ઇતિહાસ.  
 દરયાફત કરના = પુંછવું, પ્રશ્ન કરવો. નહસ =  
 બુરી, ખરાબ, મુતાલેબા = માંગણી. ખ્વાતિન =  
 સ્ત્રીઓ. પીઠી લગાના = હળદર ચોળવી, શરીર  
 ઉપર મોં ઉપર. મુસ્તબ હોના = અંકિત થવું.  
 જિસ્માની લઝ્ઝત ઉઠાના = શરીરસુખ માણવું.  
 અવ્વલીન = પ્રથમ. મકસદ = ધ્યેય, ઈતાઅતે  
 ઈલાહી = અલ્લાહની તાબેદારી. જલાલ = પ્રતાપ  
 (ઈઝ્ઝતના અર્થમાં) હયબત = ખોફ, રોબ.  
 ઝિલ્લત = બેઈઝ્ઝતી. કુરબત = નજીક જવું.  
 ખુદાથી દૂર = અલ્લાહથી દૂર જવું. હદીસે કુદસી =  
 તે હદીસ જે હકીકતમાં ઇરશાદે ઇલાહી છે. પરંતુ  
 રસૂલની જીભથી છે. રસૂલ ફરમાવે છે કે અલ્લાહે  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 100

મને જણાવ્યું, તકવા = પરહેઝગારી. મુત્તકી =  
 પરહેઝગાર. સાહિબે ઇકતેદાર = પ્રભુત્વશાળી,  
 હોદ્દેદાર. તારીખ = ઇતિહાસ. મિસાલ = દૃષ્ટાંત.  
 નૌકે નૌએ = ભાલાની અણી ઉપર, તઝકેરા = ઝિક્ક-  
 યાદ. મઆશરા = સમાજ. મરકઝે હિદાયત =  
 હિદાયતનું કેન્દ્ર સ્થાન. સફીના = નાવ, હોડી.  
 નજાત = છુટકારો, બક્ષિસ. અઝા = માતમ. ઘુટ  
 ઘુટ કે રોના = શાંત રૂદન, સદાયે = અવાજો.  
 શબ્બીર = ઈમામ હુસૈન (અલ.)નો લકબ છે.  
 પુરસહ દેના = માતમ પુરસી કરના.

## મજલીસ-૨

બિસ્મીલ્લા હિરૈહમા નિરૈહીમ

ઉદઓ એલા સબીલે રબ્બેકચ્ બિલહીકમતે

વલમૌઅઝેતીલ હસનહ.....

(સુરા નહલ આયત નં. ૧૨૫)

અકીદેમેં ઓર ઇમાનમેં ઝબરદસ્તી નહીં  
ચલ શક્તી ઓર ચું કે ઇમાન ઓર મઝહબકા  
તઅલ્લુક, દીનકા તઅલ્લુક હયવાનસે નહીં હોતા,  
દિમાગસે નહીં હોતા, ઝબાનસે નહીં હોતા, બલકે  
ઇન્સાનસે હોતા હૈ, ઓર ઇન્સાન સાહબે અકલ હોતા  
હૈ. ઓર અકલકા મિઝાજ યે હે વો ઝબરકો  
બરદાસ્ત નહીં કરતી. અકલ કી ફિતરત્ યે હે કે વો  
ઝોર વ ઝબરકો બરદાસ્ત નહીં કર શક્તી. હો

શકતા હે બાઝ વક્ત કિસી કુવ્વતે કાહેરહકે સામને,  
કિસી હુકમરાનકે સામને, કિસી બાદશાહકે સામને  
ઇન્સાન સર ઝૂકા દે. મગર જબ ભી વો કુવ્વત ઓર  
તાકત હટેગી, ઝબાન ખૂલ જાએગી ઓર જો કુછ  
ઉસને પેહલે કહા હે ઉસકી તરદીદ કર દેગી. કયોં  
કિ વો કેહ શકતા હે કે યે આપને બઝોરે શમશીર  
હર બાત મનવાઈ થી, ઓર બઝોરે શમશીર બાત  
માની જા શકતી હે, ઝબાનસે, કલ્બ ઓર દિમાગસે  
નહીં માની જા શકતી.

(સલવાત.....નારએ હૈદરી.....)

ઈસ્લામ હમારા દીન હે. ઉસમેં ભી આસાની  
કી ગઈ હે. કોઈ સખતી નહીં કે તૂમ ઈમાન લાઓ,  
કોઈ સખતી નહીં કે તૂમ દીનદાર બનો, કોઈ સખતી  
નહીં કે તૂમ મુસલમાન બનો, સાફ સાફ હે.

“કોલીલ હકકો મિર્બ્બેકુમ્ ફમન શાઅઅ  
ફલયુઅ્મીવ વમન શાઅઅ ફલયકફૂર.”

(સુરા કહફ આયત નં. ૨૯)

“અય રસૂલ કહે ઈ, કે હક તૂમહારે સામને  
હે, અબ ઈલ યાહે તો માન લો, ઓર ઈલ યાહે તો  
ન માનો.”

“ઈન્ન હાઝેહી તઝકેરતન ફમન  
શાઅત્તખઅઝઅ ઇલા અબ્બેહી સબીલા.”

(સુરા મુઝમ્મીલ આ. ૧૯)

“યે એક ખૂલા હુવા સહીફા હે, જો યાહતા હે  
વો રબકા રાસ્તા ઇખ્તીયાર કરે, જબર નહીં હે,  
સખ્તી નહીં હે, અગર યાહો તો ઇખ્તીયાર કરો,  
યાહો તો ઇખ્તીયાર ન કરો.

“અઅલમુ માશિઅતૂમ ઈન્નહુ બેમા  
 તઅમલૂનઅ બસીર” (હા મિમ સજહદ આ. ૪૦) જો  
 યાહે કરો ઇજાઝત હે, લેકીન યે સમજ લો કે ઉસકા  
 અંજામ કયા હોગા ? દુનિયામેં હમ કોઈ સખ્તી નહીં  
 કરેંગે. “લાઇકરાહઅ ફિદ્દન, કદતબવ્યનરરુશદો  
 મિનલ ગય્યે ફમંયકરફૂર બિતાગુતેઅ વ યુઅમિમ  
 બિલ્લાહે ફકદીસ તમસકઅ બિલ ઉરવતીલ વુસકા  
 લનફેસામઅ લહા વલ્લાહો સમીઉન આલીમ.”

(સુરા બકરહ આ. ૨૫૬)

દેખો દીનમેં કોઈ જબર નહીં હે, કોઈ  
 ઇકરાહ નહીં હે, યે ઓર બાત હે કે જો તાગુતકા  
 દામન પકડેગા, વો ખતમ હો જાએગા, જો  
 અલ્લાહકા દામન પકડેગા વોહ દામન મજબૂત  
 રહેગા.

“કુલ યા અવ્યોહલ કાકેરૂન, લાઅઅબોદો માતઅબોદુન”, “કેહ દો, અય કાફિરો ! હમ જિસ્કી ઈબાદત કરતે હૈં, ઉસકી તૂમ નહીં કરતે, ઓર તૂમ જિસકી ઈબાદત કરતે હો, ઉસકી હમ નહીં કરતે. “લકુમ દીનોકુમ વલેયદીન” તૂમહારા દીન તૂમહારે પાસ, હમારા દીન હમારે પાસ.

(સલવાત..... નારઅે હૈદરી.....)

ઈસ્લામમેં કોઈ જબર યા સખ્તી નહીં હે, કે જરૂર મુસલમાન બનો, જરૂર દીનદાર બનો, સિફ્ કામ યે હે કે વો બતા દેતા હે કે રાસ્તા યે હે, વો રસૂલકો ભી રોકતા હે કે તૂમ તબ્લીગમેં સખ્તી કયોં કર રહે હો ? “વલવશાઅ રબ્બોકઅ્ લઆમનઅ્ મન ફિલઅર્ઝે કુલ્લોહુમ જમીઆ.” (સુરા યુનુસ આ. ૯૯) અલ્લાહ અગર યાહતા તો સબ મોમીન હો મજાલિસે ઈજતેહાદી- 106

જાતે, તૂમ્હે કયા હો ગયા હે ? અય રસૂલ ! કે તૂમ  
 ઝબરદસ્તી લોગોંકો મોમીન બનાના યાહતે હો ?  
 ઓર ફિર ઉસકી વજહ ભી બતા દી કે “વલઉ  
 શાઅય્ રબ્બોકઅ્ લજઅલન્નાસઅ્ ઉમ્મતન  
 વાહેદતન વલા યઝાલૂનઅ્ મુખ્તલેફીનઅ્ ઇલ્લા  
 મર્હેમઅ્ રબ્બેકઅ્” (સુરા હુદ આયત નં.  
 ૧૧૮/૧૧૯) અય રસૂલ ! અગર અલ્લાહ યાહતા  
 તો સારે ઇન્સાનો કો એક ઉમ્મત બના દેતા, મગર  
 વો હમેશાં ઇખ્તેલાફ કરતે રહેંગે, ક્યોં કે વોહ પેદા  
 ઇસ લીએ હુએ હૈં કે ઇખ્તેલાફ કરતે રહેં. સિવાય  
 ઇનકે જિન પર તેરા પરવરિદગાર રહમ ફરમાએ  
 (સલવાત..... નારએ હૈદરી.....)

અગર ઇન્સાનકે અંદર યે બગાવત નહીં  
 પેદા હોતી તી તો ઇબાદત કે લિએ કયા મલાએકા  
 મજાલિસે ઇજતેહાદી- 107

કમ છે ? જમાદાત કમ છે ? ઈબાદત કે લિએ  
નબાતાત કમ છે ? સૂરજ ચાંદ સિતારે કમ છે ?  
જબ કોઈ સરકશ બન્દા પેદા હોતા હે તો તમીઝ  
હોતી હે ઈતાઅત કરનેવાલા કોન હે ? બગાવત  
કરનેવાલા કોન હે. (નારએ હૈદરી.....)

હમ તો દેખતે હૈં કે જબ સરકશી હોતી હે,  
તો ઈખ્તયાર કે સાથ લોગ આયેં તાકે ફર્ક માલૂમ  
હો કે યે કોન ઈતાઅત કર રહા હે ઓર કોન  
બગાવત કર રહા હે. કોન સજદહ કર રહા હે ઓર  
કોન સજદે સે હટ રહા હે, કોન ઈમાન લા રહા હે  
ઓર કોન કુફ્ર ઈખ્તિયાર કર રહા હે, કોન યકીન કી  
મંઝિલ પર હે ઓર કોન શકકી મંઝિલ પર હે. હમ  
તો યાહતે હૈં કિ પતા ચલે લોગોં કો. વરના ફર્ક  
નજર નહીં આયેગા. જમાઅતમેં, નમાઝમેં, હયવાન  
મજલિસે ઈજતેહાદી- 108

વ ઈન્સાનમેં. ઈન્સાનકા કમાલ તો યે હે કે વો જાનતા સબ કુછ હો ફિર રાહે હક ઈખ્તિયાર કરે, જબર નહીં. ઈસ્લામકે અંદર કોઈ સખ્તી ઓર જબરદસ્તી નહીં હે. આઝાદી હે કે જો મઝહબ યાહે ઈખ્તિયાર કરો. જો દીન યાહે ઈખ્તેયાર કરો. જો મસલક યાહે ઈખ્તિયાર કરો ઓર જો દીનયાત યાહે ઈખ્તિયાર કરો. (નારએ હૈદરી.....)

કોઈ સખ્તી નહીં હે યે જો હદીસ હે કે “મુજે હુકમ મીલા હે કે મૈં ઉસ વક્ત તક જંગ કરતા રહું જબ તક લોગ “લાઇલાહા ઇલ્લાહા” ન કેહ દેં.” યે જાઅલી હદીસ હે, ઓર હુકુમતકી સાખ્તા પર દાખ્તા હે, વહાં કુર્આનમેં તો યે હે કે અગર વો સુલહકે લિયે ઝુકતે હેં તો ભી ઝૂક જાઓ.

ફએનીઅ તઝલુકુમ ફલયોકા તેલુકુમ  
વઅલકવ એલયકોમુસ્લઅમઅ ફમા જઅલલાહો  
લકુમ અલયહીમ સબીલા

(સુરા નિસા. આયત નં. ૯૦)

“અય રસુલ ! વો કુફર તૂમસે કિનારા કસ  
હોતે હૈં ઓર તૂમ સે લડના નહીં યાહતે, ઓર સુલહ  
યાહતે હૈં, તો તૂમ્હે કોઈ હક નહીં કે ઉન પર હાથ  
ઉઠાવો.” હમ હદીસકો દેખેં યા કુર્આન કો દેખે ?

ઝમામા બિન અફાન હુઝૂર (સલ.) કે પાસ  
ગિરફતાર હો કર આતા હે. યે યમામાકા સરદાર હે,  
બહુત બડા, કબીલા હનીફાસે હે. જિસકા એક  
કિરદાર થા, હુઝૂર (સલ.) કે પાસ સહાબા ગિરફતાર  
કરકે લાતે હૈં. હુઝૂર (સલ.) મસ્જિદકે સૂતૂનસે બાંધ

देते हैं. तीन दिन तक बंधा रहता है. जाना-पीना और जरूरतों के वक्त छोड़ते हैं, फिर बांध देते हैं.

हुजूर (सल.) आते हैं के अमामा क्या हाल है ? अमामा केहता है "अगर कत्ल कर दिजिये तो ठीक है, मैं भूनी हूं" अगर छोड़ दीजिये तो शुक्र गुजार रहूंगा, फिटिया चाहीये, हाजिर है, हुजूर खूप रहते हैं. नमाज पढते हैं, खले जाते हैं, तीसरे दिन कहा के अमामा को छोड़ दो. अमामा छोड़ दीये जाते हैं. अब अमामा जब छूटते हैं तो पहले जाकर नजलीस्तानमें गुस्ल करते हैं, वुजु करते हैं और फिर आकर हुजूर के हाथ पर बयअत करते हैं (नारये हैदरी.....)

बताना ये हे के हम सप्ती और जबर से ईस्लाम नहीं डेलाते, पकड कर अंजिर पेरों में नहीं मजलिसे ईजतेहादी- 111

ડાલતે. હમ તકરીરસે મૂતાષિર કરતે હૈં. કિરદારસે મૂતાષિર કરતે હૈં. સખ્તીસે મૂતાષિર નહીં કરતે. ઓર ઈસ્લામમેં કહીં નહીં હે કે ગૈર મુલકોં પર કબજા કરકે તૂમ ઈસ્લામકી ઈશાઅત કરો. જબ રસૂલ નહીં કરતે તો તૂમ રસૂલસે ઝિયાદહ ઈસ્લામકો જાનતે હો ? (નારએ હૈદરી.....)

દોસ્તો બાત યે હે કે જો લોગ કેહતે હૈં ઈકતેદાર કે લિયે ઓર કુવ્વતકે લિયે ઈસ્લામ આયા હે. નહીં, નહીં, ઈસ્લામ નહીં યાહતા કે ઝબરદસ્તી કિસીકો મુસલમાન કિયા જાએ. ઓર યે ઉસ્કા મકસદ હે, કે જો કુછ પ્રોપેગેંડા હોતા યે સબ મુલુકીયતકી સાઝીશૈં હૈં ઓર ઈસ્લામકો બદનામ કરનેકી બાત હે.

ये आज पेहली महोर्नम यौदह सो अेक हिजरी हे. हम पंद्रहवी हिजरीमें कदम रभ रहे हैं. ये पंद्रहवी हिंजरी हमसे सूनो के कया हे ? (नारअे हैदरी.....)

ये पंद्रहवी सदी हिजरी यह बताने आँ है के ईस कोमका मसलक सही था, और कोमोका मसलक सही नहीं हे. जो केहते थे ईस्लाम इतुहातके अरीये डैल रहा हे. यौदह सदीयोंसे हम ये कहते आये हैं के ईस्लाम तलवार के अरीये नहीं डैल रहा, और आज पंद्रहवी सदीमें भी हम यही केहते हैं.

यौदह सदीयों से ईल्म कलामकी बात कोन करता रहा ? (मौलाना अेम कहे छे के आज १५०० वर्षथी ખલીફाओनी गलत नीतिओना कारणे मजलिसे ईजतेहादी- 113

ઈસ્લામનો ચહેરો કલંકિત બન્યો હતો. રસૂલુલ્લાહ પર આક્ષેપ થતા આવ્યા છે તેના જવાબો ફક્ત શીયાઓ આપતા આવ્યા છે. કારણ કે બહુમતિ જે ખલીફાઓને પ્રથમ ત્રણ ખલીફાને મહાન માની રહી છે. જોકે તેમના દ્વારા તો ખુદ ઈસ્લામની છબી અને પેગંબરનું મિશન બંને કલંકિત થયા છે.) કોન જો હુઝૂર (સલ.) પર એતેરાઝ હોતા રહા ઉસ કો દૂર કરતા રહા ? રિસાલત કે દામન કો દાગદાર બનાનેસે કોન રોકતા રહા ? એ હમ થે જો કેહતે થે કે ઈસ્લામકા તસવ્વુર ગલત હે જો તૂમ માનતે હો, જો તૂમ કેહતે હો કે ઈસ્લામ તલવારસે ફેલાના ચાહીયે. તૂમ કેહતે થે નહિ ? આપ કો કયા પતા કે બગૈર ફતુહાત સે ઈસ્લામ નહીં ફૈલ સકતા. અબ એ પંદ્રહવી સદી બતાયેગી કે એ સચ્ચે હૈં યા દુસરે

સચ્ચે હૈં ? બકોલે ઝિયાઉલહક ઈસ્લામ નામ હે ફતુહાતકા ?!! તૂમને ઈસ્લામ કો દાગદાર બનાયા હે. ઓર યે દાગ હમ ચૌદહ સદીયોંસે ઘોતે ચલે આ રહે હૈં. (નારચે હૈદરી.....)

અગર હમારા મકસદ કિસી, આપકો પતા હે કે મૈં દુનિયાકી બાત નહીં કર રહા, હમૈં ઉન ચીજોંસે ગર્ઝ નહીં. જો બાત હમારે મઝહબ યા હમારે મોઝુઅસે મુતઅહલ્લીક હે વો બાત હમ કરના યાહતે હૈં, કે અગર ઈસ્લામ તલવારકે ઝોરસે ફેલતા ઓર ગેરમુલ્ક પર કબજા કરના ઈસ્લામમૈં દાખિલ હોતા તો ફિર સદર સાહબકી તકરીર મૈં યે આતા કે અબ પંદ્રહવી સદીમૈં ઓર ઉન્હોને કહા કે હમ યે કરૈંગે, યે કરૈંગે તો વહાં યે ભી કહા જાતા કે હમ

दुसरे मुलकों पर कब्जा भी करेंगे. (नारचे हैंदरी.....)

उन्होंने ये नहीं कहा. उन्होंने कहा के पाकिस्तान अेक मजबूत किला होगा. मगर उनको ये केहना याहीये था जब वो केहते थे कि माजी पर नजर डालो. तो माजी के अंदर तो इतुहात हैं. तो उनको केहना याहिये था के हम कोशीस करेंगे के हिंदुस्तान पर भी कब्जा करेंगे. ता के वहां लोगोंको मुसलमान बनायें. चीन पर भी कब्जा करेंगे ताके ईस्लाम डेले. रूस पर भी कब्जा करेंगे. अब क्यों यूप हैं, क्यों नहीं कब्जेकी बात करते ? जो अेक मुल्क भी इतह कर लें तो उनकी सदारत की उमर उमरे नूह बन सकती हे. मगर करनेकी बात तो बहुत बादकी हे, वो बात भी नहीं करते किसी मुल्क

પર કબજા કરને કી, ક્યોં ? તો કિસકા ઈલ્મે કલામ  
 જીત રહા હે ? હમારા યા તૂમ્હારા ? તૂમ કેહતે થે  
 કબજા કરના યાહિયે, અબ કબજા કર લો, ઓર  
 તૂમ્હે તો ઝિયાદહ હક હે. એકસો દસ કરોડ  
 મુસલમાનોકે નુમાએન્દે હો. (મુસ્લિમ દેશોની  
 કોન્ફરન્સના વડા બન્યા હતા.) (નારએ હૈદરી.....)  
 તૂમ્હારે પીછે તો એકસો દસ કરોડ કા ઇજમાઅ હે.  
 યે સારા ઇજમાઅ તૂમ્હે કુછ નહીં બના સકા. એકસો  
 દસ કરોડકા ઇજમાઅ જબ કુછ નહીં બના સકતા તો  
 કુછ ઇસ શહરકે લોગોંકા ઇજમાઅ કિસીકા કયા  
 બીગાડ સકતા હે ? (કરાંચીના લોકોએ ભેગા થઈ  
 શીયાઓ વિરુદ્ધ ઝેર ઓકયું હતું. તેના અનુસંધાનમાં  
 વાત છે.) (નારએ હૈદરી.....)

हम अपने हुजरेसे ईल्मी बातें करनेके  
 आदी हैं, लेकिन हम वो बातें जरूर करते हैं, जिससे  
 हमको या साडेसात करोड मुसलमानो को तकलीफ़  
 पहींची. हम ये सी.आर्.डी. को बताना चाहते हैं के  
 वो लीज ले ओर उपर भेजे जियाउल हक साहबको  
 के उनकी तकरीर से साडेसात करोड मुसलमानोको  
 तकलीफ़ पहींची हे. क्यों के सदर साहब ये केहें के  
 मुसलमानोको. के मुसलमान हुसैनको नहीं मानते.  
 तो फिर हुसैनको कोन मानता हे ? लेकिन अगर  
 हकीकत ये हे के सारे मुसलमान हुसैन (अल.) को  
 मानते हैं. बलके करांचीमें तो तअजीयादार सवाटे  
 आजम (सुन्नी मुसलमानो) जियादह हैं, हमारी  
 निस्बत तो ईसके माअनी ये हैं के उनहोंने साडे  
 सात करोड मुसलमानोके दिलोंको ठेस पहींचाई हे.

લેકિન ઉનકી ઝબાનસે પૂરે પાકિસ્તાનકે મઝદુરોંકે  
લિયે હુસૈનકા નામ નહીં આયા (નારએ હૈદરી.....)

કયા વજહ હૈ ? કયા ચીઝ હે કે જિસકી  
વજહ સે, પહેલી મહોર્મ કી તકરીરમેં સદર  
સાહબને હુસૈનકા નામ નહીં લિયા ? આપ અલ્લામા  
ઈકબાલકી મુનાસેબત ભી દેખ સકતે થે. અલ્લામા  
ઈકબાલ તો આપ કે હુસ્ન હૈં, કરમ ફરમા હૈં. જબ  
વો કેહ સકતે હૈં હુસૈન (અલ.) કે બારેમેં કે :

નકશ ઈલ્લાલાહ બર સહરા નવેશત

સતરે ઉનવાન નજાત મા નવેશત

ફારસી પંક્તિઓનો ભાવાર્થ : ઇમામ હુસૈન  
(અલ.)એ રેતીના રણ પ્રદેશમાં પોતાના લોહી વડે  
કદી ન મીટી શકે એવી (અનમિટ) સમજૂતિ લખી

આપી અને આ રીતે આપણો નજાતના માર્ગની પંક્તિ અંકિત કરી.

ઉસને હમારી નજાતકા નોશ્તાહ લીખ દીયા હે. જિસકો અલ્લામા ઈકબાલ નજાતકા ઝિમ્મેદાર કરાર દેતે હૈં. આપ ઉસકે દીલકા ભી લેહાઝ કરતે હુયે અલ્લામા ઈકબાલકા ભી એહતેરામ નહીં કરતે. અલ્લામા ઈકબાલ તો ઉનકો બાનીયે લાઈલાહ ઈલ્લાહ કેહતે હૈં. આપ બાત કરતે હૈં કે હમ પાકિસ્તાનકો ઈસ્લામકા કિલા બનાયેંગે. કિલા તો આપકો યાદ હે મગર કિલેકા દરવાજા ઉખાડનેવાલા યાદ નહીં હે. (ખયબરના કિલ્લાનો દરવાજો ઈમામ હુસૈન (અલ.)ના વાલીદ મોહતરમ હઝરત ઈમામ અલી(અલ.)એ ઉખાડ્યો હતો.) (નારએ હૈદરી..... સલવાત)

આદમી કો સોચકર બાત કરની યાહીયે,  
 ઓર યે સોચે કે વો કૌન હે ? તૂમ ઈસ મુલક કે  
 સરબરાહ હો. હમ તૂમ્હારા એહતેરામ કરતે હૈં કે તૂમ  
 સદર હો. તૂમ્હે સમજ નહીં આતી કે યહાં સારે  
 મુસલમાન જો હૈં વો હુસૈન (અલ.) કે સાથ અકીદત  
 રખતે હૈં. અગર ફર્ઝ કર લો કે તૂમ્હારી નિગાહમેં  
 સારે મુસલમાન અકીદત નહીં રખતે હૈં, તો કમઅઝ  
 કમ એક તિહાઈ અકશરીયત તો હુસૈનકો અપના  
 સબકુછ સમજતી હે. તો તૂમ્હે સોચના યાહીયે થા કે  
 જબ તૂમ હિજરત કી બાત કર રહે હો, સારી બાતેં  
 તૂમ્હારે ઝહનમેં હૈં તો મોહર્મ તૂમ્હેં નઝર નહીં  
 આતા ? તૂમ્હે તારીક (જબલુત તારિક જેણે સ્પેન  
 ઉપર ચઢાઈ કહી હતી) ઓર ખાલીદ (ખલીફાઓના  
 સમયનો મુસલમાનોનો ઝાલીમ સેનાપતિ) નઝર  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 121

આતે હૈં. ઓર જો ખાલીદકો મુસલમાન બનાનેવાલેં  
હૈં, વો તૂમહે નઝર નહીં આતે ?

વે કોનસા તરીકએ કાર હૈ ? તૂમને સારે  
સવાદે આઝમ કે દીલકો ઠેસ પહોંચાઈ. તૂમને  
ખોલફાએ રાશેદીનમેં સે જો તૂમહારી નિગાહમેં હૈં  
ઉનકા ઝિક કિયા. તો ઉનમેં સે સિફ્ દોકા. દોકા  
તૂમને કયું નહીં કિયા. તો વે સિફ્ હમકો જલાનેકી  
બાત નહીં ? તૂમને સારે મુસલમાનોકો ઠેસ  
પહોંચાઈ હે યા ઉન દોનોકો તૂમને ખોલફાએ  
રાશેદીનમેં નહીં સમજો.

તૂમહે સોચના ચાહિવે થા કે તૂમ ઈસ્લામકી  
બાત કરતે હો કે ઈસ્લામકો હમ હુકુમત પર આકર  
મઝબૂત કરેંગે. આગે લે જાએંગે. મગર તૂમ ઉનકો  
ભૂલ જાતે હો જિન લોંગોને ઈસ્લામ કો ખૂન દિયા  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 122

હે. જિન્હોને ઈસ્લામકો મઝબૂત ક્રિયા થા. ઈસ્લામકે લિયે કુરબાનીયાં દી થી. તૂમ્હેં દુશ્મનકા નામ યાદ હે. ઓર ઉસકા નામ યાદ નહીં હે ? જો ગઝવાતે રસૂલમેં હર જગમ અલગ લિયે આગે બઢતા રહા. તારીક તો તૂમ્હે યાદ હે. ઈતની દૂર તક તૂમ્હારી નિગાહે પહોંચ શકતી હે. ઓર સામનેકા આદમી નઝર નહીં આતા. બસારત કમજોર હો ઉતની બડી ચીજ નહીં બસીરત કમજોર નહીં હોના ચાહીયે. (નારએ હૈદરી.....)

મુજે સદમા હુવા. મુજે બહુત અફસોસ હુવા. મૈને બડી તૌકેસે અપના કિંમતી વકત સફ્ ક્રિયા થા કે સૂનું કે કયા ઈરશાદ હોતા હે. મેરા વક્ત ઝાએ ક્રિયા આપને. (નારએ હૈદરી.....) મેં સમજતા થા કે આપ કુછ હિજરતકી બાત કરેંગે. કુછ આપ મજલિસે ઈજતેહાદી- 123

મહોર્મકી બાત કરેંગે. આપ મહોર્મકી સબ તો તકરીર કર રહે હૈ, ઔર ઐસા માલૂમ હો રહા હે ગોયા મહોર્મ કોઈ ચીઝ હી નહીં, હુસૈન કુછ હૈ હી નહિ. ઈત્ના નહીં ઈન્સાનકો અંધા હોના યાહીયે. તૂમ અગર દો જુમલે કેહ દેતે કે ભઈ મહોર્મકા મુકદ્દસ મહિના હે ઓર ઉસમેં આપ લોગ મૈલજોલ સે રહેં, ઈત્તેહાદકે સાથ રહેં, ઈત્તેફાક કે સાથ રહેં, તો કયા હો જાતા ? મગર તૂમને નહીં કિયા. તૂમને સોયા કે અગર તૂમને નહીં કહા તો ગોયા હુસૈન દુનિયાસે ખતમ હો ગયે ? ગાંધીને ભી કહા થા કી હિંદુસ્તાનમેં સિફ્ દો કૌમે રહતી હૈ, “એક અંગ્રેજ ઓર એક હિંદુ.” તો કાઈદે આઝમને કહા થા કે નહીં “તીસરી કૌમ ભી રહતી હૈ” “મુસલમાન” તો ગાંધીજી ભી મુસલમાનોકો છુપા નહીં સકે. તો અગર કોઈ મજલિસે ઈજતેહાદી- 124

સોચતા હે કે હમ નામ નહીં લેંગે તો હુસૈનકા નામ  
 નહીં લીયા જાએગા. યે ગલતફહમી હે. ઉનકો  
 યાહીયે તો વો અપની ઈસલાહ કરેં ઓર ઐસી  
 તકરીર કરેં જિસમેં વો મહોર્મકી અઝમત બતાએ.  
 રમઝાનકી અઝમત તો વો બહુત કુછ બતાતે હૈં,  
 મહોર્મકી અઝમત નહીં બતાતે જો હિજરતકા  
 ઈબ્તેદાઈ મહિના હે, જબકે ઈબ્તેદા હો રહી હે  
 હરમસે હર ચીજ કી ઓર શુકરાનેકી નમાઝ ભી  
 પઢીં જા રહી હૈં. ભઈ હમસે તો કહા ગયા થા કે  
 પેહલી મહોર્મકો ફલાં સાહબ શહીદ હુએ હૈં.  
 (નારએ હૈદરી.....) યાની અગર અભી મૈં ટી.વી. પર  
 યે કેહતા કે પેહલી મહોર્મકો શુકરાનેકી નમાઝ  
 પઢી જાએ તો સારા સવાદેઆઝમ શોર મચાતા કે  
 દેખિયે યે ખુશ હો રહે હૈં, તો અપકો ન આપને  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 125

હીરોઝકા, અપને બુઝૂર્ગોકા પતા હે, ન હમારે  
બુઝૂર્ગોકા પતા હે. આપકો પતા કયા હે ?

ઈસ લિયે દોસ્તો ! હમ કેહતે હૈં કે પેહલી  
મહોર્મકો શુકરાનેકી નમાઝ જરૂર પઢના યાહિયે.  
ઈસસે બેહતર તો કોઈ દિન હે હી નહીં, લેકિન અભી  
હમ યે કેહતે શુકરાનેકી નમાઝ પઢી તો ફૈરન કેહતે  
હૈં કે દેખિયે ચલતે હૈં. યે તૂમહારી સમજમેં નહીં  
આતા. તૂમ ઈતની બડી કુરસી પર બૈઠે હુચે હો,  
તૂમકો જો તકરીરેં લીખકર દેતે હૈં ઉનકો ભી નહીં  
પતા ઉનકે પાસ ભી ઈલ્મ નહીં કે કિસ દિન કોન  
મરા હે ? (નારચે હૈદરી.....)

દોસ્તો ! સચ્ચી બાત યે હે કે મૈં નહીં  
જાનતા થા, ઈમાનસે મૈં આપસે કેહતા હું કે ઈસ  
મોઝુઅસે મજાલિસકો દૂર રખના યાહતા હું કે ઈલ્મી  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 126

બાતેં બયાન કિ જાએ. લેકિન મસઅલા યે હે કે કલ  
 મૈને બહુત અઝિયત ઔર તકલીફ મહસૂસ કિ. મૈને  
 સોયા કે અગર મૈં નહીં કહુંગા તો ઉનકો ઈલ્મ નહીં  
 હોગા. અબ યે જો સી.આઈ.ડી. બૈઠી હુઈ હે યે જાકર  
 બતાયેગી, કે યે કહા ગયા. યે હુવા યા તો  
 કેહનેવાલેકી ઝબાનબંદી કિ જાએ. યા જિસને કહા હે  
 ઉસકી ઈસ્લાહ હો જાએ. હમારા ફર્ઝ હે કે અગર  
 મુલ્કા વઝીરેઆઝમ યા સદર કોઈ ગલત કામ  
 કરતા હે, તો હમકો ઉસકી કુર્સીસે ગર્ઝ નહીં હે. વો  
 કુર્સી પર બૈઠા રહે. લેકીન ઉસકો કુર્સી કે આદાબકા  
 જરૂર પતા હો. એક સદર જો હોતા હે વો પૂરે મુલ્કકા  
 સરબરાહ હોતા હે. ઉસકો ઐસી બાત ભી નહીં કેહના  
 યાહિયે કે ઉસસે હિંદુઓકો ભી તકલીફ હો.  
 ઈસાઈઓકો ભી તકલીફ હો. સદરકો ગેરમુસ્લિમો કે

જઝબાતકા ભી એહતેરામ કરના યાહિયે. ઉનકો ઇતની બડી કોમ ઓર ઇતની બડી શખ્સીયત નઝર નહીં આતી !! યે કાહેકા ગુસ્સા હે ?! હમ જાનતે હૈં કે તૂમ્હે કિસ બાતકા ગુસ્સા હે ? જબ કિસીકો માલ ન મિલે તો ઉસકો ગુસ્સા આ હી જાતા હે. (નારએ હૈદરી.....)

હમારી ખતા યહી હે કે હમને ઉનકી જોલી મેં ઝકાત નહીં ડાલી. અગર ઝકાત દે દેતે તો ગુસ્સા ખતમ હો જાતા. ગુસ્સા ઇસ બાતકા હે લેકિન ઉનકો સોચના યાહીએ કે જો કુછ ભી ઉનકો તકલીફ પહોંચી હે, હમ ઇસકે લિયે મઅઝુરત યાહતે હૈં. મગર વો હમારે અકીદેકી બાત હે, અગર વો ખયરાત કેહતે તો હમ દે દેતે. ઝકાત કેહતે હૈં તો નહીં દેતે. યે હમારે અકીદેકી બાત થી વરના કોઈ મજાલિસે ઇજતેહાદી- 128

બાત નહિ. હમને ઉનકી ઓર બહુતસી ઉલટી સીધી બાતેં માન લી હૈં. લેકિન યે અકીદેકી બાત હે. કેહતે હૈં કે ખયરાતમેં હમેં દે દો. મગર નહીં દે શકતે. હમને કિસી દૂર મેં ભી આસાની ઓર આરામ કી જિદંગી નહીં ગુજારી ઓર આજ ભી હમ જાનતે હૈં. જો હમારે સાથ સુલુક હો રહા હે વો હમેં પતા હે. ક્યોં હો રહા હે ? કિસ લિયે કિયા જા રહા હે ? હમેં ડરા રહેં હૈં. હમ કિસિકો ખતમ કરના નહિ યાહતે. મગર કોઈ હમેં ખતમ નહીં કર સકતા.

મગર હુસૈનકા સૂરજ કભી ગુરૂબ નહીં હુવા. વો કુરાતમેં ડુબ કર ભી ઉભરા હે. હમ સોચતે થે કે ઐસે જુમલે હોંગે જિસસે હમારે દીલોંકો સૂકુન મહસૂસ હોગા. ઈતની બેચેતેનાઈ ?! ઈતની બેપરવાઈ.

हुसैन किसीका मोहताज नहि. हुसैन भुए  
 मुस्तकील ठिक हे. ओर जिसने हुसैनका दामन  
 पकडा हे. वो दुनियामें मशहुर हो गया. जिसने  
 हुसैनसे वाबस्तगी कर ली वो मशहुर हो गया. तो  
 हुसैनकी शोहरतको कोन भतम कर सकता हे ?  
 उसका यर्या कोन मिटा शकता हे ? जिसका अकिर  
 रसूल हुवा, उसका ठिक कोन मिटा शकता हे ?  
 उसका यर्या कोन मिटा सकता हे ? हुसैनका पेहला,  
 अकिर तो रसूल हे न. हम तो बाएके अकिर हैं.  
 सबसे पेहले मेरे हुसैनका ठिक करनेवाला कोन हे ?  
 ये बात न होती अगर आज पेहली महोर्म न  
 होती, तो ये जलाल न होता. मगर जब दिल  
 गमजदह हो तो कोई अरा सी बात कर देता हे तो  
 तकलीफ़ होती हे. ये हमारे गमके दीन हैं. मेरा

આકા અઠાઈસ રજબસે સફરમેં હે. મહોર્મ હમારે  
 યહાં અઠાઈસ રજબસે શુરુ હો જાતા હે. જબસે  
 હુસેનને મદીના છોડા હે. તબસે હમારે લિયે મહોર્મ  
 હે. પેહલી મહોર્મ તો ઈસ લિયે કે અબ હુસૈન  
 (અલ.) કરબલા પહોંચનેવાલે હૈં. ઓર બાત સીફ  
 ઈતની હે કે હુસૈન (અલ.) કો કયો જાના પડા ?  
 હુસૈન (અલ.) કેહતે થે કે ઈસ્લામ ઝોરે કુવ્વતસે  
 નહીં ફેલાયા જાતા. કુવ્વત ઈસ્તેમાલ નહીં કરના  
 યાહીયે. અગર કોઈ બચઅત નહીં કરતા તો ન કરે.  
 યે ઉસકા હક હે, નહીં માનતા યે ઉસકા હક હે.  
 હઝરત અલી (અલ.) કી કીતને લોગોંને બચઅત  
 નહીં કી થી. જબ અલીસે કહા ગયા કે ઉસને  
 બચઅત નહીં કી. ઉસને નહીં કી. તો આપને કહા  
 જાને દો. કયોં કિ યે ઈસ્લામી નિઝામકા ઉસૂલ હે કે

ખલીફા બરહક્કી ભી અગર કોઈ બયઅત ન કરતા. તો વો ભી ઝબરદસ્તી નહીં કરતા. ફીર યઝીદ બયઅતકા તલબગાર હે તો કયા હુસૈન બયઅત કરતે ? યે કૈસે હો સકતા હે ? આવાઝ આઈ, એક કાસિદ આયા, નુમાઈન્દહ આયા, અબ્બાસ ગયે, કહા કે વલીદને આપકો બુલાયા હે, કહા, મૈં જાનતા હું, કયોં બુલાયા હે ? સબ તૈયાર હો જાઈએ બની હાશિમ. સારે બની હાશિમ, માશાઅલ્લાહ, માશાઅલ્લાહ, યે દશવી મહોર્મ નહીં હે. (લોકોમાં રડવાનું શરૂ થઈ ગયું નથી તેથી મૌલાના માશાઅલ્લાહ કહે છે.) યે કરબલાકી નહીં બાત યે મદીનેકી બાત કર રહા હું. સારે બની હાશિમ મોજુદ હે.

વો ચોદહ સાલકા કાસિમ ભી, વો અઠારહ  
 સાલકા અકબર ભી વો ચોતીસ સાલકા અબ્બાસ  
 ભી. સારે બની હાશિમ કે જવાન મોજુદ હૈં. પીછે  
 પીછે જવાનાને બની હાશિમ જબ ચલને લગે, તો  
 જનાબ ઝયનબને કહા અબ્બાસ ! જરા ખ્યાલ  
 રખના ભૈયા કા, હાકેમે વક્તકે સામને જા રહેં હૈં.  
 સબ સાથ સાથ હૈં. ઈધર ડ્યુલી પર સૈયેદાની બાલ  
 ખોલે દુઆએં દે રહી હે. બારે ઈલાહ ! મેરા ભાઈ !  
 હર મુસીબતસે મહફૂઝ રહે, ઓર ઉધર જવાનાને  
 બની હાશિમ તલવારોં કે કબઝોં પર હાથ રખે હુએ  
 હૈં. ઈમામ કે પીછે પીછે સર ઝુકાએ જા રહે હૈં.  
 દરવાજે કે પાસ આયે તો હુસૈન પલટે. બસ સબ  
 રૂક જાઓ, કોઈ આગે ન બઢે. મૈં અકેલા અંદર  
 જાઉંગા. હાં, અગર મેરી આવાઝ બુલંદ હો તો જરૂર  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 133

અંદર આ જાના. વરના બાહિર રહના. સબ મોઅદબ બાહિર ખડે હુએ હૈં, મૌલા અંદર પહુએ. વલીદને કહા “આપસે યઝીદને બયઅત તલબ કી હે” આપને એક જુમલા કહા. મુજ જૈસા આદમી છુપ કર બયઅત નહીં કરતા.

મતલબ યે હે કે ફલસફા બતા દીયા કે બયઅત હોગી તો ખૂલી હુઈ હોગી. તા કે હરકોઈ કે સકે કહે ઉન્હોને બયઅત કર લી. ઉન્હોને બયઅત કર લી, મસલા મુજ જૈસા અબ જિતને ભી મુજ જૈસે હોંગે વો છુપ કે બયઅત નહીં કરતે, તૂમ બાહર મેદાનમેં આના, બાત કરના, જવાબ દુંગા, યે કેહકર ઊઠે, ઓર ચલને લગે તો મરવાનને કહા વલીદ ! અગર હુસૈન ચલે ગયે તો હાથ નહીં આયેંગે. અભી

कतल कर दे. ये सुनना था कि हुसैन पलटे. तेरी ये  
मजाल !!

आवाज का बुलंद होना था तो रावी केहता  
हे अक्वल मन कसरल बाब जिसने पहले दरवाजा  
तोडा वो अब्बास थे, ओर अब्बास के पीछे  
अकबर, अकबर के पीछे कासिम, औनो मोहंमद.  
सारे आ गये. तलवारें पींची. ओर हुसैन आगे  
बढे, अब्बास, अब्बास, अब्बास आगे बढे चले  
जा रहे हैं, अब्बास रुक जाओ. अब्बास... रुक  
जाओ.

शब्दार्थ : तअल्लुक = संबंध. हयवान =  
जानवरो. साहबे अकल = अक्कलवाणो. मिआज =  
आदत, स्वभाव. ऊबर = बणजबरी. बरदास्त  
करना = सहन करवुं. इतिरत् = स्वभाव. बाज =  
मजालिसे ईजतेहादी- 135

કેટલીક. કુવ્વતે કાહેરહ = આલીમ શક્તિ.  
 હુકમરાન = બાદશાહ. તરદીદ = રદ કરવું, ઈન્કાર  
 કરવો. શમશીર = તલવાર, સહીફા = કિતાબ.  
 ઈકરાહ = ધૃણા, ઉપેક્ષા, નફરત. તાગુત = ખુદા  
 રસૂલના દુશ્મનો. તાગુતકા દામન પકડેગા =  
 શયતાનોની પાછળ ચાલશે, જમાદાત = ખનિજ  
 પદાર્થો, પથ્થરો વગેરે. સરકશ = અવજાકારી  
 નાફરમાન, વિદ્રોહી, બાગી. નબાતાત = વનસ્પતિ  
 વગેરે આડો - વેલવેલાઓ, યે જાઅલી હદીસ હે =  
 આ જુઠી હદીસ છે. મનઘડત છે. હુકુમતકી સાખ્તા  
 પર દાખ્તા = હુકુમતને નકલી તૈયાર કરેલી,  
 પોતાના ફાયદા માટે ઘડેલી. કિરદાર = કેરેક્ટર,  
 ચરિત્ર. સૂતૂન = થાંભલો. ફિદ્યા = ખૂનનો બદલો.  
 નખલિસ્તાન = મરૂદ્ધિપ, રેતાળ પ્રદેશ વચ્ચેની  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 136

હરિયાળી. ઝંજિર = સાંકળ. મુતાષિર = પ્રભાવિત.  
 જબર = દાબ દબાણ. કિરદાર = આચરણ, અમલે  
 સાલેહ. ઈશાઅત = ફેલાવો. ઈકતેદાર = પ્રભૂત્વ,  
 હુકુમત, ઉસ્કા મકસદ = તેમનો ધ્યેય. પ્રોપેગેંડા =  
 ખોટો પ્રચાર. મુલુકીયત = બની ઉમય્યા અને બની  
 અબ્બાસના આલીમ રાજાઓ. સાઝીશેં =  
 ચાલબાજીઓ. યે કોમકા મસલક = શીયા કોમનો  
 મસલક (આ મજલિસ પાકિસ્તાનમાં થઈ રહી છે. )  
 ઓર કોમો = અન્ય બીજી કોમો. કુતુહાત =  
 આક્રમણકારી નીતિ દ્વારા જીતો મેળવવી. આ સમગ્ર  
 ઉદ્દેશ સુન્ની બિરદારીને છે જેઓ એમ માને છે કે  
 આક્રમણકારી નીતિ સાચી છે. પરંતુ મૌલાના સ્પષ્ટ  
 નામ લેતા નથી. ઈલ્મે કલામ = વાદવિવાદનું  
 જ્ઞાન, સાંભળનારમાં ઇચ્છા જગાવે એવું જ્ઞાન.

એતેરાઝ = આક્ષેપો. દાગદાર = કલંકિત, બદનામ.  
 તસવ્વુર = કલ્પના, વિચાર, ખ્યાલ, બકોલે  
 ઝિયાઉલ હક = ઝિયાઉલ હકના કહેવા પ્રમાણે.  
 ઝિયાઉલહક પાકિસ્તાનના પ્રમુખ હતા. ફતુહાત =  
 વિજયો આક્રમણો. દાગ = કલંક. ગર્ઝ નહીં = સંબંધ  
 નથી. મોઝુઅ = વિષય. મુતઅલ્લિક = સંબંધિત.  
 સદર સાહબ = પ્રમુખ સાહેબ (ઝિયાઉલ હક). માઝી  
 પર નજર ડાલો = ભૂતકાળને જુઓ, સદારત =  
 પ્રમુખપદ. નુમાઈન્દા = પ્રતિનિધિ. ઈજમાઅ્ =  
 પબ્લીક સાથ. હુજરેસે = ખોલી, રૂમ, ઓરડો.  
 આદી = ટેવાયેલા. સવાદે આઝમ = સુન્ની  
 મુસલમાનો. હુસ્ન હૈં = તમને ગમે છે, તમે યાહો  
 છો, નોશતાહ = દસ્તાવેજ. બાની = નવેસરથી  
 બુનિયાદ નાખનાર. સરબરાહ = વ્યવસ્થાતંત્રને  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 138

યલાવનાર. અગર ફર્ઝ કર લો = અગર માની લો,  
 એક તિહાઈ = ત્રીજો ભાગ. આકશરીયત =  
 બહુમતિ. તરીકએકાર = કાર્ય પદ્ધતિ. ખોલફાએ  
 રોશેદીન = સિધે રસ્તે ચાલનારા. (ચાર ખલીફાઓ)  
 એહલે સુન્નતના અકીદા પ્રમાણે પ્રથમ ચાર ખલીફા,  
 ખોલફાએ રાશેદીનમાં ગણાય છે. બસારત = દૃષ્ટિ,  
 આંખ, તૌકેસે = ઉમ્મીદ સાથે. બસીરત = દીલની  
 આંખો, દાનાઈ, અક્કલ. તૌકેસે = આશાથી.  
 ઈત્તેહાદ = એકતા. ઈત્તેફાક = સમજૂતિ, એકતા.  
 ગોયા = જાણે. સિફ્ફ = ફકત. અંધા હો જાના =  
 જાણીને ઈરાદાપૂર્વક ભૂલી જવું. કાઈદે આઝમ =  
 ઉચ્ચોચ નેતા, ઝિન્નાનો લકબ, ઈબ્તેદાઈ =  
 શરૂઆતનો. સવાદે આઝમ = સુન્ની બિરાદરી.  
 હીરોઝ = હીરાનું બહુવચન. આગેવાન વ્યક્તિઓ.

બુઝૂર્ગ વ્યક્તિઓ. પતા = ખબર, જાણકારી, ઈલમ.  
 તૂમ ઈતની બડી કુરસી પર બેઠે હો = ઝિયાઉલ  
 હક, ઈતની બડી શખ્સીયત = ઈમામ હુસૈન (અલ.)  
 જોલીમેં ઝકાત નહીં ડાલી = ઝિયાઉલ હકે  
 મુસલમાનોમાં ઝકાતનું વિતરણ સામૂહિક ધોરણે  
 ઉઘરાવીને હુકુમત તરફથી વહેંચણી પદ્ધતિ  
 ગોઠવેલી તે અંગેની વાત છે. બધું જ હવામાં ઊડી  
 ગયું. ખતા = ગુન્હો. મઅઝુરત = માફી, ઈતની  
 બેએતેનાઈ ! = ઉપેક્ષા. ઝિયાઉલ હકે પહેલી  
 મહોર્મના કરાંચીના વિશાળ સ્ટેજ ઉપર તકરીરમાં  
 મહોર્મનું કોઈ વર્ણન જ ન કર્યું. મુસ્તકીલ =  
 સ્થાઈ, પરમેનેન્ટ, રૂઢ, મજબુત. ગમઝદહ = દુઃખી.  
 વાબસ્તગી = બંધાઈ જવું, જોડાઈ જવું. સંબંધ  
 સ્થાપિત કરવો. ઝોરે કુવ્વત = તલવારથી.

ઈસ્તેમાલ = ઉપયોગ, નિઝામ = વ્યવસ્થા.  
બરહક = સાચા. અલ્લાહે નિયુક્ત કરેલા. ડયુળી =  
દેહલીઝ, રૂમમાં દાખલ થવાનો દરવાજો,  
મોઅદબ = અદબ સાથે. ફલસફા = હિકમત, બુદ્ધિ,

## મજલીસ-૩

બિસ્મીલ્લા હિરહમા નિર્હિમ

ઉદઓ ઈલા સબીલે રબ્બેકચ્ બિલહિકમતે  
વલમૌએઝતિલ હસનતે

(સુરા નહલ આયત નં. ૧૨૫)

તકરીરકા ઉન્વાન યે થા, કયોંકે હમારે  
મિખર જો હૈં વો કૌમકે મિનારે હૈં ઓર હમ ઉન દસ  
દિનોમેં કૌમકી ઝહની ઓર ફિક તશકીલ વ  
તકમીલ કરતે હૈં. ઈસ લિયે ઈલ્મી બાતેં કરના  
મકસુદ હે. જો હમારી ખુસુસીયત હે. ક્યોં કે હમારી  
વાબસ્તગી હી ઈલ્મકે દરસે હે. (નારએ હૈદરી.....)

હમારે નઝરીયાત કયા હૈં, નૌજવાનોંકો  
માલૂમ હોના યાહિયે જો બુઝૂર્ગ બૈઠે હૈં, ઉનસે

મઆનીકા ખ્વાસ્તગાર હોં, ઉનકો બહુત કુછ  
 મઅલમ હે. લેકિન હમારે નૌજવાનોંકો કયા ઈલ્મ  
 હે? કયા મઅલુમાત હૈં ? વો ઈસી મિખ્બરકે  
 ઝરીવેસે હોંગે. ઈસ લિવે ઉનકો બતાના હે, કે  
 હમારા મકતબે ફિક્ક કયા હે. યે જો હમ ઈસ્લામમેં  
 તશખીસ ઓર ઇનફિરાદીયત રખતે હૈં, વો સારે ફર્ક  
 હમેં હયરતસે ઓર વહશતસે દેખતે હૈં, બાત કયા  
 હે ? આખિર હમારી બાત કયા હે. હમારી બાત યે હે  
 કે હમ ઈસ નઝરીવેકે કાઈલ હૈં કે ઈમાનમેં,  
 મઝહબમેં ઓર અકીદેમેં ઝબરદસ્તી નહીં હોતી.  
 ઓર યે કેહના કે હુઝૂરને તલવારસે, લડાઈસે,  
 જંગસે ઈસ્લામ ફેલાયા યે બિલકુલ જુઠ હે, અફતરા  
 હે, તોહમત હે, ઈલઝામ હે, બોહતાન હે, હુઝૂર  
 (સલ.) ન લડે થે, ન કભી લડાઈ હુઈ થી. બલકે

હુઝૂર (સલ.) સે લોગ લડે થે. હુઝૂર લડે થે યે બાત  
 તો અસલમેં બાદશાહોને અપની લડાઈયોંકા,  
 અપની ફતુહાતકા જવાઝ નિકાલનેકે લિયે ઐસા  
 કીયા કે ઈસ્લામકો તલવારકા મઝહબ બતાયા જાયે  
 તો હમ અપને રસૂલકો ઓર ઉસકી નામુસકો  
 બચાનેકે લિયે ચોદહ સદીયોંસે પંદ્રહવી સદીમેં આ  
 ગયે હેં. ઓર હમારી ફિક ઈસી તરહ મુતવાઝી ચલ  
 રહી હે કે હમ કેહતે હેં કે, યે બાત ગલત હે. કભી  
 દીનકે અલમબરદારોને સખ્તી નહીં કિ હે, તશદ્દ  
 નહીં કિયા હે, યે શેવએ કાફેરાન હે, ન કે શિઆરે  
 મોમેનાન હે. આપ દેખિયે, તારીખ પઢેં, હદીસ પઢેં  
 કુર્આન પઢેં કે કયા અંબિયાને સખ્તી કી હે. યા  
 કાફિરોંને સખ્તી કી હૈ. તશદ્દ કિધર સે હુવા હે,  
 કાલલ મલઉલ્લઝીનસ્તકબરુ મિન કૌમેહી

लेनुभरेजननकम् याशोअयवो वल्ललीनम् आमनु  
मअकम्.... (सुरा आअ्राङ् आयत नं. ८८)

तारीभ पढो. अगर तूहे मोअतबर  
तारीभ नहीं मिलती तो कुर्आन पढा करो के जो  
लोक काङ्गिर थे. उन्हींने जनाब शोअेबसे कहा के “हम  
तुम्हे अपने गांवसे निकाल देंगे. अगर तूम्ने  
अपना रास्ता नहीं बदला” , तो ये निकालनेकी  
बात कौन करता हे ? नबी नहीं करता, नबी तो  
अस उस वक्त निकालता हे के जब उसको पता  
चल जाये के अब अस ये निकालने के काबिल हे.

(नारअे हैदरी.....)

या तूम हमारी मिल्लतमें वापस आ जाओ  
“कालअ अवलव कुन्ना कारेहीन” (सुरा आअराङ्  
आयत नं. ८८) शोअेबने अेक ही जवाब दीया.

“કયા ઝબરદસ્તી તૂમ હમસે યે કામ લોગે ?” હમે  
 મજબુર કરકે ? તો માલૂમ હુવા કે ઝબર જો હે વો  
 શિઆરે પેગંબર નહીં હે. કાલુ મા અન્તુમ ઈલ્લા  
 બશરુમ મિસલોના. (સુરા આયત નં. ૧૫ - યાસીન  
 - ૧૫) “કાફેરોને કહા કે તુમ હમ જૈસે બશર હો.”  
 તુમમેં ઓર હમમેં કોઈ ફર્ક નહીં. વમા  
 અન્ઝલર્હમાનો મિન શયઈન “વો જો કુછ  
 અલ્લાહને નાઝિલ કિયા તૂમ જુઠ બોલતે હો.” “કાલુ  
 રબ્બોના યાઅ્લમો ઈન્ના એલયકુમ લમુરસૂલન.  
 વમા અલયના ઈલ્લલ બલાગુલ મોબીન”  
 અંબિયાને બહુત મીઠે અંદાઝ મેં જવાબ દીયા.  
 “ખુદા ગવાહ હે કમ અલ્લાહકે ભેજે હુએ હૈં ઓર  
 હમારા કામ તો સીફ તબ્લીગ કરના હે. તૂમહે ડરાના  
 યા વહશતઝદહ કરના નહીં હે.” તો યે કાફિર કેહતે

रहे के तूम बशरही हो. ओर एस्के बाद नबीको धमकी दे रहे है कालु ईन्ना ततव्यारना बेइम लईल्लम तनतहु लनरजोमन्नकुम मिन्ना अआबुन अलीम (सुरये यासीन आयत नं. १८) “अगर तूम बाऊ न आये तो हम तुम्हे संगसार करेंगे, ओर तूमको हमसे दईनाक अआब मिलेगा.”

तो संगसार करना किसकी इतरत हे ? अंबियाकी इतरत नहीं हे. बलके ये उनकी इतरत हे जो काइर हैं. तो अंबिया सभती नहीं करते. काइर सभती करते हैं “कालु लईल्लम तनतही या नुहो लतकुनन्न मिनल मरजुमीन (सुरये शोरा आयत नं. ११५) जब नूह (अल.) की कोम आई तो उनहोने भी ये कहा के नुह बाऊ रहो. अपने मकसदसे वरना हम तूमहे संगसार कर देंगे. ओर मजालिसे ईजतेहादी- 147

યહી બાત આઝરને કહી થી જો યયા થા, હઝરત  
 ઈબ્રાહીમ (અલ.) કા. ઉસને કહા “ લઈનલમ  
 તનન્તહી લઅરજોમન્નકઅ્ (સુરા મરિયમ આયત  
 નં. ૪૬) અથ ઈબ્રાહીમ ! અગર તુ બાઝ ન આયા,  
 તો મૈં તુઝે સંગસાર કર દુંગા. આઝર કોન હે ?  
 ઈબ્રાહીમ (અલ.) કા યયા. ઈબ્રાહીમ (અલ.)  
 ભતીજા. યયા ભતીજે સે કેહતા હે કે બાઝ ન આયા  
 તો સંગસાર કર દુંગા. યે કેસા યયા હે, જો સંગસાર  
 કર રહા હે. ઇસ લિયે કે યયાકા મસલક ઓર હે  
 ભતીજેકા મસલક ઓર હે. જહાં યયા ઓર ભતીજેકા  
 મસલક જુદા હોં વહાં સંગસાર હોતા હે, ઓર જહાં  
 યયા ઓર ભતીજા એક હો વહાં પ્યાર હોતા હે  
 (અહીં અબુતાલિબ (અલ.) તરફ ઈશારો કરે છે કે  
 આપ મોમીન હતા.) (નારએ હૈદરી.) હઝરત  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 148

ઈબ્રાહીમ (અલ.) કી બાત હો ગઈ. અબ મુસા (અલ.) કી બાત સુન લેં. ફિરઓન કેહતા હે મુસાસે કે અગર તૂને મેરે ગયરકો ખુદા કહા. તો મੈં તુજે કેદખાનેમેં ડાલ દુંગા. તો કેદખાનેમેં કોન ડાલતા હે, સંગસાર કોન કરતા હે, વતનસે કોન નિકાલતા હે, કરયાસે દરબર કોન કરતા હે. કાફિર કરતા હે યા નબી કરતા હે ?

તૂમ કેહતે હો દીન સખતીસે ફેલા, પુરા કુર્આન મેરા ચેલેંજ હે તૂમ બતાઓ. કહીં કિસી નબીને સખતી કી હો. નબીયોંને સખતી કહીં નહીં કી. હમેંશા સખતી કાફિરોંકી તરફસે હુઈ હે. માલુમ હુવા તશદુદસે મઝહબ નહીં ફેલતા. સખતીસે મઝહબ નહીં ફેલતા.

કયા કેહ રહા હે ફિરઓન મુસા (અલ.) કો  
 કે અગર તૂમને મેરે અલાવા કિસીકો ખુદા કહા તો  
 મેં કેદમેં ડાલ દુંગા. ફિરઓન સોચતા થા કે મુસા  
 ડરકે મારે મસલક બદલ દેગા. મગર કેદખાનેસે  
 અલ્લાહવાલે નહીં ડરતે. જબ દેખા કે અબ મુસા  
 કાબુમેં નહીં આ રહે હૈં, તો જાદુગરોંકો બુલાયા. તાકિ  
 મુસાકો અવામમેં ઝલીલ કિયા જાએ, રૂસ્વા કિયા  
 જાએ. વજાઅસસહરઅ્તો ફિરઓનઅ્ કાલૂ ઈન્ન  
 લના લઅજરન ઈન્ન કુન્ના નહનુલ ગાલેબીન. (સુરા  
 આઅરાફ આયત નં. ૧૧૩) યા અલ્લાહ ! યે કેસા  
 ખુદા હે જો મદદકે લિયે જાદુગરોંકો પુકાર રહા હે ?  
 યે કયોં હુવા ? વઝારતી મસનદ પર બૈઠ કર યે  
 ભિખારી બન ગયા ક્યા ? ઈસ લિયે કે જબ કભી

કોઈ ગલત મસનદ પર બેઠતા હે તો ભિખારી બન જાતા હૈ. (નારચે હૈદરી.....)

તો જાદુગર કેહતે હૈં કે હમ અગર ગાલિબ આ ગયે ઓર હમને મુસા (અલ.) કાતિલસીમ તોડ દીયા તો હમૈં કયા મિલેગા ? સોદે હો રહૈં હૈ હુકુમતસે. કાલઅ્ નઅમ વ ઇન્નકુમ લમેનલ મુકર્બીન. (સુરા આઅરાફ આયત નં. ૧૧૪) ઠીક હૈ તૂમ હમારે કરીબ હો જાઓગે.

યે તકરૂબ શાહી જો હૈ, શાહી સે કરીબ..... શાહી સે કરીબ હોના, હાકિમસે કરીબ હોના, કોન યાહતા હૈ ? જો જાદુગર હોતા હૈ વો યાહતા હૈ. કે હાકિમસે કરીબ હો કે હમૈં કુછ મિલેગા. ક્યૌં કિ લોગ સમજતે હૈં કે હાકિમકે પાસ પાઓગે. અગર હમ લડૈંગે તો યે હમારા કારોબાર છીન લેગા. હમારી મજાલિસે ઇજતેહાદી- 151

सनअत तब्याह कर देगा, हमारा मनसब छीन लेगा. हमारा ओहदा छीन लेगा. एस लिये चाहते हैं के हाकिमके करीब जायें. हाकिमके करीब हासिल करेंगे लेकिन ये वो हैं जिनके पास कुछ होता है.

मगर ईमानवाले कभी हुकुमतकी परसतीस नहीं करते. ईमानवाले कभी हिसारे हुकुमतका तवाङ नहीं करते. क्यों कि उनको पता है के ये जो हाकिम हैं, ये क्या हैं ? वोह जानते हैं के ये हाकिम हमें क्या पनाह देगा. उसे तो भुट पता नहीं के कल उसके साथ क्या होनेवाला है ? कितने थे जो मनसुबे बनाते थे के कल हम ये करेंगे. परसु ये करेंगे. अतरसु ये करेंगे. लेकिन न वो परसुं रहे, न वो अतरसुं रहे. न वो बरसों रहे. कोई पता नहीं चलता. हाकिम के पास कोई कुव्वत नहीं होती, कोई मजालिसे ईजतेहादी- 152

ताकात नहीं होती. ईसके पास तो ईतनी भी कुव्वत नहीं हे कि वो मज्जीको हटा शके ओर मख्खरको जुदा कर सके. ईसलिये तो अेक मोकेअ पर जब मनसुर ने बुलाया ईमाम सादिक (अल.) को ओर वोह आये (सलवात.....)

ईमाम जअ्जर सादीक (अल.) की बात हे. आप मनसुरकी तलबी पर तशरीफ लाते हैं. ओर मनुसुरको अेक मज्जी परेशान कर रही हे तो पेहले ही सवाल करता हे. या अबा अब्दुल्लाह अल्लाहने ये मज्जी क्यो पेदा कि ? इरमाया ताके बताया जाये के हाकिमो की कुव्वत कितनी हे ? (नारये हेदरी.....)

तो हाकिम क्या है. उसकी कुरसी चंद रोज की हे. उसका कोई अेतेबार नहीं के उसकी कुरसी मजालिसे ईजतेहादी- 153

કિતને રોજ કે લિયે હે ? તો ફિર ઉસકે ગિર્દ જાના. ઉસસે કુછ માંગના, ઉસસે કોઈ સવાલ કરના. ઈસસે તો વોહ ઈન્સાન બહુત અચ્છા થા કે જો અકબરકે પાસ આયા. તો અકબરકો દેખા કે હાથ ઉઠાએ બેઠે હૈં. તો પલટ ગયા. અકબરને કહા બુલાવો ઉસ્કો, વો આયા, કહા કયા બાત હે ? કહા મીલને આયા થા. મગર જબ દેખા કે આપ ખુદાસે માંગ રહે હૈં, તો આપ સે કયા લેના ?

તો યે ખુદા જો ભિખારી હો. ઓર બચનુલઅકવામી ભિખારી હોં. (ઝિયાઉલહક વિશ્વના તમામ દેશો પાસે ભીખ માગે છે. વ્યાજે નાણા માગે છે.) ઉનસે હમૈં કયા લેના હે ઓર કયા કરના હે ?

તો હંમેશા કુર્બે શાહી કિ જુસ્તજુ ઈસલિયે હોતી હે. તા કે કુછ મિલે. લેકિન જબ તક કુફ હોતા

હે. યે અનદાઝ રેહતા હે. જબ ઈમાન હોતા હે, તો  
 અયસા નહીં હોતા. તો અબ સિફ કુર્બશાહી કે જુસ્તજુ  
 ઓર તલાશમેં જાદુગર જમીન પર ખડે હો ગયે.  
 યશ્મ ફલક સે યૈસા મઝર કમ દેખા. મુસલમાન  
 કેહતે હૈં સત્તર હજાર થે. મગર હમેં કલબી કી  
 રિવાયત સહી માલુમ હોતી થી, કે સિફ બહતર  
 જાદુગર થે. જો આયે મેદાનમેં. યશ્મ ફલકને દેખા.  
 એક તરફ આખ્યાને સલ્તનત, અરબાબે હુકુમત,  
 ઓયુને હશ્મત ઓર ફિરઓન તખ્ત અઝમત વ  
 અજલાલ પર બેઠા હુવા ઓર જાદુગર ઉસકે દાએ  
 તરફ ખડે હુએ ઓર સામને દો ઈન્સાન (મુસા અલ.  
 અને હાઝન અલ.). તન્હા ફટી હુઈ ખમીસ પેહને  
 હુએ. હાથમેં અસા લિયે ખડે હૈં. પુરી દુનિયા દેખ  
 રહી હે. એક તરફ ફિરઓન હે, સાઝોસામાન ઓર  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 155

સુલતાનીકે સાથ, ઓર એક તરફ મુસા હૈ જાહ વ  
જલાલે ઈમાનીકે સાથ. (નારએ હૈદરી.....)

એક તરફ ફિરઓન હે માદુ જબર વ  
જબરુતકે સાથ. એક તરફ મુસા હૈ રૂહાની ફક વ  
લાહુતકે સાથ. એક તરફ સારે અવામ હૈ. એક તરફ  
તન્હા ઈમામ હે એક તરફ રંગે સિકંદરી ઓર એક  
નઝર કલન્દરી. એક તરફ સારી ખુદાઈ ઓર નૂરે  
ઈલાહી. ઓર વોહ જાદુગર ઈશારા પાતે હી આગે  
બઢે. ઓર કહા મુસા ! તુમ પેહલ કરોગે યા હમ ?  
મુસા (અલ.) ને કહા નહીં. પેહલ કુફ કરતા હે. તાકે  
બરબાદ રહે. ફિર ઈમાનદાર કરતા હે તા કે યાદ  
રહે. (નારએ હૈદરી.....)

એક મરતબા ઉન્હોને અપની રસ્સીયાં, ઓર  
અપની લકડીયાં ઝમીન પર ફેંકી, ઓર સબ સાપ  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 156

બનકર લહરાને લગી. ઓર જાદુગર ચીખે. ઈઝ્ઝત  
 વ ઈકબાલ ફિરઓની ઝિન્દહ, હમ ગાલિબ હો ગયે.  
 આઅ્યાને હુકુમતકે ચેહરે દમકને લગે. અરકાને  
 સલતનતકે ચેહરોં સે ખુશીયાં ફૂટને લગી. ફિરઓન  
 તખ્તે ગુરૂર પર બેઠા હુઆ મસરૂર જુમ રહા હે. હમ  
 ગાલિબ હો ગયે. “ફઅવજસઅ ફિનફસેહી ખિફતમ  
 મુસા” (સુરા તા-હા આયત નં. ૬૭) મુસા (અલ.)ને  
 અપને દીલમેં ખોફ મહસુસ ક્રિયા. તો ફિર યે  
 તગય્યુર કરનેવાલે કયા કેહતે હેં કે મુસા (અલ.)  
 ઉસ હયબતનાક મન્ઝરસે ડર ગયે. ઓર ઉનકો  
 હલાકત વ નાકામીકા ખોફ હુવા. શાને મુસવી  
 ખતરેમેં થી. અગર હમ ન હોતે તો શાને મુસવી  
 ખતરેમે થી. કુર્આન તો કેહતા હે “અલા ઈન્ન  
 અવલીયા અલ્લાહે લા ખવફૂન અલયહીમ વલાહુમ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 157

યહઝનુન.” (સુરા યુનુસ આયત નં. ૬૨) “અલ્લાહ કે વલી ન ખોફઝદહ હોતે હૈં, ન ઉનકો રંજ હોતા હૈં.” યે તો વલી નહીં બલકે નબી હૈં.

જબ વલી નહીં ડરતા, તો નબી કૈસે ડરતા હૈ ? મગર તફસીરૈ લીખી જા રહી હૈં. કે નબી ડર ગયા. તા કે વિલાયત કે દરજેકો ઈતના ઘટાયા જાયે કે ડરનેવાલા વલી બન શકે. (નારચે હૈદરી.....)

હાલા કે વોહ અલ્લાહકા વલી હૈ, ન વોહ માલસે ડરતા હૈ, ન નામ સે ડરતા હૈ. ન હાલ સે ડરતા હૈ. કિસી ચીજસે નહીં ડરતા. નહીં ડરતા, તો ફિર યે કુર્આન જહાં ઉતરા હૈ ઉનસે પુછો. હઝરત ઈમામ સલુની ફરમાતે હૈં કે મુસા (અલ.) કો જાનકા ખોફ નહીં થા. બલકે વોહ ઈસલિયે ડરે કે કહીં લોગ મજાલિસે ઈજતેહાદી- 158

ગૂમરાહ ન હો જાયે. કહીં બહક ન જાયે. પબ્લીક કે  
 ઈમાનકે ખતરેકા એહસાસ થા. અપની જાન કા ખોફ  
 નહીં થા. ભલા મુસા કયા ડર સકતા હૈ ? મુસા  
 (અલ.) ડરનેવાલોં મૈં સે નહીં હૈં. તો સિફ્ ઈસ  
 ખ્યાલસે કે કહીં પબ્લીક ગૂમરાહ ન હો જાયે. તો  
 ફિર આવાજ આઈ. “લાતખફ ઈન્નકઅ્ અન્તલ  
 આઅ્લા.” (સુરા તા-હા આયત નં. ૬૮) કોઈ ડરને  
 કી બાત નહીં હે. પબ્લીક ગૂમરાહ નહીં હોગી, તૂમ  
 હી આઅ્લા હોંગે, તૂમહી બુલંદ રહોગે. ફેંકો અસા.  
 ઓર એક મરતબા બિસ્મીલ્લાહ કેહકર, જો અસા  
 ફેંકા તો નેઝોંકી તરહ ઉસકે બાલ નિકલે ઓર આંખે  
 શોઅલા બાર, દહન ખૂલા હુવા. સારે સાપોંકો  
 નિગલા ઓર ઈસકે બાદ મુજસ્સમ અસા બન ગયા.

“ફઉલકીયસ્સહરતો સુજ્જદન કાલુ આમન્ના  
બેરબ્બે હાઝનઅ્ વ મૂસા” (સલવાત) (સુરા તા-હા  
આયત નં. ૭૦)

સારે જાદુગર સજદે મેં ઝૂક ગયે, કહા  
“આમન્ના બેરબ્બે હાઝનઅ્ વ મુસા” “હમ ઈમાન  
લાયે રબ્બે હાઝન વ મૂસા પર” યે અલ્લામા રાઝી  
લીખતે હૈં કિ ફિરઓન નહીં ઝૂકા લેકિન જાદુગર  
ઝૂક ગયે. ઈસલિયે કે જાદુગર આલિમ થે, ફિરઓન  
જાહિલ થા. જાદુગર જાનતે થે કે જાદુગરી મેં  
આલાતકા અંદાઝ તો બદલ સકતા હે લેકિન યૈસા  
નહીં હો સકતા કે સામાન જાદુગરી ખતમ હો જાયે.  
જિસ્મ તવીલ હો જાયે. ફિર કલીલ હો જાયે. યે નહીં  
હો સકતા. યે ફરમાતે હૈં અલ્લામા રાઝી. તો ઉન્હોને  
અજસામકે બદલનેકો સમજા કે ઈસકે પીછે કોઈ  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 160

ગયબી તાકત છે. બશરી કુવ્વત નહીં છે. માલૂમ હુવા કે જહાં જિસ્મ બદલ જાતા છે વહાં બશરી કુવ્વત નહીં હોતી છે, ગયબી તાકત હોતી છે. સમજ ગયે ન દોસ્તો ! ઈન ચીજોંકો યાદ રખા કરો. જો કેહતે હૈં કે મુસાકા અસા અઝદહા બના ફિર વો અસા બન ગયા. દલીલ ઈસ બાતકી છે કે મુસા ખુદાકા બનાયા હુવા છે. તો અબ અગર કોઈ શૈરે કાલીનકો ઈશારા કર દે.

(નારએ હૈદરી.....)

મૈં કેહતા હું કે યે ઈશારા તો વો લોગ સમજ ગયે જો બડે હૈ બુઝૂર્ગ હૈ. લેકિન યે નવજવાન બૈઠે હૈં. ઉનકી સમજમેં બાત નહીં આઈ કે કયા બાત છે ? મેરે નવાજવાનોં ! યે તૂમહારે આઠવેં મૌલાકી બાત છે. ઓર રિવાયત કિસકી છે ?

उनके बेटे ईमाम मोहंमद तकी (अल.)  
(सलवात....)

उनहोंने कहा, के मामूनके हाजिबने कहा,  
बुलाकर दरबारमें कहा, उसका अंदाज तो  
गुस्ताखाना था. “अय मुसाके इरजंद ! मामूनने  
तूहे ये ईज़्जत दी हे, ये मकाम दीया हे, ओर  
तूमने द्रुआ क्या की ? पानी क्या बरसाया ?  
तूमहारे याहनेवाले हर तरफ़ दौडते रहते हैं ओर  
केहते हैं हमारे ईमामने पानी बरसाया. पानी तो  
बरसता ही रेहता हे. लेहाजा उन्की ज़बाने रोक दी.  
ईमामने बहुत ठंडे अंदाजमें कहा. यहीं तो मैंने कहा  
के ज़बर व तशदूद नहीं हे दीनमें. कहा भाई बात  
ये हे अगर अल्लाहने हमें कुछ नेअमतें दी है. ओर  
मोमेनीन उसकी तारीफ़ करते हैं तो हम रोकनेवाले  
मजालिसे ईजतेहादी- 162

કોન હોતે હૈં ? તૂમ રોક ઇ. તો કહા પાની તૂમને  
 નહીં બરસાયા. અગર આપમેં કુછ પાવર ઓર  
 કુવ્વત હે તો આપ ઈસ શેરેકાલીનકો કહીએ. બસ  
 સબરકી ઈન્તેહા હોતી હે. જબ સબર બહુત બઢ  
 જાતા હે તો ફિર સબર હટ જાતા હે. બસ ઈમામ કે  
 એક મરતબા તૈવરયોં પર બલ પડે. ઐસા  
 માઅ્લુમ હુવા કે ઝુલ્ફીકાર નમુદાર હો ગઈ. આંખો  
 સે બિજલીયાં નીકલી ઓર શૈરકી તરફ ઈશારા  
 કીયા..... ઈધર અલ્ફાઝ નિકલે ઉધર “ફૂન ફયફૂન”  
 કે સાગર મેં છલ આ ગયા. ઈધર નુકુશમેં જિંદગી  
 ઓર હુદુદમેં તેહરીક પેદા હો ગઈ. સુરતમેં સીરત  
 પેદા હુઈ. તબ્લીદી હકીકત બની રહી થી ઓર  
 ઈમામતકી ઝબાન શીઈય્યત બન ગઈ. (નારએ  
 હૈદરી.....)

એક બાર ઉસને નિગલ લિયા હાજિબકો. મામૂન ગશમેં ગિર ગયા કે કહીં મેરી નોબત ન આ જાએ. થોડી દેરમેં ઊઠા કહા મૌલા ! ગુસ્તાખી હુઈ. કહા કોઈ બાત નહીં. કહા યે સબ હુકુમત આપકી ઓર આપકે જદુકી. કહા, જો હુકુમત હમારે પાસ હે વો, હમ લેના નહીં યાહતે. વો હમારે પાસ ખુદ મોજૂદ હે. યે ઝાહેરી હુકુમત તુઝે મુબારક. કહા મૌલા ! ગુસ્તાખી હુઈ ઉસકો વાપસ કર દીજિયે. કહા અગર મુસા કે અસાને વાપસ કિયા હોતા.

(નારએ હૈદરી....)

તો અબ યે વજહ થી કે વોહ જાદુગર જો થે વોહ માન ગએ કે ગયબી કુવ્વત પીછે કોઈ હે તો કહા. “આમન્ના બે રબ્બે હાઝનઅ્ વ મુસા” (સુરા તા-હા-આયત નં. ૭૦) હમ ઈમાન લાયે રબ્બે હાઝન વ

मुसा पर. अब सवाल ये हे के मुसाने तो असा  
डाला यदबीजा मुसा के पास. लेकिन ये हाइन  
कहांसे आ गये ये क्यो ? कहा के रब हाइन व  
मुसा? हाइन को मुसा से क्यो मिला दीया ? क्यो  
मिलाया ? केह देते के रब मुसा. मुसा के रब पर  
हम ईमान लाये. हाइनका क्या कारनामा हे. असा  
उठाये तो मुसा. यदबीजा टिजाये तो मुसा. हाइन  
क्या करते हैं ? मगर हाइन भी क्यो की साथ हैं,  
रडीक हैं ओर कारे रिसालतमें शरीक हैं. ईसलिये के  
जब भी मुसाका नाम लिया जायेगा, तो हाइनका  
भी नाम लिया जायेगा. अब आप समजे के जब  
बगैर किसी कारनामेके, न असा उठाया, न तलवार  
उठाई, डिर भी हाइनका नाम मुसा के साथ साथ हे.

તો તલવાર જો ઉઠાયે, હર ગઝવેમેં રસુલ કે સાથ  
હો. (નારએ હૈદરી.....)

જો તલવાર ઉઠાયે હુએ હર ગઝવેમેં સાથ  
હો અસા ઉઠાયે હુએ નહિ, તલવાર ઉઠાયે હુએ હર  
ગઝવે મેં સાથ હો. કયા જાહિલ લોગોં કો ઉસકી  
તલવાર નઝર ન આતી હોગી ? લોગોંકો તો  
ખાલીદ કી તલવાર નઝર આતી હોગી, અલીકી  
તલવાર નઝર નહીં આતી. ઠીક હે. ઝુલ્ફીકારમેં  
યમક હી ઈતની હે કે આંખોકી બીનાઈ છીન લેતી  
હે. (નારએ હૈદરી....)

ઓર હુઝુર (સલ.)ને ભી ફરમાયા.  
“અન્તમિન્ની બે મનઝેલઅતઅ્ હાઝનઅ્ મિન મુસા  
ઈલ્લા અન્નહુ લાનબી બાઅ્દી.” “તૂમકો મુઝસે વોહી  
નિસ્બત હે જો હાઝનકો મુસા સે હે.” તો જબ જાદુગર

मुसाका नाम लेते हैं तो बेलाइसल हाउनका भी नाम लेते हैं. ईमानका तकाजा ये हे. जब ईमान ले आये तो हाउन व मुसा में इस्ल नहीं कीया. तो जो भी साहेबे ईमान होते हैं. वो बिला इस्ल होते हैं.

(नारये हैदरी.....)

अब आलम ये हे के जब सजदे में सर रभा, तो परवरदिगार की तरफ हो जाते हैं, वो हुकुमतसे नहीं डरते. सल्तनतसे नहीं डरते. हां बडी मंजिल हे अल्लामा कश्शाफ लिभते हैं. अभी चंद घंटे पेहले यहुदने रस्सीयां डाली थी. अब सुजुदमें सर डाल रहे हैं, ओर फिर इरमाते हैं के लम यर इउ रोउसहुम हत्ता राउल जन्नह. अभी सर उठाया नहीं था के जन्नतको सामने देभा. यहा में पुछता हुं के कितनी नमाओं पढी जादुगरोने ?

કીતને રોઝે રખે ? કિતને હજ કિયે ? કિતની તૌરાત પઢી ? કીતની મુસાકી તકલીદ કિ ? સિફ મુસાકી નુબુવ્વત પર ઈમાન લાએ. અભી થોડી દેર પેહલે કાફિર થે. ઈધર ઈમાન લાએ સર ઉઠાયા તો સામને જન્નત. અબ કોઈ એતેરાઝ નહીં કરતા કે ઈતની જલ્દી જન્નત કૈસે દેખ લી ?

લેકિન જબ હમ કહતે હૈં કે હુસૈનને અશુરકી સબ એક એક મરતબા અપને સાથીયોંસે કહા દેખો અપની મંઝિલે તો સબને દેખા. જન્નત સામને ખડી હે “કાલુ ઈન્ના એલા રબ્બેના લમુનકલેબુન” અલ્લાહકી તરફ જાનેવાલોંકી યહી શાન હોતી હે. ઉન્હોને જન્નત દેખ લી. સવેરે વો દોઝખી થે. ઓર દીન ઢલતે ઢલતે જન્નતી હો ગયે કયોં ? ઈસ લિયે કે હાદીએ વક્ત કે હાથ પર બચઅત કર લી.

જબતક હાદીએ જમાનાકે હાથ પર બચચત ન હોં,  
 આમાલ કામ નહીં દેતે. ઉસકા સુબુત તૂમ પૂછ લો  
 હુરસે. દેખો, ખુદ સોચો. હુર નમાઝી થા, તૂમ્હે ખુદ  
 માલુમ હે હુર નમાઝી થા. બલકે હુરને ઈમામ  
 હુસૈનકે પીછે ભી નમાઝ પઢી. આહિર હે કે નમાઝી  
 થા તો વોહ રોઆદાર ભી હોગા. હો સકતા હે હાજી  
 ભી હો. હો સકતા હે ઝકાત દહિન્દહ ભી હો. લેકિન  
 ફિર કયા બાત હે ? જો હમારા અકીદા હે કે બગૈર  
 હાદીએ જમાના પર ઈમાન લાએ હુએ કોઈ અમલ  
 કાબિલે ફૂબૂલ નહીં હોતા. ફિર કયા બાત હે કે હુર  
 ખડા હુવા કરબલામેં ફૂરાતકે કિનારે કુછ સોચ રહા  
 હે. એક શખ્સને પુછા કયા બાત સોચ રહે હો ? કહા  
 મેં જન્નત ઓર જહન્નમ કો સામને દેખ રહા હું.  
 જન્નતકી તરફ જાઉં યા જહન્નમકી તરફ. કયા બાત

હે ? નમાઝે કહાં ગઈ ? રોઝે કહાં ગયે ? હજ કહાં  
 ગયા ? ઝકાત કહાં ગઈ ? જબ તક હાદીએ ઝમાના  
 કે હાથ પર બયઅત ન હો. કોઈ ચીઝ કબૂલ નહીં  
 હોતી. યાહે કિતની નમાઝે પઢો. કિતનેહી રોઝે રખો.  
 કોઈ ચીઝ કબૂલ નહીં હોતી. હાદીએ ઝમાનાકે હાથ  
 પર બયઅત જરૂરી હૈ. ઉસ પર ઈમાન લાના જરૂરી  
 હૈ. કહા મૈ જન્નતકો દેખના યાહતા હું, તો ઘોડેકો  
 બઢાયા જન્નતકી તરફ જા રહે હૈં, સુબહ જહન્નમી થૈ.  
 ઈધર કદમ બઢે ઉધર ઈસ્તેકબાલ હો રહા હૈ.

મુઝે સિફ્ અપના મોકિફ્ બતાના હૈ. હુરકી  
 બાત નહીં કરના હૈ. હુર કયોં બદલે ? કૈસે બદલે ?  
 આપકો માલુમ હૈ કયોં બદલ ગયે ? આઠવીંકો. વો  
 તો ઈમામ હુસૈનકે સાથ પેહલી સે પેહલે થૈ, યહી  
 કરબલા લાયે થૈ. કરબલા લાનેવાલે હુર થૈ. હમ

ઉનકો કૈસે માફ કરતે અગર ઈમામ હુસૈનને માફ ન  
 ક્રિયા હોતા. ઓર જબ હુર આયે તો પ્યાસસે ઉનકી  
 ઝબાન ઓર ઉન્કે ઘોડોંકી ઝબાન નિકલી હુઈ થી.  
 તો હુસૈનને કહા કે ઉનકો પાની પીલાઓ. ઓર કહા  
 અબ્બાસ પાની ઈસ તરહ પીલાના ઘોડોંકો એક  
 મરતબા લગન સામને ન રખના. કયોં કે ઘોડે કઈ  
 બાર પાની પીતે હૈં. ઓર અલી બિન તલહા કેહતા  
 હે, મેં આબિર મેં થા. ઓર મેરી ઝબાન નિકલી હુઈ  
 થી. ઓર હુસૈન કુરસી પર બૈઠે હુએ થે. ઓર મૈને  
 દેખા કે બની હાશિમ ચારોં તરફ પાની લિયે હુએ  
 દોડ રહે હૈં. તો મેરી હાલત જબ બદલી હુઈ દેખી  
 તો હુસૈન ખુદ ઉઠે ઓર કરીબ આએ. અબ યે  
 જુમલા. સારી તારીખે ઈસ્લામ લે આઓ. ઈસ  
 જુમલેકા વજન નહીં ઉઠા સકતે. દેખો યે ખૂન કા  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 171

प्यासा आया. हुसैनको कतल करने आया हे.  
 इरमाते हैं या एब्जुल अभी ! मेरे भतीजे. मेरे  
 भाई के बेटे ! ठोटको बिका दो. तो मैंने बिकाया.  
 फिर दहाना करीब किया के पानी पीये. कहा, मेरा  
 हाथ नहीं संभल रहा था. तो फिर मौलाने भुद  
 अपने हाथोंसे मूजे पानी पिलाया. “या एब्जुल  
 अभी” मेरे भाईके बेटे ! ये दुश्मनको केह रहे हैं.  
 अपने हाथ से पीलाया. क्या ये हुरको याद नहीं ?  
 क्या हुरकी झोज को याद नहीं ?

मगर हुरने देभा के क्या बात हे के पुरी  
 आठवीं गुजर गઈ, नववीं गुजर गई. दसवीं  
 गुजर गई. हुसैन सबको केहते हैं के पानी दे दो,  
 मेरे बच्चे प्यासे हैं, मेरी सकीना प्यासी हे. मेरा !  
 असगर प्यासा हे. मगर अेक बार भी नहीं केहते के

हुर याद कर ! मैंने पानी पीलाया था. मअलुम हुवा के ईमामतका किरदार ईतना बुलंद होता हे. बस ये चीज थी के जब जैमोंसे आवाजें आई. अल अतश ! अल अतश ! तो हुरसे ताब ऊब्त न रही ओर कहा, हुर ! तु झतेमाको क्या मुंह दिभायेगा ?

दोस्तो ! आज महोर्भमकी दुसरी हे. ओर आपके तेवर अभीसे बहुत बदले हुये हैं. अगर अभी से ईतना रोना हो गया तो आप सातवींको क्या करेंगे. आठवीं को क्या करेंगे. कल मैंने कहा था के ठिके हुसैन बाकी हे. बाकी रहेगा, जुदा ठिके हुसैन बाकी रहनेवालोंको सलामत रहे. ठिके हुसैनको किसीकी अहतियाज नहि. किसीकी जरूरत नहि. मैंने कहा था ठिके हुसैनका अकिर जुद रसूल हे, ओर देओ ये हुसैन हैं. अभी पेदा हुये हैं ओर मा दौडी

દૌડી આઈ હૈં ! બાબા યે મેરા બેટા હે. દેખિયે  
 કીતના ખૂબસુરત હે. ઓર રસૂલને આંખે ફેર લી.  
 ફાતેમા સમજી કોઈ નુકસ હે. રસૂલને ઈસલિયે મુંહ  
 છુપાયા હે. કે ફાતેમા કહીં બાબાકી આંખોમેં આંસુ ન  
 દેખ લે. એકદમસે બિગડ ગઈ. કેહતી કે હે બાબા !  
 કયા બાત હે, બાબા ! કયા બાત હે. મૈં કેહતી હું કે  
 આપ મેરા બેટા દેખેં. ફાતેમા ! તૂમ દેરમેં આઈ  
 ઓર જિબ્રઈલ તૂમસે પેહલે આ ગયે. બાબા ! કયા  
 બાત હે, જિબ્રઈલને કયા કહા જિબ્રઈલને કહા, કે  
 ખુદાએ ઈઝઝોજલ આપકો તોહફે દુરુદો સલામ  
 ભેજતા હે. આપ કે બેટે કી મુબારક બાદ, લેકિન  
 આપકી ઈત્તેલાકે લિયે અઝ્ઝ હે તા કે આપ ભી ઈસ  
 ગમમેં શરીક હો જાએ. કે યે બેટા આપકા તીન  
 દિનકા ભૂકા પ્યાસા ઝમીને નૈનવામેં ઝબહ કિયા

જાએગા. અબ બતાઓ દોસ્તો ! સૈયેદા ઝેહરાકે દીલ  
 પર કયા ગુજરી હોગી ? જિસ્કા બેટા ઈસ્કે હાથોં પર  
 હે ઓર ઉસકા બાપ જો સચ્યા હે, વો સુના રહા હે.  
 ઇસકે સાથ તો યે હોગા. અબ ઝેહરા યે તો નહીં કેહ  
 સકતી કે ઐસા નહીં હોગા. કયોં કે ઝેહરાકો ઈમાન  
 હે અપને બાપ પર, કે અલ્લાહકા રસૂલ હે, ગલત  
 બાત નહીં કર સકતા. તો અબ મામતા સહારે  
 તલાશ કરતી હે, પુછતી હૈં, બાબા ! યે તો ઠીક હે,  
 લેકિન યે બતાઈએ, કયા આપ ઝિન્દહ હોંગે ?  
 દેખિયે માકી મામતા કૈસે સહારા તલાશ કરતી રહી  
 હે. જનાબે રસૂલે કરીમ (સલ.)ને એક મરતબા  
 ઝેહરાકો દેખા, જિસ્કા મતલબ યે થા કે બેટા  
 ઝેહરા! અગર મૈં જિન્દહ હોતા તો કિસકી મજાલ થી  
 કે કોઈ મેરે હુસૈન કો હાથ લગાતા. ઈતની

મહબ્બતથી રસૂલકો કે મસ્જિદમાં રસૂલ હૈં, ઓર ખાનચે ઝેહરાસે હુસૈનકે રોનેકી આવાઝ આઈ તો રસૂલ મસ્જિદસે આયે ઓર કહા ! ઝેહરા ! તૂમ્હે પતા નહીં કે હુસૈનકે રોનેસે મુઝે તકલીફ હોતી હે. તો કોન હે જો માર સકતા હે. તો ફિર માકી મામતા સહારે ઢુંઢતી હે. સૈયેદાને સોચા કે અગર બાપ હોગા તો બાપ બહાદુર હે, બચા લેગા. કહા, બાબા ! કયા ઈસકા બાપ તો હોગા ? કહા નહીં ઊસકા બાપ ભી નહીં હોગા. કહા બાબા ! ઊસકા બડા ભાઈ હસન તો હોગા. સોચા કે ભાઈ ભાઈ કો મારને નહીં દેગા. કહા નહીં કોઈ નહીં હોગા. તો આખિરમૈં કહા બાબા ! ચક્કી પીસનેવાલી મા તો હોગી કહા નહીં. બેટી ! (સલવાત.....) તુ ભી નહીં હોગી.....

શબ્દાર્થ : ઉન્વાન = વિષય. ફિક =  
 વિચારો, ખ્યાલ. ઝહની = બુદ્ધિગમ્ય. તશકીલ વ  
 તકમીલ કરના = પેદા કરવું, ઊભારવું, પૂર્ણતા  
 સુધી લઈ જવું. ખુસુસીયાત = વિશેષતા.  
 વાબસ્તગી = સંબંધ. નઝરીયાત = દૃષ્ટિકોણો,  
 સિદ્ધાંતો. મકતબે ફિક = વિચારધારા. તશખીસ =  
 ઉત્તમતા, શ્રેષ્ઠતા પહચાન. ઇનફિરાદીયત =  
 અનુપમતા, બેમિસાલી, અદ્વિતીયત્વ. વો સારે ફર્ક  
 હમેં હયરતસે ઓર વહશતસે દેખતે હૈં = આપણી  
 ઉત્તમતા, આપણી પેહચાનને કારણે લોકો આપણને  
 આશ્ચર્ય અને ડર - ખોફથી જુએ છે, અફતરા =  
 બોહતાન જુઠ. જવાઝ = જાઈઝ કરવા માટે,  
 પોતાના માટે રસ્તો ખોલવા. શિઆર = આચરણ.  
 નામુસકો = લાજ, શરમ, ઈસ્મત. મુતાવાઝી =  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 177

સમાંનાતરિત, લગાતાર. તશદુદ = ઝુલ્મ. શેવએ  
 કાફિરાન = કાફિરોનો ઢંગ, વ્યવહાર. શિઆરે  
 મોમેનીન = મોમીનોની ચાલ-ઢાલ, આચરણ, તોર  
 તરીકા. મોઅતબર = વિશ્વાસપાત્ર. મિલ્લત =  
 (અહીં) ધર્મ, બશર = ઇન્સાન. બાઝ ન આયે =  
 અમારી વાત ન માની, ન રોકાયા સંગસાર =  
 પથ્થરો મારીને મારી નાખવું, મસલક = મઝહબ.  
 કરયા = ગામ, દેહાત. મસલક = ધર્મ, વઝારતી =  
 મંત્રીપદ, બાદશાહત. મસનદ = ખુરશી  
 ખિલાફતની. તશદુદ = ઝુલ્મ. તિલ્સીમ = જાદુ,  
 માયા જાળ. તકરુબ = નઝદીકી. શાહી = હુકુમત,  
 સન્અત = કલા કારિગરી. મનસબ = હોદ્દો.  
 પરસ્તીસ = પુજા, ખુશામત. હિસાર = ચાલ  
 દિવાલો. તવાફ કરવો = કાબતુલ્લાહની પ્રદક્ષિણા

કરવી. અહીં હાકીમોની આસપાસ ચક્કર લગાવવા.  
 પરસું = આવતી કાલ પછીનો દિવસ. અતરસું =  
 પરસું પછીનો દિવસ. તલબી = તલબ કરવું,  
 બોલાવવું, એતેબાસ = વિશ્વાસ, ભરોસો. ગિર્દ =  
 આસપાસ. બયનુલઅકવામી = આંતરરાષ્ટ્રીય.  
 જુસ્તજુ = ખોજ, તલાશ. આઅ્યાને સલ્તનત =  
 અમીર, ઉમરાવો. અરબાબે હુકુમત = હુકુમતના  
 માલિકો. ઓયુને હશ્મત = નોકર ચાકરો, મન્ઝર =  
 દૃશ્ય. દાએ = જમણી બાજુ. માદી = ભૌતિકવાદી.  
 જબર વ જબરૂત = જુલ્મ અને જાહોજલાલી.  
 રૂહાની = આધ્યાત્મિક ફક = કલન્દરી, દુરવેશી.  
 અવામ = પ્રજા, રઇયત. રંગે સિકંદરી =  
 બાદશાહતનો રંગ. લાહુત = ખુદામાં ફના થઈ  
 ગયેલી શખ્શીયતો, મુસા અને હારૂન (અલ.) નઝરે  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 179

કલન્દરી = ખુદાઈ દૃષ્ટિ, દુરવેશની દૃષ્ટિ. ગાલિબ =  
 પ્રભૂત્વશાળી (જીતી ગયા) આખ્યાને હુકુમત =  
 અમીર, ઉમરાવો. દમકના = ચમકવું. અરકાન =  
 કર્મચારી મંડળ. મસરૂર = ખુશીમાં, તગવ્યુર =  
 ફેરફાર કરવાવાળા (બહુમતિ મુસલમાનો).  
 હયબતનાક = ડરાવનારો. મન્ઝર = દૃશ્ય. અસા =  
 લાકડી. ઇમામ સલુની = અમીરૂલ મોઅમેનીન  
 (અલ.), નેઝોકી તરહ = ભાલાની અણીઓની જેમ.  
 શોઅલા બાર = આગ વરસતી. દહન = મોં.  
 આલાત = હથિયારો, સામાન. નિગલા = ગળી  
 ગયો. મુજસ્સમ = સાક્ષાત, જેવો હતો તેવો જ.  
 તવીલ = લાંબું, દીર્ઘ., કલીલ = ટૂંકું, નાનું.  
 અજસામ = શરીરો. બશરી = ઇન્સાની, હાજિબ =  
 દ્વારપાળ, દરબાન. ગુસ્તાખાના = બેઅદબીભર્યો.

અંદાઝ = હાવભાવ, રીતભાત. શેરે કાલિન =  
 સિંહની આકૃતિવાળો ગાલીયો. ઈન્તેહા = હદ,  
 અલ્ફાઝ = શબ્દો. ફૂન ફયફૂન = થઈ જા, તો થઈ  
 ગયું. નુકુશમેં જિંદગી = ચિત્રમાં જીવન આવી ગયું.  
 હૂદૂદમેં હરકત = હદોમાં સળવળાટ, હલનચલન.  
 સુરતમેં સિરત = ચિત્રમાં હકીકત. તબ્દીલી =  
 ફેરફાર. હકીકત = સત્ય. ઈમામતકી જબાન  
 શીઘવ્યત બન ગઈ = શીયાઓ જેમને ઈમામ  
 માનતા હતા. તેમના હુકમથી ગાલિયા પર  
 બનાવેલી શેરની આકૃતિ સાચો સિંહ બની ગયો.  
 નિગલના = ગળી જવું, ખાઈ જવું. ગશમેં ગિર  
 ગયા = બેહોશ થઈ ગયો અને ડર લાગ્યો કે હવે  
 મારો વારો છે. પોતાના બોડીગાર્ડને તો આ સિંહ  
 ગળી ગયો. “મુસાકે અસાને વાપસ ક્રિયા હોતા” =

જો મુસા (અલ.) ના અસાચે જાદુગરોના સાપોને  
 ગળી ગયા પછી પરત કર્યા હોત તો હું આ સિંહના  
 પેટમાંથી હાજિબને પાછો કાઢી આપત. હવે નહીં  
 બને, યદબીઝા = સફેદ ચમકતો હાથ. રફીક =  
 સાથી. કારે રિસાલત = રિસાલતના કાર્યો.  
 કારનામા = કાર્યો. આંખોકી બીનાઈ = જોવાની  
 શક્તિ, બેલાફ્સલ = વચ્ચે કોઈ જ નહિ. દહિન્દહ =  
 આપનાર, ઈસ્તેકબાલ = આવકાર, સ્વાગત.  
 મોકફ = હેતુ, ધ્યેય. મોફિક = કહેવાનો હેતુ, દહાના =  
 મોં. કિરદાર = અમલ. તાબ ઝબ્ત ન રહી = સબર  
 ન થઈ શકી. તેવર બદલે હોના = અત્યારથી  
 આખોમાં આંસુ આવી ગયાં છે (આ જગ્યાનો અર્થ),  
 એહતિયાજ = આવશ્યકતા, જરૂરત. ઈતેલા =  
 ખબર, સમાચાર,

## મજલીસ-૪

બિસ્મીલ્લા હિરૈહમા નિરૈહીમ

ઉદઓ એલા સબીલે રબ્બેકચ્ બિલહિકમતે  
વલમૌએઝતીલ હસનહ...

ઈસ્લામ સખ્તી ઓર તશદુદસે નહીં ફેલતા  
ઓર ન કોઈ દીન ન કોઈ ધરમ ન કોઈ મઝહબ  
ફેલ સકતા હે. ઓર દુસરી ચીઝ જો આજ ખાસ તોર  
પર કેહના હે વો યે હે કે રસુલોંકા મકસદ,  
અંબિયાકા મકસદ, ઈકતેદાર નહીં હોતા, રીસાલતકા  
મકસદ ઈકતેદાર નહીં હોતા. બાઅઝ મુફકકેરીન  
ઓર નામનિહાદ દાનિશવર, ઈસ્લામ પસંદ રસૂલે  
અકરમ (સલ.)કો બતાતે હૈં કે વો એક સ્ટેટ બનાના  
ચાહતે થે. તો હમ ચાહતે હૈં કે જો ચોદહ સદીયોંસે

ગલતીયાં હોતી રહીં વે પંદ્રહવી સદીમેં ખતમ હો  
જાના ચાહીયે (સલવાત)

કમાલ વે હે કે લોગ કેહતે હેં કે ઈસ્લામકી  
ઠેકેદારી કયા સીફ્ઝ ઓલમાએ જાફરીને ઉઠા રખી હે?  
હમ આલિમ નહીં હેં ? ઠીક હે તૂમ હી આલીમ હો,  
હમને તૂમહારે ઈલ્મસે કબ ઈન્કાર કિયા. લેકિન  
સવાલ વે હે કે તૂમ કોઈ બાત કુર્આનસે હટકર કયોં  
કેહતે હો ? કુર્આનકો “હસબોના કિતાબુલ્લાહ”  
(પેગંબરે ઈસ્લામે વફાતથી અગાઉ કાગળ-કલમ  
માંગ્યા કહ્યું કે હું એક દસ્તાવેજી લખાણ લખી આપું  
જેથી મારા પછી તમે લોકો ગૂમરાહ ન થઈ જાઓ.  
તો સહાબાએ કાગળ કલમ ન આપ્યાં. હ. ઉમેર કહ્યું  
કે આ નબી સનેપાનમાં બોલી રહ્યા છે. અમારા માટે  
કુર્આન કાફી છે. “હસબોના કિતાબુલ્લાહ” આ  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 184

ઉમરના શબ્દો છે) કહા તૂમ ભૂલ ગયે ? કિતાબે  
 ખુદાકો તૂમ સબ કુછ સમજતે થે, તો કિતાબ કાફિ  
 હે. અબ વો તૂમહારી કાફી કહાં ગઈ ? સોચના  
 યાહિયે કે સવાલ યે હે કે અગર બાદશાહ બનાના  
 થા, ઈકતેદાર દેના થા, હુકુમત બનાની થી તો  
 કુર્આનમેં કોઈ છોટેસે છોટા ઈશારા, કોઈ  
 માઅ્મૂલીસા કિનાયા, કોઈ તલમિહી લફઝ, કોઈ  
 ઈસ્તેઆરેકા જુમલા, કોઈ વજાહતી બયાન, કુછ તો  
 કેહતા કુર્આન કે રસૂલ તૂમહારા કામ યે હે, કુર્આને  
 હકીમમેં તો કહી નહીં હે કે, રસૂલોંકા કામ  
 ઈકતેદાર હે “વલઅ્કદ બઅષના ફી કુલ્લે ઉમ્મતીર  
 રસૂલન અનીઅ્બોદુલ્લાહઅ્ વજતનીબુત્તાગુત...(  
 સુરા નહલ = આયત નં. ૬) હમને રસૂલોંકો સિફ્ફ  
 ઈસલિયે ભેજા, એક કામ નહિ, દો કામ કે અલ્લાહકી  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 185

ઈબાદત કરો, ઓર તાગુતસે બગાવત કરો, ઓર  
 અલ્લાહકી ઈબાદત કરો. “વજઅલનાહુમ  
 અઈમ્મતંય યહદોનઅ બેઅમરેના” (સુરા આંબિયા  
 આયત નં. ૭૩) હમને અંબિયાકો ઈમામ બનાયા  
 તા કે વો હમારે અમ્ર કી હિદાયત કરે, કહીં ઝિક્ર  
 નહીં હે કે ઈકતેદાર હો તો બાદશાહ.”  
 યાઅવ્યોહન્નબીવ્યો ઈન્ના અરસલનાકઅ શાહેંવ વ  
 મોબશ્શેરંવ વનઝીરંવ વ દાએયન ઈલલ્લાહે  
 બેઈઝનેહી વ સેરાજમ મુનીરા. અય રસૂલ ! હમને  
 તૂમકો શાહીદ બનાયા, બશીર બનાયા, નઝીર  
 બનાયા, દાઈ એલલહક બનાયા, ઓર સેરાજ  
 મુનીર બનાયા.

(સલવાત....નારએ હૈદરી)

ઐસા ચિરાગ બનાયા જો રોશન નહીં હે બલકે રોશન કરતા હે. તો જો રસૂલ ચિરાગ હો, રોશન હો, રોશન કરતા હો, ઐસા નૂર હો ઉસકો ખાકી કેહના અપની અકીદતકી મઝાર પર ખાક ઉડાના હે.

હોવલ્લઝી બઅષઅ ફીલઉમ્મીય્યનીઅ રસૂલમ મિનહુમ યતલુ અલયહીમ આયાતેહી વયોઝકકીહીમ વયોઅવ્લેમો હુમુલ કેતાબઅ વલ હિકમતઅ, વઈન કાનુ મિન કબ્લો લફી ઝલાલી મુબીન. (સુરા જુમા-આયત નં. ૨) “વો ખુદા હે જિસ્ને અપને રસૂલકો ભેજા (કર્યો) તાકે આયાતકી તીલાવત કરે, નફસોંકો પાક કરે ઓર કિતાબ વ હિકમતકી તાલીમ દે.” ઈકતેદાર કહાં હે ? હુકુમત કહાં હે ? ઉસકા કામ તો સિફ્ત તીલાવતે આયાત હે મજાલિસે ઈજતેહાદી- 187

ઓર નૂકસકો પાક કરના. હુકુમત કરના તો બહુત આસાન હે. દીલોંકો પાક કરના બહુત મુશ્કીલ હે.

અબ આપ દેખિયે, હમારે મુલકમેં (પાકિસ્તાનમે) સારે વસાઈલ હુકુમતકે પાસ હૈં. બારહ તેરહ કરોડ મુસલમાનોંકી હુકુમત હાથમેં હે, હર ચીઝ મોજૂદ હે, લેકિન ઈસકે બાદ ભી ઈસ્લામ નહીં આતા. ક્યોં ? ઈસલિયે કે તઝકીયએ નફસ જબતક ન હો દીલ સાફ નહીં હોતે. (નારએ હૈદરી...)

બેચારેકી ઝબાન ખુશ્ક હોતી જા રહી હે, ઈસ્લામ કેહતે કેહતે. ઈસલિયે કે ઈસ્લામ જો હે વો યું નહીં આતા યાની પહલે દીલોંકો સાફ ક્રિયા જાએ. પીછલી ગઈ જો ભી હે વો હટાઈ જાતી હે. તબ જા કે ઈસ્લામ આતા હે.

हुकुमत करना कोई मुश्कील काम नहीं है।  
 टीलों को साफ़ करना मुश्कील काम है। ओर रसूलके  
 लिये बहुत मुश्कील थी। अगर कोरा कागज़ होता  
 तो नक़श आसानीसे ज़मता। ओर जहाँ यालीस  
 यालीस सालसे गर्द पड़ी हुई हो। (नारये हैदरी...)

ईरशाद होता है “यासीन, वबकुरआनील  
 हकीम, ईन्नकब् लमेनर मुरसलीन अला सेरातीम  
 मुस्तकीम.” (सुरा यासीन आयत नं. १, २, ३)  
 “कसम हे कुआने हकीमकी के तूम मुरसल हो, रसुल  
 हो ओर सीधे रास्ते पर हो”, कुआनमें कहीं ठिक  
 नहीं आता के तूम ईकतेदारकी कुर्सी पर हो। “वमा  
 मोहंमदुन ईल्ला रसूल कदमलत मिन  
 कब्लेहीरोसुल.” (सुरा आले एमरान आयत नं.  
 १४४) “मोहंमद कुछ नहीं हैं सिर्फ़ रसूल हे ओर  
 मजालिसे ईजतेहादी- 189

ઈસકે પેહલે ભી બહુત રસૂલ ગુજરે હૈં.” તૂમ જો અકીદા અપનાએ ફિરતે હો કે વો બશર ભી હે. ખુદા તો કેહતા હે કે કુછ નહીં હે સિફ રસૂલ હે. તો હમ મુલ્લાકી બાત માનેં યા અલ્લાહેકી બાત માનેં. કહીં ઝિક નહીં સિવાએ ઈસકે કે રસૂલ હે, બશીર હે, નઝીર હે.

“માકાનઅ્ મોહમ્મદુન આબા અહદીમ મિર્જાલેકુમ વલા કિર્સુલલ્લાહે વખાતમન્નબીય્વીન.” (સુરા અહઝાબ આયત નં. ૪૦) “મોહમ્મદ મરદોંમેસે કિસીકા બાપ નહીં હે લેકીન અલ્લાહકા રસૂલ હે, વો ખાતેમુન્નબીય્વીન હે.” તૂમમેંસે કિસીકા બાપ નહીં હે. હાં, હમ જિસકો યાહેં ઉસકા બેટા બના દેં. તૂમમેંસે કિસી કો હક નહીં હે કે અપનેકો બેટા કહો. તૂમ ઉસકી બીવીઓંકો મા મજાલિસે ઈજતેહાદી- 190

તો કેહ સકતે હો. મગર ઉસકો બાપ નહીં કેહ સકતે,  
તો તૂમ ઓર હો, જિસકા બાપ નહીં હે. વો ઓર હૈ  
જિનકા બાપ હે. (સલવાત... નારએ હૈદરી...)

કહીં આયતમેં ઝિક નહીં હે મૈને ઈતની  
આયતેં પઢી કે રસૂલ રસૂલ કે સિવા કુછ નહીં હૈ.  
જહાં ભી હે તો વોહી કે રસૂલ હે, બશીર હે, નઝીર  
હે, સિરાજે મુનીર હે, તાઈદુલ્લાહ હે, હાદી હે, રેહબર  
હે. પેગંબર હે, તો ઈકતેદાર કહાં ગયા ? ઈકતેદાર  
રસુલોંકા કભી મુનતહા ઓર હદફ નહીં રહા.

વે વો જમાઅતેં રસુલકી સવાનેહ ઉમરી  
ઉસ અંદાઝસે મુરત્તબ કરતી હૈ, જો ઈકતેદાર  
ચાહતી હૈ. ઓર મુલુકીયતકે દોરમેં ચૈસી કિતાબેં  
ઈસલિયે લિખી ગઈ. તાકે ઉન્કી ફતુહાતકા જવાઝ  
પેદા હો સકે. વરના રસુલકો ઈકતેદારસે કયા ગઝ

हे ? कभी उन्होंने ईकतेदार याहा ही नहीं. बलके ईकतेदार उनको पेश कीया गया,. ईकतेदार रसूलको पेश कीया गया. लेकिन हुजूर (सल.)ने ईन्कार कर दिया के ईकतेदार तो मेरा मकसद है ही नहि. तो फिर गलतइहमीमें क्यों ? काफ़िर यही समजते थे ये कारभाना नुबुव्वतसे याहता हे के निगारभाना सल्तनत तक पहुंचे. मगर रसूल और अब्लाहका रसूल बेहतर जानता हे के ये ईकतेदार के लिये नहीं आया.

तारीख मोजुद हे, सिरत ईब्ने हिश्शाम, उतबाने कहा, हरममें सब बैठे हुये थे, जानये भुदामें, कहा भई ! उसने बहुत तंग कीया हे. अगर तूम कहो तो उसको समजाउँ. कहा बेहतर हे. कहा के कुछ रीआयत तो दो, कहा हां, उतबा हुजूर

(સલ.) કે પાસ આયા. કહા ઈબ્ને અલ અખ ! અરબકા કાએદા હે, મેરે ભતીજે ! તુમને હમેં ગાલીયાં દી, હમારી જમાઅતમેં ઈન્તેશાર ફેલાયા, હમારે બુતોંકો તૂમને બૂરા કહા, ઓર તૂમને હમારે બૂતોંકો જહન્નમી કહા, હમકો તૂમ બેઈમાન સમજતે હો, બહુત ઈન્તેશાર હે, ખરાબી હે. અગર તૂમહારે ઈસ નુબુવ્વતકે દાવેસે મકસદ માલ હે, તો હમ તૂમકો જિતના કેહતે હો, માલ દેતે હૈં, અગર તૂમ ઈસ નુબુવ્વત કે બહાનેસે શર્ફ યાહતે હો, તો હમ તૂમ્હે અપના સરદાર બનાનેકે લિયે તૈયાર હૈં, ઓર અગર તૂમ મુલક યાહતે હો તો હમ તૂમકો અપના બાદશાહ ભી બનાનેકો તૈયાર હૈં.

તો રસૂલને કહા “મૈં ઈસ લિયે નહીં આયા હું કે માલ લે લું, શર્ફ લેલું ઓર મુલક લે લું. ઈન્નમા મજાલિસે ઈજતેહાદી- 193

બાઅ્સની રસુલઉં વ બશીરઉં વનઝીરા. હમ કો  
 ખુદાને રસૂલ બનાયા હે, બશીર બનાયા હે, નઝીર  
 બનાયા હે, ઓર કુછ નહીં બનાયા હે. લેહાઝા હમ  
 હુકુમત નહીં યાહતે, ઈકતેદાર નહીં યાહતે, ન હમ  
 યાહતે હૈં ન હમારે ખાનદાનમેં કોઈ યાહતા હે, યહી  
 તો થા કે ઈકતેદારકી ખ્વાહિશ હે, ઈકતેદાર યાહતે  
 હૈં બતાના મુઝે યહી હે કે લોગ કેહતે હૈં કે આપકે  
 કેસે અઈમ્મા હૈં જિન્હેં ઈકતેદાર નહીં મીલા. ઈમામ  
 તો વો હોતે હૈં, જિસ્કો ઈકતેદાર મીલતા હે. તો હમ  
 બતાના યાહતે હૈં કે રિસાલતકા ઓર ઈમામતકા  
 ઈકતેદારસે કોઈ તાઅલ્લુક નહીં હે. યહાં  
 ઈકતેદારકી બાત મત કરો. રિસાલતકા મકસદ  
 ઓર મકસુદ ઈકતેદાર નહીં હોતા. બલકે કયા હોતા  
 હે ? અદ્લકા ક્રિયામ.

“લકદ અરસલના રોસોલના બિલ બય્યેનાતે વઅનઝલના મઅહોમુલ કિતાબઅ્ વલમીઝાંન લેયકુમન્નાસો બિલકીસ્તે.” (સુરા હદીદ આયત નં. ૨૫) હમને અંબિયાકો ઈસલિયે ભેજા ઓર ઉન્કો કિતાબ ભી દી. ઓર મીઝાંન ભી દી. તાકે મઆશેરેમેં ઈન્સાફ કાયમ હો.

તો મકસુદે આંબિયા ઈકતેદાર નહીં હે, બલકે અદ્લ હે. ઓર અદ્લ જહાં નહીં હે, વહાં ઈસ્લામ ભી નહીં હે.(નારએ હેદરી...)

હુઝુર (સલ.) કો અદ્લ પસંદ હે, અંબિયા અદ્લ યાહતે હૈં, ઈસકે સિવા કુછ નહીં યાહતે, ઓર હમ ભી અદ્લ યાહતે હૈં, ઈકતેદાર નહીં યાહતે. ઈકતેદાર તૂમ યાહતે હો. તૂમ કેહતે હો કે ઈકતેદારકે હરીસ થે, ખિલાફતકે હરીસ થે,

पिलाइतका हरिस लला वोह तूमने अपने पैमाने पर विलायतके जामको नापा. तूमने अपनी किताबोंमें लिखा पिलाइतके उम्मीदवार थे. प्वास्तगार थे. पिलाइत उनका हक था. उमेदवारी उनकी होती हे जिनको हक नहीं होता. पिलाइत उनका हक था मगर वो पिलाइत नहीं चाहते थे, ईकतेदार नहीं चाहते थे. वो तूमहारे ईकतेदारको समजते ही क्या थे. लला समंदरकी निगाहमें कतरेकी क्या हकीकत ? तारीफी जुमला केह रहा हुं लोग जब केहते हैं तो मेरा दिल जलता हे, अली ओर ईकतेदार याहे ? समंदरकी निगाहमें कतरेकी क्या हकीकत ? सहराकी निगाह में मुश्त भाककी क्या हकीकत ? गुलशनकी निगाहमें गुलकी क्या हकीकत ? ओर अमारतकी निगाहमें सियासतकी

કયા હકીકત ? ઓર વિલાયતકી નિગાહમેં હુકુમતકી  
કયા હકીકત. ઓર જો “ઈન્નમા વલીય્યોકોમુલ્લાહો”  
વિલાયતકા તાજદાર હો વો ઉસકી નિગાહમેં તૂમ્હારી  
હુકુમતકી કયા હકીકત ? (નારએ હૈદરી...)

ઓર જો ખિરાજે હુકુમત સુલેમાન બસુરતે  
અંગુશ્તરી ફકીરકો દે દે (નારએ હૈદરી...) વો  
તૂમ્હારી હુકુમતકો કયા સમજે ? જિસ્કે દરવાજે પર  
સિતારે સજદારેઝી કરતે હોં વોહ તૂમ્હારી  
ઈતાઅતકો કયા સમજે ? જિસ્કી યાકરી મલક  
કરતા હો તૂમ્હારી નોકરીકો વો કયા સમજે ?

(નારએ હૈદરી...)

ઓર જિસ્કી એક ઉંગલીકે ઈશારેસે  
આફતાબ પલટતા હો ઓર જિસકી કલમરુમેં કભી  
આફતાબ ન ડુબે વો તૂમ્હારી ડુબતી હુઈ હુકુમતકો

કયા સમજે ! ઓર જો એક નિગાહસે દીવારકો સોનેકી કર દે વો લઅલ વ ગુહરકો કયા સમજે ? ઓર જો અબુઝરકા આકા હો વો ઝરકો કયા સમજે? ઓર જો મુહરે નુબુવ્વત મુકદ્દમ રખે વોહ જબર વ હુકુમતકો કયા સમજે ?

રસૂલ ઈસ લિયે નહીં આયે થે ઓર આલે રસૂલ ઈસલિયે નહીં આયે થે કે વોહ ઈકતેદાર હાસિલ કરે. ઈકતેદાર કયા ચીઝ હે ? એક ગુરેઝા ચીઝ હે. આજ કિસીકે પાસ હે કલ કિસી કે પાસ થી. કલ કિસીકે પાસ હોગી. લેહાઝા ઈકતેદાર મતલુબ અંબિયા, મતલુબ અવલીયા નહીં હોતા. વોહ તો સિફ મઆશરેકો અદ્લ ઉમરાનીકી બુનિયાદોં પર કાયમ કરના ચાહતે થે. ઓર ઈકિતદારકો વો કુછ નહીં સમજતે થે. ઈસલિયે જબતક મસલેહત હોતી

હે વો તખ્ત પર બેઠતે હૈં ઓર જબ દેખતે હૈં કે અબ તખ્ત ઉસૂલકે લિયે આઠ બનતા જાતા હે. દિવાર બનતા જાતા હે તો તખ્તકો ઠોકર માર દેતે હૈં. લોગ કેહતે હૈં કિ જી સુલેહ કર લી. તૂમ્હે કરાર કયા હે ? તૂમ્હે કહીં કરાર નહીં આતા. અગર લડતે હૈં તો લોગ કેહતે હૈં કે જી લડનેકે લિયે ચલે ગયે. ફોજ સાથ નહીં, લશ્કર સાથ નહિ, દેખિયે ખાનદાનકો કટવા દિયા. (કરબલા માટે કહે છે) ઓર સુલેહ કર લી તો કેહતે હૈં કે સુલેહ કરતે હૈં. (ઇમામ હસન અલ. માટે કહે છે.) ન સુલેહ પર તૂમ્હારા ઈખ્તિયાર હે, ન લડાઈ તૂમ્હે પસંદ હે. તૂમ્હે પસંદ કયા ચીઝ હે ?

ઓર સુલેહ અગર તૂમ્હે પસંદ નહીં રહી. દેખીયેના ઈમાનકી બાત તો યે હે કે જિસકો જાનતે મજાલિસે ઈજતેહાદી- 199

હો વો લડે તો કહો બરહક ઓર સુલેહ કરે તો કહો  
 બરહક. યે નહીં કે લડે તો મજબૂરી. હાલાંકે લડનેસે  
 કભી ખુશ નહીં થે. જાનકા ખતરા બહુત હોતા હે  
 લડનેમેં. મગર આપ દેખિયે ઈતની લડાઈયાં હુઈ  
 કભીભી શક પેદા નહીં હુવા. લેકિન સુલેહ આઈ તો  
 શક પેદા હો ગયા. (સુલહે હોદયબીયાહ વખતે  
 ઉમરે વિરોધ કર્યો હતો. કહ્યું હતું કે શા માટે સુલેહ  
 કરવી ? તાકત આપણી પાસે છે. મને આજના  
 દિવસે જેવો શક રસુલની રિસાલત ઉપર પહેલાં  
 કદી આવ્યો નથી. મતલબ પહેલાં પણ આવતો  
 હતો.) માલુમ હુવા કે ઈમાનકા ઈમ્તેહાન યે હે કે  
 જિસસે અકીદા હો વો લડે તો યકીન રખો ઓર  
 સુલેહ કરે તો ભી યકીન રખો. તો હમ ચૂંકે ઉનકો  
 ઈમામ માનતે હૈં “હૌમા ઈમામાનઅ્ કામા અવ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 200

કચ્છ "વો ઈમામ હે ખ્વાહ લડે ખ્વાહ સુલેહ કરે.  
 હમ દોનો ચીજોમેં ખુશ હૈં, ઓર ઉનકી સુલેહકો  
 સમજતે હૈં. તો યે બતાયા એહલેબયતને કે હમ  
 ઈકતેદારકે કાઈલ નહિ. હમ અકદારકે કાઈલ હૈં.  
 જહાં અકદાર ઓર ઈકતેદારમેં લડાઈ હો તો  
 ઈકિતદારકો નજરઅંદાઝ કર દેના ચાહીએ. ઓર  
 હુકુમત દે દેના ચાહિયે કે હમ હુકુમત નહીં રખ  
 સકતે. ક્યોં નહિ રખ સકતે ? ઈસકી વજહ હમ નહીં  
 બતાતે. વજહેં બહુત હૈં લેકિન હમ નહીં બતાતે.  
 બસ હમ હુકુમત નહીં રખના ચાહતે. હુકુમત તૂમ લે  
 લો. ક્યોંકિ હુકુમતકે સાથ જો ઝિમ્મેદારીયાં હે,  
 માહોલકા તકાઝા નહીં હે કે હમ પૂરી કર સકેં.  
 હુકુમતકી હવસ નહીં. વરના લડ ભી સકતે થે. બની  
 હાશિમ લડનેમેં ભી નહીં ગભરાયે. ચાલીસ હજારકા

લશ્કર થા ઈમામ હસનકે સાથ, ઓર ફિર સુલેહ કી. અગર બની હાશિમ લડનેવાલે ન હોતે તો બહત્તર કે બહત્તર નિકલતે. યે તો નહીં હે કે લડનેવાલે નહિ. જબ બહત્તર કે સાથ ન ડરે. તો ચાલીસ હજાર કે સાથે કેસે ડર સકતે થે ? મગર દેખ લિયા કે અબ વકતકા તકાઝા નહીં. હુકુમત જિસ તરહ હમ યાહતે હૈં ચલ નહીં સકતી. લેહાઝા હુકુમતકો ઠુકરા ઠો. લોગોંકો સબક લેના યાહિયે કુર્સી પર બૈઠકર યે સોચે કે હમસે હુકુમત ચલતી હે યા નહિ. (નારએ હૈદરી...)

અગર દેખેં કે હમસે નહીં ચલતી તો અલાહેદા હો જાએ. ક્યોં કે ઈસ્લામકા તકાઝા યહી હે કે ઈકતેદાર અદ્લકે લિયે હે. ઓર અગર અદ્લ નહીં કર સકતે, તો હટ જાના યાહિયે. અદ્લ હે તો મજાલિસે ઈજતેહાદી- 202

ઈકતેદાર પર રહો. અદ્લ નહીં હે તો ઈકતેદારસે  
હટ જાઓ.

અબ વો કેહતે હૈ જો અદ્લ કયા હે ?  
દેખિયેના નારા લગાતે થે કે હુકુમત હમેં દે દો. હમ  
યહાં વોહ દૌરેઝરીં વો અહદ લે આએગે. તો ફિર  
દેખિયે. મૈં અગર બિગાડતા હું તો મેરી બરહમી ભી  
આપકો માલૂમ હે. ડરતા મૈં કિસીસે નહીં હું. આપ  
જાનતે હૈ. લેકિન કોઈ બાત સદરને અચ્છી કહી હો  
તો તારીફ કરની યાહિયે. મિમ્બર પર બેઠા હું.  
મિમ્બરકા તકાઝા યે હે કે હક બાત કહું. મોલ્વીયોને  
કહા હમેં ઈકતેદાર દે દો. હમ વોહી પુરાના અરબ  
લે આએગે. નવ મહિનેકે લિયે ઈકિતદાર દે દિયા  
ઓર જો ચૂપકેસે ઈકતેદાર લે લીયા કહા મેરી ખતા  
થી. કહા, નવ મહિનેમેં તો ઓરત ભી કુછ ન કુછ

કામ કર દેતી હે. (ઝિયાઉલહક પાકિસ્તાનના પ્રમુખ હતા ત્યારે મોલ્વીઓની માંગણી હતી કે હુકુમત અમને આપી દો. અમે નિઝામે મુસ્તુફા લાગુ કરીશું. તે સોનેરી યુગ પાકિસ્તાનમાં લાવી દઈશું. ૨૫૦ મોલ્વીઓની કાઉન્સિલ બનાવી નવ મહિના સુધી વહીવટ તેમને સોંપી દીધો. ઉલટાનો વહીવટ બગડ્યો. ઝિયાઉલહકે હુકુમત ફરીથી પોતાના હસ્તક લઈ લીધી. મૌલવીઓએ કહ્યું કે નવ મહિનામાં શું થાય ? કહ્યું કે નવ મહિનામાં તો ઓરત પણ કંઈ કરી બતાવે છે. છોકરું જણે છે.) તૂમ ફૂછ નહીં કર સકતે. તો તૂમ કૈસે અદ્લ લા સકતે હો ? જિનકે ઉસૂલે દીનમેં અદ્લ દાખિલ નહીં હોતા. (નારએ હૈદરી...)

“અદ્લ” તૂમ કયા સમજો કે અદ્લ કયા હે? અદ્લસે હુકુમત કાયમ હે. અદ્લસે હુકુમત દાયમ હે, અદ્લસે રિઆયા સાથ હે, અદ્લસે હુકુમત આબાદ હે, અદ્લ જો હે વોહ ખુઝુઅકા લેહજા, ખુદાકી શરીઅત, અંબિયાકી મિલ્લત, ઈન્જિલકી ઝબાન હે, તૌરાતકી આયત હે. કુર્આનકી સહુલત હે, રસૂલકી સીરત હે. અગર યે માદ્દયતમેં આ જાયે તો મિઆન હે. રૂહાનિયતમેં આ જાયે, તો કુલ ઈમાન હે, તૂમ કયા જાનો અદ્લ કયા હે ? ખુદ અદ્લહી નુઝુલે કાએમકા મુકતદા હે, અદ્લહી નિઆમે મુસ્તુફા હે, અદ્લહી ઈન્તેઆમેં મુરતઝા હે, અદ્લ હી કુર્આનકા પારા હે ઓર અદ્લ હી હમારા નારા હે. (નારએ હૈદરી...)

તૂમને પેહલે હી સે યે તય કર લિયા કે જી અગર હમ સે લોગ કહેંગે કે અદ્લ કિજિયે તો હમ કહેંગે હમ ખુદાહી સે અદ્લ નહીં માંગતે, તો હમ કૈસે અદ્લ કરેં.

લેકિન હમ કેહતે હૈં કે જબતક અદ્લ ઉસૂલે દીનમેં દાખિલ નહીં હોતા, દીન કામિલ નહીં હે. તો હુકુમત વોહ કર સકતે હૈં, પાકિસ્તાનમેં હુકુમત ઉનકા હક હે. જિનકે ઉસૂલે દીનમેં અદ્લ દાખિલ હે, તા કે વો અદ્લકા કિયામ કર સકેં. અદ્લકા ઈન્તેઝામ કર સકેં. ઈસ તરહસે નહીં હોતા. ઈસ તરહસે હુકુમતેં નહીં ચલતી. અદ્લસે ચલતી હૈં. અદ્લ પેદા કરો અપને અંદર. બગૈર અદાલત કે તો હમ કિસીકે પીછે નમાઝ ભી નહીં પઢતે. અદાલત શર્ત હે. અદ્લ હોના યાહિયે. ઓર યહી મજાલિસે ઈજતેહાદી- 206

વજહ થી કે જબ ઈમામ આયે તો ઈમામને યહી જુમ્લા કહા કે ઈમામ આદિલ હોના યાહિયે. જાહીલ ન હો, ઈમામ હુસૈનને યહી કહા. અગર ઈમામ જાહિલ હો તો ફિર ઈસકી ઈતાઅત હમ પર ફર્ઝ નહીં હે.

ઓર યહી ટકરાવ થા. યહી તસાદુમ થા કરબલા મેં કે દો ઈમામ. ઈમામ દોનો તરફ હૈં એક વો હે જો જન્નતકી તરફ લે જાએ ઓર એક વો હે કે જો જહન્નમકી તરફ લે જાએ. તો ઈમામકે લિયે શર્ત હે બરહક હોના યાહિયે. આદિલ હોના યાહિયે. જાહિલ નહીં હોના યાહિયે. યહી ટકરાવ થા કરબલામેં.

તો હમ ઈકતેદાર કે તાલિબ નહીં હૈં. મગર અદ્લકા કિયામ હમારા મકસુદ હે. લેહાઝા જંગ મજાલિસે ઈજતેહાદી- 207

હોતી હે તો હો જાયે. હાકીમને કહા, નતીજા જાનતે  
 હો ? કહા જાનતે હૈં ભૂખે રહેના પડેગા, કહા રહુંગા.  
 પ્યાસે રહોગે, કહા રહુંગા. તનકે કપડે દેના પડેગે.  
 કહા હાઝિર હૈં, લાશ પર ઘોડે દોડેગે કહા તૈયાર હું.  
 અકબરકી જવાની દેખી હે ? કહા હાઝિર હું  
 કાસિમકી નૌજવાની દેખી હે ? કહા તૈયાર હું.  
 અબ્બાસ કે બાજુ દેખે હૈં ? કહા ફિર ભી તૈયાર હું.  
 કમસિન લડકીકા ચેહરા દેખા હે ? કહા ફિર ભી  
 તૈયાર હું. અપની બહનકે સુફીદ સરકી યાદર દેખી  
 હે ?

હુસૈન ઈકતદારકે તાલિબ નહીં થે. ન રસૂલ  
 ઈકતેદારકે તાલિબ થે. ન અલી, ન હસન, ન હુસૈન.  
 અગર ઈકતદારકે તાલિબ હોતે તો બહત્તરકે સાથ  
 ન જાતે, બહુત મીલ જાતે. મગર મકસુદ ઈકતદાર  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 208

નહીં હે. મકસુદ તો યે હે કે હમ ઈમામ જાહિલકો  
 નહીં માનેંગે. તસલીમ નહીં કરેંગે. મગર ઈતમામે  
 હુજ્જત હે. મુસલમાનોકે ખુતુત આ રહે હૈં.  
 કુફ્રાવાલોકે ખુતુત આ રહે હૈં. તો ઈતમામ હુજ્જત  
 હે. તો ફિર હઝરત ફરમાતે હૈં કે અગર અસબાબ  
 પેદા હો જાયે તો ફિર જંગ કી જા સકતી હે લેહાઝા  
 અસબાબ પેદા હો રહે હૈં. દેખો મુસ્લિમ ! અયસા  
 કરો કે યે જો તૂમ અબ્બાસ સે બાતેં કર રહે થે. કયા  
 બાતેં કર રહે થે ? યે તૂમ કયા કેહ રહે થે ? કે અય  
 ભાઈ ! મયમનાહ પર હમ હોંગે. મયસરાહ પર  
 આપ હોંગે, ઓર ફિર હમ દેખેંગે. કયા મૈં નાનાકી  
 ઉમ્મતકો કટવા ઢુંગા ?

ખાનદાને બની હાશિમમેં દો બહાદુર ગુઝરે  
 હૈં, એક મુસ્લિમ બિન અકીલ ઓર એક અબ્બાસ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 209

બિન અલી. મગર ઉનકો કરબલામેં જમા નહીં  
ક્રિયા, જાઓ મુસ્લિમ કુફે. મુસ્લિમ કુફે ચલે ગયે.  
અઠારહ હજાર આદમીયોને બચઅત કી. લેકિન જબ  
ઈબ્ને ઝિયાદ આયા તો નકશા બદલ ગયા. તો  
અબ કયા કરે મુસ્લિમ બેચારે ગરીબુલ વતન.  
જગહોં જગહોં ઠોકર ખા રહા હે ઓર કોઈ પનાહગાહ  
નહીં મીલતી. રાતકા વક્ત હે આખિર થક હાર કર  
એક દરવાઝે પર આ કર બેઠ ગયે. થોડી દેરમેં  
ઘરસે એક ઝઈફા નિકલી. દેખા કે એક કદાવર  
જવાન મોજૂદ હે. જિસકે ચેહરેસે જલાલે ખાનદાની  
નઝર આ રહી હે.

કહા અચ મુસાફિર કયા ચાહતા હે. કહા  
થોડા પાની હે તેરે પાસ ? થોડા પાની પીલા દે.  
અબ દેખો લોગોં ! ઈબ્રત લો. હુકુમતકે સાથ ન

જાઓ. વિલાયત વાલોંકે સાથ જાઓ. હુકુમત આરઝી હોતી હે. વિલાયત દાએમી હોતી હે.

દેખો એક મામૂલી ઓરત જિસ્કો કોઈ નહીં જાનતા થા મગર ઉસ્ને વિલાયતવાલોંકા સાથ દિયા. તો આજ ચૌદહ સદીયાં ગુઝર ગઈ. આજ ભી ઉસકા નામ મિમ્બર પર લિયા જાતા હે. દેખા વિલાયતવાલોંકે સાથ જાવ. હુકુમતકે સાથ ન જાવ. સલામ હો તુજ પર અય તૌઆ ! અય બે ઝબાન મુસ્લિમ તુજ પર સલામ.

પાની હાઝિર હે. પાની પી લીયા. ફિર બૈઠે હૈં, કહા જવાન ! આજ જમાના ખરાબ હે, પાની પી ચુકા હે તો ચલા જા. અબ ઉઠે. મગર ગયરતે હાશિમી લબોં પર મુહર લગાતી હે. કુછ કેહને નહીં દેતી. વક્તકા તકાઝા કુછ ઓર હે. કયા કહેં ? કહા

तुं ठीक कहेती हे, जमाना जराब हे. ओर मुजे घर जाना याहीये. मगर जिसका कोई घर न हो ?

कहा तूम कोन हो, कहा के मैं हुसैनका सड़ीर मुस्लिम बिन अकील हुं. ये सुनना था कि कहा मौला ! फिर बाहर क्यों जडे हो ? अंदर आ जाओ. सुबह होती हे. ओर जनाब मुस्लिम हथियार बांधते हैं ओर निकलते हैं.

तौआ केहती हे, आका किधर जाते हो ? घोड़ोंके टापोंकी अवाज नहीं सुन रही हो ? कहा आका मैं सुन रही हुं. मै बी मां हुं. मैं बी जानती हुं. लेकिन आका बाहिर न निकलो, पीछे मेरा मकान होगा, तूमहारी पुश्त महकूज होगी. मेरे जानदानमें बी बहादुर गुजरे हैं. मैं बी जंगी नुकते निगाह जानती हुं. पीछे मकानको रजो. आगे तूम रहो.

ઐસા ન હો કે બાહર જાઓગે તો પીછેસે ભી હમલા હોગા. ઓર આગે સે ભી હમલા હોગા. કહા યે મૈં જાનતા હું. તૌઆ ! લેકિન મૈં પસંદ નહીં કરતા કે લોગ તેરે ઘર મેં ઘુસ આયેં. મૈં તેરી ઈઝ્ઝતમેં કમી નહીં દેખ સકતા. ઈસલિયે મૈં જાનતા હું યહાં હિફ્ઝત હે. લેકિન તેરી બે-હુરમતિ હો જાએગી. ઈસ લિયે મુજે બાહર નિકલને દે.

અયસે બહાદુર ઓર જરી થે. તારીખમેં ઐસા બહાદુર નજર નહીં આયા. સવારકો ઉઠાતે થે ઓર એક મરતબા બાલાખતને પર ઉછાલ દેતે થે. સવારકો ઉઠાના ઓર બાલાખાને પર ઉછાલના આસાન બાત હે ? કયા બાઝુ થે ? કયા કુવ્વત થી? ઈસ તરહ લડતે હુએ યલે જા રહે હૈં. પંદ્રહસોસે અકેલા આદમી લડ રહા હે. ઈસકી પેશાની પર મજાલિસે ઈજતેહાદી- 213

શિકન નહીં હે. ઓર સરદાર ફોજ પર ફોજ બુલા રહા હે ઓર મુસ્લિમ લડતે હુએ ચલે જા રહે હૈં.

મૈને કહાં ન તારીખ બની હાશિમમેં દો બહાદુર ગુઝરે હૈં. એક મુસ્લિમ ઓર એક અબ્બાસ. મગર મુસ્લિમ ઓર અબ્બાસ મેં ફર્ક હે. જબ અબ્બાસ લડ રહે થે, તો હુસૈન ભી દેખ રહે થે. ઓર ઝયનબ ભી દેખ રહી થી ઓર ઝયનબને કહા થા. સકીના ઈંધર આવ. તૂમ કેહતી થી કે પતા નહિ, દાદા ખયબરમેં કેસે લડે ? અબ દેખ, મેરે અબ્બાસકી જંગકો દેખ લે. જબ અબ્બાસ લડ રહે થે તો ઝયનબ ભી તારીફ કર રહી થી. હુસૈન ભી તારીફ કર રહે થે. લેકિન જબ મુસ્લિમ લડ રહે થે તો ન અબ્બાસ થે. ન હુસૈન થે. ન ઝયનબ થી. ન સકીના. તન્હા મુસ્લિમ કુફેકી ફોજોંસે ટકરા રહે હૈં.

બસ દો જુમલે, લડે ભી, કૈદ ભી હુએ, ઓર કિલેકે ઉપર ભી પહુંચ ગયે, તલવારકે નીચે સર ભી હે ઓર ઈંધર હુસૈન સફરમેં હૈં.

એક મરતબા ઘોડા તેજ કીયા ઓર જનાબ ઝયનબકી અમ્મારીકે કરીબ કિયા. કહા ઝયનબ ! કહા ભૈયા કયા બાત હે ? કહા મુસ્લિમકો દેખોગી ? કહા ભૈયા કયા મુસ્લિમ આ ગયે ? કહા આએ તો નહીં મગર મૈં દિખાએ દેતા હું. એક મરતબા ઈશારા કિયા, તો દેખા કે મુસ્લિમ તલવારકે નીચે કેહ રહે હૈં “અસ્સલામો અલયકઅ્ યા અબા અબ્દીલ્લાહ. અસ્સલામો અલયકઅ્ યબ્ન રસુલીલ્લાહ : મૈને અપના હક અદા કર દીયા.

દો જુમલે ઓર. અબ્બાસ ! અબ હમ આગે નહીં જાએંગે. હમારા ભાઈ મારા ગયા. અબ્બાસ ! મજલિસે ઈજતેહાદી- 215

हमारा भाई शहीद हो गया. बड़ी बेकसीकी मोत मर गया. हम आगे नहीं जायेंगे. जैसे लगा हो. कनातीन लगा हो. जैसे लगा दीये गये. कनातीन लगा दी गइ. हम अपने भाईका शोग मनायेंगे. अब्बास ! हमें अपने मुस्लिमका बहुत अइसोस हे. हमारा मुस्लिम मर गया. अब हम आगे नहीं जायेंगे.

हुसैन जैसेमें आये. जयनब कुबराने बढकर ईस्तेकबाल कीया. भाईको मुसनद पर बीठाया. आपोसे आंसु जारी. रेस मुबारक तर हे. कहा जयनब जरा आतीकाको बुलाओ, मुस्लिमकी बेटीको बुलाओ. जयनब दौडी दौडी गइ बेटी ! यल यया याद कर रहे हैं. बेटी करीब आई, देखा हुसैनने आ गइ मेरी आतेका आव ! मेरे करीब

આવ. મેરે ચાંદ. કરીબ બઢી ચચાકી આંખો મેં આંસુ  
દેખકર આતેકા પીછે હટ ગઈ. ચાચા ! બતાઈએ  
બાબા ખૈરીયતસે હેં ?

બસ દો જુમ્લે હુસૈનને કહા બેટી ! આજ સે  
મેં તેરા બાપ હું ઓર કહા બેઠો. હમારે કરીબ બેઠો.  
ફિર કહા ઝયનબ હમારી સન્દુકચી લાવો. સન્દુકચી  
આઈ, ઉસમેં સે દો બન્દ નિકાલે. એક ઉસકે એક  
કાનમેં પહનાયા. દુસરા દુસરે કાનમેં. સાહબે  
રિયાઝુલ કુદૃસ લિખતે હેં કે સકીના દૂર ખડી હુઈ  
દેખ રહી થી કે જો યતીમા હોતી હે ઉસકો બન્દે  
પેહનાએ જાતે હેં. સકીનાકો યે મઅલુમ નહીં કે યે  
હુસૈન હેં યે શિમરકા દરબાર નહીં કે જહાં યતીમાકો  
તમાયે લગાયે જાયે. ઓર ગોશવાર ઉતારે જાયે...

શબ્દાર્થ : ઈકતેદાર = પ્રભૂત્વ, હુકમત.  
 બાઅઝ = કેટલાક. મુફકકેરીન = ચિંતકો, વિચારકો.  
 નામનિહાદ = પ્રખ્યાત. દાનિશવર = સખી. સ્ટેટ =  
 રાજ્ય, હુકમત. ઠેકેદારી = ઝિમ્મેદારી. લાયસંસ,  
 કિનાયા = ઇશારો. તલમીહી = કોઈ ઘટના તરફ  
 ઇશારો. ઇસ્તેઆરે = ઇશારાના જ અર્થમાં. વજાહત=  
 સ્પષ્ટતા. તાગુત = શયતાન, શયતાની લોકો.  
 બશીર = જોવાવાળો (ખુદાનું ગુણવાચક નામ).  
 શાહીદ = ગવાહ. નઝીર = ડરાવનાર (પેગંબરે  
 ઇસ્લામનો લકબ). દાઈ એલલ હક = હક તરફ  
 બોલાવનારા. સિરાજમ મુનીરા = ઈમાન અને  
 હિદાયત માટે રોશન ચિરાગ. ચિરાગ = દીપક,  
 દીવો, ખાકી = માટીમાંથી બનેલું. ખુશક = સૂકાઈ  
 જવું. મુરસલ = રસૂલ. બશર = ઇન્સાન,  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 218

તાઈદુલ્લાહ = અલ્લાહનું સમર્થન સિરાજે મુનીર =  
 ઈમાન અને હિદાયત માટે રોશન ચિરાગ. નઝીર =  
 ડરાવનાર (પેગંબરે ઇસ્લામનો લકબ). હાદી =  
 હિદાયત તરફ બોલાવાર. રેહબર = રસ્તો  
 બતાવનાર. મુનતહા-હદફ = ધ્યેય, નિશાન.  
 ગલતફહમી = ભૂલભાલ. સવાનેહ ઉમરી =  
 જીવનચરિત્ર. મુરત્તબ = તરતીબ આપવી-લખવું.  
 ફૂતુહાત = વિજયો. જવાઝ = જાઈઝ થવું.  
 મુલુકીયત કા દોર = રાજાશાહીનો સમય.  
 નિગારખાના = રંગમહલ, મૂડંતગૃહ. સલ્તનત =  
 હુકુમત. રિઆયત = આદર, લેહાઝ. ઇન્તેશાર =  
 વ્યાકુળતા, પરેશાની વ્યગ્રતા, હરિસ = લાલચી.  
 પૈમાના = ત્રાજવું, તોલમાપ. નાપના = તોલવું.  
 ખ્વાસ્તગાર = ઇચ્છુક. મુશ્ત = મુઠ્ઠીભર. સહરા =  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 219

રણ. સમંદર = દરિયાં. ગુલશન = બગીચો. ગુલ =  
 ફૂલ. કયા હકીકત = શું કિંમત, શું વેલ્યું અમારત =  
 ઈમામ હોવું. ખિરાજે હુકમત = હુકમતના મહેસુલ.  
 અંગુશ્તરી = વીંટી સજદારેઝી = સજદામાં પડી  
 જવું. ઈતાઅત = તાબેદારી. મલક = ફરિશ્તા,  
 આફતાબ = સૂર્ય. લઅલ વ ગુહરકો = મોતી,  
 માણેક, રત્ન. કલમરુ = બાદશાહત, રિયાસત,  
 રાજ્યઅમલ. ઝર = સોનું. મુકદ્દમ = આગળ રાખવું.  
 ગુરેઝા = ધૃણા, નફરત. મતલુબ અંબિયા =  
 અંબિયાનો મકસદ. મતલુબ અવલિયા =  
 અવલિયાનો મકસદ. મસલેહત = જરૂરત દેખાય  
 ત્યાં સુધી (અહીં. ) ઉસૂલ = સિદ્ધાંતો. ઠોકર મારવું=  
 છોડી દેવું. કરાર = સૂક્ન, સ્થિરતા, અકદાર = હુકમે  
 ઈલાહી (કદ્ર નું બ. વ. ), ઇમ્તેહાન = પરીક્ષા.

ઇકતેદાર = પ્રભૂત્વ, હુકુમત. કાઈલ = માનનારા.  
 માહોલકા તકાઝા = સમાજની જરૂરત, અલાહેદા =  
 અલગ. દૌરેઝરીં = સોનેરી યુગ. બરહમી =  
 અસ્તવ્યવસ્તતા. ઇકતેદાર = પ્રભૂત્વ, હુકુમત,  
 દાયમ = સ્થાયી. રિઆયા = પ્રજા. મિઝાન =  
 ત્રાજવું. કાએમ = ઇમામ મેહદી (અલ.) ઇન્તેઝામે  
 મુરતઝા = મુરતઝાની વ્યવસ્થા. મુકતદા = તે  
 વ્યક્તિ જેને તાબેદારી કરવામાં આવે. પરંતુ અહીં  
 ધ્યેય, હેતુ એવો અર્થ લેવાનો છે, તસાદુમ =  
 પરસ્પર ટકરાવ, સંઘર્ષ. ઇકતેદાર = પ્રભૂત્વ,  
 હુકુમત. અદ્લકા કિયામ = ન્યાયની સ્થાપના,  
 તાલિબ = ઇચ્છુક. ઈતમામે હુજ્જત =  
 વાદવિવાદને ખતમ કરવું, તર્ક અને દલીલને તોડી  
 નાખવું. મયમનાહ = જમણી બાજુની ફોજ. તસલીમ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 221

કરનાર = કુબુલ કરનાર. મયસરાહ = ડાબી  
 બાજુની ફોજ. ઈતમામે હુજજત = દલીલ ખતમ  
 કરવી. પનાહગાહ = આશરો મળે એવી જગ્યા.  
 અસબાબ = માલસામાન. ખુતુત = ખતનું બહુ  
 વચન = પત્રો, ચિઠ્ઠીઓ, ઝઈફા = વૃદ્ધ સ્ત્રી.  
 દાએમી = હંમેશાની. આરઝી = હંગામી, થોડા સમય  
 માટેની. તૌઅહ = ફરમાંબરદાર, આજ્ઞાંકિત. સફીર =  
 એલચી, સંદેશવાહક. ગયરત = શરમો હયા. ઘોડોં  
 કે ટાંપોં કી આવાઝ = ઘોડાની ખુડની અવાજ, જંગી  
 નુકતે નિગાહ = યુદ્ધની તરકીબો, દાવપેચ.  
 બાલાખાના = મકાનની ઉપરનો ઓરડો, અટારી.  
 જરી = સાહસિક. બાઝુ = હાથ. શિકન = કરચલી,  
 અણગમો, અમ્મારી = ઊંટની હોદઝ, લાકડાની  
 કાઠી. કનાતીન = તંબુના પરદાઓ ખેંચીને બાંધવા.

ઇસ્તેકબાલ = સ્વાગત કરવું, આવકાર આપવો.  
મસ્નદ = મોટો તકિયો, ગાદી, સન્દુકચી = નાની  
પેટી. બન્દ = બંધન ખોલવું. ગોશવાર = કાનની  
બાલીઓ.

## મજલિસ-૫

બિસ્મીલ્લા હિર્હમા નિર્હીમ

ઉદઓ એલા સબીલે રબ્બેકા બિલહિકમતે  
વલ મૌએઝતીલ હસનહ...

(સુરા નહલ આયત નં. ૧૨૫)

હમ ચોદવીં સદીસે નિકલકર પંદ્રહવી  
સદીમેં કદમ રખ રહે હૈં. ઓર ઈસ્લામકી નિશાત  
ષાનીયા યાહતે હૈં. અઝસરે નૌ ઈસ્લામકો જિન્દગી  
દેના યાહતે હૈં. ઓર ઝાહિર હે કે પાકિસ્તાન  
ઈસ્લામકે નામ પર બના હે. ઈસલિયે પાકિસ્તાનમેં  
ઈસ્લામ જરૂર આએગા. ઓર અંદાઝા થે કે ઝિયાદહ  
મુદ્દત નહીં લગેગી. ઈસ્લામકે આનેમેં. તો ઈસ્લામકે

આનેકા મતલબ કયા હે ? યે લમ્હ ફિકીયા હે. જિસે આપકો સોચના હે.

તો ઈસ્લામ આયેગા તો કયા નમાઝ, રોઝા, હજ, ઝકાત, ખુમ્સ વ જેહાદ યે તો ચીઝે હૈં હી હૈં ? ઈસ્લામકા મતલબ યે હે કે પુરા મુલ્ક ઈસ્લામી કવાનીન કે સાંચેમેં ઢલ જાયે. પુરા મુલ્ક ઈસ્લામી કવાનીનકે સાંચેમેં ઢલેગા ઓર યહાં શરીઅત નાફિઝ હોગી. કાઝી જો હૈં વો જજોકી જગહ પર આ જાયેંગે. યા તો ઉન્હીકો કાઝી બના દિયા જાયેગા, જો જજ હૈં. તા કે શિરવાનીયોંકે પૈસે ખરાબ ન હોં. યા ઉન્કી જગહ મોલ્વી બેઠેંગે. ઓર કાનૂન જો હોગા વો ઈસ્લામી હોગા. લેહાઝા યે મસઅલા હસી ઓર મજાક્કા નહીં હે. બહુત સીરીયસ મસઅલા હે. બહુત અહમ મસઅલા હે. જિસકી હમ પેહલેસે નિશાનદહી મજાલિસે ઈજતેહાદી- 225

કર રહે છે. ઓર અપની આવાઝ બલકે સારી કોમકી આવાઝ પહોંચાના યાહતે છે.

યે બહુત અહમ મસઅલા હે. મસઅલા યે હે કે શરીઅત જો હે. ઈસકે દો હિસ્સે છે. એક કુર્આન એક હદીસ કુર્આન ભી કવાનીન લીખતા હે ઓર હદીસકી બાતે ભી કવાનીન છે. લેહાઝા યે દોનો મિલકર શરીઅતકા રૂપ ઢારતે છે. ઓર ઈસીકો હમ કાનૂને ઈસ્લામી કેહતે છે. ઓર ફીર કાઝી ઉસીકે મુતાબિક ફેંસલા કરતા હે.

અબ મસઅલા યે હે કે કુર્આન તો સબ જગહ મુસલ્લમ હે. લેકિન હદીસકે બારેમેં મસઅલા યે હે કે હમ હદીસ કિસી ઓરસે લેતે છે ઓર વોહ હદીસ કિસી ઓરસે લેતે છે. હદીસકા મતલબ રસુલુલ્લાહ સલ્લેઅલ્લાહો અલયહે વસલ્લમકા કોલ

હે. લેકિન મસઅલા યે હે કે હમારા ઈખ્તિલાફ યહીં  
 સે શુરૂ હો ગયા હે. ઉનકી જો ઈજતેહાદકી કિતાબેં હેં  
 ઉસમેં જો બાત કિતાબ વસુન્નત હે. ઉસમેં વો લિખતે  
 હેં કે રસૂલુલ્લાહ (સલ.) કી દો હયસીયતે હેં એક  
 રસુલી ઓર એક બશરી. (એહલે સુન્નતે રસુલને બે  
 ભઆગમાં વહેંચી દીધા છે. એક રસુલ અને બીજા  
 બશરી-ઈન્સાન. કહે છે કે રસુલના જે હુકમ એક  
 ઈન્સાન તરીકેના છે. તેને ન માનીએ તો વાંધો  
 નથી) લેહાઝા બાઝ અહાદીસ બશરીયત પર  
 મહમૂલ કરેંગે. ઓર બાઝ અહાદીસ હમ રિસાલત  
 પર મહમૂલ કરેંગે.

હમારા ઈખ્તિલાફ યહીં સે શુરૂ હો ગયા.  
 અભી હદીસકી બાત નહીં, શખ્સીયતકી બાત આઈ  
 હે હમારા ઈખ્તેલાફ શખ્સીયત સે શુરૂ હો ગયા.

હમારા ઈખ્તિલાફ જો હે વો યહીં સે શુરૂ હો જાતા હે. લેહાઝા પુરે મુલકકે ઈન્સાનોંકો જાનના યાહીએ કે હમારા નુકતએ નિગાહ કયા હે ? ઉસકો વો સમજેં. ઓર દીનમેં ઝબરદસ્તી નહીં ચલ સકતી. ઉસ ચીઝકો વો મહસૂસ કરેં.

હમારા તો યહીં સે ઈખ્તેલાફ શુરૂ હો ગયા કે વોહ કેહતે હૈં કે બાઅ્ઝ ચીઝેં જો હૈં વો રસૂલી હૈં ઓર બાઅ્ઝ ચીઝેં બશરી હૈં.

હમારે યહાં કોઈ ચીઝ બશરી નહીં. જો કુછ હે વો રસૂલી હે, નબવી હે. ઓર યે સમજ લીજિયે કે શખ્સીયત કભી તકસીમ નહીં હોતી. યે નિરાલા કાનૂન હે. જો કહી એપ્લાય નહીં હોતા. રસૂલ પર તૂમ નાફિઝ કરતે હો ? (તમારા પોતાના આવા વિચારોને તમે રસૂલ ઉપર લાગુ કરો છો ?) અગર

કોઈ મુલ્લા એ કહે કે મੈં બહૈસીયત આદમી કે ચરસ પીતા હું ઓર મੈં બહૈસીયત ઈમામ મસ્જિદમેં નમાઝ પઢાતા હું. તો કયા આપ બરદાશત કરેંગે ?

આપ કહેંગે નહીં તુમ યાહે કહીં ભી હો તૂમ મુલ્લા હો. એ કયા હે કે જબ ચરસ પીનેકા વક્ત આયા હે તો કહા કે મੈં આમ આદમી હું ઓર જબ ઈમામે મસ્જિદ બનનેકા મોકા મિલા તો કહા કે મੈં મુલ્લા હું. ભઈ મુલ્લા હો તો ફિર હર જગહ મુલ્લા હો.

જબ મુલ્લાકી શખ્સીયત નહીં બદલ સકતી, તો રસુલુલ્લાહકી શખ્સીયત કૈસે બદલ સકતી હે ? ઓર એ પુરી સાઝિશ હે બહુત પુરાની. ચાલાકી હમારે સાથ કી જા રહી હે. અફસોસ એ હે કે

તફસીલસે વો બાતે બયાન નહીં હો સકતી. જિનકો બયાન કરનેમેં કુછ પરદાનશીનોંકે નામ આતે હૈં.

તો યે ચીઝ હે, યે બાત પુરી અમલી સાજિશ હે. બની ઉમય્યાકે દોરસે, આઝસે નહીં હે. શાહ વલીઉલ્લાહ તો આજ લીખતે હૈં... શિબ્લી નોઅમાની સીરતે નોઅમાનમેં ઉસકા તઝકેરા કરતે હૈં. લેકિન યે બાત ચૌદહ સો સાલ પુરાની હે. આજકી નહીં હે. ઓર યે રિવાયત જો હે અબ્દુલ્લાહ બિન અમરૂ આસ કહે છે. “મેં લિખતા થા, જો રસુલુલ્લાહ (સલ.) સે સુનતા થા. વરના હજમેં કુરૈશને રોકા, પુરી તારીખ જો હે વો કુરૈશકે ગિર્દ ધુમતી હે. જિતની સાજિશે હૈં. જિતની જંગ હે. જિતની જેદાલ હે રસુલકે ખિલાફ યા અલી કે ખિલાફ, સબ કુરેશી હૈં, ક્યોં કે યે બજોર કાબુમેં

આવે છે. બાવજુદ ઈસકે યે મુસલમાન હો ગયે છે લેકિન ઉનકે કલબકે અંદર વો અદાવત રહતી થી. ઈસી બાતકો અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસસે એક બુર્જુગને કહા થા કે તૂમ્હારી કોમ અલીકો ખલીફા દેખના નહીં યાહતી. કયોં કે કુરૈશકા કોઈ એસા ખાનદાન નહીં જિસ્કે કિસી ફર્દ કો અલીને કતલ ન કીયા હો.

જો સીયાસત હોતા હે વો મુસ્તકબીલકા પ્રોગ્રામ સામને રખતા હે. વો શરીક તો હર જગહ હોતા હે. નમાઝ દેખો શરીક, હરજગહ હોતા હે. ઓર કહીં એક આદમી ભી કતલ નહીં હોતા. અલી ચૂકે સિયાસતદાં નહીં છે. હુકમે રસૂલકે પાબંદ છે. ઈસલિયે વો જો ઈશારે કરતે ગયે. અલી વાચ્ર કરતે ગયે. અગર સિયાસતદાં હોતે તો યે ભી દામન મજાલિસે ઈજતેહાદી- 231

બચા લેતે. લેકિન યે રૂકાવટ હોતી મતમહે રસૂલકો જાનતે થે. ઈસીબાતકો રસૂલને સચ્યા કહા કે ભઈ તૂમ જો અલીસે બીગડતે હો, તો અલીકી ખતા કયા હે. અલીકો મૈં કેહતા હું. વો તો નહીં મારતા કિસીકો. લડાઈ તો મુજસે હે. તૂમ અલીકે દુશ્મન કયોં હો ગયે ? અલી તો મેરે કેહનેસે કતલ કરતા હે. અલીકા કતલ કરના મેરા કતલ કરના હે. લેહાઝા રસૂલકી હદીસ બયાન કી કે અલીકા જબ જો હે વો સબ ઈમાન કી નિશાની હે. ઓર બુઝા નિફાકકી નિશાની હે. આપ સમજે ?

તો કુરૈશને “ફકતુબ મા સમેઅ્ત” જો કુછ તૂમ સે લિખ લેતે હો, “હાઝા રસૂલુમ બશરુમ” યે રસૂલ હે જો બશર હે... કભી ખુશીમૈં હોતા હે કભી ગઝબમૈં હોતા હે. અબ અબ્દુલ્લાહ બિન અમરુ બિન મજાલિસે ઈજતેહાદી- 232

આસ લિખતે હૈં “ફકતઅલ કિતાબ” મૈને લિખના બંદ કર દિયા. તો હુઝૂરને મુજસે પુછા “લમઅતકતુબ” કે અબ લિખતે કયોં નહિ ? તો મૈને કહા, કુરૈશને મુજે રોકા હે, હુઝૂર ને કહા ! અય અબ્દુલ્લાહ ! (અપને હલકકી તરફ ઈશારા કિયા ઓર કહા) અબ્દુલ્લાહ ! ઈસસે જો કુછ નિકલતા હે, વો હક નિકલતા હે.

તો અબ સવાલ યે હે વો જો હૈં વો તો રસુલુલ્લાહકી હર બાત કો હક સમજતે હૈં, દુસરે કેહતે હૈં “કભી હક હે” લેહાઝા ઈખ્તેલાફ તો યહીં સે શુરૂ હો ગયા. તૂમ રસૂલકો કમતર બનાતે હો, હમ બરતર બનાતે હૈં, તૂમ રસૂલકો ચાલીસ સાલ કે બાદ મુસલમાન બનાતે હો. હમ રસૂલકો ઉસવકત રસૂલ બનાતે હૈં, જબ શમ્સ વ કમર ભી પેદા નહીં

હુએ છે, હમારે યહાં કી હદીસ તો યે હે જિબ્રઈલસે  
 રસૂલને પુછા કે તૂમહારી ઉમર કયા હુઈ ?  
 જિબ્રઈલને કહા, મૈં ઉસ વક્ત પેદા હુવા થા. જબ  
 શમ્સ વ કમર નહીં છે. જબ શમ્સ વ કમર નહીં છે  
 તો જમાના નહીં થા. જિબ્રઈલ કેહતે હૈં તો મૈં કેસે  
 બતાવું ? મગર એક બાત હે યા રસુલુલ્લાહ ! એક  
 સિતારા સત્તર હજાર સાલકે બાદ નિકલતા હે,  
 ઉસકો મૈં સત્તર હજાર મરતબા દેખ ચૂકા હું.  
 ફરમાયા કે વો સિતારા મૈં હી તો હું.

આપ સોચ સમજ રહે હૈં. યે બડી અહમ  
 બાત થી જો મુજે કેહના થી. તાકે હુકુમત ભી સૂન  
 લે. ઓર અવામ ભી સૂન લે. હમ કિસ ચીજ પર  
 રાજી હૈં, કિસ ચીજ પર રાજી નહિ.

तो अब जब शास्त्रीयतमें छिप्तेलाइ है तो  
 हदीसोंमें, जब हदीसोंमें छिप्तेलाइ है तो इकहमें  
 जब इकहमें छिप्तेलाइ है तो कआमें इसला कैसे  
 होगा ? हमारी अहादीसका ओर रंग है. हम  
 रसूलकी हर बातको कौले जुदा समजते हैं. आपने  
 देखा के हमारी गरदने कट गई. हमने कहा अली  
 मौला क्यों ? इसलिये के अली कौले रसूलको कौले  
 जुदा समजते हैं. सारी बात जो है इसकी ताईद.  
 क्यों के सहाबायेकिरामके माननेवाले बहुत हैं.  
 लेहाजा मैं सहाबीकी मिसाल दुंगा के मेरी ताईद  
 कोन करता है ? कोई हमने नया मऊहब नही  
 बनाया. जो सहाबायेकिराम हैं वो हमारी ताईद  
 करते हैं, अब्दुल्लाह बिन मसउद जो हमारे यहां  
 बडे मुक़र्रम सहाबी हैं. वो हमारी ताईद करते हैं के  
 मजलिसे छिप्तेहादी- 235

કૌલે રસૂલ કયા હે ? ઉન્હોને કહા હુઝુર (સલ.)ને ફરમાયા લઅન્ત હો ખોદનેવાલીયોં પર અને ખુદવાનેવાલીયોં પર. યે એક હદીસ પેશ કી. તો એક ખાતુન આઈ અબ્દુલ્લાહ બિન મસઉદકે પાસ. તૂમને યે કહા ? મૈને કુર્આનમેં તો નહીં દેખા.

તો અબ્દુલ્લાહ બિન મસઉદને કહા. ફિર જાકર કુર્આન પડો. વો ઓરત ફીર ગઈ. બેચારીને ફિર પડા ઓર આઈ ઓર કહા કે મૈને એક એક સતર પડી હે, યે હૈ હી નહીં. કહા કે કયા તુને કુર્આનમેં યે નહીં પડા ? “મા અતાકોમુર્સુલો ફખોઝુહો વમા નહાકુમ અન્હો ફન્તહુ... કે જો રસૂલ દે, વો લે લો ઓર જિસસે રોકે, ઉસસે રૂક જાઓ કહા યે તો પડા હે. કહા ફિર યે ઉસીકા કોલ હે જિસકા

કોલ કુર્આન મેં યે હે જો કહે ઉસકો કરો, જો ન કહે ઉસકો ન કરો.

અબ હુઝૂર (સલ.)ને લઅન્ત ભેજો તો કોલે ખુદા તો કોલે રસૂલ હે. અબ અગર કુર્આનમેં બાઅઝ પર લઅન્ત હો ઓર બાઅઝ પર લઅન્ત ન હો. લેકીન જબ હુઝૂર લઅન્ત કરતે હોં તો હમેં માનના યાહિયે. હમેં તસલીમ કરના યાહિયે કે કોલે ખુદા કોલે રસૂલ હે.

હમારા અકીદા યે હે કે સહાબીકી તાઈદ માગો. જબ સહાબા હમારે સાથમેં હેં તો ફિર ડરને કી બાત કયા હે ? સહાબા હમારે સાથ હેં, કોલે રસૂલ કોલે ખુદા હે. લેહાઝા હમ હિદાયત જો હેં વો જાંચ લેતે હેં. પરતાલ કરતે હેં. પરખતે હેં. આંખ બંદ કરકે નહીં લે લેતે. ન હમ કુર્આન આંખ બંદ

करके पढते हैं. न हदीस आंभ बंद करके लेते हैं. हर जगह हम भूले रहते हैं के ये हदीस हे या नहीं ? ओर ये हमारा ही रवय्या नहीं हे.

हमको केहते हो के ईसको किसी हदीस पर अतेमाद ही नहीं होता. बडे बडे बुजूर्गोको अतेमाद नहीं हे तो हमको क्या केहते हो ?

तारीफ केहती हे के हजरत अबुबकर के पास अक ओरत आई. जो दादी थी मरनेवालेकी. उसने कहा, ખલીફા મુજે મિરાસ દો. તો આપને ફરમાયા, ન તેરી મિરાસકા ઝિક કુર્આનમેં हे न हदीसमें हे. मैं कहांसे दीलवांउ ?

मुगीरह बिन शोअबाने कहा के नहीं. हुजूरने मिरास दादीको टिलवाई हे. अबुबकर ओर मुगीरह बिन शोअबा दोनो सहाबी हैं. तो हजरत

અબુબકર કેહતે હૈં કે અય મુગીરહ ! જબતક ગવાહી નહી લાએગા. મૈં તેરી શહાદત કબૂલ નહીં કરુંગા. તો જબ મોહંમદ બિન મુસ્લિમ ગવાહ બનકે આયે તબ હઝરત અબુબકરને માના તો સાબિત હુવા કે હઝરત અબુબકર ભી સહાબીકી બાત ઉસ વક્ત નહીં માનતે હૈં મૈં ક્યા કરું ? મેરે સામને તો તારીખ હે. અબ આપકો તો કુછ પતા હી નહિ. યે તો ઉસ મિમ્બરકા સદકા હે કે આપકો યે બાતે માલૂમ હો જાતી હૈં.

એક મસઅલા હઝરત ઉમરકે સામને પેશ હુવા કે એક ઓરત કો એક મર્દને મારા પીટા ઉસકા હમલ સાકિત હો ગયા, તો વો આઈ કે જી મુજે કિસાસ દિલવાઈએ. તો ઉન્હોંને કહા કે ભઈ કુર્આન વ હદીસમેં હે તો મુજે માલુમ નહીં. મૈં કેસે

દિલવાઉં? મુગીરહ બિન શોઅબાને કહા કે નહીં  
હુઝુરને એક ગુલામ યા લોંડી ઉસકી દિયત રખી હે.  
તો કહા ઈસકી ગવાહી લાવ. તો ફીર મોહંમદ બિન  
મુસ્લિમા આએ તબ જાકર બાત બની.

તો હઝરત ઉમરકા ભી રવઘ્યા યે હે કે  
ગવાહી તલબ કરતે હૈં. ફીર એક મરતબા અબુમુસા  
અશઅરી આતે હૈં, હઝરત ઉમરકે મકાન પર. ઓર  
તીન મરતબા કેહતે હૈં ઈજાઝત દિજિયે, ઈજાઝત  
દિજિયે, ફિર ચલે જાતે હૈં. હઝરત ઉમર નિકલતે હૈં,  
કેહતે હૈં જા રહે હો, કહા કે હુઝૂર (અલ.) કી હદીસ  
હે કે અગર કિસી કે ઘર જાઓ ઓર તીન મરતબા  
ઈજાઝત માગો ઓર વોહ ઈજાઝત ન દે, તો પલટ  
જાઓ. કહા જાને નહીં ટુંગા. જબતક ગવાહી નહીં  
લાઓગે. (નારએ હૈદરી...)

अबु सईद भुदरी आये, उन्होंने गवाही दी. तब जान छुटी. तो उस पर उबय बिन कअबने कहा था उमर ! असहाबे रसूल पर अजाब न हो, ईतनी सप्ती न करो. ये बुभारी में भी है, अबु दाउद में भी है.

तो जब सारे बुजूर्ग जांचपडताल करते हैं. तो हम से क्यों केहते हो के ये परभते हैं. हम भी परभेंगे, जायेंगे, क्यों कि मसअला यही है के हदीस सुननेवाला ऊईइ है या कवी ? हो सकता है उसका हाड़ेआ कमजोर हो. उसे उलटपुलट याद रह गया हो.

येकबार जेद बिन अरकमसे पुछा गया के आप कभी कोई हदीस बयान नहीं करते. कहा भई बुढा हो गया हुं. हाड़ेआ पराब है. अनस बिन मजलिसे ईजतेहादी- 241

માલીકસે કહા ગયા. આપ ઈતને અરસે હુઝૂરકે સાથ રહે. કોઈ હદીસ બયાન કિજિયે. કહા નહીં. સારે લોગ ગભરાતે હૈં. ઈસલિયે કે કોઈ બાત કેહ દેં ઓર વો ગલત હો જાયે. બડે મોહતા થે ના. ઈસલિયે નહીં કેહતે થે, કે હાફેઝા કી જરૂરત હે ઓર ફહમ કી જરૂરત હે. ફહમ હોના યાહીયે કે હદીસ કહી ઓર સમજમેં નહીં આઈ.

અબુહુરયરહને કહા કે હુઝૂર (સલ.) કી હદીસ હે કે જો હરામી બચ્યા હોતા હે વો તીનોમેં બદતર હે. યાની મા, બાપ ઓર ખુદ બચ્યેકી તરફ ઈશારા હે, તીનોમેં બદતર હોતા હે. તો આયેશાને કહા કે મુજે અબુહોરયરાકી બાત સમજમેં નહીં આઈ. હુઝૂર (સલ.)ને યે કહા હી નહીં. એક મસઅલા યે થા કે એક મુનાફિક હુઝૂર (સલ.) કો મજાલિસે ઈજતેહાદી- 242

गालीयां देता था. तो सहाबायेकिरामने कहा हुआ! आप गुस्सा न करें वोह हरामी भी है. तो हुआरने कहा ! ये हरामी तीनोमें बदतर है.

अबुहोरयरह रावी अच्छे थे. मगर बात समझमें नहीं आई. पांच हजार तीनसो योहत्तर हदीसे अबुहोरयरहकी है. ताअज़ुब होता है के अबुबकरकी एकसो बीयालीस. अबुबकर कीतने पुराने मक्कासे साथ हैं. आपको तो मअलुम है के अबुहोरयरह भयबरमें ईमान लाये. रसुलकी सोहबत ढाई साल मीली. तो ढाई सालमें पांचहजार तीनसो योहत्तर हदीसें है ओर जो मक्केसे साथ हैं उन्की एकसो बीयालीस.

अब भुट सोयना है के ईतनी रिवायतें हैं, तो उनको परभना तो पडेगा. क्या वजह है के मजलिसे ईजतेहादी- 243

अबुबकर ईतनी रिवायतें बयान नहीं करते और ये उतनी जयादह कयों बयान करते हैं ? ये मसअला सोचनेका तो हे न ? कमाल हे या नहीं ?

तो आप केहते हैं के परभो नहीं. तो लो नहीं देभो नहीं उनको. कैसे मान लुं ? अब अबुहोरयरासे कहा गया, आप कल आये और ईतनी रिवायतें ? केहने लगे अजुब बात हे. मैं क्या करुं ? लोग केहते हैं के अबु होरयराह बहुत रिवायत करता हे. मोहाजेरीनका हाल तो ये था के वोह बाजारोंका कारोबार करते थे. और अनसारकी हाल ये था के वोह अपना माल बनानेमें मशरूफ़ थे. और चुंके मेरा कोई कारोबार नहीं हे. उसको पेट भरना हे. तो रसूलके पास योवीस घंटे रहता हैं. लेहाजा वोह रसूलसे जो कुछ सुनेगा वोह सुना मजालिसे ईजतेहादी- 244

દેગા. તો અબુહોરયરહને એક બાત કેહ દી કે જો રસુલકે પાસ જયાદહ રહેગા ઉસકો જયાદહ માલુમ હોગા. તો મેં અબુહોરયરહ કી હર બાત માનનેકો તૈયાર હું. ઉનકી પાંચ હજારસે જિયાદહ રીવાયતેં હેં. સબ માનુંગા. લેકિન વોહ ખયબરમેં ઈમાન લાયે. લેહાઝા ખયબરસે લેકર હુઝુરકે વિસાલ તક જિતની હદીસેં હે સબ માનુંગા. લેકીન બતાવ. બદરસે લેકર ખૈબર તક ? આપ દેખેંગે કે અબુહોરયરાકી હદીસેં હેં.

લેકિન હઝરત અલી (અલ.)સે સિફ હદીસેં નહીં મીલી. જો અપની પૈદાઈશસે રસૂલકી વિસાલ તક સાથ રહે. ઉનસે હદીસેં નહીં મીલી. ખુસુસીયતસે આપ યે બાત જનાબ શિબ્લીને અપની કિતાબ સીરતુન્નોઅમાનમેં લીખી હે. જાકર પઢ મજાલિસે ઈજતેહાદી- 245

લીજીયેગા. કે હઝરત અલીકો જિતના હુઝૂરકે અકવાલકી ઈત્તેલા થી કિસી સહાબીકો નહીં થી.

મૈં નહીં કેહ રહા. અગર ગિરફત કરના હે તો જનાબ શિબ્લીકો પકડો. મૈંને પેહલેસે અપના ઈન્તેઝામ કર લીયા હે. વોહ કેહતે હૈં કિસીકો ઉતની ઈત્તેલાઅ નહીં થી, જિતની હઝરત અલીકો થી. ઈસ લિયે કે સબસે બડે થે. આપ રસૂલકે સાથ થે. તો અબ આપ સમજ લેં કે જો બચપનેસે સાથ હો. ઓર જો બાદમૈં સાથ હો, ઓર જો હર વકત સાથ હો (અલી) ઉસકો તો ઉમ્મુલ મોઅમેનીન ભી માનતી હૈં. તો જબ ઉનસે પુછા ગયા કે સફરમૈં કસર કરૈં ? તો આપને કહા. યે બાત મુજસે ન પૂછો અલી સે પુછો ક્યોં કિ વો સફરમૈં ભી સાથ રહતે હૈં, હઝરમૈં ભી સાથ રહતે હૈં.

ये मजलिस सरासर ईल्मी मजलिस हे. ये  
 ईलमी मजलिस हो रही है. ईस्तेदलाल है. ता के  
 हुकुमतको मालुम हो जाये. मेरा पुरा टेप हुकुमतके  
 पास जाना चाहिये. सी.आ.डी. पुरा टेप  
 पहोंचाये. ये बात मौलाना मवदुदीने बी अपनी  
 किताब "रसाईल व मसाईल" में इरमाई. जब  
 उनसे सवाल किया गया के आप येहलेबयतसे  
 रिवायत क्यों नहीं लेते हैं. तो उन्होंने कहा क्या  
 जरूरी है के सिर्फ़ ये बात उनसे ही ली जाये. जबके  
 हजारों आदमी हैं. बात तो माअकुल है. हजारों  
 आदमी रसूलको देखते थे. अमल करते हुये तो  
 डीर अेक दो की निगाह पर बरोसा क्यों किया  
 जाये? बात तो बडी माअकुल है के हजारों आदमी  
 नमाज़ पढते हुये, रोज़ा रखते हुये, हज करते हुये

દેખતે થે. દો એક આદમીસે કયોં પુછા જાએ ? તો  
 મેં ભી યહી બાત કરતા હું કે ફીર કયા બાત હે કિ  
 રિવાયતેં ખૈબર કે બાદ ઈમાન લાને વાલેકી  
 જયાદહ હૈં ? અબુહોરયરાકી ઈતની રિવાયતેં હૈં.  
 ઉસ્માનકી એક સો છયાલીસ હૈં, અબુબકર કી એક  
 સો બ્યાલીસ. ઐસા કયું ? કેહતે હૈં કે એહતિયાત !  
 સુબ્હાનલ્લાહ ! કયા મનઝેલત હે ? એહતિયાત !  
 તો આપ યે બતાઈયે કે યે જો એહતેયાત હે યહી  
 એહતિયાત હમ ભી કરતે હૈં. દેખતે તો સબ હૈં,  
 લેકિન યે દેખના હક હોતા હે કે ઇસકા હાફેઝા કવી  
 હે યા નહીં. અબ વોહી બાત જો તૂમ કેહતે હો મેં  
 કેહતા હું.

તૂમ અબુહોરયરાકો કયોં માનતે હો ?  
 ઈસલિયે કે યે હદીસ હે. ઓર હદીસ ભી કૈસી ખુદ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 248

અબુહોરથરાકી અપને હી બારેમેં કે અબુહોરથરાને  
 કહા કે મૈને રસુલુલ્લાહ (સલ.) સે કહા “આપસે  
 બહુત કુછ સુનતા હું મગર ભૂલ જાતા હું. લોહાઝા  
 ઈસકી કોઈ તદબીર બતાઈએ. તો હુઝુરને ફરમાયા  
 અપની ચાદરકો બિછા દે મૈને બિછા દી. હુઝુર  
 (સલ.)ને દેખા કે ઈમામ હસન (અલ.)ને એક ખજૂર  
 મુહ મેં રખી તો હુઝુર (સલ.) કે અલફાઝ યે હૈં  
 “અમ્મા તઅ્લમ” “કયા તૂમ નહીં જાનતે ?” દેખિયે  
 યે નહીં કહા કે સદકા હરામ હે. કહા કે કયા તૂમ  
 નહીં જાનતે ? કે સદકા હમ પર હરામ હે તો ઈબ્ને  
 હજર સહીહ બુખારીકી શરહમેં લિખતે હૈં. કોઈ યે ન  
 કહે કે દો સાલકે બચ્ચેસે યે અંદાઝે ગુફ્તગુ કેસા  
 હે? તો કેહતે હૈં યે હસન હૈં, જો ગહવારેમેં બૈઠકર  
 લોહે મહફૂઝકા મુતાલેઆ કરતે હૈં. (નારએ હૈદરી...)

तो ये अहलेबयत हैं. एसलिये हम हर  
थीअ अहलेबयतसे लेते हैं. ओर ये सिलसिला चुंके  
काबिले अतेमाद हे एसलिये मेहनतकी भी जरूरत  
नहीं.

जब ईमाम जअफ़र सादिक (अल.) से  
(सलवात) पुछा गया के आप जब बयान करते हैं  
तो ये केहते हैं के काल रसुल्लुलाह ! रसुलुल्लाहने  
इरमाया. हालांके तमाम ओलमाका ओर अईम्माका  
तरीका ये हे के वो केहते है कालअ् इलांअ, इलांअ,  
इलांअ समीअ इलांअ समीअ, इलांअ, लेकिन आप  
ये इलांअ इलांअ नहीं करते. ओर साइ कहे देते हैं  
के मेरे जदूने कहा, तो कहा भई बात ये हे के मेरा  
केहना जदूका केहना हे.

हमेशां हदीसमें होता हे के मैंने इलासे सुना,  
उन्होंने किसीसे सुना. एसलिये के आप लिखते हैं के  
मेरे केहनेका मतलब ये हे के दादा अलीने कहा  
(नारये हैदरी...)

ईमाम जअफ़र सादिक (अल.) इरमाते हैं के  
गोया इरमाया ईमाम मोहंमद बकिरने ओर उनका  
केहना गोया सज्जाद अली बिन हुसैनका केहना  
ओर उनका केहना हुसैन का केहना. हुसैनका केहना  
हसनका केहना, हसनका केहना, अलीका केहना ओर  
अलीका केहना जुमला सुनो, किसीने कहा के ईब्ने  
अवजा तु ईन्ना काबिल हे. जरा जाकर जअफ़र  
सादिककी खबर ले. कहीं तो ये लोग ठूकें. बनी  
हाशिमका ईल्म बढ़ता ही जा रहा हे. तो वो केहता  
हे के मैं उनसे क्या बात करुं ? जो ये केहता हे के

કાલલ્લાહ, યે ભી નહીં કેહતા કે રસુલુલ્લાહ, બલકે કેહતા હે કે કાલલ્લાહ, તો હમ ઉન્કે મુકલ્લીદ હૈં. ઉન્કે માનનેવાલે હૈં, એહલેબયત કે પરસ્તાર હૈં. બસ ઉન્હોંને જો રિવાયત બયાન કી વોહી સહીહ હૈ. ઉસી પર ફિક્કહ બનેગી, ઉસી પર ફેંસલા હોગા.

ઓર હમ અઝાદારાને હુસૈન હૈં ઓર યે હુસૈનકા ફેઝ હે કે હમેં ઈતના મજમુઆ મિલતા હે. હમ બહુત સી બાતેં કોમકી, અપની ઓર ઈલ્મકી બાતેં આપ કો સુનાતે હૈં. હમારી મઅલુમાતમેં ભી ઈઝાફા હોતા હે. હુકુમતકે ભી કાન હૈં. વો ભી સુન લેતી હે. અગરયે સમજતે નહિ મગર બડે હૈં તો હમને અપના મકસદ બતા દીયા.

આજ મહોર્મકી છઠી તારીખ હે. અચ્છા ઈમાનસે બતાઈયે કે મહોર્મ જાનેકા આપકો ગમ મજાલિસે ઈજતેહાદી- 252

હો રહા હે યા ખુશી હો રહી હે ? ગમસે તો લોગ  
 બચતે હૈં ના ! કે ખુદા કોઈ ગમ ન દે. યહી કેહતે હે  
 ના ! મગર યે કોનસા ગમ હે જિસકે લિયે આપ  
 તડપ રહે હૈં કે યે ગમ કમ ન હો. દોસ્તો મુજે આપ  
 પર એતમાદ હોતા હે. લેહાઝા કભી મેરી તકરીરમેં  
 રબ્ત મસાએબ આપ ન દેખયેગા. ફઝાએલસે  
 ડાયરેક્ટ મસાએબ પર આ જાતા હું. ક્યોં કે મુજે  
 આપ લોગોં પર એતમાદ હોતા હે કે આપ ચક્કી  
 પીસનેવાલી માંકો પુરસા દેનેકે લિયે આયે હૈં. આજ  
 આપ જનાબે સૈયદાકો પુરસા ઉનકે પોતે અલી  
 અકબરકા દીજીયેગા. કરબલામેં એક કે બાદ દુસરા  
 જા રહા હે. સબ જા રહે હૈં કોઈ બચનેવાલા નહીં હે.  
 આયે તો સબ ઈસી નિય્યતસે હૈં કે બચના નહીં હે.  
 જાન દેના હે. ઇસિલિયે ઈમામે જમાના (અલ.)

सलाम करते हैं.....तुम भी पाक हो अथ शोहदाये  
 करबला, वो जमीन भी पाक है. जिसमें तुम दफ़न  
 हो. ये हबीब बचनेके लिये आये थे न मुस्लिम  
 बचनेके लिये आये थे. असहाब भी जान दे रहे हैं.  
 अनसार भी जान दे रहे हैं. ओर करबलामें अक  
 मंज़र तो अयसा है, जो देभनेके काबिल है, अक  
 दुसरेको प्रिय रहा है के पेहले मैं जाऊंगा. मगर  
 हुसैन सबको रोके हुये हैं. जिसके लिये मुनासिब  
 समजते हैं उसके लिये हुकम देते हैं. क्यों के हु  
 भतावार था. उसने कहा मौला ! घोडेसे नहीं  
 उतरुंगा. कहा अच्छा यला जा. जान दी. अवाज  
 दी, मौला मैं कुरबान हो गया. मौला भुट गये. सर  
 जानु पर रभा, ओर कहा वाकई तु हु है. ओर  
 हुका मकसद देभो के जब लाश घर पर आती है

તો સૈયેદાકી બેટીયાં ! તો દોસ્તો હુર ગયે, હબીબ ગયે. ઓર સબ જાતે રહે. આખિર મેં અભી કુછ લોગ રેહ ગયે થે, કે અલી અકબર બઢે. જનાબ અલી અકબરકી તારીફ ઈતની કાફી હે કે ખુલ્કમેં ઓર શકલમેં રસૂલકે મુશાબા હૈ. યાની શકલમેં ભી, ઓર સીરત મેં ભી. યે તારીફ કાફી હે, કયા મરતબા હે ! કયા બુલંદી હે ! વો આયે ઓર કહા બાબા ! મરનેકી ઈજાઝત દીજીયે.

અબ યહાં અવલાદવાલે બેઠે હુએ હૈં. કેહને કી મુજે જરૂરત નહીં હે. મરનેકી ઈજાઝત દીજીયે. તો ઈમામ હુસૈનને કહા બેટા. હમને તુમે પાલા નહીં હે. બાપ મૈં જરૂર હું. પાલા મૈંને નહીં હે. જિસને પાલા હે ઉસસે જાકર ઈજાઝત લો. તો જનાબ અલી અકબર ઝયનબે કુબરાકી ખિદમતમેં આયે, ઓર મજાલિસે ઈજતેહાદી- 255

કહા. ફૂફીજાન ! ઈજાઝત દીજિયે, કહા, બેટા કિસ  
 ચીજકી ? કહા મરનેકી. કહા બેટા ! કોઈ ઇસલિયે  
 પાલતા હે કિ મરને કી ઈજાઝત દે ? મૈં તો કભી  
 ઈજાઝત નહીં દુંગી. ફિર કહા, ઈજાઝત દિજિયે. કહા  
 મરનેકી ઈજાઝત નહીં દુંગી. તો અબ અલી  
 અકબરને કહા. અચ્છા ફૂફીજાન મૈં ખૈમેંમેં આરામસે  
 બૈઠ જાતા હું. આપ કોઈ ફિક્ક ન કરેં. મૈં આપકી  
 બાત માન લેતા હું. મૈં નહીં જાતા. લેકિન અગર  
 કયામતમેં મેરી દાદી જનાબ સૈયદાને પુછા કે  
 ઝયનબ ! તુજે અકબર અઝીઝ થા યા હુસૈન ? તો  
 કયા જવાબ દીજીયેગા ? યે સુનના થા કે કહા, બેટા  
 જા. અબ અલી અકબર આયે. ચુંકે હમશકલે નબી  
 થે. ઈસલિયે સબ મહબ્બત કરતે થે. સબ યાહતે થે.  
 ખૈમેંસે નિકલે ઓર ફિર હટે. ફિર નિકલે. હમીદ બિન  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 256

મુસ્લિમ જો વાકેયએ કરબલાકા યઝીદી  
 નામાનિગાર હે. ઉસસે કિસીને પુછા કે કિસી  
 મુજાહિદકે મરને પર બહુત તલાતુમ હુઆ હે. તો  
 ઉસને કહા, મેને દેખા કે જબ હમશકલે નબી અલી  
 અકબર નિકલે તો સત્તર મરતબા પરદા ઊઠા, ઓર  
 સત્તર મરતબા ગિરા. કભી ઝયનબ લપટ જાતી હે,  
 કભી ઉમ્મે કુલશુમ, કભી સકીના, કભી ઉમ્મે લયલા.  
 અકબરકો નિકલને કોઈ નહીં દેતા થા. બિલ આબિર  
 અકબર ઘોડે પર બેઠે ઓર ચલે તો ઈમામ હુસૈનને  
 કહા, બેટા અલી અકબર ! કુછ નહીં યાહતા, બેટા મૈં  
 તુમસે કુછ નહીં યાહતા. બસ જબ તક મુમકીન હો,  
 પલટ પલટ કર દેખતે રેહના.

લેકિન જબ અકબર દૂર હો ગયે તો થોડી  
 દેરમૈં અકબરને મહસુસ કિયા કે કોઈ પીછે આ રહા  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 257

હે. તો દેખા કે બુઢા બાપ સીના પકડે હુએ ચલા આ  
રહા હે. ઘોડેસે નીચે ઊતરે. કદમ ચૂમે. બાબા !  
આપને તો ઈજાઝત દે દી થી. કહા બેટા ! ઈજાઝત  
દે દી થી, ઠીક હે, લેકિન તૂમ્હે એહસાસ નહિ.  
તૂમ્હારા કોઈ બેટા નહિ. અકબર તેરા કોઈ બેટા  
નહિ. તુજે કુછ પતા નહિ.

બસ ખતમ ક્રિયા. આખિર અલફાઝ હૈં. લડે  
ઓર અબ્બાસકા શાગીર્દ જૈસા લડ સકતા હે. વૈસા  
લડે ઓર પલટે. એકસો બીસ આદમીયોં કો કતલ  
કીયા. પેહલી જંગ અબ્બાસકે શાગીર્દ કી, હુસૈનકે  
બેટેકી. અકબર કી પેહલી જંગ હે. ક્યોં કે જાનતે થે  
કે અબ્બાસકા શાગીર્દ હું. અલી કા પોતા હું. હુસૈનકા  
બેટા હું. આજ જંગ દિખાઉંગા. જંગ દીખાઈ. હુસૈન  
દેખ રહે હૈં. તારીફ કી. અબ્બાસ ભી દેખ રહે હૈં.

तारीङ्ग डी. अकबर भूष लडे. हक शागीर्दी अटा कर  
दीया. यहां पर जुमला केहनेको ढील याहता हे.  
शायद अब्बास ये केहना याहते हों के अकबर  
अगर जिन्दा रहते तो मेरी जंग देभते. रो पडे.  
हुसेन के पास आये अली अकबर. कहा बाबा !  
कया बात हे ?

देभिये, बस आपिरी जुमले हैं. साहबे  
रियाजुलकुदूस लिभते हैं के अकबर अठारह सालके  
हो गये थे. ओर हर दिन मदीनेसे लेकर करबला  
तक हर दिन हुसैन अकबरसे पुछते थे. के बेटा !  
कोई तमन्ना हे तो बता. लेकिन अठारह साल तक  
अकबरने कभी नहीं कहा. हमेशा ये कहा के बाबा  
हर यिज तो आप देते हैं. अब मांगनेकी जरूरत  
नहीं. कभी अकबरने सवाल नहीं किया ओर  
मजलिसे छजतेहादी- 259

हरवकत हुसैन केहते थे के बेटा ! अपनी ज़बानसे  
भी तो कुछ केह दो. मगर अकबरने कुछ नहीं कहा.  
आज हुसैन पर बहुत सभ्त वकत हे. अकबर आते  
हैं ओर केहते हैं बाबा ! ऐक सवाल करना चाहता  
हुं. कहा बेटा ! बतावो. कहा बाबा थोडासा पानी  
मिल जायेगा ?

दोस्तो बस आभरी ज़ुमला हे. कहा बेटा !  
अपनी ज़ुबान मेरे मुंहमें दे दो. ज़बान मुंहमे दे  
दी, कहा बाबा ! आपकी ज़बान तो बहुत पुरक हे.  
कहा बस, समज ले, अब जा. तेरे जट्ट तेरा  
ईन्तिज़ार कर रहे हैं. अकबर पलटे. जंग की ओर  
बरछी लगी. आवाज़ दी बाबा ! आभरी सलाम  
अकबरका कुबुल हो. आवाज़ ज़ैमेमें पहुंची. ईधर  
से हुसैन चले. उधर से जयनब चली. अब जब  
मजलिसे ईजतेहादी- 260

હુસૈન પહુંચે તો ઝયનબ અકબરકે લાશે પર ખડી  
 થી. ખ્યાલ થા ઝયનબકો કે શાયદ હુસૈન ચે મન્ઝર  
 ન દેખ સકે. બસ યહી જુમલા આખરી કેહના હે કે  
 ઈમામ સજજાદસે, ઈમામ ઝયનુલ આબેદીન સે  
 કિસીને મદીનેમેં પુછા કે મૌલા રિવાયતમેં હે કે એક  
 સુર્ખ યાદરવાલી ઓરત આ રહી થી, વો કોન થી ?  
 કહા વો મેરી ફૂફી ઝયનબે કુબરા થી. કહા મૌલા !  
 આશુરાકે દિન સુર્ખ યાદર ક્યોં પેહની થી ? મૌલાને  
 કહા તૂને મેરા દીલ તોડ દીયા. અરે યાદર તો  
 સુફીદ થી. મેરે ભૈયા અલી અકબર કે લાશે પર  
 ગીરી. જવાન ખૂન કી ધારેં, અકબર કા ખૂન  
 ઝયનબકી સારી યાદર લાલ કર ગયા.

શબ્દાર્થ : લમ્હા ફિકિયા = ઘણો જ  
 વિચારવાનો વિષય. નાફિઝ = લાગુ થવું,  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 261

કવાનીન= કાનૂનનું બહુ વચન. સાયેમેં =  
 દાયરામાં. અહમ = મહત્ત્વનો. નિશાનદહી =  
 અંગુલી નિર્દેશ. મુસલ્લમ = પ્રમાણિત, નિર્દેશવાદ.  
 રસુલી = રસુલુલ્લાહ તરીકેની. બશરી = ઇન્સાન  
 તરીકેની. બાઝ = કેટલીક. મહમૂલ = ગુમાન કરવું,  
 માનવું. નૂકતએ નિગાહ = દૃષ્ટિબિંદુ. મહસૂસ કરવું=  
 માનવું, ખ્યાલ કરવો, તકસીમ = ભાગ પાડવા.  
 નિરાલા = નવાઈ પમાડે એવો. એપ્લાય =  
 સ્વીકારવું. બહયસિયત આદમી = આદમી હોવાની  
 દૃષ્ટિએ, રીત. સાઝિશ = કાવતરું, પરદાનશીનોં કે  
 નામ = મોટાં માથાંઓ, ખલીફાઓ. ગિર્દ =  
 આસપાસ. કલ્બ = હૃદય. બજોર = શક્તિ દ્વારા,  
 તાકાતથી. બાવજુદ = છતાંય. અદાવત = દુશ્મની.  
 ફર્દ = વ્યક્તિ. સીયાસત = રાજકારણ. મુસ્તકબિલ=

ભવિષ્ય. સિયાસતદાં = રાજકારણીય. દામન  
 બયાના = દુશ્મની વહોરી લેવાથી બચવું, મતમહે  
 રસૂલ = રસૂલનો મકસદ, રસૂલનું દૃષ્ટિ બિંદુ.  
 બુઝ = કિનો કપટ. કમતર = ઓછા દરજ્જાના.  
 બરતર = ઊંચા દરજ્જાના. કમર = ચંદ્ર. શમ્સ =  
 સૂર્ય, અહમ = મહત્ત્વની. તાઈદ = પૃષ્ઠિ કરવી,  
 ટેકો આપવો. મુકર્મ = માન્ય, મોહતરમ. મિસાલ =  
 દૃષ્ટાંત, સતર = લાઇન, લીટી. રવય્યા = તરીકો.  
 એતેમાદ = વિશ્વાસ, ભરોસો. તારીખ = ઇતિહાસ,  
 પતા = ખબર, માલુમાત. મિરાસ = વારસો. ઝિક =  
 વર્ણન. આપકો તો કુછ પતા હી નહીં ? = આ  
 વાક્યમાં સવાદે આઝમને ઉદ્દેશ છે. એ તો ઉસ  
 મિખ્બરકા સદકા હે કે આપકો એ બાતેં માલુમ હો  
 જાતી હે આ વાક્યમાં મજલિસના શ્રોતાઓને ઉદ્દેશ  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 263

છે. કિસાસ = બદલો, સજા. દિયત = ખુંબહા,  
 ખૂનનો બદલો. તલબ કરનાર = માંગવું. હમલ  
 સાકિત હો ગયા = ગર્ભપાત થઈ ગયો, ઝઈફ હે યા  
 કવી = કમજોર છે કે મજબૂત. પરંતુ આ જગ્યાએ  
 ઝઈફનો અર્થ હદીસના વર્ણનમાં અને તેના ઉપર  
 મૂકવામાં આવતા વિશ્વાસના અર્થમાં ગણવાનું છે.  
 કવીનો અર્થ અહીં વિશ્વાસપાત્ર એવો લેવાનો છે.  
 હાફેઝા = યાદશક્તિ. મોહતાટ = સાવધાન, સતર્ક,  
 ચોકન્ના. ફહમ = બુદ્ધિ, બદતર = વધુ ખરાબ.  
 મોહાજેરીન = મક્કાથી હિજરત કરીને મદીના  
 આવનાર, કારોબાર = વેપાર. અનસાર =  
 મદીનાના રહેવાસી મુસલમાનો જેમણે મક્કાથી  
 આવનારા મુસલમાનોની બધા જ પ્રકારની મદદ  
 કરી. મશરૂફ = કાર્યરત, કામમાં લાગેલા. લેહાઝા =  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 264

જેથી કરીને. ખુસુસીયતસે = ખાસ, વિશેષતાની  
 દૃષ્ટિએ. અકવાલ = કોલનું બહુ વચન = કથનો,  
 ફરમાનો. ઇત્તલા = માલુમાત, ખબરો, જાણકારી.  
 ગિરફત = પકડ કરવી. ઇન્તેઝામ = વ્યવસ્થા.  
 હઝર = રહેવાના સ્થળે, ઇસ્તેલાલ = પ્રમાણિત  
 કરવું, સાબિત કરવું. તર્ક અને દલીલ દ્વારા સાબિત  
 કરવું. મઅકુલ = ઉચિત. મનઝેલત = દરજ્જો,  
 એહતેયાત = સાવધાની, સતર્કતા. હાફેઝા = યાદ  
 શક્તિ. કવી = મજબુત. ગહવારા = ઘોડિયું, પારણું.  
 મુતાલેઆ = અધ્યયન કરવું, ધ્યાનથી નિરિક્ષણ.  
 કાબિલે એતેમાદ = વિશ્વાસ કરવાને યોગ્ય, હાલાં  
 કે = જો કે. કાલઅ્ ફલાંઅ = ફલાણાએ કહ્યું. સમીઅ  
 ફલાં = ફલાણાએ સાંભળ્યું. જદ્ = મારા પૂર્વજ.  
 કાલલ્લાહ = અલ્લાહે કહ્યું. મુકલ્લીદ = તકલીદ

કરવાવાળો. ફેઝ = ફાયદો, લાભ, યશકીર્તિ,  
 મજમુઆ = શ્રોતાઓ. મઅલુમાત = ઈલ્મ, ઈઆફા =  
 વધારો. એતેમાદ = ભરોસો, વિશ્વાસ. લેહાઝા =  
 જેથી કરીને. રબ્ત = સંબંધ, સંપર્ક. પુરસા = માતમ  
 પુરસી કરના. અસહાબ = સાથીદારો, અંતેવાસી.  
 અનસાર = મદદગારો. મન્ઝર = દૃશ્ય, મુનાસિબ =  
 યોગ્ય. ખતાવાર = ભૂલ કરનાર. ખુલ્ક = શીલ,  
 મિલનશાળી. શકલ = ચહેરો. મુશાબા = ના જેવો.  
 સીરત = અખ્લાક, ગુણ. અઝીઝ = પ્યારા, વહાલા,  
 નામાનિગાર = સંવાદદાતા. તલાતુમ = આવેશ,  
 જોશ, બાઢ. શાગિદ = વિદ્યાર્થી, જદુ = પૂર્વજો,  
 ખુશક = સુકી. ઇન્તિઝાર કરના = રાહ જોવી,  
 મન્ઝર = દૃશ્ય. સુખ = લાલ.

## મજલિસ-૬

બિસ્મીલ્લા હિરહમા નિર્હીમ

ઉદઓ એલા સબીલે રબ્બેકઅ્ બિલહીકમતે  
વલ મૌએઝતલ હસનહ.

(સુરા નહલ આયત નં. ૧૨૫)

ગુફતગુ ઈસ મોઝુઅ પર ચલ રહી થી કે  
અંબિયાએકિરામકા મકસુદ ઈકતેદાર ઓર હુકુમત  
નહીં હે. બલકે અદ્લે ઈમરાનીકા કયામ હે. કયોં કે  
અલ્લાહવાલોંકી નિગાહોંમે ઈકતેદાર હુકુમત કોઈ  
અઝીમ શઈ નહીં હે. દુનિયાવાલોંકી નિગાહોંમે તો  
બહુત અઝીમ હે. ઓર ઈસ કે લિયે જો કુછ ભી ન  
ક્રિયા જાએ વો કમ હે. મગર અલ્લાહવાલે હુકુમતકો  
કુછ નહીં સમજતે. દુનિયાવાલે બહુત કુછ સમજતે

हैं. जना चाहते हैं मगर नहीं पहुंच सकते. धरादा करते हैं मगर धरादा पायअे तकमील तक नहीं पहुंचता. क्यॉं के हुकुमत अैसी चीज हे के दुनियावालोंके लिये वो मतलुअे आपिर हे. अल्लाहवालोंकी निगाहमें हुकुमत कुछ नहीं हे.

जनाअ बेहलोल दानासे पुछा गया. आदशाहे वक्तने कहा अलीझा अनोगे ? कहा नहीं, मैं युंही अहुत अख्छा हुं. कहा आपिर मुआअेका क्या हे ? कहा के कुछ अलीझोंके जनाओंको कांधा दे यूका हुं. मैं अहुत ठीक हुं. झीर ली आपिर एतनी अडी हुकुमत हे. एतनी अडी अिलाइत हे. तूम कुछ तो अताव. कहा अख्छा ये अताएये. अगर आप किसी सेहरामें हो ओर तीन दिन गुजर गये हों ओर आपको पानी न भीले ओर कोए कहे के अेक आस मजलिसे एजतेहादी- 268

પાની દેતે હૈં આધી હુકુમત દે દિજીયે. દે દિજીયેગા યા નહીં ? કહા દે દુંગા. કહા ફિર અગર વો પાની અટક જાએ ઓર નિકલ ન સકે ફિર કહે કે આધી હુકુમત દે દો. તો દે દિજીયેગા યા નહીં ? કહા દે દુંગા. કહા જિસ હુકુમતકી કિમત એક ગ્લાસ પાની હો ઉસે મૈં લેકર કયા કરુંગા ? (નારએ હૈદરી...)

તો મતલબ યે હે કે અલ્લાહવાલોંકી નિગાહોંમે હુકુમતકી કોઈ કિંમત નહીં હે. સલ્તનતકા કોઈ મકામ નહીં હે.

લેકિન અદ્લે ઈમરાની કે લિયે અગર જરૂરત હો. તો ફિર ઉસકો કુબુલ કર લેના જરૂરી હોતા હે. જૈસા કે હઝરત અલી (અલ.)ને ફરમાયા કે અગર લોગોંકી ઈતની અફરાત બચઅત કરનેવાલોંકી નહીં હોતી. તો ઈતને મદદગાર જોરે

પાસ ન હોતે. ઓર યે ખાસ જુમલા હે કે અગર અલ્લાહસે એહલે ઈલ્મકા યે વાદા ન હોતા કે આલિમ કે ઝુલ્મકો ઓર મઝુલમકી ભૂખકો બરદાશત નહીં કરેંગે. (આ વાક્ય ઉપર વિચારો) તો મેં ખિલાફતકી મહાર છોડ દેતા મગર ઈસલિયે મેં રખતા હું કે લોગ ભૂકે ન મરેં. લોગ ઝુલ્મકા શિકાર ન હોં.

તો સિફ્ ઈસ વક્ત અદ્લે ઈમરાનીકા કિયામ મકસુદ હો હુકુમત લી જાતી હે. ઓર જહાં અદ્લે ઈમરાની ન હો. તો હુકુમત છોડ દી જાતી હે.

તો અદ્લકો દેખના ચાહિયે. તો અગર અદ્લ હે તો હુકુમત પર બૈઠો. અગર અદ્લ નહીં હે તો ચલે જાઓ. હમારે કેહનેસે તો નહીં જાએંગે. (પાકિસ્તાનની ઝિયા ઉલહકની હુકુમતને ઉદ્દેશ છે)

મગર હમ નેક વ બદ આપકો સમજાએ જાતે હૈં.  
અદલ જરૂરી ચીજ હે. હઝુર સ્ટેટ બનાને નહીં આયે  
થે. વો મઝહરે અદલ થે. જૈસા કે અલી (અ.)  
ફરમાતે હૈં હઝુર (સ.) કે બારે મેં.

હઝુર (સલ.) કી સુન્નત રૂશદ થી યાની  
રાશેદહ. રાશેદહકા લફઝ હરએક શઈકે સાથ નહીં  
લગાયા જાતા. સુન્નતે રસૂલ ઓર કલામ આપકા  
ફેલ થા. ઓર હુકમ આપકા અદલ થા.

તો હઝુર આદિલ થે. ઈસલિયે કિસી વક્ત  
ભી વો અદલસે નહીં હટે ઓર અપને આપકો  
બાદશાહ નહીં બનાયા. અદી બિન હાતિમ ઈસિલિયે  
મુસલમાન હુએ કે જબ હઝુર (સલ.) કે ખેમેમેં ગયે.  
તો જો અચ્છી જગહ થી હઝરને કહા હાતિમ તૂમ  
બૈઠો. હાતિમ હૈરાન હો ગયે. કહા નહીં આપ બેઠીયે.

કહા નહીં તૂમ બેઠો. મૈં ચટાઈ પર બેઠતા હું. હાતિમને કહા મુજે મઅલૂમ હો ગયા કે યે બાદશાહ નહીં હે બલકે નબી હે.

હુઝૂર (સલ.)ને હરજગહ બાદશાહતકી નફી કી હે. એક ઓરત હુઝૂર કો દેખકર કાંપને લગી. તો હુઝૂર (સલ.) ને કહા, મૈં નબી હું. મેરી મા ખુશક ગોશ્ત ખાયા કરતી થી મૈં ઉસકા બેટા હું. હરજગહ આપને ઉસકા ઈઝહાર કિયા. મૈં બાદશાહ નહીં હું. મૈં ડિકટેટર નહીં હું. ભલા બાદશાહ ઓર ડિકટેટરકી મોજુદગીમં હો સકતા હે કિ કોઈ ફેંસલા કર લે ? ઓર કોઈ ઉસકો રદ કર દે ? બતાએં આપ.

જો લોગ કેહતે હૈં કે સ્ટેટ બનાને આયે થે. હુકુમત બનાને આયે થે. હુઝૂર બાદશાહ થે. સુલતાન થે. મૈં પુછતા હું કે કોઈ બાદશાહ કોઈ

हाकेम कोई इरमांरवा, कोई सदर, कोई वजीरे  
 आजम अपने मुल्कमें अपने इंसलेके बरजिलाइ  
 कोई बात सुन सकता है ? तो फिर वो जो सरदारे  
 अंबिया हो. जातेमुन्नबीय्यीन हो. लेकिन आपके  
 सामने मुकद्दमा आया अेक मुसलमान आया. अेक  
 यहूदी आया. मुकद्दमा पेश कीया. हुज़ूर चुंके आदिल  
 थे. हमारे यहां तो ये हे के ये हमारी पार्टीका हे.  
 लेहाजा इंसला उसके हकमें दे दो. मुसलमान तो  
 हुज़ूरकी पार्टी का था. यहूदी नहीं था. मगर हुज़ूर  
 (अल.) ने पार्टीका ज्वाल नहीं किया. ओर इंसला  
 यहूदीके हकमे दे दीया !

सुन्नते रसूल सुन रहे हो के नहि ? पार्टीका  
 ज्वाल नहीं किया. यहां लोग पार्टीका ज्वाल करते  
 हैं. अपने इरकेका ज्वाल करते हैं. ईसलिये तो  
 मजालिसे ईजतेहादी- 273

નિફાળે શરીઅત નહીં હો રહી છે. ક્યોં નહીં હોતી ? કોનસી ચીઝ રૂકાવટ છે ? હરએક ડરતા છે કે કહીં ચૈસા ન હો કે યે કાઝી ! કીસી કાઝી કી અદાલતમેં તૂમ્હારા કેસ છે ? જી વો તો કોઈ બરેલવી છે. કહા બચના મુશ્કીલ માલૂમ હો રહા છે. અગર મુકદ્દમા બરેલ્વીકા હો ઓર જજ દેવબંદી હો, કહા ભઈ અબ તો ગયે તૂમ ? સવાલ હી નહિ. ઓર અગર શીયા હો, તો ફિર સવાલ હી નહિ.

તો યે વહશત જો છે. ઈસસે ઈસ્લામમેં રૂકાવટ છે. હમ ફિરકોંકી બાત કરતે હૈં. અદાલતકી બાત નહીં કરતે. અદાલત મેં ફિરકે નહીં ચલતે. અગર મૈં શીયા હું ઓર કોઈ શીયા ગલત છે તો મુઝે ટોક દેના ચાહિયે. યે નહીં કે ચૂંકે અપની પાર્ટીકા છે અપના ફિરકેકા છે. લેકિન જબ તક મજાલિસે ઈજતેહાદી- 274

પાકિસ્તાનમાં યે ઝહન નહીં હોગા ફિરકા પરસ્તી જબ તક પાકિસ્તાનમાં હે. શરીઅતકા નિફાઝ કેસે હોગા ? હરેક ડરા હુઆ, હરએક સહમા હુઆ કે અગર ઉસકી અદાલતમાં ગયે. પેહલે કભી આપ પુછતે થે કે જજકા મઝહબ કયા હે ? અંગ્રેજકે દોરમાં આપ ખુશ થે મગર રંગરેઝકે દોરમાં આપ નારાઝ હે (નારએ હૈદરી...) ઈસલિયે કે વહાં અદલ થા, ઈન્સાફ થા...

દેખિયે વો ચલા ગયા. આપ યે સોચેં કે અંગ્રેજોસે કુછ ખિતાબ વગૈરહ મિલના હે. અબ તો સવાલ નહીં પેદા હોતા. કભી ઉનકી સલ્તનતમાં સૂરજ ડૂબતા નહીં થા. અબ ઉનકી સલ્તનતમાં સૂરજ નિકલતા નહીં હે. લેકિન જો બાત હે વો યે કે ઈન્સાફ થા. ઈસ લિયે લોગ માઈલ થે.

तो हुजुरने इंसला यहुदीके हकमें कीया वो मुसलमान जो था. अब जब हुजूर इंसला कर दें तो मजाल हे किसी की ? हाकेम भी हैं काजी भी हैं, नबी भी हैं. मगर वो हजरत उमरके पास जाता हे के भई ये इंसला तो मुझे मंजूर नहीं, वह यलते हैं, भई देभेयेना. ठिक सबका होना चाहिये. (नारये है...)

मुसलमान ओर यहुदी दोनो पहुंचे. दरवाजा षटभटाया. आप निकले. क्या बात हे ? कहा जनाब आपके पास मुकद्दमा लाये हैं. इंसला किजिये. कहा बयान करो. मुसलमानने बयान करना याहा के यहुदीने कहा के पेहले ओक बात आप सून लें के ये मुकद्दमा रसूल सून यूके हैं. अब आपका जो दील याहे इंसला किजिये चीड़ जस्टीसकी मजलिसे ईजतेहादी- 276

અદાલતસે મુકદ્દમા નિકલકર સિવિલ જજકે પાસ  
આ ગયા. (નારએ હૈદરી...)

મગર કયા બાત હે. યે જલ્લાલ હે.  
સુબ્હાનલ્લાહ ! કયા જોશ ઈમાન થા. ફૌરન  
તલવાર લેકર નિકલે ઘરસે. ઓર મુસલમાનકી  
ગરદન કાટ દી ઓર કહા મુનાફિક ! રસૂલકે ફેંસલેકે  
બાદ મુઝસે ફેંસલા તલબ કરતા હે ? તો માલુમ  
હુઆ કે હઝરત ઉમરકા ફેંસલા હે કે જબ રસુલ  
ફેંસલા કર દેં તો (નારએ હૈદરી...)

દેખિયે જો જિસકે કાબિલ તારીફે બાત  
હોગી, વો હમ કરેંગે. હમારા ઉસૂલ યે હે. કાબિલે  
તારીફે બાત હોની યાહિયે. બેવજા તઅરીફે કરનેકે  
આદિ નહિ. સહી બાત હોગી તો કરેંગે.

तो मालुम हुवा के अब हमें एसी उसूल पर चलना चाहिये. अगर रसूल को ईंसला कर दे. जमीन के नीचे नहि बलके मिम्बरके उपर तो अब जो ईसके पिलाइ यले. उसकी गरदन काट दी जाये. (नारये हैदरी... सलवात.)

तो हुज़ूर अदल महज़ हैं कभी अदलसे हुज़ूर हटे नहीं. अदलके मानी ये हे के सीधे रास्ते पर चलना. न अइरातमें न तइरीतमें. हुज़ूर सारी जिंदगी अक ही रास्ते पर यले. न अइरातमें गये. न तइरीतमें गये. यहां तक के मेअराजमें भी हुज़ूर अदलके रास्ते पर चलते रहे. वहां भी आपने अपना चलन नहीं बदला.

हुज़ूर जा रहे थे के दायें तरइसे आवाज़ आई. हुज़ूरने रुक नहीं किया. जिब्रईलने पुछा क्या मजालिसे ईजतेहादी- 278

બાત સુની ? કહા એક દાર્યે તરફસે આવાઝ આઈ.  
કહા ફિર આપને કયા કિયા ? કહા મૈને રૂખ નહીં  
કિયા. કહા અચ્છા કિયા. વરના આપકી ઉમ્મત  
ચહુદી હો જાતી. ફિર બાર્યે તરફસે આવાઝ આઈ,  
આપને રૂખ નહીં કિયા. જિબ્રઈલને પુછા કયા બાત  
હુઈ ? કહા એક બાર્યે તરફસે આવાઝ આઈ થી.  
કહા આપને કયા કિયા ? કહા મૈને રૂખ નહીં કિયા.  
કહા, અચ્છા કિયા વરના, આપકી ઉમ્મત ઈસાઈ હો  
જાતી. તો માલૂમ હુવા કે જબ મેઅરાજમેં ચલો તો  
ન દાર્યે તરફ દેખો ન બાર્યે તરફ. અસ્સલાતો  
મેઅરાજુલ મોઅમેનીન. સલાત મોમીનકી મેઅરાજ  
હે. (સવાદે આઝમ નમાઝ પૂર્ણ કરતાં જમણી-ડાબી  
તરફ મોં ફેરવે છે. તે ગલત છે. કીબ્લાથી મોં

ફેરવવું તેની અવગણના કરવા બરાબર છે.)  
(નારએ હૈદરી...)

તો હુઝૂર અદલ કે ખિલાફ કોઈ બાત નહીં કરતે. અબ જો હુઝૂર ફેંસલા કર દે, તો વો માનના યાહિયે. ઓર ઈસકા ઝિક મિખ્બર પર કરના યાહિયે. ઈસમેં ખોફકી કોઈ બાત નહિ હે. ક્યોં કે જો અકીદા હે વો તો હમ હર હાલમેં બયાન કરેંગે. અકીદેકો હમ નહીં છુપાયેંગે. બલકે નહીં છુપા સકતે. રસૂલને છુપાયા હોતા તો હમ ભી છુપા લેતે.

હુઝૂર (સલ.)ને અલલ એલાન એક બાત કી હે. તો હમ ભી અલલ એલાન કરતે હૈં અગર ફર્શ પર કી હોતી તો ફર્શ પર કરતે. અગર મિખ્બર પર કી હે તો મિખ્બર પર કરેંગે. મગર યે વોહી બાત હઝરત ઉમરવાલી કે જો રસૂલકા ફેંસલા હો ઉસકે

ખિલાફ ન જાઈએ. અબ હુઝૂર મિમ્બર પર બેઠતે હૈં  
 ઓર ફરમાતે હૈં. મુસલમાનો ! કરીબ હે કે અલ્લાહ  
 મુઝે બુલા લે. મુઝસે ભી પુછા જાએગા ઓર તુમસે  
 ભી પુછા જાએગા. તો તૂમ કયા કહોગે. સારે  
 મજમેને જો એક લાખ બીસ હજાર કે કરીબ થા,  
 કહા. હમ ગવાહી દેંગે કે આપને તબ્લીગ કર દી.  
 ઓર નસીહત કર દી, હમ ગવાહી દેંગે. ઓર જેહાદ  
 કીયા. તો અલ્લાહ આપકો જઝાએ ખૈર દેગા. કહા  
 કયા તૂમ યે ગવાહી દોગે કે અલ્લાહ એક હે.  
 મોહંમદ ઉસકા રસૂલ હે. જન્મત બરહક હે, દોઝખ  
 બરહક હે, કયામત આનેવાલી હે. ઓર અલ્લાહ  
 કબરોંસે દોબારા ઉઠાએગા. હમ ગવાહી દેંગે, કયા  
 તૂમ સૂન રહે હો ? તાકે કોઈ ગિરાગોશ યે ન કહે કે  
 હમને તો સુના હી નહીં. તૂમ સુન રહે હો ?

सबने कहा हम सुन रहे हैं. कहा मैं होठ पर जाऊंगा. और तूम भी होठ पर आओगे. और उस की चौडाई इतनी है जितनी शना से बसरा के दरम्यान. और वहां जाम उस तरह रभे हुये होंगे जैसे सितारे निकले हुये हैं. ये ईसलिये मनऊर बयान कर रहा हुं के पीनेवाले तो आप ही होंगे. (नारये हैदरी...)

“वकैइय् तुभलेकूनय् बिस्सकलैन” तो सकलैनके साथ तुमहारा रवैया क्या होगा ? तो अेक मुनादी भडा हुवा. उसने कहा के हऊरत ! ये सकलैन क्या चीऊ है ? कहा सकल जिसका अेक हिस्सा तूमहारे हाथमें है किताबुल्लाह. और अेक हिस्सा भुटाके हाथमे है. डिर हुऊरने अलीका हाथ पकडा और बुलंद किया. यहां तक के अली के पेर मजालिसे ईजतेहादी- 282

હુંઝુરકે ઘુંટનેસે મસ હો ગયે. ઈસ તરહ બુલંદ ક્રિયા જા સકતા થા કે નીચે હી બૈઠે રહતે ઓર આપ (સલ.) કેહતે યે અલી હૈં. તો લોગ કેહતે જી મેરી તરફ ઈશારા કીયા થા. કોઈ કેહતા મેરી તરફ ઈશારા ક્રિયા થા. તો ઈશારોસે આગે બઢકર નઝારોં ંતક બાત આ ગઈ. ઓર ઉઠાકર દિખાયા તો અલફાઝ હૈં “દૂર દૂર કે લોગોને દેખા” એક લાખ બીસ હજાર આદમી થે. દૂર દૂર કે લોગોને પેહયાન લિયા કે યે અલી હૈં.

ફિર પૂછા કયા મોમેનીનકી જાનોં પર, નફસોં પર મુઝસે ઝિયાદહ કોઈ વલી હે ? લોગોને કહા નહીં. આપ હી વલી હૈં. કહા અલ્લાહ મેરા મૌલા હે ઓર મૈં મોમીનકા મૌલા હું “મન કુન્ત

મૌલાહો ફહાઝા અલીય્યુન મૌલાહો”  
(નારએ...હૈદરી...)

ફિર આપ દુઆ ભી સુન લેં તા કે આપ ઈસ દુઆકો યાદ રખેં કે આપ જાનતે હૈં કે હૂઝૂર કી દુઆ ગૈરમકબુલ નહીં હો સકતી. મુસ્તરદ્ નહીં હો સકતી. ઈસસે અપને ઈમાનકો તાજા કરેં. જબ યે કેહ ચૂકે તો ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ કેહતે હૈં ચાર મરતબા હૂઝૂરને યે અલફાઝ કહે મન કુન્ત મૌલાહો ફહાઝા અલીય્યુન મૌલાહો... અલફાઝ કહે મન કુન્ત મૌલાહો ફહાઝા અલીય્યુન મૌલાહો... અલફાઝ કહે મન કુન્ત મૌલાહો ફહાઝા અલીય્યુન મૌલાહો... અલફાઝ કહે મન કુન્ત મૌલાહો ફહાઝા અલીય્યુન મૌલાહો... અલફાઝ કહે મન કુન્ત મૌલાહો ફહાઝા અલીય્યુન મૌલાહો...નાચાર માનના હી માનના હે.

ઈસકે બાદ હુઝુર (સલ.)ને હાથ ઉઠાવે,  
અબ યે દુઆ આપ લોગોં કે લિયે હે, આપ લોગ  
યાદ કર લેં.

અલ્લાહુમ્મ વાલે મન વાલા હો.

“બારે ઈલાહ ! જો ઈસકો (અલીકો) દોસ્ત  
રખે તુ ઉસકો દોસ્ત રખ.

વ આદઅ્ મન આદાહો.

જો ઈસકા દુશ્મન હો, તુ ઉસકા દુશ્મન હો  
જા.

વ અહબ્બહુ મન અહબ્બહુ.

ઓર જો ઈસસે મહબ્બત કરે, ઉસસે તુ  
મહબ્બત કર.

વ અબગઝઅ્ મન ઈબગઝઅ્હુ.

ઓર જો ઈસસે બુઝા રખે, તુ ઉસસે બુઝા  
રખ.

વખઝૂલ મન ખઝલહુ.

ઓર જો ઉસકો છોડ દે, તુ ઉસકો છોડ દે.

વનસુર મન નસરહુ.

ઓર જો ઉસકી મદદ કરે, તુ ઉસકી મદદ  
કર.

વ અદરલ હક્કે હયસોમા દાર.

ઓર હક્કો ઉધર ઉધર લે જા, જિધર જિધર  
વે જાયે.

તો અબ આપ સમજે વો જો મેં જુમલા  
કેહતા હું કે હમ હકવાલોં કે પીછે નહીં જાતે. કયોં કે  
હકવાલે કભી બાતિલવાલે ભી હો જાતે હેં. હમ ઉસકે  
પીછે નહીં જાતે જો હકકે પીછે જાયે. હમ ઉસકે

પીછે જાતે હૈં જિસકે પીછે હક જાએ. (નારએ  
હૈદરી...)

ગદીર એક નિઝામે મુસલસલ હે. ગદીર  
એક ઈન્તેઝામે મુકમ્મીલ હે. ગદીર કશ્તીકે લિયે  
પૈયમાને અલસ્તો હે. ગદીર અદ્લે ઈમરાનીકા  
બંદોબસ્ત હે. ઓર યે જુમલે તારીખી હૈં. ગદીર  
ઈફ્તેતાહ દોરે ઈમામત હે. ગદીર દલીલ ખત્મે  
નુબુવ્વત હે. જો ગદીર માનતા હે વો બાતિલ  
આશીયાની નહીં હોતા. ઓર જિંદગીમૈં કભી  
કાદીયાની નહીં હોતા (નારએ હૈદરી...)

તો દોસ્તો ! અલીકો મૌલા સિફ્ફ હમ નહીં  
માનતે. બલકે સબ લોગ માનતે હૈં. રિયાઝુન  
નઝરાકી હદીસ હે, દેખિયે ફિર બાત આઈ. ઝિક  
કરના જરૂરી હે. ઈસલિયે કે આપસે મૈંને કહા થા કે  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 287

પાકિસ્તાનમેં આજકલ નયા દીન, નયા મઝહબ,  
 નઈ શરીઅત, નયા સમાજ, નયા રંગ પેદા હો રહા  
 હે. જો ઈસસે પેહલે આપને કભી નહીં દેખા. આપસે  
 યે કેહતે થે. આપકો માલૂમ હે કે હુસૈન તો દસવીં  
 તારીખકો શહીદ હુએ હૈં. યે નવ દિન પહેલે ગમ  
 કરનેકા મતલબ કયા હે ? કેહતે થે યા નહીં કેહતે  
 થે ? યે ભી કેહતે થે કે જરૂરી નહીં યાદ મનાનેકી.  
 યે આપકે સામનેકી બાત હે. કેહેતે થે યે રોના,,  
 પીટના, સોગ મનાના, સબ બિદઅત હે. યે સબ  
 આપ જાનતે હે ન. યે મુસલસલ કેહતે થે. અબ  
 અખબારાતમેં છપતા હે “અશરએ ફારૂક વ હુસૈન”  
 (સુન્નીઓએ મહોર્મનો મુકાબલો કરવા ઉમર  
 ખલીફા અને હઝરત હુસૈન (અલ.)ના ગમનો ભેગો  
 આશરે (દસ દિવસ) મનાવવાનું શરૂ કર્યું છે. તે  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 288

બાબત.) ચલો અશરહ મનાના બિદઅત તો નહીં  
રહા.

તો રિયાઝુન્નઝરહકી હદીસ હે કે દો આરાબી  
ઝઘડા કરતે હુએ હઝરત ઉમરકે પાસ ઉનકે દૌરે  
હુકુમતમેં આયે ઓર ઉસવક્ત ઈત્તેફાકસે હઝરત  
અલી (અલ.) બૈઠે હુએ થે. તો ઉમરને અઝ ક્રિયા  
યા અલી ! ... અથ અલી ! આપ ફેંસલા કિજિયે. તો  
એક એરાબી બોલ ઊઠા. કયા યે ફેંસલા કરેગા ? તો  
રિયાઝુન્નઝરહ મેં હે કે ઉમર ભાગ કર ગયે ઓર  
ઉસકા ગિરેબાન પકડા ઓર કહા તુ નહીં જાનતા. યે  
કોન હૈં ? યે મેરા ભી મૌલા હે ઓર કુલ મોમેનીનકા  
ભી મૌલા હે (નારએ... હૈદરી...)

તો આપકો માલુમ હે, હમેં કિસિસે અદાવત  
વ દુશ્મની નહીં હે. બાત અચ્છી હોના ચાહિયે. હમ  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 289

अपनी मजलिसमे शहादतका ठिक करते हैं और  
 जिन लोगोंका ब्याल हे के जो उनके खिलाफ कोठ  
 बात कही है ? तो हमलोग सारे अमनपसंद हैं,  
 हम तो हुसैनके अजादार हैं, अली के तरफदार हैं,  
 और जो उनकी ईज्जत व अहतेराम करता हे, हम  
 उनकी ईज्जत व अहतेराम करते हैं, मुझे गदीरका  
 एक अजीम रावी नजर आता हे. जिसका नाम  
 अबुअर हे. जो जानये काबाके दरवाजेको पकडे हुये  
 केहते थे. "रसूलका सहाबी अबुअर हुं." मुझसे सुनो,  
 मैंने अपने कानोसे सुना हे मन कुन्त मौलाहो.....  
 (नारये हैदरी...)

मगर शायद इसलिये कोठ पसंदीदा  
 शम्शीयत न थे. के वो अलीको बहुत चाहते थे.  
 बहुत महबूबत करते थे. जब वो मदीनेसे निकाले  
 मजलिसे ईजतेहादी- 290

ગયે તો અલી પહોંચાને આયે. હુસૈન પહોંચાને  
 આયે. અબુઝરને કહા કે આપ ક્યોં પહોંચાને આયે  
 હૈં ? કહા નહીં ઐસા નહીં હો સકતા. તો ઉસવક્ત  
 ઈમામ હસન ઓર ઈમામ હુસૈનને આપકો યયા કે  
 લફઝસે યાદ કિયા, યે મરતબા હે ઉનકા. અબુઝરને  
 કહા મુઝે મદીનેકે છુટનેકા કોઈ સદમા નહીં હે. મુઝે  
 સદમા હે કે અબ યે યાંદસી શકલે મૈં ન દેખ  
 સકુંગા. તો રબઝહ ચલે ગયે. ઓર વહાં બહુત  
 અરસે રહે. ફિર એક વક્ત આયા કે ઉનકી ભેરેં,  
 મવેશી, સબ ખતમ હો ગયે. ઉનકી બીવીકા ભી  
 ઈન્તેકાલ હો ગયા. સિફ્કે બેટી રેહ ગઈ. ઓર આપકો  
 માલુમ હે યા નહિ કે અબુઝરકી મોત ક્યોં આઈ  
 ?ઉનકો કોઈ બીમારી નહીં થી. બીમારી યે થી કે  
 ઉનકો ખાના નહીં મિલા થા. અબુઝર ભૂકે થે. તો

આપકી બેટીસે કહા બેટી ચલ જંગલમેં કુછ બીરીયાં  
 પડી હોગી, તો ચૂનકર ખા લેંગે. બેટીને હાથ પકડા  
 ઓર લે ચલી. દો તીન દિનકે ફાકે હો ચૂકે થે.  
 બુઢાપા, ફિર ફાકા, ચલા નહીં ગયા તો બૈઠ  
 ગયે. થોડી દેર બેઠે. કહા બેટી બેઠા નહીં જાતા. લેટ  
 ગયે. જબ લેટ ગયે તો બેટી ખડી હો ગઈ. ઓર  
 આહિસ્તાસે કહા બેટી, મેરે કરીબ આ. બેટી અપને  
 કાન અબુઝરકે હોઠોંકે કરીબ લે ગઈ. કહા મેં  
 જાનતા હું કે તુ પરેશાન કયોં રહી હે ? તુ સોચતી હે  
 કે જંગલમેં બાપ મર જાએગા તો કોન દફન કરેગા?  
 મુઝે ઈલ્મ હે ઉસકા લેકિન બેટી મેરે ખલીલને, મેરે  
 દોસ્તને, મેરે રસૂલને, જુઠ નહીં કહા. આપને  
 ફરમાયા. અબુઝર ! તુ તન્હા આયા હે. તન્હા રહા  
 હે. તન્હા મરેગા. ઓર તેરા ગુસલવ કફન એક

કાફલા કરેગા. તો બેટી ! ગભરાનેકી બાત નહીં હે. જબ મૈં મર જાઉં તો તુ ચૌરાહે પર ખડી હો જાના. જબ કાફલા આયે તો મેરા ઝિક્ક કર દેના. બસ તેરા ફર્જ પુરા હો જાયેગા. અબુઝરને આખરી હીચકી લી ઓર બેટીને કબા મુંહ પર ડાલ દિયા. અગર કબા મોજુદ હો ઓર બેટી કરીબ હો તો બાપકે મુંહ પર ડાલ દી જાતી હે.

ફિર અબુઝર કી બેટી ચલી ઓર ચૌરાહે પર ખડી હો ગઈ. કમ ઉમર થી. બાલ ખુલે હુએ, ભૂખી, દુખિયારી બેટી. મા ચલી ગઈ. બેટીકે સારે અરમાન દીલ હી દીલમેં રેહ ગયે. બાપકો આલિમોંને મદીનેસે નિકાલ દીયા. બીમાર બાપ, અબ ભૂખા, મરા હુવા બાપ. એક નન્હી જાન પર

કિતને દુઃખ, જંગલ, મરા હુવા બાપ. યા અલ્લાહ,  
યા અલ્લાહ. (સલવાત)

બહાદુર બેટી બયાબાન જંગલમાં ચૌરાહે કે  
નિર્જન રાસ્તોંકો દૂર દૂર તક દેખતી રેહતી હે.  
ઉધરસે ચાર હજારકા લશ્કર લિયે હુએ અલીકા  
શાહીન ઓર ઉકાબ માલીકે અશતર આ રહે હૈં. જબ  
દેખા કે જંગલમાં એક નૌ ઉમર લડકી બાલ  
બિખરાયે હુએ ખડી હે. તો ઘોડેકી બાગેં એક  
મરતબા રોકી. કહા બેટી કયા બાત હે ? તો સર  
ઝુકાકર કહા. બાત યે હે કે સહાબીએ રસુલુલ્લાહ  
અબુઝર. મેરે બાપ મર ગયે હૈં. ઉંકી લાશ ઝમીન  
પર પડી હુઈ હે.

યે સુનના થા કે ચાર હજારકા લશ્કર  
એકદમસે ઊતરા. બસ એક હી આવાઝ દી. સહાબી  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 294

મર ગયે હૈં, સહાબી મર ગયે હૈં. રસૂલકે સહાબી હૈં.  
 જલ્દી કરો, ગુસ્લ દો, કફન દો, જલ્દી દફન કરો.  
 રસૂલકે સહાબીકી લાશ દેર તક ઝમીન પર ન પડી  
 રહે. કયોંકે રસૂલકા સહાબી હે. (ઉસમાન ત્રીજા  
 ખલીફાની એશપરસ્તી અને સગાંવાદની ટીકા  
 કરવાના કારણે આ ખલીફા સાહેબે હઝરત અબુઝર  
 રઝિને મદીનાથી હદપાર કર્યા હતા. ત્યાં ભૂખ્યા  
 મૃત્યુ પામ્યા. જુઓ અમારી કિતાબ ઈસલામ  
 અસત્યના ઘેરાવમાં ભાગ - ૩ પ્રકરણ - ૧૬ પેજ  
 નં. ૭૬ થી ૮૦)

બસ મૈં કુછ નહીં પઢુંગા. મુઝે ઈતની  
 ઈજાઝત હો કે મૈં ઉસ પાંચ સાલકી લકડીકો ખડા  
 કરું. જો ઉસ મુસલમાનોંકે મજમેમેં આકર કહે  
 મુસલમાનો ! રસૂલકા નવાસા ! (સહાબી નહીં)

तीन दिनसे लाश जमीन पर पडी हुई है. ओर  
कोई दफन करनेवाला नहीं है.

आज महोर्भङ्गी पांचमी है. आजके जोशे  
गिर्यासे मुझे तारीखका अंदाजा हो जाता है के आज  
कोनसी तारीख है. करबलामें सब पहुंच चुके हैं.  
झोख पर झोख यजीदकी आ रही है. कभी अेक दस्तह  
आया. कभी दुसरा दस्तह आया. कभी तीसरा  
दस्तह आया. हर मरतबा जब भी कोई आता था.  
तो जनाब जयनब झिञ्जासे केहती थी. अब्बासको  
बुला लाओ. झिञ्जा जाती, अब्बास दौडते हुये  
आते. क्या ये हमारी झोख आँ है ? ओर अब्बास  
सर झूकाते के नहीं. शेहआदी ! ये हमारी झोख नहीं  
है. ये यजीदी झोख आँ है. ओर शेहआदीका दौल  
हीलने लगता.

દેખા કે હુસૈન સર ઝુકાયે બૈઠે હુએ હૈં. તો  
 કરીબ ગઈ. કહા મેરે ભાઈ હુસૈન ! કાય બાત હે ?  
 કહા કુછ નહિ. કહા હુસૈન ! યે બતાઓ કે કયા  
 દુનિયામેં હમારા કોઈ મદદગાર નહીં હે ? તૂમ્હારા  
 કોઈ દોસ્ત નહીં હે ? કહા હે. કહા ફિર ખત લિખો.  
 બુલાઓના - સુબ્હાનલ્લાહ ! ખત લિખા. યે ખત હે  
 હુસૈન બિન અલીકી તરફસે રજલ ફકીયા ઈમામ  
 હુસૈન જિસકો રજલ ફકીયા કહેં. હબીબ ! તૂમ્હારા  
 દોસ્ત ફોજોમેં ધીર ગયા હે. અગર મુલાકાત કરના  
 હો તો આ જાઓ. જનાબ ઝયનબને ખત પઢા. હાએ  
 ઝયનબ ! કહા ભૈયા ! એક જુમલા મેરી તરફસે ભી  
 બઢા દો. કહા બતાઓ, કહા લિખ દો. અલ અજલ,  
 અલ અજલ. જલ્દી આના. જલ્દી આના યે લિખ  
 દીયા.

કાસિદ ખત લેકર પોંહયા. હબીબ બિન મઝાહિર ખાના ખા રહે થે ઓર ગલેમેં નિવાલા અટકા. કહા કોઈ આનેવાલા હે. થોડી દેરમેં દસ્તક હુઈ. સહબીને પુછા દરવાજે પર કોન હે ? કહા મેં હુસૈનકા કાસિદ હું.

યે સુનના થા કે ખાના છોડકર ભાગે ઓર કહા કયા ખાત હે ? કહા ખત દિયા હે.

ખત લિયા. આંખો સે લગાયા - સર પર રખા. પઢા જેબમેં રખા ઓર આ ગયે. ઝવજહને કહા, હબીબ ! મેરે કાનમેં આવાઝ આઈ કે આકાકા કાસિદ આયા હે ? તૂમ આકર ચૂપકેસે બૈઠ ગયે ? ખાત કયા હે ? કહા ખત ભેજા હે. કહા કયા લિખા હે. કહા, મદદ કે લિયે બુલાયા હે. કહા ફિર કયા

બાત હે ? કહા દો આદમી લડ રહે હૈં. હમૈં જાનેકી  
કયા જરૂરત હે ?

યે સુનના થા કે એક મરતબા અપની  
ચાદરકો લિયા ઓર કહા હબીબ ! યે ચાદર તૂમ  
લો, ઓર અપની તલવાર મુઝે દો. રસૂલકા નવાસા  
મદદકે લિયે બુલાયે ઓર હમ ન જાયેં ? હબીબને  
કહા અય કનીઝે ખુદા ! તુઝે કયા હો ગયા હે ? મેં  
તો તુઝે આઝમા રહા થા. ભલા મેરા હુસૈન મુઝે  
બુલાયેં ઓર મૈં ન જાઉં ? એક મરતબા હબીબ ઘોડે  
પર બૈઠે. ઓર ચલે. અબ ઉસ વક્ત જબ નાકાબંદી  
હો ગઈ થી. તારીખ નહીં બતાતી કે હબીબ કૈસે  
પહુંચે ? બસ કિસી તરહ હબીબ પહુંચ ગયે. ઓર  
ઈઘર હબીબકા ઘોડા નમુદાર હુવા. ઉઘર હુસૈનને  
કહા, અબ્બાસ ! ઈઘર આવ અકબર ઈઘર આવ,  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 299

कासिम ईधर आव, मेरा दोस्त आ रहा है. जाओ  
ईस्तेकबाल करो.

अब्बास, अकबर, कासिम, औनो मोहंमद  
दौडे. हबीबने देखा तो घोडेसे उतर पडे. कहा  
शेहआदो ! मैं इस काबिल नहीं के तूम- से  
ईस्तेकबाल करवाऊं.

हबीब आवे तो सारे नवजवानाने बनी  
हाशिम जब दौडे तो अक मरतबा जनाब अयनबने  
झिञ्झाको बुलाया, के ये हलयल क्या है, क्या हमला  
हो गया है ? कहा नहीं बीबी ! हबीब आ रहे हैं. ये  
सुनना था के कहा जाओ ! हबीबसे कहो के सैयेदाकी  
बेटी तूम्हे सलाम करती है. ये सुनना था के हबीबने  
अपना मुंह पीटा. हाय ! मुझे अयनबे कुब्रा सलाम  
करती हैं. हाय ! मुझे अयनबे कुबरा सलाम करती हैं.

શબ્દાર્થ : મોઝુઅ = વિષય. મકસુદ = ધ્યેય.  
 અદ્લનો કયામ = ન્યાયની સ્થાપના. ઇમરાની =  
 સામાજિક, સમાજને લગતું, સોસાયટી કે આબાદીને  
 સંબંધિત. ઇકતેહાર = પ્રભૂત્વ. હુકુમત. શઈ = ચીજ,  
 વસ્તુ. મતલુબ = ઇચ્છા. મુઝએકા = વાંઘો, તકલીફ,  
 અફરાત = પ્રચુરતા, વધારે હોવું. બાહુલ્ય. મહાર =  
 ગાદી. ઇમરાની = સોસાયટી. મુઝહર = દ્યોતક, જાહેર  
 કરનાર, સૂચક. અદ્લ = ઇન્સાફ, રાશેદહ = સીધા  
 રસ્તા ઉપર ચાલનારી. ફેલ = કાર્યો. ઇઝહાર =  
 કબૂલાત, ફરમાંરવા = હાકેમ. નિકાઝે શરીઅત =  
 શરીઅતના હુકમો લાગુ કરવા. વહશત = ભય,  
 ડરખોફ. સહમા હુવા = ગભરાયેલો, માઈલ = ઝૂકેલા  
 હોવું, મહઝ = (ઝુવાદથી) કેવલ, બિલકુલ, સિફ.  
 અફરાતમેં = બહુમતિમાં, બાહુબલ્યમાં અધિકતામાં,  
 મજાલિસે ઇજતેહાદી- 301

તફરીત = કમી કરવી, કોતાહી કરવી, ગફલત કરવી.  
 દાએ = જમણી. બાએ = ડાબી, ફર્શ = પાકી જમીન,  
 પથારી, ગીરાંગોશ = ઊંચી અવાજ સાંભળનાર. શના  
 = યમનનું પાટનગર. મનઝર = દૃશ્ય. બસરા =  
 ઈરાકનું શહેર. રવૈયા = વર્તાવ, નઝરો = દર્શન,  
 અવલોકન, મુસ્તરદ = અસ્વીકૃત, નામંજૂર. નાચાર =  
 અસહાય, આપિરકાર, મુસલસલ = લગાતાર, નિરંતર.  
 કશ્તી = હોડી. મુકમ્મીલ = સંપૂર્ણ. પૈયમાના =  
 ત્રાજવું. ઈન્તેઝામ = વ્યવસ્થા. અલસ્તો = હુકું.  
 ઈસ્તફહામ = પુંછવું, દરયાફત કરવું અદ્લે ઈમરાની  
 = સામાજિક ન્યાય વ્યવસ્થા. ઈફતેતાહ = શરૂઆત,  
 શુભ આરંભ. દોરે ઈમામત = ઈમામ જમાનો.  
 કાદીયાની = પાકિસ્તાનના કાદીયાન શહેરમાં  
 ગુલામમોહંમદ નામની એક વ્યક્તિએ નુબુંવ્વતનો  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 302

દાવો કરેલો. તેને માનનારા લોકોને કાઠીયાની કહે છે.  
 બાતિલ આશીયાની કરવી= બીજાઓના ઘરના  
 દરવાજા ઉપર જવું. (અહીં જુઠા ખલીફાઓને નથી  
 માનતો), મુસલસલ= લગાતાર. દૌરે હુકુમત =  
 હુકુમતના સમયમાં. ગિરેબાન પકડા = ગળામાંથી  
 પકડ્યો, ભેરેં = ઘેટાં- બકરા. મવેશી = પાલતુ  
 જાનવર. બીરીયાં = બીરીના ઝાડનાં ફળો. બોર જેવાં  
 અથવા એક પ્રકારના બોર, દસ્તહ = ટૂકડી, ચૌરાહે =  
 ચાર રસ્તા. કાસિદ = સંદેશાવાહક. આઝમા રહા થા =  
 કસોટી (પરીક્ષા) કરી રહ્યો હતો. નમૂદાર = દૃશ્યમાન.  
 શાહીન = ઊંચે ઉડાન કરતું એક પક્ષી. ઉકાબ = પક્ષી.  
 ઝવજહ = પત્ની. કનીઝ = લોંડી. ઇસ્તેકબાલ =  
 સ્વાગત.

## મજલિસ-૭

બિસ્મીલ્લા હિરૈહમા નિરૈહીમ

ઉદઓ એલા સબીલે રબ્બેકચ્ બિલહિમતે  
વલ મોએઝતલ હસનહ...

(સુરા નહલ આયત નં. ૧૨૫)

કલ હુફતગુકા નુકતઃ યે થા કે  
અંબિયાએકિરામ ઈસ લિયે આયે હૈં કે લોગોંકે લિયે  
બશીર બને, નઝીર બને, સિરાજ મુનીર બને, હાદી  
બને, રેહબર બને, રેહનુમા બને, પૈગંબર બને,  
મુશ્કીલકુશા બને, દીનકી તરવીજ કરેં, ઈભ્મકી  
તલકીન કરેં, હિકમતકી તબ્લીગ કરેં, દીલોંકો પાક  
કરેં, દીલોંકો સાફ કરેં, ઓર મુતહહર કરેં, મુનઝઝહ  
કરેં, મુકર્રમ કરેં, બુઝૂર્ગા કરેં, તકરીમ કરેં, તાચ્ઝીમ

करें, सलाहियत हैं, तसल्ली हैं, ओर उनका मकसद ये नहीं था के तप्त हुकुमत पर कब्जा करें.

तप्त पर कब्जा करनेकी प्लानींग कभी अंबिया नहीं बनाते. वो तो यही जानते हैं के दुनिया अद्ल के निजाम पर काईम हो ओर हरअेकको उसका हक दें. क्यो के इसाद ईसी लिये होता हे के अेक दुसरे का हक नहीं देता. इसाद क्यो होता हे ? इसाद की वजह सिर्फ अेक हे. वो ईन्सान जो दुसरेका हक लेता हे उसका हक नहीं देता. तो अब दुसरा क्या करे ? कभी कभी सबर करता हे. मगर कभी आस्तीन उलटकर सामने आ जाता हे. ईसलिये के उसका हक मारा गया. हक जिसका मारा जाये वो तो चीभेगाही. वो तो शोर करेगा. बरहमी ये हे के ये शोर करता हे चीभता हे. अपनेको नहीं मजालिसे ईजतेहादी- 305

દેખતે કે તૂમને કયા ક્રિયા હે ? ભઈ કોઈ પાગલ તો નહીં હે કે ખ્વાહમખ્વાહ મૈં યે કહું કે જનાબ મેરા મહલ થા ઉસ પર કબજા કર લિયા ગયા. યે બાત તો ઉસ વકત બરમહલ હોગી જબ મેરા મહલ હોગા. જબ મહલ નહીં તો કુછ બાત હી નહિ.

લેકિન જિસકી ચીઝ હોગી ઉસકો કોઈ ઈનેગા તો વો તો એહતિજાજ કરેગા. અબ લોગ જો શરીફ હૈં. વો ભી કહેંગે કે ભઈ હક તો ઈસકા હે. તૂમ ઈસકા હક દે દો. તો વો કેહતે હૈં કે આપ પબ્લીકકો જમા કર રહે હૈં. હમારે ખિલાફ શોરશ કર રહે હૈં. યે કોઈ તરીકા હૈ ? ગોયા ગસ્બ કરના અચ્છા સલીકા હે ઓર એહતિજાજ કરના બુરા તરીકા.(નારએ હૈદરી)

आप हक दे दे. अगर दुनिया चाहती है के  
अमन काईम हो, तो हक दे दें, इसाए होगा ही नहीं,  
हक दे दें.

आप मामूलीसी बात देखिये बहुत धूम  
घडाके से आप अेक ओरत को बियाह लाते हैं. बडी  
महब्बत व उलझतके साथ. ईसके बाद अेक दिन  
दो दिन, तीन दिन गुजरे ओर सास बहुकी जंग  
शुरु हो गई. ये तो घर घर की बात है. मियां भी  
कुछ नाराज रहेने लगा. उनकी इरमाईश भी कुछ  
बढने लगी ओर ईधर से बेअेतानाई भी बढती  
जाने लगी. नतीजा क्या हुआ ? तुलभी पेदा होने  
लगी. बीवी केहती है के मेरा हक नहीं दीया. शोहर  
केहता है के तूम हकसे जियाएह मांग रही हो. सास  
केहती है मेरा अेहतेराम नहीं करती. बहु केहती है

કે સાસ મુઝસે મહબ્બત નહીં કરતી. હરેક ઈસબાત પર બઝીદ હે કે મેરા હક મારા જા રહા હે. તો ફિર યે હોતા હે કે નતીજા કભી ઈત્તેફાક પર ખતમ હો જાતા હે ઓર કભી તલાક પર ખતમ હો જાતા હે. સમજે ન આપ.

બીવીયાં કિસીકો ભી બડા નહીં માનતી. યે આપ સમજ લેં. અગર આપકો ગલત ફહમી યે હે કે આપ સરતાજ કિસ્મકે કોઈ નૌઅ હેં. તો ઐસા નહીં હે. બલકે યે હે કે યે રિવાયતી અલફાઝ હેં. જૈસે આપ ધોકા દેનેકે લિયે કેહતે હેં મેં તેરા ગુલામ હું. ઓર અંદર યે હે કે મેં તેરા ઈમામ હું. ઈસિતરહ વો આપકો સરતાજ કેહતી હે મગર અસલન આપકો ઝલિમ સમજતી કેહતી હે. (નારએ હૈદરી...)

तो बीवीयां किसीको भी अकीदतकी निगाहसे नहीं देख सकती. अकीदतकी निगाहसे बीवी कम अअकम किसीको नहीं देख सकती. चाहे वो मोलवी हो, आलीम हो, वली हो, नबी हो. दुनियामें कुछ ओरतें मुसतश्ना हैं. जिन्होंने नबीको नबी समजा. ईमामको ईमाम समजा. वरना तारीफ़ यही बताती है के ओरतें लडती ओर अघडती रहती है. अंबियाअे किरामको उनसे बहुत अजीव्यत पहोंची है. दूरकी बात नहि. मैं नहीं केह सकता कहां कहां अजीव्यत पहोंची है. मगर कुरआन गवाह है के अजीव्यत पहूंची है. तकलीफ़ पहूंची है. तो सिर्फ़ यही अेहसास होता है के जो मेरा हक मारा गया है ईस लिये ये हम पर जुल्म कर रहे हैं. सितम कर रहे हैं.

તો હક યાહે ઘરકા હો યા ઈજતેમાકા હો.  
 જહાં ભી હક મારા જાએગા. શોર હોગા. એહતીજાજ  
 હોગા.વરના કોઈ પાગલ નહીં કે ખ્વાહ મ ખ્વાહ  
 શોર કરે. મેદાનમેં નિકલ આયે. જુલુસ નિકાલે.  
 એહતીજાજ કરે. યે ભી તો સોચો કે કોઈ બાત તો હે.  
 યે શોર કયોં હો રહા હે ? એહતીજાજ કયોં હો રહા  
 હે? કભી તૂમને આયેનેમેં અપના ચેહરા નહીં દેખા ?  
 કભી અપને કિરદારકા અંદાઝ નહીં લગાયા ? સિફ્ત  
 યહી કેહના કે જી અવામ બેવકુફ હોતે હૈં. પાગલ  
 હોતે હૈં. ઉનકો તો ખ્વાહમખ્વાહ હમસે ચિડ હે. યે  
 મઅલુમ કરો કે ચિડનેવાલી ચિડ કયા ? કયોં ઐસા  
 હે ? જબતક કે ઉન અસબાબકો તલાશ નહીં કરોંગે.  
 ઉસ વક્ત તક શોરશ રહેગી. પોલીસ, ફોજ જો હે વો  
 દીલોં પર કબઝા નહીં કર સકતી. વો એક હદ તક  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 310

ઈન્સાનોકો રોક સકતી હે. યે અમલ હે જો ઈન્સાનોકે અંદર મહબ્બત પેદા કરતા હે.

યે રવિશ હે જો ઈન્સાનોમેં મહબ્બત પેદા કરતી હે. અગર કોઈ કોમ મોજુદ હે ઉસકે હુકુક હૈં. ઉસકી કોઈ પુકાર હે. ઉસકી કોઈ આવાઝ હે તો વો તૂમ સૂનો. સૂનો તો કે વો કેહ કયા રહી હે. વો યાહતી કયા હે ? (પાકિસ્તાનમાં શીયા બિરાદરીની ઘણી મોટી આબાદી છે. તો દેશમાં એમની પણ કોઈ અવાઝ તો હોવી જોઈએ. એમનો પણ કોઈ હક તો છે. મૌલાના હુકુમતને આ બાબત કહે છે.)

અગર તૂમહારી કુરસી યાહતી હે તો ઉસકો મત દેના. કયોં કિ યે કુરસી બહુત મુશ્કીલસે મીલતી હે. ઓર જબ ચલી જાતી હે તો બડી મુશ્કીલ સે આતી હે. હાં અગર કુરસી કે અલાવા વો

કોઈ એસી બાત કેહ રહી હે કે હમારા હક યે હે. તો  
 ઉસકો માનો. ઉસકો તસલીમ કરો ઓર કહો કે યે  
 સહી કેહ રહે હૈં. દુરસ્ત કેહ રહે હૈં. હમ ઉનકે હક  
 વાપસ કરેંગે. કેહના યે હે કે અગર યે મહિને  
 મખ્સુસ હૈં ઉસકે દસ દિન ઈમામ હુસૈનકે લિયે.  
 સદીયોંસે, આજસે નહિ. પાકિસ્તાનમેં તો નયા દીન  
 રાઈજ હો રહા હે. નઈ શરીઅત બન રહી હે. ઈસસે  
 પેહલે મહોરૈમમેં કિસીકા ઝિક નહીં હોતા થા. કિસીકા  
 ઝિક વ તઝકેરા નહીં હોતા થા. અબ કયા બાત હે કે  
 અખબારાતકો દેખો, ટી.વી. કો. દેખો, રેડિયો કો  
 દેખો. આખિર હુસૈનસે તુમહેં ઈસ દૌરમેં કયા  
 નુકસાન પહુંચા હે ? કયા તકલીફ પહુંચી હે ? કયા  
 વજહ હે કે હમ વો બાત નહીં દેખતે ? કયા તુમ  
 કુછ ખુફીયા હિદાયાત તો લોંગો કો નહીં દે રહે હો ?

तो ईस तरह क्या हुसैनका ठिक टी.वी. का मोहताज हे ? रेडियो का मोहताज हे ? अफभारतका मोहताज हे ?

तूम सालभरतक जिसका याहे तळकेरा करो, ठिक करो. झिक करो. तो हम कभी नहीं केहते तूमसे के तूम क्या कर रहे हो. लेकिन ये दस दिन जो हैं. ये हुसैन के हैं. लेहाजा हुसैन की बात होना चाहिये. मुझे अइसोस के साथ केहना पडता हे. मजबूर होकर केहना पडता हे के टी.वी. वाले, रेडियोवाले, अफभारवाले मुनासिब रवय्या ईप्तिवार नहीं कर रहे हैं. दुसरोकी जबरें बडी उजागर तरीकेसे आ रही हैं. लेकिन हुसैनकी जबरें बहुत मद्दहम आ रही हैं.

તો અબ તૂમ સોચો કે અગર પાકિસ્તાનકા મકસદ જો હે. ઈસકા મકસદ “લાઈલાહ ઈલ્લલાહ” હે તો મૈં પુછતા હું કે તુમ જિસકા ઝિક્ક કરના ચાહતે હો. જરૂર કરો. દોનોં મેં મુકાબલા કર લો કોન બાનીએ “લાઈલાહ” હે. (નારએ હૈદરી...)

તો અબ મેરી બડી મોઅદ્દબાના દરખાસ્ત હે. મેં તો આપકો પતા હે કે અપની કોમકો હંમેશા પુરઅમન રખનેકી તલકીન કર રહા હું. ઈસલિયે કે મુઝે અપની કોમ અઝીઝ હે. મૈં ઉનસે મહબ્બત કરતા હું. વો મુઝસે મહબ્બત કરતે હૈં. ઉનકી જાન, માલ, ઈઝ્ઝત નામુસ મેરી જાન, માલ, ઈઝ્ઝત નામુસ હે. લેહાઝા મૈં કભી કોઈ ઈશતેઆલ અંગેજી નહીં કરતા. મૈં ઈશતેઆલ અંગેજી કરના ચાહું તો બહુત કર સકતા હું. ઈશતેઆલ અંગેજી વો કરતે હૈં.

(બહુમતિના લોકો ફતવાબાજી કરીને શીયાઓને કાફિર કહે છે. આ રીતે વોટનું રાજકરણ ખેલે છે. જે રીતે ભારતમાં ભાજપ અને તેના જોડીદારો કરે છે. કોમવાદ.) જો કુરસી યાહતે હૈં. જો કુરસી કે ઉમ્મીદવાર થે. તારીખ ગવાહ હે કે ઉન્હોને ઈશ્તેઆલ અંગેજીયાં કી હૈં. લેકિન હમલોગ કુરસી નહીં યાહતે, ઈકતેદાર નહીં યાહતે. વઝારત તૂમહારી, સદારત તૂમહારી, ન હમ કીસી ખાનકાહ કે ખલીફા બનના યાહતે હૈં. ન કીસી મસ્જિદકે ઈમામ બનના યાહતે હૈં ઓર ન રાતોંકો બા ઉજરત મુસલસલ અઝાન દેના યાહતે હૈં.(નારએ...હૈદરી)

હમ કુછ નહીં યાહતે. મેરી કભી ખ્વાહિશ નહીં હુઈ. એક જમાને મેં આજસે પાંચ છ સાલ પેહલે મુઝે ખ્વાહિશ હુઈ થી. એક ખ્વાહિશ હુઈ થી મજાલિસે ઈજતેહાદી- 315

કે પાકિસ્તાની હાલાત, જૈસા મુલક હોતા હે. વૈસી હી ખ્વાહિશ હોતી હે કે ખુદા મુઝે કમાન્ડર ઈન ચીફ બના દે. બહુત પુરાની બાત હે. બહુત પુરાની.

મુઝે ખ્વાહિશ હોતી થી. આખિર ઈન્સાન હું, ખ્વાહિશકા પુતલા હે ઈન્સાન. ગર્ઝકા બંદા હે ઈન્સાન, મૈને કભી વિલાયતકા દાવા નહીં ક્રિયા. સુફી હોનેકા દાવા નહીં ક્રિયા. આપ હી જૈસા ઈન્સાન હું. સિફ્ લિબાસ થોડા સા બદલા હુવા હે. વરના અંદર ઓર બાહર સબ એક હી સા મામલા હે.

રસુલ તો કેહતે થે કે હમ રસુલ હૈં. લોગ કેહતે થે કે બશર હૈં. હમ કેહ રહે હૈં કે હમ બશર હૈં. લેકિન લોગ કેહતે હૈં કે નહીં જનાબ આપ તો મોલવી હૈં. ભઈ હમ આપ હી જૈસે હૈં. હમમેં ભી ખ્વાહિશ હો સકતી હે. તમન્ના હો સકતી હે.

તો મુઝે યે ખ્વાહિશ હુઈ. મૈને અલ્લાહસે  
ભી દુઆ કી ઓર લોંગો સે ભી ઝિક કિયા કે  
આજકલ મૈ યે દુઆ અલાહસે કર રહા હું. યે બહુત  
પુરાની બાત હે સાત આઠ સાલ કી, કે ખુદા મુઝે  
કમાન્ડર ઓફ ચીફ બના દે. તો ઉન્હોને કહા કે  
જનાબ આપ તો કયા મેજર હૈં ? મૈને કહા નહીં.  
ફિર કહા, આપ તો બન હી નહીં સકતે.

કમાન્ડર ઈન ચીફ. તો જબ તક આપ  
ફોજમેં ન હોં. યે મોલવી બનકર તો સવાલ હી પેદા  
નહીં હોતા. તો કમાન્ડર ઈન ચીફ બનના હો તો  
પેહલે આપ કો ફોઝમેં જાના હોગા. મેજર, કર્નલ,  
જનરલ જો દરજે હૈં વો સબ તય કરનેકે બાદ આપ  
ઉસ મંઝિલ પર પહોંચેંગે. તો કમાન્ડર ઈન ચીફ વો

બન સકતા હે જો ફોઝી હો, ઓર રસૂલકી મુસનદ  
પર જો બૈઠે વો ફોજો હો. (નારએ... હૈદરી)

તો રસૂલ જો હૈં વો અદ્લ યાહતે હૈં,  
ઈકતેદાર નહીં યાહતે. લેહાઝા રસૂલ જિસકો ભી  
મુન્તાખબ કરૈંગે વો ભી આદિલ હોગા. હમારી બાત  
નહીં હે. હમ કભી અપની બાત નહીં કરતે કે ન  
અપની હદીસ સુનાતે હૈં. અપને અકાઈદ સુનાતે હૈં.  
“કિફાયતુત તાલિબ” મેં મોજુદ હે ઓર મોઅતબર  
રાવી અબુહોરયરહ. તો અબુહોરયરહ ફરમાતે હૈં કે  
મેં હુઝુરકે પાસ ગયા. તો હુઝુરકે પાસ ખજૂરૈં રખી  
હુઈ થી. તો હુઝુરને મુઠ્ઠીભર ખજૂરૈં દીં. તો મૈને  
ગીની. તહત્તર ખજૂરૈં થી. ફિર અલીકે પાસ ગયા.  
તો વહાં ભી ખજૂરૈં રખી હુઈ થી. ઉન્હોંને મુઝે દેખા.  
મુસકુરાએ ઓર ખજૂરૈં દીં. ફિર મૈને ગિના તો વો  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 318

भी तहत्तर थी. मैं नबी (सल.) के पास पलटा. के  
आज बडी तअजजुब अंगेज बात हुई. तो कहा  
अबुहोरयरह उसमें ताअजजुकी क्या बात हे ?  
तुम नहीं जानते के अलीका हाथ ओर मेरा हाथ  
अदालतमें बराबर हैं. (नारये हैदरी...)

तो अब जब बराबर हे अदालत में हाथ  
तो रसूल जो चीज भी सिपूई करेंगे. तवज्जो रहे.  
मअसुम नहीं केहता. यही तो मेरा तरीकये  
ईस्तेदलाल हे. मअसुम नहीं कहूं अभी. अभी सिई  
ये कहूंगा, के रसूल आदिल हैं. तो रसूलकी हरबात  
अदल हे. ओर मोमीनको कुल ईमान करता हे तो  
अदल हे. ओर अगर किसीको बिस्तर पर लीटाता  
हे तो अदल हे. ओर किसीको गोदमें उठाता हे, तो  
अदल हे. ओर किसीको टेपकर तअजीममें षडा हो  
मजालिसे ईजतेहादी- 319

જાતા હે તો અદ્લ હે. હર ચીઝ રસૂલકી અદ્લ પર મબની હે. કિસીકો હાથોં પર ઉઠાતા હે તો અદ્લ હે. ઓર કિસીકો મહેફીલ સે ઉઠાતા હે તો અદ્લ હે. (નારએ હૈદરી... સલવાત)

આપકો પતા હે કે હરસાલ તકરીર મેં કુછ દુશ્ચારીયાં પડતી જાતી હૈ. ઓર મકસદ યહી હે કે કુછ ન કહા જાએ. ફરમાતે હૈં કે માઝીકી તરફ રૂખ કિજીયે. દેખિયે માઝી પર તો આપને પાબંદી લગા દી હે. દેખ તો સકતે હી નહિ. પડને કે લિયે અબ કોઈ જરૂરત નહીં. સિફ અખબાર પઢીએ. ઓર ટી.વી. મેં ઉનકી તકરીર સુનીયે. કોઈ જરૂરત નહીં કયોં કે કોઈ બાત કિજીયેગા તો કહી ન કહીં કોઈ બાત નિકલ આયેગી. કોઈ ગઝવહ ન પઢીયેગા. ઓર ખુસુસીયતસે ગઝવએ ઓહદ તો બીલકુલ ન મજાલિસે ઈજતેહાદી- 320

પઢીએ. (હુકુમતની પાબંદીઓની વાત કરે છે. ભૂતકાળની વાતો ન વર્ણવશો. ગઝવાહ ઓહદની વાત તો કરશો નહિ. કારણ કે આ ગઝવહમાંથી ખલીફાઓ ભાગી આવ્યા હતા.) (નારએ હૈદરી... સલવાત)

હાં એ બતા દીયા કિજિયે. કે બદર ફલાં સનમેં હુવા. કોન લડા, કોન ઉડા, કોન મરા ? એ ન કહીયેગા. ખયબર બતા દીજીયે કે ખયબરમેં ભી એક જંગ હુઈ થી. અલહમ્દોલિલ્લાહ. ફતહ હાસિલ હો ગઈ. કોન લડને ગયા. ફિર લૌટા. ફિર ગયા. ફિર લૌટા, ફિર ગયા ફિર લૌટા. ઓર કોન ગયા તો ઝંડા લગાયા. અલમ નસ્બ કીયા. દરવાઝા તોડા. મુડા તો એક હાથમેં ખયબરકા દર ઓર એક હાથમેં મરહબકા સર. એ ચીઝેં બયાન ન કિજિયેગા.

(હુકુમત કહે છે કે ખયબરની વાત ન કરશો. બયાન ન કરશો. ફક્ત બતાવી દેજો કે ખયબર આ સાલમાં થઈ હતી. આ જંગમાં હઝરત અબુબકર અને હઝરત ઉમર બંને વારાફરતી લશ્કરના કમાન્ડર બનીને ગયા હતા. હારીને પાછા ફર્યા. પછી પેગંબરે ઈસ્લામે હઝરત અલી (અલ.)ને મોકલ્યા. તો આપ કિલ્લો ફતેહ કરીને કિલ્લાના કવિન્ટલો વજનનો દરવાજો તોડીને એક હાથમાં દરવાજો અને બીજા હાથમાં ચહુદીઓના લશ્કરના પહેલવાન મરહબનું માથું લઈને આવ્યા હતા.) (નારએ હૈદરી...)

ઓર હમ તો, આપકો પતા હે કાનૂનકા બડા એહતેરામ કરતે હૈં. લેહાઝા કોઈ બાત ઐસી કેહતે હી નહીં. કભી કહી હીં નહિ. તો ખ્વાહમખ્વાહ લોગોંકો ગલત ફહમી હે કે હમ કોઈ બાત કેહતે હૈં.

हम तो सिर्फ़ अल्लाह अल्लाह करते हैं. रसुल रसुल करते हैं, अली अली करते हैं, हुसैन हुसैन करते हैं. दूसरों की कोई बात हम नहीं करते. बस एतनी दरआस्त हे के ये एस दिन जो हैं ये किसी ओर बुज़ूर्गकी तरफ़ मनसुब करनेकी जरूरत नहीं हे. ये सिर्फ़ हुसैनके दिन हैं.

बस मेरी हुकुमत से दरआस्त हे के वो उन एदारोंको जो अबलागके हैं. तनबीयाह करे के एसमें हुसैनका ठिक होना चाहिये. बहुत दिन आयेंगे. जो औरों के ठिकके लिये बहुत लम्बे हैं तीनसो पेंसठ दिन हे न ? तीनसो पछपन दिन तूमहारे ओर एस दिन हमारे. क्या ये सोदा सस्ता नहीं हे ? मगर तूमहे कभी भी बेदारी नहीं होती. सालभर तक सोते

રેહતે હો. મહોર્મ કા ચાંદ ચડા ઓર તૂમ બેદાર હો ગયે.

કહાં સો રહે હો... ? હુસૈનકા ઝિક્ક હોનેવાલા હે. લાવ...લાવ... તલાશ કરો તારીખમેં કોન કોન મરા ? (જેથી લોકો હુસૈનની અદાઝરીમાં ન જાય. મજલિસોથી એમને ખોફ છે. ભય છે. જેથી પોતે મજલિસો શરૂ કરી દે છે. પોતાના પ્રિય પાત્રોની.) (વિરોધ કરનારા આખું વર્ષ સુંઈ રહે છે. મોમીનો જાગે છે. મહોર્મનો ચાંદ થાય છે. ત્યારે ઈર્ષાની આંગમાં ઈતિહાસનાં પાના ઉઠલાવે છે. પ્રિય પાત્રોમાંથી કોન મરી ગયું છે. તેની યાદ મનાવીએ.) (નારએ હૈદરી...)

હમ સિફ્ક અઝાદારી યાહતે હૈં, સિફ્ક હુસેનકો રોના યાહતે હૈં. ઈસકે લિયે ઈતના કિસીકી ઝાતકો મજલિસે ઈજતેહાદી- 324

ઉછાલનેસે કોઈ ઉછલતા નહીં હે, યે કશશ જો હોતી હે વો આતમેં, ખુદબખુદ પેદા હોતી હે. અખબારાત કે ઝરીયેસે, ઓર ટી.વી. કે ઝરીયેસે જિતના યાહે પ્રોપેગેન્ડા કલ લો. જો બાત હુસૈન કી હે, વો હુસૈન કી રહેગી.

બડી બડી કુવ્વતેં આઈ હેં. બડી બડી તાકતેં આઈ હેં ઝિક્ક હુસૈનકો ટાલનેકે લિયે, મગર હુસૈન ઝિન્દા હે. પાયન્દહ હે, તાબન્દહ હે. ઈસી કરાંચીમેં ૩૨ સાલ પેહલે બતાઓ કિતને અઆખાને થે ? ઓર અબ ૩૨ સાલ કે બાદ કિતને અઆખાને હેં ? (નારએ હૈદરી...)

તો હુસૈનકા હર દિન જબ તુલુઅ હોતા હે, તો વો હુસેલનિયત મેં ઈઆફા કરતા હે. હુસેનિયત બઢતી હે. બઢતી જા રહી હે. ચઢતી જા રહી હે.

હરતરફ ફેલતી જા રહી છે. હર સેકન્ડ હુસૈનકા ઝિક્ક  
 હોતા છે. તૂમ કયા કર સકતે હો ? હુસૈનકે ઝિક્ક કો  
 મિટાકર. પાકિસ્તાનમેં, છોટસે મુલ્કમેં, તૂમને યાહા  
 કે હુસૈનકા નામ મિટા દેં ? હિંદુસ્તાનમેં લિયા કરોગે.  
 અફ્રીકામેં લિયા કરોગે. અમરીકામેં લિયા કરોગે ?  
 રૂસમેં જાકર દેખો. વો તો મુનકેરીને ખુદા હૈં. ખુદાકો  
 નહીં માનતે. મગર જબ મૈં ગયા. તો મુઝે ખુદ  
 ઉન્હોને દિખાયા કે યહાં પર આશુરા કે દિન ન સિફ  
 યે કે મજલિસ હોતી છે. બલકે કમા ઝની હોતી છે.  
 તો જહાં ખુદા નહીં છે, વહાં ભી હુસૈન છે.

તો હુસૈન પાઇન્દહ વ તાબન્દહ. ઉસકા ઝિક્ક  
 હંમેશાં કાઈમ વ દાઈમ રહેગા ઓર બસ આજ છુટ્ટી  
 હો ગઈ. સિફ ચાર દિન ઓર રહ ગયે હૈં. તો હમ  
 યહી કેહતે હૈં. હમારી દરખાસ્ત હે કે ઉપર ઈત્તેલાઅ

ਈ ਜਾਯ ਕੇ ਯੇ ਯਾਰ ਟਿਨ ਹਮੇਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਨ ਪਹੋਂਯਾਯੇ. ਓਰ ਹਮ ਹੁਸੈਨਕਾ ਡਿਕ ਸੁਨਨਾ ਯਾਹਤੇ ਹੈਂ. ਈਸਕੇ ਆਦ ਟੀਨਸੋ ਪਯਪਨ ਟਿਨ ਹੈਂ. ਜਿਸਕਾ ਯਾਹੇ ਯੋ ਤਯਕੇਰਾ ਕਰੇ, ਲੇਕਿਨ ਯੇ ਟਿਨ ਯੋ ਹੇ ਕੇ ਜਿਨਮੇਂ ਸਾਰੇ ਐਹਲੇਯਤ ਆਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈਂ ਆਹੁਤ ਯੇਕਰਾਰ ਹੈਂ.

ਹਮਾਰੇ ਈਮਾਮ ਕਠੀ ਠੀ ਅਸ਼ਰਐ ਮਹੋਰਮਮੇਂ ਯਾ ਅਯਯਾਮੇਂ ਮਹੋਰਮਮੇਂ ਕਸੀਦਹ ਨਹੀਂ ਸੁਨਤੇ ਥੇ. ਜਯ ਟਯਯਲ ਆਯੇ ਹੈਂ ਓਰ ਈਮਾਮ ਰਯਾ (ਅਲ.) ਸੇ ਕਹਾ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਕੀ ਸ਼ਾਨ ਮੇਂ ਕਸੀਦਹ ਲਾਯਾ ਹੁੰ. ਤੋ ਕਹਾ ਟਯਯਲ ਤੂਹੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੇ ਯੇ ਮਾਹੇ ਮਹੋਰਮ ਹੇ. ਹਮਾਰੇ ਜਫ਼ਕਾ ਮਹਿਨਾ ਹੇ. ਅਗਰ ਕਸੀਦਹ ਲਾਯੇ ਹੋ ਤੋ ਲਪੇਟਕੇ ਰਯ ਲੋ. ਕਹਾ ਮਰਸੀਯਾ ਸੁਨਾਊਂ. ਕਹਾ ਕੇ ਠੀਕ ਹੇ. ਮਰਸੀਯਾ ਸੁਨਾਵ. ਈਤਨੇਮੇਂ ਕਨੀਯ ਅਂਦਰਸੇ ਆਈ ਕੇ ਆਪਕੀ ਆਹੇਨ ਕੇਹ ਰਹੀ ਹੇ ਕੇ ਪੇਹਲੇ ਮੈਂ ਪਸ ਪਰਟਾ

બૈઠ જાઉં, તબ મરસીયા સુનાના. યે આજ હુસૈનકા ઝિક ક્યોં હે ? ઈસલિયે કે હુસૈન દીન યાહતે થે. ઈકતેદાર નહીં યાહતે થે. હુકુમત નહીં યાહતે થે. દીન યાહતે થે. ઓર ઇસ લિયે આપકો માલૂમ હે કે યઝીદ તખ્ત પર બેઠ ગયા. લેકિન હુસૈનને કુછ નહીં કહા. હુસૈન તો ઉસવકત બોલે જબ વલીદને બુલાકર કહા કે બયઅત કર લો. હુસૈનને કહા તૂમ બૈઠે થે મૈં તુમ્હે કુછ નહીં કેહ રહા થા. ઓર જહાં બૈઠ ગયે તૂમ બૈઠ ગયે. મગર યે કયા ? કે મૈં તૂમ્હારી બયઅત કરું !! મૈં બયતઅત નહીં કરુંગા. અબ હુસૈનકે પાસ કોઈ રાસ્તા નહીં થા.

દોસ્તો ! લોગ કેહતે હૈં કે મદીનેમૈં રેહ જાતે. યે તલબા અકસર સવાલ કરતે હૈં કે મદીનેમૈં રેહ જાતે તો મદીનેવાલોંકી હાલત ઉનકો મઅલૂમ હે કે મજાલિસે ઈજતેહાદી- 328

तीसरे ખલીફા વહીં શહીદ હુએ. ઓર કિસી મદીનેવાલેને મદદ નહીં કી. લેહાઝા વો જાનતે થે કે મદીનેવાલોંમેં કીતના દમ ઓર ખમ હે. લેહાઝા વો નિકલે ઓર કહા, બહન ! તૈયાર હો જાઓ, કલ સવેરે હમ ચલેંગે. થોડી દેર કે લિયે અગર ઈજાઝત હો તો હમ અપને બુઝૂર્ગોં સે મિલ આયેં.

ઈધર જનાબે ઝયનબ તૈયારીમેં લગી. ઉધર હુસૈન નાનાકે રોઝે પર આયે. “અસ્સલામો અલયક યા જદ્દહો” મૈં આપકા હુસૈન હું. આયા હું નાના ! દીલ નહીં ચાહતા કે આપકા મઝાર છોડ હું, મગર મજબુર હું. બચઅત નહીં કર સકતા. ફિર હુસૈન આગે બઢે, ભાઈ કી કબર પર ગયે. કહા ભઇયા ! હુસૈન શરમસાર હે. અબ તૂમ્હારે મજાર પર ચિરાગ નહીં જલા સકતા. મુઝે ઈજાઝત દો.

ઈસકે બાદ કહાં ગયે ? હાથ ! વો ચક્કી પીસ પીસ કર પાલનેવાલી મા ! હુસૈન પહુંચે ઓર કહા “અસ્સલામો અલયક યા અમ્માહો ! મેરી મા ! આપ પર સલામ હો. મા ! મેં યે નહીં કેહતા કે જૈસે તૂમને કફનસે હાથ નિકાલે થે. આજ કબરસે હાથ નિકાલો. લેકિન મા મેં તૂમસે જુદા હોને આયા હું. કોઈ બાત તો કરો.

આવાઝ આઈ હુસૈન ! તુ ચલ મેં ભી પીછે પીછે આઈ. અબ ઈધર તૈયારી મુકમ્મીલ હો ગઈ. ઓર સુબહ હો ગઈ.

ચાલીસ સવારીયાં તૈયાર થી. મેહમીલેં તૈયાર થી. ચાલીસ મેહમીલેં થી. સારે જવાનાને બની હાશિમ મોજૂદ થે. અસહાબ વ અનસાર દૂર દૂર હૈં. એક રાવીયા લિખતી હે કે મેં મદીને મેં

આઈ. તા કે મૈં ઝયનબે કુબરાકી ખિદમતમેં હાજરી  
કું. મગર ઉસ વક્ત પહુંચી જબ કાફલા ચલ રહ  
થા. તો મૈને દેખા કે એક ઓરત ડીયુરીસે નિકલ જો  
સુફીદ ચાદર ઓઢે હુએ હે ઓર સર હિલ રહા થા.  
ઓર ઉસકે હાથ પકડે હુએ ચૌદહ સાલકા જવાન  
થા. મૈને કહા યે કોન હૈ ? કહા કે યે ઈમામ હસનકી  
બેવા ઉમ્મે ફરવા ઓર યે ઉનકા બેટા કાસિમ હે.

ફિર મૈને દેખા કે એક બીબી ચલી આ રહી  
હે. ચાદર ઓઢે હુએ. ઓર ઉનકે સાથ એક અઠારહ  
સાલકા જવાન હે. મૈને કહા યે કોન હૈ ? કહા યે  
ઉમ્મે લયલા હૈ. યે ઉનકા બેટા અલી અકબર હે.

કહા ફિર મૈને દેખા કે એક બીબી ચલી આ  
રહી હૈ ઓર ઉનકી ગોદમેં એક છ મહિનેકા બચ્ચા

હે. મૈને કહા યે કોન હૈં ? કહા યે રબાબ હૈં ઓર ઉનકા બેટા અસગર હે.

યે રાવીયા કહેતી હે થોડી દેરમેં હલચલ મચી. અબ્બાસ ઈધર દોડે, અકબર ઈધર દોડે, હુસૈન ઈધર દોડે.

મૈને કહા કયા હો રહા હે. હુસૈન કુરસીસે ઉઠે. ઓર આગે બઢે. મૈને કહા યે કોન આ રહા હે ? કહા કે યે શેહઝાદીએ આલમ ઝયનબે કુબરા તશરીફ લા રહી હૈં. અબ્બાસને બઢકર બાઝુ થામે. અકબરને નાઅલૈન રખી. હુસૈનને સહારા દીયા. મૈને કોઈ ઐસી બાત તો નહીં પઢી જો આપ રોને લગે. મૈને મદીને જાના બયાન ક્રિયા. મૈને કરબલાસે જાના બયાન નહીં ક્રિયા. ઝયનબે કુબરા આ ગઈ. પુરા કાફલા ચલા. સલામત રહેં મજાલિસે ઈજતેહાદી- 332

કાફલેવાલે સલામત રહે. એ ચાલીસ મહમીલેં  
 સલામત રહે. પુરા કાફલા ચલા, ઓર જબ ચલા તો  
 થોડી દેર મેં એક મરતબા અકબસે આવાઝ આઈ.  
 કાફલેવાલો ! રૂક જાઓ. હુસૈનને મુડકર દેખા. તો  
 દેખા કે સુગરા કનીઝોંકા સહારા લિયે હુએ દાએ  
 તરફ એક કનીઝ, બાએ તરફ એક કનીઝ. બાઝુ  
 પકડે હુએ સંભાલે હુએ લે કર આ રહી હૈં. જબ દેખા  
 કે બેટી આ રહી હે તો કહા કે અબ્બાસ રૂક જાઓ,  
 રૂક જાઓ, શાયદ બેટી કુછ કેહના ચાહતી હે.

બેટી કરીબ આઈ. હુસૈનને બઢકર બાહૈં  
 ફેલા દીં. બેટી બાપસે લીપટ ગઈ. હુસૈનને સરકો  
 યુમા.

કહા બેટી ! અભી તો હમ મીલકર આયે હૈં.  
 કહા બાબા ! ઘરમેં દીલ નહીં લગતા. કહા બાબા !

ઈજાઝત હે કે એક મરતબા એહલે હરમસે ઓર  
 મીલ લું ? ઈમામ હુસૈનને જનાબ અબ્બાસસે કહા કે  
 અય અબ્બાસ ! બેટી ચાહતી હે એક મરતબા ઓર  
 મીલ લે તો કનાતીન લગા દો. તા કે મેરી બેટી  
 મીલ લે. એક મરતબા કનાતોંમેં દાખીલ હુંઈ. સબસે  
 પેહલે જનાબ ઝયનબ પર નઝર ગઈ. કહા ફૂફી  
 જાન ! મુઝે તજરૂબા હે કે આપકી બાત કો બાબા  
 કભી નહીં ટાલતે. કયા આપ ઈતની સી બાત બાબા  
 સે નહીં કેહ સકતી કે મુઝે ભી સાથ લે ચલેં ? બેટી!  
 મૈને કહા થા. લેકિન તેરે બાપને કહા કે સુગરા કા  
 નામ ફેહરીસ્તમેં નહીં હે. અય હુસૈન તેરી મઝલુમી  
 કો સલામ ! તેરી બેબસીકો સલામ ! તેરી  
 બેઝબાનીકો સલામ ! તુને યે તો કહા કે ફેહરીસ્તમેં  
 નામ નહીં હે. મગર અસલી વજહ નહીં બતાઈ, જબ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 334

આપ થોડી દૂર ચલતી હૈં તો બગૈર કનીઝોં કે સહારે  
 સે નહીં ચલતી. યહાં સે કરબલા તક અગર કહીયે  
 તો હમ અપને કાંધો પર આપકો લે ચલેં. લેકિન યે  
 બતાઈયે. કરબલાસે ફિર શામ તક કોને લે જાયેગા.  
 કરબલાસે ફિર કુફા તક કોન લે જાયેગા. (જ્યારે કે  
 મરદો શહીદ થઈ જશે તો પાછા ફરતાં કરબલાથી  
 શામ અને કુફા કોણ ઊંચકીને લઈ જશે ?)

જૈમેમેં દાખિલ હુઈ. સબકો દેખા, જનાબ  
 ઉમ્મે કુલશુમકે પાસ આઈ. ફિર જનાબ રબાબકો  
 દેખા. ફિર દેખા દૂર ખડી હુઈ સકીના થી. આગે  
 બઢી ઓર બહનને બહનકે ગલે મેં બાહેં ડાલ દી.  
 ઓર કહા સકીના ! તૂમ બડી ખુશનસીબ હો કે  
 બાબા કે સાથ જા રહી હો. ઓર મૈં બડી બદનસીબ  
 હું કે બાબા મુઝે છોડે જા રહે હૈં.

ફીર પલટી ઓર રબાબકી ગોદમેં  
 અસગરકો દેખા, અસગરને સુગરાકો દેખા.સુગરાને  
 હાથ બઢાએ. અસગર હુમકકર આયે ઓર સુગરાને  
 કલેજેસે લગાયા. અહલે હરમ ખુદા હાફીઝ ! જાઈએ  
 ! અબ મુઝે કોઈ શિકવા નહીં હે. અસગર મેરે પાસ  
 રહેગા. જનાબ ઝયનબ આઈ કહા બેટા ? અસગર  
 કો દે દો. કહા ફૂફી જાન ! મેં અસગર કો નહીં દુંગી.  
 કહા, બેટા તેરા બાપ કેહતા હે કે કરબલા અસગરકે  
 બગૈર મુકમ્મીલ નહીં હોગા. દે, દે કહા ફૂફી જાન !  
 મેં નહીં દુગી. હાં એક શર્ત હે. અસગર ખુદ કિસીકી  
 ગોદ મેં જાએ. તો મેં હવાલે કર દુંગી.

જનાબ ઝયનબને હાથ બઢાએ. અસગર  
 ગોદમેં આ જાએ. નહીં આયે. ઉમ્મે કુલ-શુમ આઈ.  
 નહીં આયે રબાબ મા થીં, આઈ, નહીં આયે.

સકીનાને હાથ બઢાયે. નહીં આયે. ઝયનબ દોડતી હુઈ ગઈ હુસૈન કે પાસ કે ગઝબ હો ગયા અસગર કિસીકે પાસ નહીં આતા. અબ હુસૈન ચલે. સુગરાને હુસૈનકો આતે હુચે દેખા, કહા ભૈયા અસગર ! આજ બહનકી મહબ્બતકી લાજ રખના. આસ્તીન ઉલટી ઓર એક મરતબા અસગરકે કાનમેં કહા “અસગર સુગરાકે પાસ રહો. મુબારક હો. મગર જબ હુરમીલાકા તીર આયેગા તો ગરદન કિસકી ઢુંગા ? યે સુનના થા કે અસગર હુસૈનકી ગોદમેં ચલે ગયે. ઓર સુગરાને કહા ભૈયા, ભૈયા અલી અસગર, ભૈયા અલી અસગર.

શબ્દાર્થ : બશીર = બશારત દેનારા.  
 મુનીર = રોશની આપનાર. રેહનુમા = રસ્તો બતાવનારા, માર્ગદર્શક. તલકીન = ઉપદેશ,  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 337

નસીહત. મુતહહર = પાક કરનાર. મુકર્રમ = માન્ય,  
 મોહતરમ. સલાહિયત = યોગ્યતા, કાબેલીયત.  
 અદ્લ = ન્યાય, ઈન્સાફ. નઝીર = ડરાવનાર.  
 હાદી = હિદાયત કરનાર. સિરાજ = દીપક, ચિરાગ,  
 રોશની આપનાર. રેહબર = રસ્તો બતાવનાર,  
 માર્ગદર્શક, નેતા. તરવીજ = પ્રચાર કરવું. હિકમત =  
 બુદ્ધિ અકલ. મુનઝઝહ = પવિત્ર, પુનીત. તકરીમ =  
 આદર, સત્કાર. તસલ્લી = આશ્વાસન. ફસાદ =  
 ઝઘડો, લડાઈ, આસ્તીન = બાંધો. બરહમી =  
 અસ્તવ્યસ્તતા, નારાજ. ખ્વાહમખ્વાહ = વગર  
 કારણે, ઝબરદસ્તી. બરમહલ = ઉચિત. ગસ્બ =  
 છીનવી લેવું, દાદાગીરીથી બીજાનું કંઈક લેવું.  
 ઉલફત = પ્રેમ, અનુરાગ, ચાહત. તુલખી =  
 નારાઝગી, બઝીદ = ઝિદી. ગલતફહમી = વહેમ,

બદગુમાની. નૌઅ = કોઈ ખાસ પ્રકારનાં. જાતિ કે  
 નસ્લ. એહતિજાજ = કોઈ અનુચિત વાત પર  
 અસંતોષ પ્રગટ કરવો. વિરૂદ્ધ વાક્ય. બેએતેનાઈ =  
 બેપરવાઈ. એહતેરામ = માનમર્યાદા. ઇત્તેફાક =  
 એકતા, એક રાગીતા. સરતાજ = શિરોમણિ,  
 સર્વશ્રેષ્ઠ (પતિ સ્વામી) રિવાયતી = રિવાજી.  
 ઈમામ = સરદાર. મુસતશ્ના = અલગ પ્રકારની.  
 અલગ ગણી શકાય એવી. જુદી તારવી શકાય  
 એવી, ઇજતેમાકા = સમાજનો, વધારે લોકોના  
 ટોળાનો. ઇહતિજાજ = અસંતોષ, વિરોધ. અંદાઝ =  
 રીતભાત, તરીકો. ખ્વામખ્વાહ = વગર કારણે,  
 જબરદસ્તી. કિરદાર = કૃત્યો, કાર્યો. અવામ =  
 પબ્લીક. અસબાબ = કારણો, રવિશ = આચરણ,  
 ચાલઢાલ. અખબારાત = છાપાં, ન્યુઝ પેપરો.

ખુફીયા હિદાયત = છુપી નસીહતો. તઝકેરા =  
 વર્ણન. મુનાસિબ = યોગ્ય. ઇખ્તિયાર કરવો =  
 અપનાવવો. ઉજાગર = દેખાઈ આવે એવી રીતે,  
 ધ્યાન દોરાય એવી રીતે, મકસદ = ધ્યેય. મદુહમ =  
 ધીમા અવાજથી, ફીકકી રીતે, ન વધારે સારું લાગે  
 ન બુરું લાગે એ રીતે. હબકી અને છુપી પદ્ધતિથી.  
 બાનીએ લાઈલાહ = લાઈલાહ ના પ્રવર્તક  
 લાઈલાહની બુનિયાદ રાખવાવાળા. લાઈલાહને શરૂ  
 કરવાવાળા. મોઅદુબાના = નમ્રતાપૂર્વક,  
 અદબપૂર્વક. અઝીઝ = પ્યારી, વહાલી. નામૂસ =  
 આબરૂ, ઇઝ્ઝત. લેહાઝા = જેથી કરીને ઈશ્તેઆલ  
 અંગેજી = ઉત્તેજના પેદા થાય એવી, ભડકાવનારી.  
 કુરસી = હોદ્દો, હુકુમત. ઈકતેદાર = પ્રભૂત્વ.  
 વઝારત = સરદારી. સદારત = સરદારી, ખ્વાહિશ =  
 મજાલિસે ઈજ્તેહાદી- 340

ઈચ્છા. કમાન્ડર ઈન ચીફ = લશ્કરી હોદ્દો. બશર =  
 ઈન્સાન જેવો. તય કરકે = વટાવીને, અદ્લ =  
 ઈન્સાફ, ન્યાય. ઈકતેદાર = પ્રભુત્વ, હુકુમત.  
 લેહાઝા = જેથી કરીને. મુન્તાખબ = પસંદ કરે, ચૂંટી  
 કાઢે. મુસકુરાના = મુંછમાં હસવું, હોઠોમાં હસવું.  
 (અવાજ વગર) તઅજ્જબ અંગેઝ = નવાઈ પમાડે  
 એવી, આશ્ચર્યજનક. સિપૂર્દ કરના = સોંપવું, આપવું.  
 ઈસ્તેદલાલ = તર્ક તથા દલીલ આપીને સાબિત  
 કરવું, પ્રમાણિત કરવું, દુશ્વારીયાં = અડચણો.  
 ખુસુસીયતસે = ખાસ કરીને. માઝી = ભૂતકાળ,  
 એહતેરામ = ઈઝ્ઝત. ઈદારા = સંસ્થાઓ. બેદારી =  
 જાગૃતિ. કશશ = આકર્ષણ. ઔરોંકે = બીજાઓના,  
 અન્યોના, અખબારાત = છાપાંઓ, ન્યુઝ પેપરો.  
 ઝરીયા = માધ્યમ. પાયન્દહ = શાશ્વત, લાજવાલ,

જેનું કદી મૃત્યુ નથી તેવું. તાબન્દહ = પ્રકાશમાન,  
 ઉજ્જવલ. તુલુઅ = ઊગવું. ઈઝાફા = વધારો.  
 ઈબલાગ = પ્રચાર માધ્યમ ઈદારએ ઈબલાગ =  
 પ્રચાર કરનારાં સાધનો. તનબીયાહ = સૂચના  
 આપે. મુન્કેરીને ખુદા = ખુદાના અસ્તિત્વનો ઇન્કાર  
 કરનાર, કોમ્યુનિસ્ટ, કાઈમ વ દાઈમ = હંમેશા.  
 તઝકેરા = વર્ણન, મજલિસ. પાયન્દહ = શાશ્વત,  
 લાજવાલ. તાબન્દહ = પ્રકાશમાન. ઈકતેદાર =  
 હુકુમત, શરમસાર = શર્મ અનુભવે છે. મજબૂર છે.  
 મહમિલ = કુઝાદહ, ઊંટ ઉપર મૂકવાની કાઠી,  
 અસહાબ = સાથીઓ. અનસાર = મદદગારો.  
 બાઝુ = હાથો. થામના = પકડવું. નઅલૈન = પાદુકા,  
 જુતીયાં. ડીયુરી = દેહલીઝ, મુખ્ય દરવાજાની  
 સામેનો રૂમ, આસ્તાના, અકબસે = પાછળથી.  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 342

બાઝુ= હાથ. કનાતીન = કાપડના પડદા  
લટકાવવા. તઝરુબા = અનુભવ. ટાલના = રદ  
કરવી. બેબસી = લાચારી. બેઝબાની = ખામોશી,  
હુમકકર = ઉછળીને. શિકવા = ફરિયાદ.

## મજલિસ-૮

બિસ્મીલ્લા હિરહમા નિર્દહીમ

ઉદઓ એલા સબીલે રબ્બેકચ્ બિલ હિકમતે

વલ મૌએઝતલ હસનહ

(સુરા નહલ આયત નં. ૧૨૫)

મસઅલા યે હે જબ કલ મૈને કહા થા કે  
હમારે ફિકહી નઝરીએમેં ઈખ્તેલાફ હે. યે  
શખ્સીયતકા ઈખ્તેલાફ હે. ઓર હમ રસૂલ કો મિન  
જમીઅ જહાત મઅસુમ સમજતે હૈં. ઓર આપકી  
હરબાત હક સમજતે હૈં. તકશીમ હમ નહીં કરતે,  
લેકિન દુસરે હુઝૂરકો કભી બશર સમજતે હૈં ઓર  
કભી રસૂલ સમજતે હૈં. દુસરે મઅનોમેં કભી

મઅસુમ સમજતે હૈં કભી માસુમ નહીં સમજતે. કભી રસૂલકો અનપઢ કેહતે હૈં.

ઉમ્મીકે મઅની અનપઢ કેહતે હૈં. હાલાંકે ઈમામને ફરમાયા હે કે ઉમ્મીકે મઅની હૈં કે અસલ કાએનાત વોહી હે. કભી કેહતે હૈં ચાલીસ સાલ તક વો અપને જાહીલીયત કે મઝહબ પર રહે. કભી કેહતે હૈં કે જિબ્રઈલને ઉનકો પઢાયા.

અબ યહી તો ફર્ક હે. હમમેં ઓર ઉનમેં. વો કેહતે હૈં કે જિબ્રઈલને રસૂલ કો પઢાયા. હમ કેહતે હૈં કે જિબ્રઈલકો અલીને પઢાયા. અલીકો રસૂલને પઢાયા.

અબ યે તોહીને નુબુવ્વતમેં આતા હે યા નહીં ? ઈસસે તોહીને નુબુવ્વત હોતી હે યા નહિ. કિસીકો ખ્યાલ નહીં. મિખર પર બેઠકર અબ તો મજાલિસે ઈજતેહાદી- 345

બડે બડે અશરે બન ગયે હૈં. અબ તો ઓર આઝાદી મિલ ગઈ હે. ઓર ઉનકી તારીફ કરો. જિનકે તુમ પુજારી હો. બેઠતે હો, હમારે રસૂલકે મિમ્બર પર, તોહીન રસૂલકી કરતે હે. તૂમસે તો વોહી જામેઅ મસ્જિદ દેહલીકા જેબ તરાશ અચ્છા.

દેખિયેના કિતને અફસોસ કી બાત હે. વે કેહતે હે કે ચાલીસ સાલ તક રસૂલકો ન ઈમાનકા પતા થા ન કિતાબકા... ઓર ઈસા આગોશમેં કેહતે હૈં કે કાલઅ્ ઈન્જી અબ્દુલ્લાહે આતાનિયલ કિતાબઅ્ વજઅ્લઅ્ની નબીવ્યા. (સુરા મરિયમ આયત નં. 30 (હઝરત ઈસા) બાળક બોલી ઊઠ્યો માના ખોળામાં. નિસંશય હું અલ્લાહનો એક બંદો છું તેણે મને ઇજ્જિલ અર્પણ કરેલ છે અને મને નબી બનાવ્યો)

ભૈઈ ચાર પાંચ નસરાની યા ઈસાઈ હમારે લોગોં સે મિલે કે હમ ભી હુસૈનકી મજલિસમેં શરીક હો સકતે હૈં ? તો મૈને ઓર મેરે સાથીયોંને કહા. કે આપ જરૂર આઈયે. કેહને લગે કે હમ આદાબસે વાકીફ નહીં હે. હમને કહા આઈયે, યહાં કોઈ ખાસ આદાબ નહીં હે. બસ દીલમેં મહબ્બત હોની યાહીયે. (નારચે હૈદરી...)

અબ મજલિસમેં ઈસાઈ હઝરાત ભી આ રહે હૈં, યે હુસૈનકી કશીશ.

તો ફિર બતાના પડતા હે અગર વો વહાં જાતે હોંગે. તો વહાં કુછ સુનતે હોંગે. યહા કુછ સુનતે હોંગે. કેહતે હોંગે કે યે કૈસા દીન હે કે વહાં કુછ ઓર હે. યહાં કુછ ઓર હે.

તો જો રસુલકી તોહીન કરતે હૈં. ઉનકે બારે  
 મેં હમ કેહતે હૈં કે ઉનસે જામેઅ મસ્જિદ દેહલીકા  
 જૈબ તરાશ અચ્છા હે. પુરાને જમાને મેં જબ અંગ્રેજ  
 આતે થે, તો વો તારીખી અમારાત દેખતે જાતે થે.  
 તો એક અંગ્રેજ જામેઅ મસ્જિદ દેહલીમેં અંદર  
 દેખને ગયા કે કેસી બની હે. ઉસકી જૈબસે બટવા  
 ગિર ગયા. તો ઉસ શખ્સને બડકર વો બટવા ઉઠા  
 લિયા. ઓર થોડી દેર મેં ઉસકો પેશ કીયા. ઉસને  
 કહા જેન્ટલમેન. તૂમ બહુત અચ્છે આદમી હો.  
 તૂમહારા શુક્રિયાહ. તો ઉસને કહા. જનાબ મૈં અચ્છા  
 વચ્છા તો કોઈ નહીં હું. મેરા તો પેશા યે હે કે અગર  
 બટવા જૈબમેં હો, તો નિકાલ લેતા હું. કહા કે ફિર  
 આપ વૈસે હૈં તો આપને યે પડા હુઆ બટવા મુઝે  
 કયોં દે દીયા ? કહા બાત યે હે કે આપ ઈસાઈ હૈં.

अगर मुसलमान होते तो कभी न देता. कहा क्यों. कहा एसलिये के अगर क्यामतके दिन तूमहारे नबीने मेरे नबीसे कहा के अय नबी ! तूमहारी उममतवालोंने मेरी उममतवालोंका बटवा ले लिया, तो मेरे नबीकी निगाहें नीची हो जायेगी. हम अपने नबीकी निगाहें नीची नहीं होने देंगे. हमारे नबीकी निगाह ईन्शाअल्लाह एस मकतबे डिकके मिम्बरसे कभी नीची नहीं होगी. हमेशा बुलंदसे बुलंदतर होती जायेगी.

हम रसूलको उम्मी नहीं समजते. अनपढ नहीं समजते. हुजुर तो ईल्मका सरयश्मा हैं. लोगों को याद न रहे तो रसूल के पास उसका ईलाज नहि. तूमहारी किताबोमें सहीह मुस्लिममें. अब जो

સહીહ મુસ્લિમ કી બાત નહીં માનેગા વોહ સહીહ મુસ્લિમ નહિ. રિવાયત હે.

“જનાબે ઐદસે રિવાયત હે કે હુઝૂરને હમે નમાઝ પઢાઈ ફજર કી, સવેરે કી મિમ્બર પર આપ તશરીફ લાવે. ખુતબા દિયા. યહાં તક કે ઝહોરકા વકત આયા. નમાઝ પઢાઈ ફિર મિમ્બર પર બેઠે. ઓર ખુતબા દિયા યહાં તક કે સૂરજ ડુબ ગયા.” અબ મૈં પુછતાં હું. યે સહીહ મુસ્લિમ કી રિવાયત હે. કે તૂમ યે લિખતે હો કે ઝહોર કી નમાઝ પઢાઈ ફિર મિમ્બરહ પર બેઠે. સૂરજ ડુબ ગયા. બતાવો અસર કી નમાઝ કબ પઢી ? કેહતે હો કે આપ મિલાકર પઢતે હો. અગર મિલાકર નહીં પઢી તો બતાવો કે કે હુઝૂરને કયા ફિર કઝા કર દી ? તો આપને ખુતબા દિયા યહાં તક કે સૂરજ ડુબ ગયા. તો જો મજલિસે ઈજતેહાદી- 350

कुछ माज्ठमें गुजरा था ओर जो कुछ होनेवाला था वो सब कुछ हमें बता दिया. तो हममेंसे आलिम वोही होता था जिस को याद रहा.

मालुम हुवा के हुजुरने सबकुछ बता दिया. हरेकको बताया. लेकिन याद रभना. ये हरेककी आती सलाहियत पर था.

वो मुबदये डैज था. उसका अबरेकरम बरसता था. तो हरेक पर जल थल करता था. उसका आइताबे डैज यमकता था तो हरेक जहांइशां होता था. लेकिन इनडेराटी सलाहीयतोंका एलाज एस मुबदये डैजके पास न था. तुम टेभते हो के आइताब अेलमताबकी किरने चलती हैं. पथ्थरों पर पडती हैं. कुछ पथ्थर आआज व एन्कार की यादरमें सर छिपाये हुये रहेते हैं. (सूर्यना किरणोने

કેટલાક પથ્થરો ઇન્કાર અને ઉપેક્ષા કરે છે. તો તેના ઉપરથી સૂર્યના કિરણો પક્ષીઓની જેમ ઊડીને પસાર થઈ જાય છે.) તો ઉન પર તાએરાના ગુજર જાતી હૈં. ઓર કુછ પથ્થર દસ્ત શોખ આગે બડાતે હૈં ઓર હફત રંગ કિરણકો અપને દામનમેં સમેટ લેતે હૈં તો કોઈ પોખરાજ બનતા હે. કોઈ નિલમ, કોઈ દુરેં નજફ. કોઈ અકીક યમની, કોઈ સંગ મુસા, કોઈ લઅલ યમાની, તો અબ અગર યે પથ્થર, જિન પર રંગ નહીં પડા ઓર સોતે રહે. યે કહેં કે હમ ભી પથ્થર, યે ભી પથ્થર, હમ ભી સંગ યે ભી સંગ. તો દુનિયા કયા કહેગી કે તુ ભી સંગ યે ભી સંગ. લેકિન તૂમ્હારા રંગ ઓર ઉનકા રંગ ઓર, તૂમ્હારા ઢંગ ઓર, ઉનકા ઢંગ ઓર. તુમ ઠોકરોમેં આનેકે કાબિલ. યે તાજે શાહીકી ઝિનત બનાનેકે મજાલિસે ઈજતેહાદી- 352

લાઈક. તૂમ ઈમારતકે લાઈક, યે ઝિયારતકે લાઈક,  
તૂમ કટને કે લાઈક, યે રખનેકે લાઈક. તૂમ સંગ  
આસ્તાના બને. યે અંગુઠીકા નગીના બને, તુમ ફર્સ  
નશીન, અર્શ નશીન. તૂમ જગહ જગહ, યે કહીં કહીં.  
યે માલૂમ હુવા કે સલાહિયતે બદલ જાતી હેં. તો  
અસર બદલ જાતા હે.

યહી ચીઝ આગે બડકર દેખો. તો એક હી  
કાનમેં કોયલા હે, ઓર હીરા ભી. એક કાલા હે એક  
ગોરા હે, એક મેં કુફકા દીલ એક મેં મોમીનકા  
દીલ. અબ કોઈ કહે કે ખાનદાન એક હે, કાન એક  
મગર દેખો તો એક અંગે મેં લુ દેતા હે. એક  
તાઝશાહીમેં ઝુ દેતા હે.

ફર્ક હુવા કે નહિ ? એક હી જમીન તૂખ્મ  
બનાતી હે, બાગબાન એક હે, જમીન એક હે, પાની  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 353

એક છે, વહીં ઉસ તુખ્મસે એક તરફ ગુલાબકા ફૂલ ઊગતા છે. એક તરફ ખાર ઊગતા છે. અબ અગર ખાર કહે કે હમ ભી તૂમ્હારે સજરેસે હૈ. તો ફૂલ યહી કહેગા કે મુઝમેં રંગ વ બુ કા ઈમતેઆજ. તુ બદ મિઆજ, મૈં ગલેકા હાર, તુ ઝલીલ વખાર, માલુમ કે મંઝિલ બદલી તો અસર બદલા, સજર બદલા તો સમર બદલા.

તો રસુલ તો સબ કો બતાતે હૈં. સબ કો પઢાતે હૈં, અબ યાદ કરનેકી બાત છે. કિસીકા હાફેઆ કામ કરતા છે, કિસીકા નહીં કરતા. યે અપના અપના નફસ છે. અપની અપની સલાહિયત છે.

કોઈ ગોદમેં સારા કુર્આન પઢતા છે, ઓર કોઈ બરસોંમે સુરહ બકરહ યાદ કરતા છે, અબ મજલિસે ઈજતેહાદી- 354

रसूलने देखा. जैसे एक मोअल्लीम तलबामें देખता हे. किसीमें सलाहियत जियादह है, तो फिर उसको करीब करता हे. लेहाजा जिसमें सलाहियत जियादह थी, तो फिर उसको करीब किया. ओर वोह मोअल्लीम भुद कहेता हे, मैं क्या करुं ?

मैं हररात हर दिन रसूलके पास जाता था. तो वो तपलीया करते थे, जिधर जिधर हुजुर जाते थे उधर उधर मैं जाता था. ओर असहाबे रसूल जानते हैं के हर तरफ़ अमल मेरे सिवा किसी ओर के साथ नहीं. (अमीरुल मोअमेनीन इरमावी रह्या छे.) अकसर ये मुलाकात मेरे मकान पर होती थी. लेकीन बाज वक्त मुझे हुजुरके घर पर जाना पडता था. तपलीया करते थे, ओर अपने अजवाजको उठा देते थे. ओर जब मेरे घरमें आते मजलिसे ईजतेहादी- 355

થે તો ન જાતેમા ઉઠતી થી, ન મેરા કોઈ બેટા  
ઉઠતા થા. કોઈ ઐસી કુર્આન કી આયત નહીં ઉતરી  
કે મુઝે તઅલીમ ન કી હો. ઓર મુઝે લિખવાઈ ન  
હો. મૈને અપને હાથસે લિખા ઓર ફિર હુઝુરને દુઆ  
કી કે બારે ઈલાહા ! જો કુછ ઉસને યાદ કિયા હે વો  
ઉસકો મહફૂઝ રહે. તો જબ મુઝે આયત મહફૂઝ  
હુઈ. તો કભી ઝહનસે ગાયબ નહીં હુઈ.

ફિર મુઝે તાવીલ બતાઈ ઓર ફિર પઢાઈ  
ઓર લિખવાઈ. મૈને તાવીલ ભી લિખી. કોઈ ઐસા  
હુકમ કોઈ અયસા નહ, કોઈ ઐસી મઅીવ્યત, કોઈ  
ઐસી બાત ન થી. જો અલ્લાહને રસૂલકો બતાઈ  
ઓર રસૂલને મુઝે ન બતાઈ હો. ઈસીલિયે આપ  
દેખીયે કે ઈતને લોગ થે લેકિન કિસીને મિમ્બર પર  
નહીં કહા કે “સલૂની કબ્લ અન તફકદુની” કિસીને

નહીં કહા મુઝ સે પુછો પુછના યાહતે હો. મિમ્બર પર કહના સહલ નહીં હે.

લોગ બાઅઝ વકત બૈઠે હૈં, મિમ્બર પર ઓર ખુત્બા યાદ નહીં રહા તો મજમઆને કહા કે સૂરએ ફાતેહા પઢ લિજિયે. (હઝરત ઉસ્માન ત્રીજા ખલીફા સાની વાત કરે છે.) કહા ઈસ વકત તો વો ભી યાદ નહીં. “સલૂની કબ્લ અન તફકદુની” પુછો મુઝસે જો પુછના હે. “હાઝા લુઆબે રસુલુલ્લાહ” યે રસુલુલ્લાહ કા લુઆબ હે. યે વોહ હે જો રસૂલને મુઝે ઈયા હે.

કાશ મુઝે ઈતમીનાનકી મસનદ મિલ જાતી. અગર મુઝે ઈતમીનાનકી મસનદ મિલ જાતી ઓર મૈં બૈઠ જાતા. તો તવરાત વાલોંકો તવરાત સે ફતવા દેતા. ઈન્ઝિલવાલોંકો ઈન્ઝિલસે ફતવા દેતા.

कुर्यानवालोंको कुर्यान से इतवा देता. यहां तक सब  
 बोल उठते के अलीने सय कहा और जुठ कुछ नहीं  
 कहा. मअलुम हुवा के निआमें मुस्तुफाका तरजुमान  
 होता हे, तवज्जुह ईस नुकतः पर. यही नुकतः मेरा  
 मकसुद हे, के जो निआमे ईस्लामीका तरजुमान  
 होता हे. (जियाउलहक पाकिस्तानना प्रमुख पोताना  
 देशमां निआमें मुस्तुफा लागु करवानुं कहेता हता)  
 अली ये भी कह सकते थे के मैं सबको कुर्यानसे  
 इतवा दूंगा, मगर नहीं. तवरातवालोंको तवरात  
 से, ईन्जीलवालोंको ईन्जिलसे, कुर्यानवालोंको  
 कुर्यानसे. तो ये अली चौदसो साल पेहले ईंसला  
 कर यूके हैं के किसी की इकह दुसरे की इकह पर  
 मुसल्लत नहीं होगी. लेहाजा हरएकको उसकी इकह  
 पर चलने दीजिये. अमन रहेगा. सुइन् रहेगा.

હમે પતા હે કે યહાં ઈસ્લામ આનેવાલા હે,  
 હમ જાનતે હૈં. હમ ખુદ યશ્મ બરાહ હૈં. આપ  
 સમજતે હૈં કે હમ કયા વાકિફ નહીં હૈ ? હમ સબ  
 જાનતે હૈં. ઓર વાકઈ ઈસ્લામકે લિયે ઈતની  
 તેજીસે કારવાઈ હો રહી હે, કે ખબર નહીં હોતી.  
 સવેરે ઉઠતે હૈં ઓર મઅલુમ હુવા કે ફિર કટ ગઈ.  
 ચારોં તરફ શોર હે. ઈસાઈ ભી રો રહે હૈં, કાદીયાની  
 ભી રો રહે હૈં કે ભૈ વો કટ ગઈ. કહા કયા હુવા ?  
 (નિઝામે મુસ્તુફા લાગુ કરવાની વાતો કયાય જાય  
 છે.) કહા ઝકાત કટ ગઈ. યે ભી તમીઝ નહીં કે  
 ઈસાઈ હે, કાદીયાની હે, ભૈ ક્યોં ન હો, જોશે ઈમાની  
 હોતા હે સાથ. (નારએ હૈદરી...)

તો અબ ચું કે સલાત વ ઝકાત જરૂરી હે  
 ઈસલિયે ફૈરન ઝકાત પર અમલ હો ગયા. ઓર યે  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 359

પતા નહીં કે ઝકાતકે ઉસુલ કયા હૈ ?  
(ઝિયાલઉલહક પાકિસ્તાનના પ્રમુખને) ઈસ  
બેચારેકી ખતા નહીં. પાસ બૈઠનેવાલોંકા કુસુર હે.  
એક ભી પઢાલિખા હોતા તો સમજતા.

ફિર લુટ્ક યે હે કે દુસરે દીન ટી.વી. પર  
એક દાક્તર સાહબ તશરીફ લાતે હૈં. ઝખ્મોં પર  
મરહમ રખને કે લિયે. ફરમાતે હૈં કે હમને ઝકાત  
અસલસે નહીં કાટી હે. સુદસે કાટી હે. આપ કો  
સવાબ (નેકી) નહીં મિલેગા. સમજે આપ ? યાઅની  
ગલા ભી કટવાયા ઓર શહાદત ભી હાસિલ નહીં  
હુઈ.

(ઝિયાલઉલહક સાહેબ પાકિસ્તાનમાં નિઝામે  
મુસ્તુફા લાવવા માગતા હતા. તેથી ઝકાત ઉપર સૌ  
પ્રથમ અમલ થયો કે લોકોના બેંક બેલેન્સમાંથી બેંક  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 360

ડાયરેક્ટ જ ઝકાત કાપી લે. ઉઠાપોહ થયો તો ટી.વી. ઉપર આવી જણાવવામાં આવ્યું કે ઝકાત વ્યાજમાંથી કાપી છે. અસલ રકમમાંથી નહિ. પછી પાછો મસઅલો યાદ આવ્યો ત્યારે સુદમાંથી ઝકાત કાપવાની વાતને રદિયો આપ્યો) દુસરે દીન તરદીદ આઈ કે નહીં હમને અસલમેસે કાટી હે. સુદમેં સે નહીં કાટી. તો અબ લોગોંને કહા યે ઝકાત હે કયા ? કયા ઈખ્તેલાફ હુવા ? યે કયા મસઅલા હે ? મૈને કહા, બાત કુછ ભી નહીં હે. અગર વો કેહતે તો ઈતમીનાનસે હો જાતી.

જકાત મેં શર્ત હે કે જબ જકાત દેં તો નિયત કરેં. કે મૈં જકાત દે રહા હું. યું નહીં હોતા કે નિયત તૂમ કર રહે હો (હુકુમત) નમાઝ હમ પઢ રહે હૈં. તો અબ ઝકાત જો હે. મૈને યે મોઝુ ઈસલિયે

भी छोडा के लोग पुछते हैं. हमारे सवाटे आठमके  
भाई भी हैं. नसरानी भाई भी है. ओर दुसरे बहुत  
से लोग हैं तो वो, समझे ओर हमारे नवजवान  
तलबा. जिनकी मैं बहुत ईज्जत करता हुं ओर  
अहतेराम करता हुं. उनके लिये भी ये चीज हे के  
हमारे यहां यही कुछ इर्क हे. जिसकी बीना पर ये  
सब बातें हुई.

आपको मालुम हे हमारे यहां उकत नव  
चीजों पर हे. ये मैं ईसलिये चाहता हुं के टेपमें भी  
महकूज हो जायेगी. ओर आपको ईल्म भी हो  
जायेगा. नव चीजों पर हे. नकदी पर हे. यानी  
दीनार ओर दीरहम पर. जब बीस दिनार हों तो  
आपको आधा दिनार उकत में देना होगा. ओर  
जब दो सो दीरहम हों तो पांच दीरहम देना हैं.

ઓર ફિર ઊંટ પર ઝકાત હે. અગર પાંચ ઊંટ હોં  
 તો એક ગોસફંડ. દસ હો તો દો ગોસફંડ, પંદરહ હો  
 તો ત્રીન ગોસફંડ. ગોસફંડ આપ સમજ રહે હૈ ના-  
 બકરી, ભીર. બીસ હોં તો ચાર ઓર પચીસ હોં તો  
 પાંચ. ઓર છબીસ હોં તો એક ઐસા ઊંટ જો દુસરે  
 સાલમે દાખિલ હો ચૂકા હો. ઓર જબ છતીસ હોં તો  
 એક ઐસા ઊંટ જો ત્રીસરે સાલમે દાખિલ હો ચૂકા  
 હો. ઓર છયાલીસ હોં તો એક ચોથે સાલકા ઊંટ.  
 એકસઠ હોં તો પાંચવે સાલકા ઊંટ. ઓર છહત્તર હોં  
 તો દો દો ઐસે ઊંટ જો ત્રીસરે સાલમે દાખિલ હો  
 ચૂકે હો. ઓર એકસો બીસ હોં તો હર ચાલીસમેં સે  
 એક દેનેકા. અબ આપ કહેંગે. યે ઈસ્તેલાહેં કયા હૈ  
 ? બિન્તે મઅબ વો ઊંટનીકા બચ્યા હે જો દુસરે  
 સાલમે દાખિલ હો. ઓર નબઝહ વોહ હે જો ચોથે  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 363

સાલ મેં દાખલ હો. ઓર જમલ વો હે જો પાંચમેં  
સાલમેં દાખલ હો. યે હે જમલ યાની ઊંટકી ઝકાત.  
મેં ઓર ભી ઊંટકી બાત કરતા, અગર જમલવાલે  
હોતે.

ઈમામ જઅફર સાદિક (અલ.)ને ફરમાયા.  
જબ લોગોને પૂછા યા ઈબ્ને રસુલુલ્લાહ ! ભેંસકા  
હુકમ. કહા ગાયકા ઓર ભેંસકા એક હી હે. તો ગાય  
અગર તીસ હોં તો એક વો બચ્યા જો દુસરે સાલમેં  
દાખલ હો. ચાલીસ સે એક મુસના. વો બચ્યા જો  
તીસરે સાલમેં દાખલ હો. યે ગાયકે લિયે હે. ઓર  
દો સો એક હોં તો તીન. ઈસિ તરહ ત્રીસ કે  
હિસાબસે યા ચાલીસકે હિસાબસે જો ભી બનતા હે  
વો ભાગ ઝકાત દેના હોગી.

अब अजनास रह गँ. हमारे यहा अकत यावल पर नहीं हे. मुनक्का पर हे. गेहुं पर हे, जव पर हे. भ्रूर पर हे, किशमिश पर हे ओ उसका वजन ८४७ किलोग्राम हे. जब ये हों ओर आपने बारानी पानीसे उसकी अरायत की हो, तो दसवां हिस्सा अकत देना पडेगा. ओर अगर टयुबवेल लगाया हो तो आपको उसमेंसे से बीसवां हिस्सा देना पडेगा. ये हे हमारी अकतका इलसझ.

अब युं के दिरहम व दीनार राईज नहीं हैं ओर नोटों पर अकत हमारे यहां वाजुब नहि हे. सारा तनाआ ये था के हम केहते थे के नोट पर अकत नहीं हे, कयों के उनके यहां नोटों पर अकत हे. वो केहते हैं के बचनेके लिये, भागनेके लिये. उन लोगोंने डिकह बनाई हे नोटों पर अकत नहीं हे.

क्यों अकाल नहीं है ? तो हम उसकी वजह बताते हैं. मुझ्ती साहब बैठे हुये हैं. उनकी मदद लेना है. उनसे के नोटों पर अकाल क्यों नहीं है ?

सोने यांटी के सिक्के अगर तलङ हो जाये तो सोने ओर यांटीकी किंमत रहती है. तवज्जोह, तवज्जोह. नोट, अभी आपके सामने कुछ अरसेकी बात है., पांच पांचसो रुपिये के नोट मनसुख हुये थे या नहीं ? नालोंमें मैंने देजे, नहरों में देजे. लोग छुपा छुपा कर बेच रहे थे. क्यों के अब नोट नोट नहीं थे. रद्द हो गये थे. तो चुंके नोट मनसुख हो जाते हैं. ओर हमारी शरीअत नासिख है.

हम अकालसे भागनेवाले नहि. भागनेवाले तो हम कभी नहीं रहे. शरीअत, मालुम करना चाहिये. हमारी शरीअतमें जुम्स हैं. जुम्समें बीसवां मजलिसे ईजतेहादी- 366

हिस्सा हे. तूम हमको केहते हो ? जो ढाँध़ डिंसद देते हैं ? वो भागनेवाले नहीं ? ओर जो बीस डिंसद देते हैं वो भागनेवाले हैं. हम बीस डिंसद देते हैं. भुम्स देते हैं. नोंटो पर बीसवां हिस्सा, भागनेवाले नहीं है. ओर हम उसके माननेवाले हैं के जिसने उक़ात ऐसी दी के न कीसी वलीने दी. न कीसी नबीने दी.

हक़ अल्लाहका नमाज़ हे. ओर उक़ात हक़्कुन्नास हे. सारी तारीख़में मिसाल ले आओ के आदम से ले कर. जो अेक तरफ़ हक़ अल्लाह बी अदा कर रहा हो. ओर रुकुअमें उक़ात बी दे रहा हो. (नारअे हैदरी...)

जो कुछ होता हे सब कुछ दे दे. हम उसको मानते हैं. ओर उसवक़त देते हैं जब अपने मजालिसे ईजतेहादी- 367

બચ્ચોંકો જરૂરત હોતી હે. ઓર બચ્ચોંકા ખ્યાલ નહિં  
 હોતા. ઓર દુશ્મન જાની આ રહા હે. ઓર કેહતે હૈં  
 કે અબ્બાસ ! જિસ કદર પાની હે નિકાલો. ઓર વો  
 કેહ રહે હૈં. યા ઈબ્નુલ્લાહ ! બચ્ચે સાથ હૈં, પાની  
 નહીં મિલેગા. કહા, નહીં દુશ્મનકી પિયાસ દેખી નહીં  
 જાતી. પિયાસકા ઝિક મૈને ઈસલિયે કિયા આજ  
 આપકો માલુમ હે કે કોનસી તારીખ હે ? કયા  
 આપકે કાનોં મેં “અલઅતશ” “અલઅતશ” કી  
 અવાઝેં નહીં આ રહી હૈં.

આજ સે મુસલમાનો ! પાની બંદ હો ગયા.  
 બચ્ચે બહુત પ્યાસે હૈં. બહુત પ્યાસે હૈં. અવાઝે આ  
 રહી હૈં,. હરેક બચ્ચા, કોઈ અકબરકે પાસ જાતા હે.  
 પાની લાઓ ના ! કોઈ કાસિમકે પાસ જાતા હે. ઓર  
 એક લડકી બાર બાર છોટે છોટે પેર ઝમીન પર  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 368

રખતી હુઈ આતી હે. ઓર બાઝુ પર હાથ રખતી હે, યાયા ! આપકો નહીં પતા કે મુઝે ખ્યાસ બહુત લગ રહી હે.

હાં દોસ્તો ! આજ સાતવીં હે. આજ આપકો ઈમામ હુસૈનકો પુરસા દેના હે. અભી સે આપ તો બેતાબ હો ગયે. આજ હમારે અઝાખાનોંમેં મેહદીયા ઊઠતી હૈં. રસમ નૌશાહ પુરી હોતી હે. યે કોન હૈ ? યે ઉમ્મે ફરવાકા બેટા કાસિમ હે. ઉમર ચૌદહ સાલકી હે. જબ ઈમામ હસન શહીદ હુયે થે. તો જનાબ કાસિમકી ઉમર ચાર સાલકી થી. ચાર સાલસે હુસૈનકી ગોદમેં કાસિમકા ખ્યાલ રહતા થા. જરા નઝરોંસે ઓઝલ હુયે ઓર આવાઝ દી કાસિમ! ઓર કાસિમ આ જાતે થે. કહા, કાસિમ ! દૂર ન જાયા કરો. યયા કે કરીબ રહા કરો.

દસ સાલ તક કાસિમકો યે એહસાસ હોતા  
થા કે મેરે બાપ મર ગયે હૈં. પતા નહીં વો હોતે તો  
મુઝે કીતના યાહતે - જબ યચા ઈતના યાહતે હૈં.  
તો બાબા કિતના યાહતે ! મુઝે તો અબ્બાકી સુરત  
ભી યાદ નહીં. યે એહસાસ કાસિમકો યતીમીકા થા.

સાહબે રિયાઝુલ કુદૃશ લિખતે હૈં કે શબે  
આશુરા ખૈમૈં કે બાહર જનાબ અલી અકબર ઓર  
જનાબ અબ્બાસ ખડે હુએ બાતૈં કર રહે થે. જનાબ  
અબ્બાસ અકબરસે કેહ રહે થે કે બેટે કલ હમ પેહલે  
લડૈંગે ઓર અકબર કેહ રહે થે કે નહીં યચાજાન !  
પેહલે મૈં જાઉંગા. કહા નહીં બેટે તૂમહારા મરના નહીં  
દેખા જાતા. પેહલે હમ જાએંગે. અકબર કેહતે થે કે  
નહિ. પેહલે મૈં જાઉંગા. ઈતના સિખાયા આપને,  
ઈતની તરબીયત દી. મેરી જગહ દેખિયે આપ !  
મજલિસે ઈજતેહાદી- 370

અકબર કેહતે થે મૈં જાઉંગા. અબ્બાસ કેહતે થે મૈં જાઉંગા. તો ફિર જનાબ અબ્બાસને કહા. અકબર બેટે ! તૂમ જાઓગે તો આકાકા નૂર ચલા જાએગા. તો અકબરને કહા ચચા ! આપ જાએંગે તો બાબાકી કમર તૂટ જાએગી.

રાવી કેહતા હે કે જબ યે બયાન હો રહા થા. તો એક મરતબા પરદા ઊઠા. ઓર એક ચૌદહ સાલકા નૌજવાન આયા ઓર ઉસને હાથ જોડે. કહા ચચા ! ન આપ જાએંગે ન ભૈયા અકબર. અકબર ભૈયા આપ જાએંગે તો નૂરે નઝર ચલા જાએગા. ચચા આપ જાએંગે તો કમર તૂટ જાએગી. મૈં ચૂં કે ચતીમ હું. મેરે બાપ મર ગયે હૈં. મેરે જાનેસે કુછ નહીં હોગા.

રાવી કેહતા હે કે પરદા ઊઠા. ઓર હુસૈન નિકલે ઓર એક મરતબા કાસિમકો અપની બાહોંમે લીયા. મેરે કાસિમ મૈં તુજે અકબરસે ઝિયાદહ યાહતા હું. યે તુમને કયા કહા ? દો જુમલે બસ દો જુમલે.

હાં દિન ગુજરતા જા રહા હે. કાસિમ આયે. યયા ! ઈજાઝત દિજિયે. લડનેકી ઈજાઝત દિજિયે. કહા નહીં કાસિમ. ભાઈકી નિશાની હો. મૈં ઈજાઝત નહીં દુગા.

તો રિવાયત મેં હે કે કાસિમ બડકર યયાકે હાથ ઓર પેર ચૂમને લગે. યયા ઈજાઝત દિજિયે. યયા ઈજાઝત દિજિયે. હુસૈનને કહા ભાઈ કી નિશાની હો. ઈજાઝત નહીં દુગા. કાસિમ રોતે હુચે અપની મા કે પાસ ગયે. માં યયા ઈજાઝત નહીં મજાલિસે ઈજતેહાદી- 372

દેતે. તો એક મરતબા હુસૈનને દેખા કે સુફીદ યાદર ઓઢે હુએ ભાભી ચલી આ રહી હે.

આકર સર ઝુકાયા ઓર કહા અય કશતીએ ઈસ્લામ ! અય ઈમામે ઝમાના ! કયા તેરે દાદાકી શરીઅતમે બેવાકી કુરબાની જાઈઝ નહીં હે ? કહા ઠીક હે. ભાભી ! આપ કેહતી હૈં તો મૈં રાઝી હું. રિવાયત મેં હે કે ઈતને કમસિન થે કે ખુદ ઘોડે પર બૈઠ નહીં સકતે. તો હુસૈનને ઘોડે પર બિઠાયા. કાસિમ ચલે.

જબ કાસિમ ચલે તો રૂહે હસન બઢી હોગી. બેટા તેરે બાપકે લિયે મશહુર હે કે વો લડના નહીં જાનતા થા. મેરે ચાંદ આજ ઐસી જંગ દિખા દેના. સમજ લે કે હસનકા લહુ કેસા હોગા !

કાસિમ ચલે. લડના શુરૂ ક્રિયા. જિંધર ગયે  
 ફોજ કી ફોજ સાફ હો ગઈ. યહાં તક કે સારી ફોજ  
 પર હયબત છા ગઈ કે એક મરતબા જો બહુત બડા  
 પહેલવાન જનાબ કાસિમ કે સામને આયા, જનાબ  
 ઈમામ હુસૈન દરવાજે પર ખડે હુએ થે. ઓર ઉમ્મે  
 ફરવા હુસૈનકા ચેહરા દેખ રહી થી. દેખા કે હુસૈનકે  
 ચેહરેકા રંગ બદલા. તો કહા આકા ! કયા બાત હે ?  
 કહા કોઈ બાત નહીં ઉમ્મે ફરવા. મેરા કાસિમ  
 બહાદુર હે. મગર તીન દિનકા ભૂકા પ્યાસા હે.

ઉમ્મે ફરવા ! મેરે જદુકી હદીસ હે કે બેટેકે  
 હકમેં માં કી દુઆ કબુલ હોતી હે. મેરે કાસિમકા  
 મુકાબલા હે. તુમ દુઆ કરો. ઉમ્મે ફરવા ખૈમેં ગઈ  
 કે આવ ઝયનબ ! આવ સકીના, આવ રબાબ. મૈં  
 બાલ ખોલતી હું. દુઆ કરો. બારે ઈલાહા ! મેરી  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 374

ચૌદહ સાલકી કમાઈ-કાસિમ બચ ગયે, કામ્યાબ હુએ. મગર થોડી દેરમેં આવાઝ આઈ. “અસ્સલામો અલયકઅ્ યા અબા અબ્દીલ્લાહ. હુસૈન દૌડે, હુસૈન ચલે તો ઈધર કી ફ્રૈજે ઉધર આ ગઈ. કાસિમકા લાસા જિંદગીમેં પામાલ હોતા રહા... હુસૈન પહુંચે. કહા કાસિમ ! ચયા બહુત ઉદાસ હે. તુ પુકારતા રહા ઓર મેં જવાબ ન દે સકા...

શબ્દાર્થ : નઝરીયા = વિચારધારા.  
 ઇખ્તેલાફ = વિરોધાભાસ. મિન જમીઅ જહાત = સંપૂર્ણ દરેક સમયે દરેક રીતે. તકશીમ = ભાગ, જૈબ તરાશ = ખિસ્સા કાતરનારો. આગોશ = માનો ખોળો. આદાબ = કાયદા-કાનૂન, તારીખી અમારાત = ઐતિહાસિક ઈમારતો. (મકાનો) બટવા = પાકિટ. પેશા = ધંધો. ઈસ મકતબે ફિક્ક = આ મજલિસે ઈજતેહાદી- 375

શીયાઓના મિમ્બર ઉપરથી. સરયશ્મા = ઝરણું,  
 જ્યાંથી ઈલ્મ ફૂટતું હોય, નીકળતું હોય, માજીમેં  
 ગુજરા = ભૂતકાળમાં બન્યું. મુબદઅે ફૈઝ = નફો  
 પહોંચાડનારું ઝરણું અહીં પેગંબરે ઈસ્લામ (સલ.).  
 અબરેકરમ = રહમતના વાદળો. આફતાબ = સૂર્ય.  
 ઇન્ફેરાદી = વ્યક્તિગત. સલાહિયત = યોગ્યતા,  
 પાત્રતા, કાબેલીયત. એઆઝ = બેપરવાઈ.  
 તાએર = પક્ષી ઉડનાર પક્ષી. દસ્ત શોક = ખુશીનો  
 હાથ. હફત રંગ = સાત રંગ (સૂર્ય કિરણના).  
 દામનમેં સમેટના = પોતાના અંદર સમાવી લેવું,  
 તાજેશાહ = બાદશાહનો મુગટ. ઝિનત = શણગાર.  
 આસ્તાન = દેહલીજ, ઘરની ચોખટ. અંગેઠી = આગ  
 રાખવાનું વાસણ આતિશદાં. ફર્શ નશીન = જમીન  
 ઉપર રહેનાર. અર્શનશીં = અર્શ ઉપર જનાર.

સલાહીયતે = યોગ્યતાઓ, પાત્રતા, કાબેલીયતો.  
 કાનમેં કોયલા હૈ = કોલસાની ખાણ. હીરા ભી =  
 ખાણમાંથી જ હીરો પણ નીકળે છે. લુ દેતા હૈ =  
 ગરમી આપે છે. તાજેશાહીમેં ઝૂ દેતા હૈ = રાજાના  
 મુગટમાં શણગાર આપે છે. જહાંકશાં = વિશ્વમાં  
 ચારે તરફ ફાયદો ઊઠાવતા હતા. કિરને = કિરણો.  
 સૂર્ય કિરણો. ઉપેક્ષા, વિમુખતા. તુખ્મ = બીજ,  
 દાણો. બાગબાન = માળી. ખાર = કાંટાળો છોડ,  
 સજરેસે = ખાનદાનથી, કુટુંબથી. ઈમતેઆજ =  
 સંમિશ્રણ. રંગ વ બુ કા ઈમતેઆજ = રંગ અને  
 ખુશ્બો બંનેનું મિશ્રણ. બદમિઆજ = ખરાબ દેખાવ  
 પણ, કાંટા વાગે પણ, કોઈ કામનું નહિ. ઝલીલ વ  
 ખાર = બેઇઝત, નફરતને લાયક. મંઝિલ બદલી  
 તો અસર બદલા = રસ્તો બદલાઈ જવાથી અસર

પણ બદલાઈ જાય છે. સજર બદલા તો સમર  
 બદલા = છોડ બદલાઈ ગયો તો ફળ પણ બદલાઈ  
 ગયું. હાફેઝ = યાદશક્તિ. સલાહિયત = યોગ્યતા,  
 પાત્રતા. તખલીયા કરતે થે = એકાંતમાં વાતચીત  
 કરવું, એકાંતમાં ઓતપ્રોત થઈ જવું, અઝવાજ =  
 પત્નીઓ. તાવીલ બતાના = શરહ બતાવવી.  
 સમજુતિ બતાવવી. મઝીય્યત = સાથ, હમરાહી.  
 નહ્ય = મનાઈનો હુકમ, નહ્ય અનિલ મુન્કર.  
 ઈત્મીનાન કી મસનદ = શાંતિની જગ્યા. જ્યાં  
 શાંતિથી ઈલ્મી વાતો થઈ શકે, મકસુદ = ધ્યેય.  
 નુકતઃ = સુક્ષ્મ વાત, મર્મની વાત, રહસ્યની વાત.  
 તરજુમાન = (ખાસ અર્થ અનુવાદક) અહીં લાગુ  
 કરનાર, જાણકારી ધરાવનાર. અમન રહેગા = શાંતિ  
 રહેશે (પાકિસ્તાનમાં) પતા = જાણકારી, માલુમાત.

ખુદા ચશ્મબરાહ હૈં = જાતે નિગરાન છીએ. જોઈ  
 રહ્યા છીએ. વાકઈ = ચોક્કસ, ઉસૂલ = સિધ્ધાંતો,  
 કાયદા-કાનૂન. સવાબ = નેકી. લુત્ફ = મજાની  
 વાત. તરદીદ = રદ કરવું. મોઝુ = વિષય. સવાદે  
 આઝમકે ભાઈ = સુન્ની બિરાદરી, નકદી = નાણું.  
 (દીનાર, દિરહમ-ઝકાત માટે સોનાચાંદીના સિક્કાની  
 જ ગણતરી થશે.) ઝરાઅત = ખેતી. ઈસ્તેલાહ =  
 પરિભાષા, અજનાસ = જિન્સનું બહુ વચન =  
 અનાજ, ચીજો વગેરે. કિશમિશ = દ્રાક્ષ, મુનક્કા =  
 એક પ્રકારની મોટી દ્રાક્ષ. બારાની પાની =  
 વરસાદનું પાણી. અશ્ર = દસમો ભાગ. તલફ =  
 પાછો ખેંચી લેવામાં આવે મૃત, નાશ, સિક્કો  
 સિક્કામાં ન ગણાય. (જેવી રીતે ગવર્નમેન્ટ પોતાની  
 નોટોને રદ કરે છે તે પછી તે નોટ કાગળ બની  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 379

જાય છે તેની કંઈ કિંમત રહેતી નથી.) રાઈજ =  
વહેવારમાં, મનસુખ = રદબાતલ. હકકુન્સાસ =  
ઇન્સાનોનો હક. શરીઅત નાસિખ હે = મનસુખ  
કરનારી. તારીખ = ઇતિહાસ.

## મજલિસ-૯

બિસ્મીલ્લા હિરહમા નિરહીમ

ઉદઓ એલા સબીલે રબ્બકેઅ્ બિલહિકમતે

વલ મૌએઝતીલ હસનહ

(સુરા નહલ આયત નં. ૧૨૫)

હમલોગ સદીયોસે, ચોદહ સદીયાં ગુઝરી  
હેં. શાને રિસાલતકા તહફ્ફૂઝ કરતે ચલે આ રહે હેં.  
ઓર હમારે ઓલમાને શાને રિસાલતકે તહફ્ફૂઝમેં  
ગરદને કટા દીં હેં. જબ ભી કોઈ ગેર મુસ્લિમ મદ્દ  
મુકાબિલ આયા તો શાને રિસાલત બચાનેકે લિયે  
ઈસિ મકતબે ફિક્કસે (સુન્ની બિરાદરીમાંથી) આદમી  
તલાશ કિયે ગયે ઓર કોઈ નહીં નિકલા.

એક મરતબા એક બહુત બડા પાદરી પોપ આયા થા. મુનાઝરા કરનેકે લિયે તો આલમે ઈસ્લામમેંસે સિફ હમારે મકતબે ફિકકે આલીમ નિકલે. ઓર વો હમારે જદુ અલ અલામ સૈયદ હુસૈન અલલ્લાહો મકામોહુ થે કે જબ સામને વો ઈસાઈ પાદરી આયા ઓર એક જુમલા ઉસને કહા કે અય આલિમે ફિકહે જાફરીયા ! યે બતાવ કે અગર કોઈ સો રહા હો ઓર કોઈ ઉસકે પેહલુમેં જાગ રહા હો. ઓર મુસાફિર રાસ્તા ભૂલે, તો કિસસે પુછેગા ?

તો આલિમે ફિકહે જાફરીયાને કહા, ભાઈ ! સાફ બાત હે ઈસસે પુછેગા જો જાગ રહા હે. તો ફિર ઈસાઈ પાદરા ખડા હુવા, ઈસ્લામકો શિકસ્ત હો ગઈ ઓર ઈસાઈવ્યતકો ફતહ હો ગઈ. આલિમે ફિકહે જાફરીયા મુસકુરાયે. હમને કભી શિકસ્ત કા મુંહ મજાલિસે ઈજતેહાદી- 382

नहीं देखा. कहा देखिये के आपने जुए अतेराइ किया  
 के जागनेवालेसे पुछेगा. तो आपके मुसलमान केहते  
 हैं के आपका रसूल मर गया ओर मेरा रसूल जींदा  
 हे योथे आसमान पर तो अब दुनिया उससे  
 पुछेगी जो जिन्ह हे या उससे जो मर गया ? तो  
 आपने इरमाया मरे हमारे रसूलके दुश्मन. कहा  
 पादरी साहब आपने मेरा पूरा जवाब नहीं सुना.  
 सोनेवाला सो रहा था. जागनेवाला जाग रहा था.  
 मुसाफिर रास्ता पूछता हे के अय जागनेवाले बता  
 मंजिल किधर हे ? तो वो केहता हे भाई ! यहां बेठ  
 जा. मैं भी छसिलिये बेठा हुं के ये सोनेवाला उठे तो  
 रास्ता पुछूं. (नारये हैदरी...)

हम वकारे अत्मे नुबुव्वत पर हमेशा जंग  
 करते आये हैं ओर करते रहेंगे. ओर आज भी  
 मजालिसे ईजतेहादी- 383

હમારી જંગ યહી હે કે બસ કુર્આન ઓર સુન્નત ઓર  
 કુછ નહિ. કુર્આન હો ઓર સુન્નત હો. હમ યહી  
 માનેંગે કાનૂનમેં. સબ સુન લિયા ઓર ઉપર પહુંચા  
 દેં. (હુકુમતની સી.આઈ.ડી. ને કહે છે કે અમારી આ  
 વાત ઉપર હુકુમતને પહોંચાડી દો.) કુર્આન ઓર  
 સુન્નતકે સિવા હમ કોઈ બાત નહીં માનેંગે. ઓર જો  
 શરીઅત બનેગી. જો કહા જાતા હે કે પર્સનલ લો  
 હરેકકા આલાહેદા હોગા ઓર પબ્લીક લો એક હોગા.  
 પબ્લીક લો એકકા મતલબ કયા હે ? કયા આપ  
 તમામ ઈસ્લામી ફિરકોંકો જમા કરકે કોઈ પબ્લીક  
 લા બનાએંગે ? યા આપ કિસી ફિરકેકા મકતબે ફિક  
 મુસલ્લત કર દેંગે ? બાતકો વાઝેઅ કરના યાહિયે.

યે કેહના બાર બાર કે પર્સનલ લો તો  
 મહફૂઝ રહેગા. પબ્લીક લો એક રહેગા. તો યે

पब्लीक ला, आप किस मकतबे डिक्की बात कर रहे हैं ? किसका पब्लीक ला बनेगा ? हमे तो मअलुम होना चाहिये ताके लोग गलतफहमीमें न रहें.

अगर आपकी मुराद ये हे के किसी अकसरीयतकी डिक्कह मुसल्लत की जाये तो आप केह यूके हैं के अेक की डिक्कह दुसरे पर मुसल्लत नहीं होगी. ओर हम जानते हैं, के आप बहुत सच्ये हैं. लेहाजा उम्मीद हे के अयसी बात नहीं होगी.

देप्रिये दो बातें हैं, दो रास्ते हैं. या तो ऊबरदस्तीकी बात कर लिजिये. कहीये के हम जो चाहेंगे करेंगे. तो फिर वयसे ही हम भी जवाब देंगे. या फिर यु बात कर लिजिये. सारे ओलमाको बुलाईये. ओर बेठकर आपसमें गुइतगु करें. आप

જજ બને, ફેંસલા કર દે. પબ્લીક લા કિસી ફિક્કહકા એક હોનેકા કોઈ મતલબ નહીં હે.

ઈમામ માલિક જિનકા નામ ટી.વી. પર સબસે પેહલે લિયા ગયા થા. ઉનસે મન્સુરને કહા કે મેં આપકી કિતાબ જો ફિક્કહ પર મુશ્તમલ હે “અહાદીસે ફોકહા પર” ઉસકો ખાનએ કાબામેં આવેઝાં કર ટુંગા ઓર સારી દુનિયાએ ઈસ્લામકો મજબુર કરુંગા કે આપકી ફિક્કહ પર ચલે. તો ઈમામ માલીકને કહા, મન્સુર ! ઐસા કભી નહીં હોગા. કયોં કે લોગ મુખ્તલિફ શહેરોંમેં આબાદ હેં. વહાં સહાબા એકિરામ્ પહુંચ ચુકે હેં. ઉનકે ફતવે રાઈઝ હેં. મેં ચે નહીં ચાહતા કે મેરી વજહસે વો ડીસ્ટર્બ હોં ઓર વો એક ફતવે પર અમલ કરતે હુએ મેરે ફતવે પર અમલ કરેં.

તો માલુમ હુવા કે ખુદ ઈમામ માલીક જો  
હૈં. ઉસ બાત પર રાઝી નહીં હુએ કે ઉનકા લો પુરી  
દુનિયાએ ઈસ્લામ પર મુસલ્લત હોં.

ઈમામ શાફી સે જબ પુછા ગયા કે આપ  
અપની ફિકહ કે બારે મેં બતાએ. તો આપને કહા કે  
મેરા ફેંસલા કુર્આન વ સુન્નાતકે ખિલાફ હો ઉસકો  
દિવાર પર દે મારો.

ઈમામ અબુહનીફા જિનકા નામ દુસરે દર્જે  
પર ટી.વી. પર લિયા ગયા હે. ઉનકા ઈરશાદ હે કે  
જબ ઈમામ યુસુફ લિખ રહે થે ફતવા તો કેહને લગે  
કયા લિખતે હો ? કહા મેં આપકે ફતવા લિખતા હું.  
કહા ન લિખા કરો. આજ મેરી રાય કુછ હોતી હે.  
કલ કુછ હોતી હે. લેહાઝા તુમે ઝરૂરત નહિ હે.

ચોથે, ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ ઉનકે અઈમ્મા ગિનવા રહા હું. ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ જો સઉદી અરબકે પેશવા હૈં. જો એહલે હદીસ કેહલાએ જાતે હૈં. જિનકા એતેરાફ બહુત હોના યાહિયે.

ઉન્હોને કહા. મૈં કોઈ ફિકહકી કિતાબ નહીં લિખુંગા. ક્યોં કે મેં યાહે કિતના હી બડા આલિમ સહી, મઅસુમ નહીં હું. ઓર કુર્આન વ સુન્નાત મઅસુમ હૈં. મઅસુમ કે સાથ ગેર મઅસુમ નહીં લગેગા.

તો મઅલુમ હુવા. ન ઈમામ માલીક રાઝી, ન ઈમામ શાફી રાજી, ન ઈમાન અબુહનીફા રાજી, ન ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ રાઝી. જબ કોઈ નહીં રાઝી તો તૂમ કૈસે કાઝી ? (જ્યારે કે તમારા

ચારે ઈમામો તમામ ઉપર પોતપોતાની ફિક્હ લાગુ કરવા માટે રાજી નથી તો તમે (ઝિયાઉલહક અને હનફી મોલાનાઓ) કોણ છો કે અમારા ઉપર પર્સનલ લો લાગુ કરો ?) (નારએ હૈદરી...)

કુર્આન ઓર સુન્નત કે સિવા કિસી ચીઝ પર અમલ નહીં હોગા. કુર્આન વ સુન્નત વો હૈ જો બરહક હૈ.ઓર ઉસકે સિવા ઓર કિસી ઈમામકા ફતવા કિસી મકતબે ફિક્હ કો હમ મુસલ્લત નહીં હોને દેંગે.

ઈમામ ઈબ્ને તિમિયા. યે ભી ઈમામ અહમદ બિન હમબલકે સ્કૂલસે મુતઅઅલીક હૈ ઓર ઉનકી પોઝીશન એહલેહદીસમેં ઈમામ અહમદ બિન હમબલ કે બાદ હૈ ઉનસે પૂછા ગયા. ઈમામ ઈબ્ને તીમીયાસે કે યે બતાઈયે કે કિસી ફિરકેકા આદમી હો ઓર ઉસકો અપને ફિરકેમેં તહકીકકે બાદ યૈસે મજલિસે ઈજતેહાદી- 389

મસલે મિલેં. જો કુર્આન ઓર સુન્નત કે ખિલાફ હો. તો ઈસકો કયા કરના ચાહિયે ? કહા ઈમામ ઈબ્ને તિમીયાને, સુબ્હાનલ્લાહ ! કયા મકામ હે.

ફરમાતે હૈં કે જબ કુર્આન વ સુન્નત ! તો તૂમ આમ ઈમામોકી બાત કરતે હો. હઝરત અબુબકરને મિમ્બર પર ખુત્બા દીયા કે અગર મૈં ખુદા ઓર રસૂલકી ઈતાઅત કરું તબ તુમ મેરી ઈતાઅત કરો ઓર જો નાફરમાની કરું તો મેરી ઈતાઅત જરૂરી નહિ. તો જબ હઝરત અબુબકર ચે કેહતે હૈં તો દુસરે ઈમામ ? ચે મૈં નહીં કેહ રહા હું. ઈમામ ઈબ્ને તિમીયા કેહ રહે હૈં. ઓર આપ દેખેં યહી તર્જે અમલ રહા હે સવાદે આઝમ કે ઓલમાએકિરામકા, સહાબાએ કિરામકા. કે જબ ભી ઉનકો કિસી જલીલુલકદ્ર હસ્તીકે મુકાબલે પર મજાલિસે ઈજતેહાદી- 390

કુર્આન વ સુન્નત મિલી. તો કુર્આન વ સુન્નતકો  
ઈખ્તિયાર કિયા ઓરઈં છોડ દીયા.

તો માલૂમ હુવા કે કિતની જલીલુલકદ્ર  
હસ્તી હો. જબ કુર્આન ઓર સુન્નત આ જાયે, તો  
ઉસકી બાત નહીં ચલેગી. તો જબ હઝરત અબુબકર  
ઓર હઝરત ઉમરકી બાત નહીં ચલી તો ઉનકે  
બાદ જો આનેવાલે હૈં..... (નારએ હૈદરી...)

ઈસિ લિયે હમ કુર્આન વ સુન્નત મેં બહુત  
તહકીકસે ચલતે હૈં ઓર હરેકસે નહીં લેતે કે બાદ મેં  
અગર કુર્આન વ સુન્નતસે બઅર્કસ નિકલે. તો ફિર  
ફતવા બદલના પડેગા. ઈસલિયે બહુત તહકીકસે  
ચલતે હૈં. હરેકસે નહીં લેતે હૈં.

અગરએ યે એતેરાઝ હો જૈસા કે મેને કહા કે  
મવદૂદીને યે એતેરાઝ કિયા થા કે યે કોઈ ઝરૂરી  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 391

નહિ કે એકસે લીયા જાય. હમ પર યહી એતેરાઝ હે  
 કે હમ એકસે લેતે હૈં. આખિર ઈતને સહાબાએકિરામ  
 થે. ઉનહોંને રસૂલકે હાલાત દેખે. ઉન સબસે કયોં ન  
 લીયા જાયે ? તો મૈં ભી ઈસ બાતકી તશદીક કરતા  
 હું કે બાત બડી મઅકુલ હે કે ભૈ દેખા તો સબ સે  
 લિયા જાય. એકસે કયોં લિયા જાય ? ઠીક હે ન.  
 લેકિન મૈં કયા કરું ? કે હઝરત ઉમર ઈસકે ખિલાફ  
 બાત કર રહે હૈં. તો મૈં હઝરત ઉમરકી બાત  
 માનૂંગા. આપ ખુદ સોચેં. હઝરત ઉમર જો બાત કેહ  
 ગયે ઉસકો માનું યા મૈં ઉનકો માનૂંગા જો ચોદહ  
 સદીયોં કે બાદ પેદા હુએ ? હઝરત ઉમર ફરમાતે હૈં  
 એક લાખ બીસ હજાર સહાબાએકિરામ હૈં. લેકિન  
 મિમ્બર પર ફરમાતે હૈં જો કુર્આન યાહતા હે વો  
 આએ ઈબ્ને અબ્બાસ કે પાસ. જો ફરાએઝ માલુમ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 392

करना चाहता है. वो जैद बिन साबितके पास आये  
ओर जो झिकह चाहता है वो अब्दुल्लाह बिन  
मसउदके पास आये. ओर जो माल चाहता है वो  
मेरे पास आये. क्यों के मैं उसका कादिर व कासिम  
हूं. तो मैं पुछता हूं के अल्लामा इरमाते हैं के सबसे  
पुछो. लेकिन हजरत उमर केहते हैं के नहि सिई  
तीनसे पुछो.

देपिये बात आगे अभी चल रही है. पुरा  
ईस्तेदलाल है. मैं हर बात जअबाती नहीं करता.  
ईस्तेदलाल चल रहा है. हम लोगों का मकसद है के  
अेकसे पुछो. मवद्दी इरमाते थे के सबसे पूछो.  
मगर हजरत उमरने तरदीद कर दी मवद्दीकी. के  
नहीं सिई तीन से पूछो. मैं जो हूं वो सिई माल दे  
सकता हूं. ये दियानतदाराना राय देपिये. यही

સિફત થી ઉનમ્ને કે જો ચીઝ જૈસી હોતી થી. વૈસી હી બયાન કરતે થે. કભી ઝિઝકે નહિ. કભી રૂકે નહિ. ઈતને બડે મનસબ પર બૈઠે હૈં. ઓર મસઅલા પુછ રહે હૈં. કભી શરમ મહસુસ નહીં કી. મસઅલા પૂછનેમ્ને. મસઅલા પુછા. જવાબ પાયા. ઓર એલાનીયા કહા કે તીનસે પુછો. એક લાખ ચોબીસ હજાર થે. ઓર અબ તીન રહ ગયે. ઓર અબ તય હો ચૂકા કે અગર કોઈ ફતવા કિસી ઈમામકા, સહાબીકા હો ઓર ફીર રસૂલકા કોઈ પેગામ યા એલાન હો તો, વો મુસ્તરદ કર દિયા જાયેગા ઓર રસૂલકા કોલ માના જાયેગા. ઓર ચુંકે હમ્ને રસૂલકી હદીસ મિલ ગઈ હે.

“અના મદીનતુલ ઈલ્મ વ અલીય્યુન બાબોહા” (નારએ હૈદરી...) મૈં શહરે ઈલ્મ હું ઓર મજાલિસે ઈજતેહાદી- 394

अली उसका दरवाजा है. तो मवदुदीने कहा था के सबसे पूछो. हजरत उमरने इरमाया सीई तीनसे पुछो. रसूल केहते हैं सिई अेकसे पुछो. अब हम क्या करें. रसूलकी बात टाल नहीं सकते ना. हमारी मजबुरी है. हम हजरत उमरकी बात पर इौरन अमल करते. अगर हुजूर (सल.) की हदीस सामने न आ जाती.

तो ये तय है और उसके दरसे न हटना. (आ बात नक्की छे. अलीने तेमनी जग्याअेथी न हटावी शक्या.) दुनिया हटी तबाही देभी. आज सो करोड मुसलमान हैं, जिनका नुमाईन्दह माशाअल्लाह हमारा अेक पाकिस्तान है. (मुस्लिम देशोनी कोन्डरन्सना वडा जियाउल हक नियामा हता) नव्वे करोड मुसलमान हैं लेकिन दर से हटे मजलिसे ईजतेहादी- 395

गिडागिड भी हुये. बेहुनर भी हुये, दर बर भी हुये. ओर मोहताजे कार्टर भी हुये. (नारये हैदरी...)

तो जनाब लोग केहते हैं के आप सिर्फ अलीको क्यों लेते हैं ? बडी मुश्कीलसे हमने मानी. आप अलीको मअसुम केहते हैं. मैं केहता हुं आओ ओर देख लो अली मअसुम हैं या नहि ? जिसके दील पर मिनजास मंययशरी की मुहर हो. उसमें नइसानियत कहां ? ओर जिस के ईमान के लिये हुकम आया हो उसमें ज्यानत कहां ? ओर जिसके दहन के लिये लिसानुल्लाह हो उसमें जहालत कहां ? ओर जिसकी आंभोमें अयनुल्लाहकी तेहरीरे हों उसकी बसारत में रयब कहां ओर जिसकी समाअत के लिये ईअनुल्लाह की कुआर्नी सनद आई हो.

ઉસકી સમાચતમેં ઐબ કહાં ? ઓર જિસકી હાથોં કી  
 હરકત કભી ઈન્નમાકા નગીના, કભી લાફતાકા  
 સફીના વો ઐબદાર કહાં ? ઓર જિસકે કદમ કભી  
 પરેં જિબ્રઈલ પર, કભી દૌશે રસૂલે જલીલ પર,  
 ઉસમેં લગઝીશે રફતાર કહાં ? (નારએ હૈદરી...) તો  
 રસૂલકી ઝબાન જિસકે દહન મેં હો, ઓર જિસકી  
 ઝબાન રસૂલકે દહનમેં હો. ઉસસે ખુરાફાત કહાં ?  
 લિસાનુલ્લાહ જિસકી ગુફતાર ઓર કિરદારે રસૂલ  
 જિસકી રફતાર હો. ઉસમે ગલત બાત કહાં ? ઓર  
 જો ઈલ્મમેં આદમ હો, વો જહાલત શિઆર નહીં હો  
 સકતા. જો ઝહદમેં ઈસા હો, વો રિયાકાર નહીં હો  
 સકતા. જો ઈફ્ફતમેં યહ્યા હો, વો બદકાર નહીં હો  
 સકતા. જો હયબતમેં મુસા હો, વો ફરાર નહીં હો  
 સકતા. ઓર જિસકે આગે આગે રસૂલ બરહક ઓર

પીછે પીછે હક હો વો ગલતકાર નહીં હો સકતા.  
(નારએ હૈદરી...)

લોગ કેહતે હૈં આપ અલીકે ફઝાએલ બયાન કરતે હૈં ઓરોંકે ભી ફઝાએલ હૈં. યુનાન્યે કિતાબ યાકુત મેં ઈબ્ને જવઝીને ફઝાએલ લીખે હૈં, કે હઝરત ઈમામ આઝમ વો થે જિનસે પાંચ સાલ જનાબ ખિઝરને ફિકહકી તાલીમ હાસિલ કી. ઓર જબ આપકા ઈન્તિકાલ હુવા તો જનાબ ખિઝરને દુઆ કી કે બારે ઈલાહા ! અબ મુઝે ઈજાઝત દે કે મૈં ઈમામ આઝમકી કબરસે ઈસ્તેફાદહ કરું. તો પચ્ચીસ સાલ તક આપ કબરસે ઈસ્તેફાદહ કરતે રહે. (આ એક તદ્દન વાહિયાત ગખ્યું છે. જે ઘડી કાઢવામાં આવ્યું છે. હાસ્ત્યાસ્પદ વાત છે. કોઈ મોકા ઉપર આ વાતનું ઓપરેશન કરીશું. ઈન્શાઅલ્લાહ)

सिर्फ आप ही के ईमाम के पास इज्जिलतें नहीं है.  
हमारे पास भी इज्जिलतें हैं. लेहाजा आप क्या  
केहते हैं ?

मैं केहता हूं ईमाम आज़मका हम बहुत  
अहतेराम करते हैं, क्यों के आपने जनाब अेद  
शहीदकी मजलिस काईम की ओर उनकी मजलिसों  
में आप रोते थे इलाते थे. ओर आप जेलाजानेमें  
सिर्फ उनकी हिमायत में शहीद हुये. आपका  
अहतेराम करते हैं. लेकिन ये रिवायत जिसने घडी  
हे अगर भुद ईमामे आज़म होते तो तोहीने  
अंबियांके ज़िलमें उसको सजा देते के भला पिजर  
जो मुसाको पढाये. वो उनसे पढे ! ओर वो भी  
डिर कबर से ! मगर ईतना मालुम हुवा के कबरसे  
ईस्तेझादह हो सकता हे. (जबरा पकडाया, पोतानी  
मजलिसे ईजतेहादी- 399

જંઝિરમાં પોતે જ ફસાય ગયા. અત્યાર સુધી એમ કહેતા આવ્યા છે કે કબરોથી કોઈ ફાયદો ઊઠાવી શકતો નથી. પોતાના ઈમાનની ફઝીલત (જુદી) વર્ણવતી વખતે ઊઠાવી શકાય) આજકલ કબરોંકા બહુત ચર્ચા હો રહા હે. યુનાન્યે મેરે પાસ કટીંગ આઈ. કયોં કિ મૈં ઉન અવ્યામમેં ન ટી.વી. દેખતા હું, ન રેડિયો, ન અખબાર પડતા હું. ઈસલિયે મુઝે ખબર નહીં હુઈ. મગર એક સાહબ અખબારકી કટિંગ દે ગયે કે ઈસ જુમલેકો પઢીયે. આપ જરૂર ઈસકી તાઈદ કરેંગે યા તરદીદ કરેંગે. યે અશરહ જો અશરએ ફારૂક વ હુસૈનકે નામ સે યહાં હો રહા હે. ઓર હમ ખુશ હૈં કે અશરેકી નોબત આ ગઈ. ઓર યે ઉનકો માલુમ નહીં કે હમ અશરહ નહીં માનતે. દો મહિને આઠ દિન મનાતે હૈં. તો ઈસમેં મજલિસે ઈજતેહાદી- 400

जब मजलिस हुई तो वो देखते हैं के शीया आलिम  
 नूकते पेश करते हैं. ओर लोग तारीफें करते हैं. तो  
 हम भी कुछ नूकते पेश करें. शीया आलिम नूकते  
 बयान करते हैं. ये नुकतीयां हे लेहाजा उसको ईसी  
 अंदाजमें देखना चाहिये. ओक आलिमने ईस अशरे  
 में पिताब करते हुये, उनका नाम नहीं लुंगा.  
 उनहोने पिताब किया. ओर इरमाया के हजरत  
 उमर रसुलुल्लाह के जमाने में भी अहम मश्चेरे भुद  
 रसूलको दिया करते थे. ओर रसूले अकरम (सल.)  
 हमेशा हजरत अबुबकर ओर हजरत उमर ही से  
 जियादातर मश्चेरे लिया करते थे. क्यों कि  
 रसुलुल्लाहके करीब दइन होनेकी वजहसे ये गुमान  
 होता हे के शायद रसुलुल्लाह ईन दोनों से मश्चेरे ले  
 रहे हों. ओर तभी तो करीब लीटाया हुवा हे. हुज़ूर

के लिये हुकम हे के सारे सहाबासे मश्चेरे लेते रहो.  
ओर हुजुरने हमेशा मश्चेरे लिये हैं. ये मैं मानता हुं.  
लेकिन ये केहना के एसिलिये शायद लिटाया हो ?  
तो हुजुरने तारीखमें कसीको नहीं लिटाया सिर्फ़ अक  
को बिस्तर पर लिटाया. (नारये हैदरी...)

हम उन दोनों हजरातका बडा अहतेराम  
करते हैं. लेकिन लोग नावाकेइ होते हैं. हमारा इर्ज़  
होता हे के हम तमाम मज़ाहिब ओर मनासिकके  
लोग जो हमारी मज़ालिसमें आते हैं, हमारे देवबंदी  
भाई भी आते हैं. हमारे बरेल्वी भाई भी आते हैं.  
ईसाई भी आते हैं, सर आंभो पर. सब आते हैं.  
ईसलिये हमारा इर्ज़ हे के हम सबको मालुमात दें के  
उनको मालुम हो के उनकी किताबोंमें क्या लिखा हे?  
तो सवाल ये हे के रसुलुल्लाहने उन दोनोमेंसे

डिसीको भी नहि लिटाया. अपनी मरजीसे वो हुजुर के साथ ईस कबरमें लेटे हैं.

ओर हजरत उमरकी बात मैं आपको सुनाता हूं. ओर वो भास तोर पर ईसलिये सुनने के काबिल हे के बुभारीकी बात हे. ओर अब ये जमाना आ पडा हे के उनको मुझे "उनकी बुभारी" (बुभारी सुन्नी बिरादरीनी किताब) सुनाना पड रही हे. तो मैं काड़ी (काड़ी शीया बिरादरीनी किताब) सुना सकता था मगर नहीं. अब मुझे बताना पडता हे ये किताबुलबयतमें ये वाकेआ सही बुभारीमें लिखा हे. जब मैं हवाला दूं तो समज लिजिये के गलत नहीं हो सकता. कयों के मैं हवाला कंई बार येक करता हूं. तो उसमें लिखा हे के हजरत उमरका आपरी वक्त आया तो उनहोंने अपने बेटे

अब्दुल्लाह बिन उमरको बुलाया ये वाकेआ आपने शायद मुजसे मिम्बर पर कभी सुना हो. कयों के यैसा मौका ही नहीं आया. लेहाआ ईस वक्त में आपको सुनाता हूं के जब हजरत उमरका ईन्तिकाल होने लगा तो उन्होंने अपने बेटे अब्दुल्लाह बिन उमरको बुलाया ओर कहा. जा तु जनाब आयशा उम्मुल मोअमेनीन के पास. केहना के उमर आपको सलाम करता हे ओर देभ अब्दुल्लाह ताकीद हे के ये न केहना अमीरुल मोअमेनीन ने कहा है. ये केहना के उमरने कहा हे. कयों के अब मैं मोमीनोंका अमीर नहीं हूं.

ये हजरत उमरकी दियानतदारी हे के उनहोंने समज लिया के जब पब्लीक किसीको बनाये तो जबतक जिन्ह हे वो अमीरुल मोअमेनीन मजलिसे ईजतेहादी- 404

रहता है. इसलिये ताकीद की के मुझे अमीरुल मोअमेनीन न कहना. क्यों के अवामने बनाया है. जब मर रहा हूं तो लेहाजा अब अमीरुल मोमेनीन नहीं रहा. तो चुंके हजरत उमरने मना किया है इसलिये हम उनको अमीरुल मोअमेनीन नहीं केहते. (नारये हैदरी...)

ये फिर हजरत उमरका ईंसला हो गया के जो अवामसे बनते हैं वो जिन्दागी तक अमीरुल मोअमेनीन रहते हैं ओर जिनको भुटा बनाता है वो क्यामत तक अमीरुल मोअमेनीन रहते हैं. (नारये हैदरी)

तो बात ये हो रही थी के हजरत उमरने अपने बेटे अब्दुल्लाहको बुलाया ओर कहा के हजरत आयशा के पास जाकर उमरका सलाम मजालिसे ईजतेहादी- 405

કેહના, ઓર અમીરૂલ મોઅમેનીન ન કહના. યે  
કેહના કે વો ઈજાઝત યાહતા હે કે આપ મુઝે અપને  
સાથીયોં કે સાથ દફન હોનેકી ઈજાઝત દીજીયે.

ઉમ્મુલ મોઅમેનીન આયશાને ફરમાયા કે  
હાં મૈને યે કબર રખી તો અપને લિયે થી, મગર યે  
હઝરત ઉમરકે નસીબ મેં થી. તો યે ઈજાઝત  
જનાબ આયશાકી હે. તો યે બાત જરૂરી હે. તો  
દોસ્તો ! કેહના યે હે મેરા કે હમ અલીકો અગર  
માનતે હૈં તો ઉસકે સાથ દલાએલ હૈં. કુઝૂલ ચીઝ  
પર હમ ઈસ્તેફાદહ નહીં કરતે. હમ ઉસકા  
એહતેરામસે તઝકેરા કરતે હૈં.

જો કુછ તૂમહારી કિતાબોંમેં લિખા હે વો  
બયાન કરતે હૈં. ઓર યે અશરે જો હૈં ઉસમેં તૂમ  
જહાં ઓરોંકે હાલાત બયાન કરો. વહાં હુસૈનકે ભી

हालात बयान करो. अगर ये बातें बताना हैं तो  
डिर हुसैनकी भी बात कीया करो. हुसैनकी भी बात  
किया करो. तूहें मअलुम होना चाहिये के हुजुर  
(सल.) जन्नतमें होंगे. तूम मश्चरों की बात करते हो  
के हुजुर मश्चेरे लेते होंगे कबर में !!

भई किस गजवे में जाना ? कोनसा  
मसअला हुजुरको आ पडा होगा, के जिनके लिये ये  
मश्चेरे लेते होंगे. ओर ये तूमहारा अकीदा हे के सब  
जन्नतमें होंगे. तो जब जन्नतमें होंगे, तो जन्नतके  
सरदारों से लेंगे, या सितारों से लेंगे, एसिलिये हम  
उनका तअकेरा करते हैं.

हुसैनके जादिम हैं. वो जन्नतके सरदार हैं.  
हमारे आका हैं. हमारे मौला हैं. हम ईतना बडा  
मजमआ ईतने लोग. बडी तकलीइसे आते हैं  
मजलिसे ईजतेहादी- 407

मजलिस में. बडी तकलीफ़से जाते हैं. मगर सब आते हैं. क्यो की आज आठवीं हे. जाना जरूरी हे. बडे सरदार का कल पुरसा होगा. छोटे सरदारका आज पुरसा हे. सब लोग अपने कारोबार छोडकर आते हैं. क्यो के यकीन हे के मौला हमारे आनेको कबूल करेंगे. ओर जन्नत के सरदार हैं. तो उनसे दुनिया की चीजें नहीं मांगना हे - जन्नत मांगना हैं.

तो सलाम हो मेरे आका हुसैन पर, ओर सलाम हो हमारे आका अब्बास बिन अली पर - आज आप दिनभर उनके हालत सुनते होंगे. ओर आपको मालूम हुवा होगा के जन्नत बगैर अब्बासके नहीं मिल सकती.

जनाब सैयेदासे पुछा गया के आप उम्मतकी शफ़ायत करेंगी ? इरमाया हां. क्या

વસીલા હોગા ? તો આપને બડા અજીબ જુમલા કહા હે. કે મેરે બેટે અબ્બાસ કે દોનો કટે હુએ હાથ. ઈસકે ઝરીએસે મેં સિફારીશ કરુંગી.

આજ સવેરે હી સે મોમેનીન બહુત ગમનાક હૈં. હર જગહ નઝર હોતી હે જનાબ અબ્બાસકી ખુસુસીયત હે જનાબે અબ્બાસકી નઝરકી. કયોં કે ઈસસે ઝિયાદહ પ્યાસે જનાબ અબ્બાસ થે. ઈસકી વજહ બતાતા હું. યુંકે પચાસ કુંવે ખોદે. ઓર કુવે ખોદના મુશ્કીલ કામ હે. કયોં કે જબ સકીના આઈ ઓર કહા કે ચચા પ્યાસ લગ રહી હે તો કુવેં ખોદતે રહે અબ્બાસ, કે પાની મિલ જાએ. મેરી સકીનાકો પાની મિલ જાએ. તો પ્યાસ બહુત બઢી હુઈ હે. ઈસલિએ નઝર મખસુસ હે જનાબ અબ્બાસકે સાથ.

આકા ! યે સારે સોગવાર આયે હૈ. તૂમે સલામ કેહતે તૂમસે કુછ ઓર નહીં યાહતે. બસ યે કે હમ મરે તો તૂમહારે કદમોંમે જગહ મિલે.

મેરે આકા ! મેરે સરકાર જનાબ અબ્બાસ જનાબ ઉમ્મુલ બનીન કે બેટે થે. લેકીન જનાબ સૈયેદા ફરમાતી હૈં વો બાત માનના પડેગી.

એક ઓરત ઝિયારત કરતી થી. ઈમામ હુસૈનકી ઓર જનાબ અબ્બાસકી નહીં કરતી થી. યે સોચકર કે યે સોતેલે બેટે હૈં. ઈસલિયે નહીં કરતી થી. ખ્વાબ મેં દેખા જનાબ સૈયેદા તશરીફ લાઈ હૈં. કૌસર કે કિનારે ખડી હૈં. સબકો પાની દે રહી હૈં. વો કેહતી હૈં મેને કહા શેહઝાદી ! મુઝે ભી એક જામ આબ મિલ જાયે. તો શેહઝાદીને મુંહ ફેર લિયા. મૈને

કહા શેહઝાદી મેં તો આપકે લાલ કી ઝાએરા હું  
આપ મુજસે ઐસી બેએતેનાઈ બરત રહી હૈં.

તો આપ પલટી ઓર ગુસ્સે મેં કહા તું મરે  
લાલકી ઝિયારત નહીં કરતી. કહા શેહઝાદી ! કસમ  
આપકે પિદર બુઝૂર્ગવારકી મેં રોઝ જાતી હું. કહા તુ  
મેરે અબ્બાસકે રોઝે પર નહીં જાતી.

તો શેહઝાદી અપના બચ્ચા કેહ રહી હૈં. એ  
મરતબા હે જનાબે અબ્બાસકા. દુનિયા જાનતી હે કે  
જનાબે અબ્બાસ બહુત બહાદુર જરી છે. મૈને  
આપકો બતાયા થા કે બની હાશિમમેં દો મશહુર  
બહાદુર છે. એક જનાબ મુસ્લિમ ઓર એક જનાબ  
અબ્બાસ. એ બડે બહાદુર છે. ઓર મુઝે યાદ હે.  
દેખિયેના જબ કોઈ બહાદુર હોતા હે તો ફિર લોગ  
વૈસીહી બાતેં કરતે હૈં. શબે આશુરા ઝહીર બિન કેન

કેહને લગે જનાબ અબ્બાસ કે આકા ! અગર  
ઈજાઝત હો તો મૈં કોઈ હદીસ બયાન કરું. કહા  
બયાન કરો. કહા કે જનાબ અકીલ સે કહા આપ કે  
બાપ ને કે મૈં ઐસે ખાનદાનમૈં શાદી કરના યાહતા  
હું કે જિસસે સબ શુજાઅ પેદા હોં, જો કરબલા મૈં  
મેરે લાલકી મદદ કરૈં. તો રાવી કેહતા હે કે ઐસી  
અંગડાઈ લી કે ઝિરહકી કડીયા ઝર ગઈ.

કહા ઝહીર તૂમ મુઝે ગુસ્સા દિલાતે હો  
ઈજાઝત મિલને દો. તો ફિર દિખાના કયા હોતા હે  
? જબ સારે અનસાર શહીદ હો ગયે. તો આએ ઓર  
કહા આકા ! મેરા સલામ કબૂલ કીજિયે. ઓર મુઝે  
ઈજાઝત દિજિયે. કહા અબ્બાસ ! મેરે બિરાદર ! મૈં  
તૂમૈં ઈજાઝત નહીં દે સકતા. કહા આકા કયોં ?  
અકબર ચલે ગયે. કાસિમ ચલે ગયે. ઓન વ  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 412

મોહંમદ ચલે ગયે. મુઝે તો શરમ આ રહી હે. કે મેરે સામને મેરી ગોદકે પાલે મર ગયે. ઓર આપ મુઝે ઈજાઝત નહીં દેતે ? કહા અબ્બાસ ઈસલિયે કે તૂમ સાલારે લશ્કર હો. તો અબ્બાસ ને કતલગાહકી તરફ ઉંગલી સે ઈશારા કિયા કે આકા ! મેરા લશ્કર તો વો પડા હે. કાહે કા લશ્કર ? સરદાર કિસકા હું ?

ફિર એક અજીબ જુમલા કેહતે હૈં કે અબ્બાસ ! તૂમહારે રેહનેસે એહલેહરમકો ઢારસ હે. આકર બૈઠ ગયે થોડી દેરમેં બાલી સકીના રોતી હુઈ આઈ. ચચા ! આજ તીન દિન હો ગયે. એક બુંદ પાની કી નહીં પહોંચી. સાકીએ કોસરકે બેટે હો ઓર ભતીજી પ્યાસી હે. કહા સકીના આઓ મેરે સાથ સકીનાકી ઉંગલી પકડી ઓર ઈમામ હુસૈનકે સામને ખડે હો ગયે. ઝબાનસે કુછ નહીં કહા. મૌલાને મજાલિસે ઈજતેહાદી- 413

અબ્બાસકો ઓર સકીનાકો દેખા ઓર સકીના હોઠો પર ઝબાન ફેર રહી હૈં. કહા અબ્બાસ સિફારીશ બહુત અચ્છી લાએ હો. અબ ઈન્કાર નહીં, જાવ.

અબ્બાસને ઈજાઝત લી ઓર ફિર જનાબ શેહઝાદી, જનાબ શાનીએ ઝેહરા, જનાબ ઝયનબે કુબરાકી ખિદમત મેં હાજિર હુએ. ઓર કહા શેહઝાદી ગુલામકા સલામે આખિર કબૂલ હો. કહા અબ્બાસ જા રહે હો ? કહા શેહઝાદી ! આજ રહા કોન હે. મુઝે ભી જાના હે. કહા અબ્બાસ ! કિસી તરહ નહીં હો સકતા, કે તૂમ ન જાઓ ? કહા જાઓ અબ્બાસ, જાઓ. હમે યકીન હો ગયા.

જનાબ અબ્બાસને અઝ ક્રિયા. શેહઝાદી ! કિસ બાતકા યકીન ? કહા, નહીં તૂમહે મકતલ જાનેકી જલ્દી હે. લેહાઝા જલ્દી જાઓ. કહા નહીં મજાલિસે ઈજતેહાદી- 414

શેહઝાદી અબ તો પુછ કર જાઉંગા. કહા અબ્બાસ !  
ઈસ વક્ત જબ અસરકા વક્ત કરીબ હે. તૂમ  
મરનેકી તૈયારી કર રહે હો. મેરે પુરાના કિસ્સા કયા  
સુનાઉં. જાઓ. કયામતમેં મિલેંગે. ફિર બાત કરેંગે.  
કહા નહીં શેહઝાદી મેં બાત તો પુરી સુનુંગા.

કહા અબ્બાસ ! બાત યે હે કે મુઝે બહુત  
દૂર મદીના જાના પડેગા. મેં છોટીસી થી. બાબાકે  
જાનુ પર બૈઠી થી. એક મરતબા મેરી કબા બાઝુસે  
હટ ગઈ. તો મેરે બાબાને વહા પર બોસે લિયે. તો  
મેને કહા બાબા ! યે કયા ? કહા બેટી ! તેરે યહાં  
રસ્સીયાં બાંધી જાયેગી. અબ્બાસ ! બાબાકી બાત  
ગલત તો નહીં હો સકતી. લેકીન અબ્બાસ ! જબ  
તૂમ અલ્લાહ રખે, જવાન હુચે. ઓર મદીનેકી  
ગલીયોં મેં સીના તાનકે ચલતે થે તો મેં સોચતી થી

કે જિસકા અબ્બાસ જેસા ભાઈ હો ઉસકી બહેનકે બાઝુઓં પર રસ્સી કોન બાંધ સકતા હે ? અબ હમે યકીન હો ગયા. અબ હમે યકીન હો ગયા.

શબ્દાર્થ : તહફૂઝ = રક્ષણ. શિકસ્ત = હાર, પરાજય. પેહુલમે = બગલમાં, પાસે. શાને રિસાલત = રિસાલતની શાન = ઇઝ્ઝત. એતેરાફ કરના = કબૂલ કરવું, વકાર = પ્રતિષ્ઠા. પર્નસલ = વિશિષ્ટ, ખાસ, અંગત. પર્સનલ લો = ખાસ કાયદો, વિશિષ્ટ કાનૂન. પબ્લિક લો = સાર્વજનિક કાનૂન. જે બધાને લાગૂ પડે. મહફૂઝ રહેગા = (દરેક લઘુમતિના અંગત કાયદાને) રક્ષણ મળશે, મકતબે ફિક્ક = વિચાર ધારા (મઝહબી). ગલતફહમી = બદગુમાન, વહેમ, ભ્રાંતિ, કુધારણા. અકસરીયત = બહુમતિ. મુસલ્લત = લાગુ (કાનૂની રીતે) ગુફતગુ =

વાતચીત, મુશ્તમલ = સંયુક્ત આવેઝાં કર દુંગા =  
 લટકાવી દઈશ. મજબુર કરવું = ફરજિયાત પાડવું.  
 મુખ્તલિફ = જુદી જુદી. રાઈઝ = ચાલુ, ડીસ્ટર્બ =  
 પરેશાન. એતેરાફ હોના = કબૂલ કરવું, બરહક =  
 સત્ય. મુસલ્લત = લાગુ. સવાદે આઝમ = સુન્ની  
 બિરદારી. મુતઅઅલીક = લગતા, એમા, ઈખ્તિયાર  
 કરના = કબૂલ કરવું. અંદરના. કિયાસ =  
 અનુમાન, ધારણા, એતેરાઝ = આક્ષેપ. બરઅક્સ =  
 જુદું, ઉલટું. તશદીક કરના = કબૂલ કરવું. તહકીક =  
 જાંચ પડતાલ. મઅકુલ = યોગ્ય, કાસિમ =  
 વહેંચનાર. કાદિર = શક્તિ ધરાવનાર. મનસબ =  
 હોદ્દો. જઝબાતી = ઉત્તેજના સાથે. ઇસ્તેદલાલ =  
 તર્ક અને દલીલ. મુસ્તરદ = રદ, બાતલ, ઝિજકે  
 નહીં = ખચકાયા નથી, દર = દરવાજો.

નુમાઈન્દહ = પ્રતિનિધિત્વ કરનાર. ગિડાગિડ =  
 પછડાયા, માર ખાધો. બેનૂર હુએ = બેઈઝ્ઝત  
 થયા. દરબદર = ઠોકરો પણ ખાધી. બયતુલ  
 મુકદ્દસ પણ ગુમાવ્યું. મોહતાજે કાર્ટર = કાર્ટરના  
 મોહતાજ. તેની પાસે ભીખ માગનારા. કાર્ટર તે  
 વખતે અમેરિકાનો પ્રમુખ હતો. નફસાનિયત =  
 સ્વાર્થીપણું, ખુદગર્જી, અહંવાદ. દહના = મોં.  
 લિસાનુલ્લાહ = અલ્લાહની જીભ. (રસુલની જીભ  
 યૂસેલી અલીએ) ખ્યાનત = ચોરી. સમાઅત =  
 સાંભળવું, ઠૌશે રસુલ = રસૂલનો ખભો. લગઝીશ =  
 ભૂલ. કુઆર્ની સનદ = કુઆનનું સડંટફિકેટ.  
 ખુરાફાત = ફૂઝુલ બકવાસ, બેહુદા વાતો. ગુફતાર =  
 વાતચીત. બસારત = દૃષ્ટિ, નજર. અયનુલ્લાહ =  
 અલ્લાહની આંખો. રયબ = શક. તેહરીર = લખાણ.

ઈઝનુલ્લાહ = અલ્લાહનો હુકમ. પરે = પાંખો.  
 કિરકાર = કાર્યો. રફતાર = ચલન. શિઆર =  
 આચરણ, ચાલઢાલ. ઝહદ = તકવો, પરહેઝગારી.  
 રિયાકાર = દેખાવ કરનાર. ઇફ્ફત = પાકદામની.  
 હયબત = રોબ, દબદબો. ફરાર = યુદ્ધમાંથી  
 ભાગનાર. ગલતકાર = ખોટું કરનારો. ઈસ્તેફાદહ =  
 વિદ્યા, ઈલ્મનો લાભ ઊઠાવવો, તાઈદ = અનુમોદન  
 આપવું. તરદીદ = રદ કરવું. અશરહ = દસ દિવસ,  
 મનાસિક = ખુદાપરસ્ત. મઝાહિબ = ધર્મો.  
 એહતેરામ = ઈઝ્ઝત, અવામ = પબ્લીક.  
 દિયાનતદારી = પ્રમાણિકતા, ઈસ્તેફાદહ = ફાયદો  
 ઊઠાવવો. એહતરામસે = માનપૂર્વક. ઓરોંકે =  
 અન્યોના, બીજાઓના. જન્નતના સરદાર = ઈમામ  
 હસન અને ઈમામ હુસૈન (સલામુલ્લાહ અલયહા)

સિતારા = હઝરત અમીરુલ મોઅમેનીન (અલ.).  
તઝકેરા = વર્ણન. દલાએલ = દલીલો, મખ્સુસ =  
ખાસ, બેએતેનાઈ = નફરત, બેરૂખી. જરી =  
શૂરવીર, અંગડાઈ = અંગ મરોડ. ઝિરહ = બખ્તર.  
કડીયાં ઝર ગઈ = લોખંડની કડીઓ તૂટી ગઈ.  
સાલારે લશ્કર = સેનાપતિ. શાનીએ ઝેહરા =  
ઝેહરાનું બીજું સ્વરૂપ.

## મજલીસ-૧૦

બિસ્મીલ્લા હિરૈહમા નિરૈહીમ

ઉદઓ એલા સબીલે રબ્બેકચ્ બિલહિકમતે  
વલમૌએઝતલ હસનહ

(સુરા નહલ આયત નં. ૧૨૫)

સબસે પેહલે મૈં તમામ મોઅમેનીનકા શુક્ર  
અદા કરતા હું કે બડે અમનકે સાથ ઉન્હોને અશરા  
ગુજારા હે ઓર ઈન્શાઅલ્લાહ કલ ભી આપકા  
જુલુસ પુર અમન ઓર પુર ઈતમીનાન તરીકેસે  
ગુજર જાએગા.

આપ મજલૂમ આકાકી સાબિર કોમ હૈં ઓર  
મુઝે ઉમ્મીદ હે કે આપ બડે અમન વ અમાન સે  
જાએંગે. જો આપકી કદીમ રિવાયત હે. ઓર જિસ

तरह आप एस एमामबारेमें तशरीफ़ लाये ओर मेरी तकरीर सुनी. मैंने बीमारीके आलममें ये तकरीरें की हैं. मैंने एसलिये ठिक नहीं किया के आपको तकलीफ़ होगी. लेकिन आज आपरी मजलिस हे. तो मैंने आपको ये बता दिया. (सलवात...)

मसअला ये हे के अक आरडीनन्स निकला हे. ओर हमारे यहां कुछ अरसेसे आरडीनन्स बहुत नीकलते जा रहे हैं. लेकिन इनका तअल्लुक चुंके सियासतसे ओर हुकुमतसे होता हे. तो हम मिम्बर पर सियासी बात नहीं करते. मिम्बर तो मोहंमद व आले मोहंमद के साथ मजसूस हे. ये मेरा उसूल हे. किसी दौरमें बी मेंने मिम्बरसे सियासी बातें नहीं कि. ओर तमाम लोगोंको बताया हे के हम एस मजलिससे एजतेहादी- 422

દિન જો મિમ્બર પર બેઠતે હૈં. તો સિફ્ ઝિક મોહંમદ વ આલે મોહંમદ કે લિયે. ઓર કોઈ હમારા મકસદ નહીં હે. ન કિસીકી હિમાયત ન કિસીકી મુખાલેફત.

હાં અગર કોઈ બાત ઐસી હો જિસસે કોમ કે જઝબાત મજરૂહ હો તો મૈં મિમ્બર સે કેહતા હું ઓર બરમીલા કેહતા હું. ઈસલિયે નહીં કે મૈં ઉનકી કુરસીકા દુશ્મન હું ઉનકી કુરસી સલામત રહે. મેરી આયતલ કુરસી રહે. (નારએ હૈદરી...)

કોઈ આરડીનન્સ જારી હો મુઝે કોઈ ફિક નહીં હોતી. આપકો પતા હે કે હમારી કોમ ચું કે અમન પસંદ હે. લેહાઝા જો કવાનીન મુલ્કકે હૈં. ઉનકે મુતાબિક ચલતી હે. જૈસા કે આપ દેખ રહે હૈં. સિફ્ ઈસકા મકસદ એક હી હોતા હે. કે હમારે અકીદે

हैं. हमारी डिकह हैं. ओर हमारे जो अकीटेके सरयश्में हैं उनके बारेमें कोई बात न कही जाये.

बस अेक ही हमारा मुतालेबा हे. तो हमें भी कवानीनका बडा अेहतेराम हे. तो मुलकी सियासत ओर एन्तेआमके लिये जो भी आरडीनन्स आये मुझे कोई डिक नही होती. लेकिन आरडीनन्स अैसा आया हे के जिसके बारेमें कुछ कुछ वआहत याहता हुं के मुझे हुकुमत अगर वआहत कर दे तो मेरी तसल्ली हो जाये. ओर कोम कीभी तसल्ली हो जाये.

आरडीनन्स ये हे के कोई शप्स भी सहाबाअेकिराम, अेहले बयत ओर अअवाजे रसूलकी तौहीन नहीं कर सकता. मेरा सिई सवाल ये हे के तौहीनकी तारीफ़ क्या हे ? बस मैं याहता मजालिसे एजतेहादी- 424

हुं के जिसने ये आरडीनन्स बनाया हे वो ये  
 हआहत कर दे के तौहीन की तारीफ़ क्या हे ? किस  
 चीज़को आप तौहीन केहते हैं ? क्या हम तारीफी  
 हालात बिलकुल बयान न करें ? क्या माज़ीकी  
 जितनी किताबें हे उनको आग लगा दें ? क्या हम  
 रसूलकी जिंदगी न बतायें ? ओर क्या रसूलके  
 गज़वातका ठिक न करें ? क्या हम गज़वये  
 बदरका ठिक न करें ? गज़वये ओहदका ठिक न  
 करें ? गज़वये भंडकका ठिक न करे. गज़वये  
 जैबरका ठिक न करें ? सुलहे होदबियाहका ठिक न  
 करें ? (नारये हैदरी...)

ओर एसके साथ साथ ये बी पुछना  
 याहता हुं मैं के तौहीने रसूल बी आरडीनन्समें  
 दाखिल हे के नहि ? जो लोग के रसूलको येलानीया

મિખર પર અપના ભાઈ કેહતે હૈં. જો લોગ રસૂલકો બેઈલમ કેહતે હૈં. જો લોગ રસૂલકો અનપઢ કેહતે હૈં. જો લોગ રસૂલકી પાંચ ગલતીયાં ગિનવાતે હૈં. જો લોગ રસૂલકો બાગમેં ગૈર ઓરત કે સાથ દિખાતે હૈં. જો લોગ રસૂલ પર જાદુ દિખાતે હૈં. જો લોગ કેહતે હૈં કે રસૂલ નમાઝ ભૂલ ગયે ઓર જો લોગ રસૂલકે કાંધે પર તમાશા દિખાતે હૈં. (આવી તૌહીને રસૂલ થતી અનેક હદીસો બુખારીમાં છે)(નારએ હૈદરી...)

કયા યે તૌહીને રસૂલ હે યા નહિ ? મેરે રસૂલને જવાની મેં તમાશા નહીં દેખા તો બુઢાપે મેં તમાશા કયા દેખેગા ? (નારએ હૈદરી...)

બહરહાલ યે ચીઝ મૂઝે વઝાહત તલબથી કે રસૂલકી તૌહીન ભી કાબિલે દસ્તઅંદાઝી જૂર્મ હૈ યા નહિ ? ઓર ઈસકે બાદ જહાંતક સહાબાએકિરામ મજાલિસે ઈજતેહાદી-

કી બાત છે, એહલેબચત કી છે, અઝવાજ કી છે. તો હમ એક બાત કેહના ચાહતે હૈં, કે જબ આપને યે કેહ દીયા કે સહાબીકી તૌહીન નહીં હો સકતી, તો અબ હમ ન દેંખે કે કોઈ સહાબી અબુતાલિબકે બારેમેં કોઈ બાત ન કરે. ઈસલિયે કે સિયાસતમેં સબસે બડી ગાલી ગદુર કેહના છે. ઓર શરીઅતમેં સબસે બડી ગાલી કાફિર કેહના છે. તો અબ કિસીને કાફિર કહા તો ફીર હમસે બૂરા કોઈ નહિ. (નારએ હૈદરી...)

યે સહાબી કબીર જો અબુ તાલિબ હૈં. યે આમ સહાબા સે અફઝલ હૈં મૈં બગૈર દલીલ કે બાત નહીં કરતા. ઓર દલીલ ભી અનોખી દલીલ. અબુતાલિબ તમામ સહાબા સે અફઝલ હૈં. ક્યોં કે

દુસરે સહાબાકો રસૂલને પાલા ઓર અબુતાલિબને  
રસૂલકો પાલા. (નારએ હૈદરી...)

અબુતાલિબકો શર્ફ હાસિલ હુવા હે વો  
કિસીકો કયા હોગા. જો શર્ફ ઉનકો મિલા. તારીખમેં  
દો હસ્તીયાં ગુઝરી. જિનકો શર્ફ મિલા. ઉસકા  
જવાબ નહીં. ઉસકી મિસાલ મુશ્કીલ હે ક્યોં કિ  
રસૂલકી કુરબત એક નેઅમતે બેબહા હે. જિસકો  
રસૂલ મયસ્સર આ જાયે ઓર તન્હા મયસ્સર આ  
જાયે. તો ફિર ઉસકી જિંદગી બન ગઈ. ઈસિલિયે  
જનાબ ખદીજાકો તમામ અઝવાજ પર યે શર્ફ  
હાસિલ હે કે જબતક વો શરીકે જિંદગી રહીં,  
લાશરીક રહીં. (બીજી કોઈ પત્ની રસૂલને હતાં જ  
નહિ. જનાબે ખદીનીની હયાતીમાં આપ (સલ.)એ  
બીજા નિકાહ કર્યા જ નથી.) (નારએ હૈદરી...)

બહુતસોં કો યે શર્ફ હાસિલ હુવા, જો કિસીકો  
 નહીં મિલા. એક હઝરત અબુબકર, કયા કિસમત યે  
 હે. કયા મુકદ્દર, કયા નસીબ હે કે તીન દિન તક  
 ગારે સોરમેં હુઝૂરકે સાથ રહે. ઓર હઝરત  
 અબુબકર રહે. ગૈરકી મદાખેલત ન થી. ઝહીર હે કે  
 રસૂલ ઈતના અરસા ચૂપ તો ન રહે હોંગે. કુછ  
 બતાયા હોગા. કુછ તાલીમ કીયા હોગા. તો સિવાએ  
 કે હઝરત અબુબકર કે કોઈ ભી મહરમે રાઝે  
 અસરાંરે નુબુવ્વત ન રહા. ઈત્ની હુઝૂરકી બાતેં થી.  
 વો હઝરત અબુબકર ને તીન દિનમેં હાસિલ કીં.  
 ઓર યે નહીં કે ઉન્હોંને હમેં મહરૂમ કીયા હો. બલકે  
 હદીસ ભી ઉન્હોંને વાઝેઅ કર દી કે મુઝસે હુઝૂરને  
 કયા કહા. ચુનાન્યે હદીસ હે હઝરત અબુબકર  
 ફરમાતે હેં કે જબ મેં ઓર રસૂલ ગાર સે નિકલ રહે

थे तो रसूल मुझसे इरमा रहे थे के अथ अबुबकर !  
अदालतमें मेरा हाथ ओर अलीका हाथ बराबर हे.  
(नारअे हैदरी...)

आप ऐषिये के कथा किसमत थी के तीन  
दिन तक हुजुर के सारे अनवार समेटे तो किस  
मरतबे पर पहुंच गये.

तो अब दौस्तो ! बस अेक ही चीज का  
सवाल करना हे जब तीन दिन में हजरत  
अबुबकरका ये मरतबा हो गया तो तीन साल तक  
शोअबे अबुतालिबमें अबुतालिब थे ओर रसूल.  
रसूल थे ओर अबु तालिब. ये मरतबा हे हजरत  
अबुतालिब का. ओर सहाबाकी तौहीन न कभी हम  
पेहले करते थे न आज करते हैं. पता नहि ये  
आरडीनन्स किसके लिये जारी किया गया हे ? हम  
मजलिसे ईजतेहादी- 430

लोग तो सहाबा अक़िरामकी हमेशा ईज़ाज़त व  
 तारीफ़ करते रहे. बस हमें अक़ सवाल और करना  
 हे. के सहाबाकी तारीफ़ क्या हे ? कयों के रसूलके  
 साथ मुनाफ़ेकीन भी थे, और मोमेनीन भी थे. तो  
 मोमेनीनको हम सहाबाअक़िराम केहते है. और जो  
 मुनाफ़ेकीन थे उनको हम लफ़ज़न याहे केह लिजिये  
 मगर सहाबा नहीं मानते. गोर कीया न आपने ?  
 तो ये भी मालुम करना हे के सहाबी कोन हे. कोन  
 नहीं हे, कयों के अक़ लाख बीस हजार हैं. अब हम  
 किसीके बारे में कुछ कहेंगे. आप झैरन हमें पकड  
 लेंगे. तो हमें मालुम हो जाये के सहाबी कोन हे.  
 कोन नहीं ? कयों के मुस्लिम मुनाफ़िक हे. तमाम  
 अहलेईल्म बेठे हुये हैं. मगर हुज़ुर (सल.) ने  
 उसको भी सहाबी कहा. सहीह बुखारीकी हदीस हे के

હઝરત ઉમર જલ્લાલમેં આયે કે યા રસુલુલ્લાહ !  
આપ મુઝે ઈજાઝત દીજીયે કે મેં ઈસકી ગરદન  
માર ઢું. કયોં કે યે મુનાફિક હે. ઉસને આપકી શાનમેં  
ગુસ્તાખી કી. તો સહીહ બુખારી કે અલફાઝ હૈં.

હુઝુર (સલ.)ને ફરમાયા. અય ઉમર ! લોગ  
યે કેહતે ફિરૈંગે કે જબ ઈકતેદાર મિલ ગયા. તો  
મોહંમદ અપને અસહાબકો કતલ કરતા હે. તો  
અસહાબકા લફઝ તો ઉન પર ભી આતા હે. લેહાઝા  
તારીફ કરના જરૂરી હે કે સહાબી કિસે કેહતે હૈં. હર  
એક સહાબી નહીં હોતા. સહાબીકા તારીફ કરના  
પડેગા કે સહાબી કોન હે ઓર મુનાફિક કોન હે ?

એક તારીફ તો હુઝુરને કેહ દી કે “યા અલી!  
તેરી મહબ્બત દલીલે ઈમાન હે ઓર તેરી અદાવત  
દલીલે નિફાક હે. એક તારીફ તો કર દી. મગર હમેં  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 432

તફસીલી તોર પર માલુમ હોના યાહિયે. હમ સહાબાએકિરામ કે મદાહ હૈં. ઓર સહાબીયતકા મકામ ઈતના બુલંદ સમજતે હૈં કે કોઈ કોમ નહીં સમજતી. તૂમને તો સહાબીયતકા મેઅયાર ગિરાયા હે, વરના સહાબાએકિરામ કે બારે મેં કોઈ ગુસ્તાખી કર સકતા હે ?

સહાબા ઈતને ઊંચે, ઈતને બુલંદ, ઈતને રફીક, સહાબીયત કા લફઝ તો વો થા કે કલમ નૂરસે રૂખસારે હુર પર લિખા જાતા થા. મગર તૂમને સહાબીયતકા મેઅયાર ઈતના ગીરા દીયા કે તૂમને હર રોતે, ગાતે, જાગતે, ભાગતે આદમીઓંકે લિયે સહાબી લફઝ ઈસ્તેમાલ કર દીયા. (નારએ હૈદરી...)

સહાબીયતકા મેઅયાર તો બહુત ઊંચા હે,  
 બહુત બુલંદ હે. તૂમને હર બદ્ કે જિસ્મ પર  
 સહાબીયત કી કબા સજા દી. ઓર હર અરબી કે  
 સરપર સહાબીયતકા તાજ રખ દીયા. વરના  
 સહાબીયતકા મેઅયાર બહુત બુલંદ હે. તૂમને જહાં  
 જિસકો યાહા સહાબી લિખ દિયા, જરા દેખો તો...  
 આમાલ દેખો. અતવાર દેખો, ગુફતાર દેખો, કિરદાર  
 દેખો. સુલેહમેં દેખો, જંગમેં દેખો, સહાબી વો હે  
 અબરહિલાલી શુકોહ સુલેમાની ઓર ઢંગ  
 મુસલમાની, સામાન દેખો તો બેઝર, ઈમાન દેખો  
 તો અબુઝર. બુરાઈઓં સે કાસિર હો ઓર નામ  
 અમ્માર યાસીર હો, દુશ્મનોં મેં દાદ હો, (દુશ્મનો  
 સાથે પણ ઈન્સાફથી વર્તનાર) દોસ્તોં મેં મિકદાદ  
 હો. જબાનીમેં શોએબ હો ફિદાકારીમેં સોહયેબ હો.

કામ નૂરશાહ શહાની હો ઓર નામ સલમાની હો.  
કિસમત મેં જમુદ હો ઓર હિમ્મત મેં અબ્દુલ્લાહ  
બિન મસઉદ હો. હમઝએ નામદાર હો, ઉડને મેં  
જઅફરે તૈયાર હો. (નારએ... હૈદરી.) ઓર લડને મેં  
જરાર ઓર હકીકત યે હે કે રસુલુલ્લાહકા જાનિશાર  
હો. અલીકા વફાદાર હો ઓર ઝહરાકા તાબેદાર હો.  
(નારએ હૈદરી)

સહાબાએ કિરામ કે મદાહ હમ હૈં, હમારી  
કોમ હે, જો સહાબાએકિરામકી ઈઝ્ઝત કરતી હે,  
તૂમમેં અભી સહાબા શનાસી નહીં આઈ. તારીફ કયા  
કરોગે ? હમસે સૂનો. સહાબા વો હૈં જો આસમાન  
પર હોં તો સિતારે ઓર ઝમીન પર હોં તો બસીરત  
કે મિનારે, ઓર કુર્આન કે સાથ હોં તો કુર્આન કે

पारे, ओर अहलेबयत के साथ हों तो सारे हमारे.  
(नारअे हैदरी.)

हमारी कोम ओर हम लोग कभी सहाबाअे  
क़िरामके बारेमें कोई बात नहीं केहते. ईसलिये  
लाउड स्पीकर लगाया. (नारअे हैदरी...)

हम सहाबा अेक़िरामके बी मदाह हैं.  
अेहलेबयत के बी मदाह हैं ओर ये जो हे के जो  
तौहीने अेहलेबयत करे तो मैं केहता हुं के  
अेहलेबयत उस मक़ाम पर हैं कोई क़िरका अैसा  
नहीं हे के जो अेहलेबयतको न मानता हो.  
पाकिस्तानी क़िरकोंका ठिक नहीं कर रहा हुं. यहां तो  
नया नया मऊहब बना हे. तीस बतीस सालमें  
नया मऊहब बना हे. जो आप देख रहे हैं. हररोज  
नित नई बातें जो कभी नहीं देखी, न सुनी अब हो  
मजालिसे ईजतेहादी- 436

રહી છે. તો કુછ લોગ હોંગે વરના એહલેબયત તો વો છે જિનકે બારે મેં શીયા, સુન્ની, હનફી, માલેકી, શાફેઈ જિતને છે સબ એહલેબયત કો માનતે છે. ઓર પંજતન પાક કેહતે છે. તો અબ આપ સમજ લિજીયે તો સબકી ઝબાન પર જિનકે લિયે પાક હો. તો ઉનકે દુશ્મનોંકા કિસ્સા કયોં ન પાક હો.

તો ઈસલિયે ઉનકે બારેમેં કોઈ તરદુદ નહીં કરના ચાહિયે. કોઈ મુસલમાન ઐસા નહીં હે. જો એહલેબયતકો ન માનતા હો. ઓર પાકિસ્તાનીયોં મેં તો એહલેબયતકે બારેમેં તો કોઈ ચુંચેરા, કોઈ ગુફતગુ હો હી નહીં સકતી. સવાલ હી નહીં. હરેકકે બારે મેં બાત હો સકતી હે, મગર અલીકે બારેમેં બાત નહીં હો સકતી. (નારએ હૈદરી)

ઈસલિયે બાત નહીં હો સકતી કે અભી કલ  
 હી કી બાત હે. મકર ન જાના. કલ કી બાત હે, દૂર  
 કી બાત નહીં હે. યહાં મસ્જિદે નબવી કે ઈમામ  
 આયે થે. ઓર બીસ લાખકા મજમૂઆ ભી થા.  
 લોંગોમેં બહુત શોકેનમાઝ પેદા હો ગયા થા. બીસ  
 લાખકા મજમૂઆ મસ્જિદે નબવીકે ઈમામકે પીછે થા  
 ઓર સબ ચલે જા રહે થે આંખ બંધ કિયે હુયે.  
 ઓર યે ટેકસીવાલા ઓર રિક્ષાવાલે જો કિસીકો  
 ઘાસ નહીં ડાલતે, મુક્ત બિઠા બિઠાકર લે ગયે.  
 ઓર કહા કે આજ મસ્જિદે નબવીકે ઈમામ કે પીછે  
 આપ ભી નમાઝ પઢે ઓર મેં ભી પઢતા હું. યે ઝૌક  
 વ શોક થા. તો કીસીસે પુછા કે તૂમ જો જા રહે હો  
 તો તૂમને તેહકીક કી હે મસ્જિદે નબવીકે ઈમામ  
 મોલવી ભી હે યા નહીં ? આલિમ હે યા નહિ ?

મસનદે ઇમામત ભી હે યા નહિ ? મુત્તકી ભી હૈ યા  
 નહીં ? પરહેઝગાર ભી હે કે નહીં ? તો કેહતે હૈં કે  
 અલ્લામા સાહબ ! આપ તો બીલકુલ હી અનપઢ  
 માલૂમ હોતે હૈં. ઇમામે મદીનાકે બારેમેં સવાલ  
 કયા? મૈને કહાં કયોં કયા ? યે વહા પે રખતા હે.  
 જહાં રસૂલ પેર રખતે થે. તો મૈને કહા જહાં રસૂલ  
 પેર રખે. વહા જો પેર રખે ઉસકે બારે મેં સવાલ  
 નહીં હોતા. ઓર જો રસૂલ કે પેર રખને કી જગહ  
 પેર ન રખે બલકે રસૂલકે દોશ પર પેર રખે.  
 (હઝરત અલી અલ.એ રસૂલે ખુદાના ખભા ઉપર  
 પગ મૂકીને ફતહે મક્કાના દિવસે કાબતુલ્લાહની  
 ઊંચી દિવાલો ઉપર ગોઠવેલા બૂતોને તોડ્યા હતા.)  
 (નારએ હૈદરી)

અલીકા તો ઈસ્લામ પર એહસાન હે. અલીકા કોઈ કયા મુકાબલા કરેગા ? અલી આયે તો ઈસ્લામ આયા. અલીને આંખ ખોલી તો હિકમત કે દર ખૂલે. અલી બોલે તો કુર્આનકો ઝબાન મિલી. અલીને હાથ ઉઠાયે તો અદાલતકો મિઝાન મિલી. અલી સોચે તો રિસાલત કી કિસમત જાગી. અલી બઢે તો કુફ્ર કી ઝુલ્મત ભાગી. અલી ચલે તો તૌહીદકે ચિરાગ જલે. મઅરકચે ખૈબરમેં અલમ ઉઠાયા તો યદુલ્લાહ બને. બિસ્તરે મોહંમદ પર કદમ રખા તો નફસુલ્લાહ બને. મનઝરે કોસીન પર નજર રખે તો અયનુલ્લાહ બને. કોનૈન અલી કે કિનારે, કોસીન અલી કે સહારે, બીગડે તકદીરે ઈસ્લામ તો અલી હી સવાંરે. ઓર મુસીબત આયે

તો રિસાલત અલીકો પુકારે. તૂમ કહાં ચલે કિનારે  
કિનારે ?... (નારએ હૈદરી...)

અલીકા મુકાબલા કિસસે કીયા ? જહાં જહાં  
ખુદાકી ઈબાદત વહાં વહાં અલી કી વિલાયત. જહાં  
જહાં રસૂલકી રિસાલત વહાં વહાં અલીકી ખિલાફત.  
જહાં જહાં ઈસ્લામકા ઈકતેદાર હે. વહા વહા અલીકી  
હિદાયત હે. તૂમ ટી.વી. પર અલીકા નામ કયોં નહીં  
લેતે ? કયા શિકાયત હૈ ? અલીકા નામ લેના તો  
ફોજબાં કી આદત હે. ઓર હમારી ઈબાદત હે.  
(નારએ હૈદરી...)

અલીકા નામ તો મુશ્કીલ કુશા હે. અલીકા  
નામ તો ફતહકી ઝમાનત હે. યે બાત તો હમારી  
ફોજ ભી જાનતી હે. તૂમ નહીં જાનતે. કયામત હે,  
કયામત હે, કયામત હે. (નારએ હૈદરી)

अली से सारा जहां पढ रहा हे. अलीसे  
सारा समां चल रहा हे. हरदम अली अली हे. हर  
कदम अली अली हे. ढड़ी ढड़ी अली हे. जली जली  
अली हे. शहर शहर अली हे. गली गली अली हे.  
हमारा नारा अली हे (नारये हैदरी)

अहलेबयतका मुकाबला किसीसे नहीं हो  
सकता. कोई भी आये. वो देजो रसूल सजदे में हे.  
तूमहारी कीताबोंमें भोजुद हे. रसूल सजदे में हे.  
ओर वो क्या करे जिसके घरका सहेन मस्जिद हो.  
वो भेले तो क्या भेले. लेहाजा वो कमसीन (ईमाम  
हुसैन अल.) अपने दामनमें उलजता हुआ अपने  
घर से निकला. ओर सहाबायेक़िराम मस्जिद में पडे  
हुये हैं. वो सड़ के अंदर से रास्ता बनाता हुआ  
उधर गया जिधर उसको जाना था. ओर अल्लाह  
मजलिसे ईजतेहादी- 442

રહે એહતેરામ સહાબાએકિરામકા કે સબ જગહ દેતે  
 જા રહે થે. ઓર વો બઢા ઓર પુશ્તે રસૂલ પર  
 બેઠા. ઓર રસૂલ અપની તસ્બીહ સજદેમેં પુરી કરકે  
 ઉઠના યાહતે થે કે એક મરતબા વહીકા દબાવ  
 બઢા કે ઈસી તરહ સજદેમેં રહો. રસૂલને સવાલ  
 કિયા કબ તક ? જવાબ મિલા જબતક ! ઓર ફિર  
 હુઝૂરને નમાઝ કાયમ કી. જબ હુસૈન ઉઠ ગયે.  
 ઓર કિસી છોટી સે છોટી રિવાયતમેં ભી નહીં હે કી  
 કે ફિર હુઝૂરને નમાઝ પઢી હો. નમાઝ દોબારહ  
 પઢી હો. કિસી જુઠી રિવાયતમેં ભી નહિ.

તો મુસલમાનો ! જબ વુઝુદે હુસૈન સે  
 નમાઝે રિસાલત નહીં બીગડી તો ઝિક્ક હુસૈન સે  
 નમાઝે ઉમ્મત કૈસે બિગડ સકતી હે. લાજ રખ લી  
 અગર વહી ન આતી તો રસૂલ મુઝે હટા દેતે. ઓર

सब लोग केहते हे हुसैन कैसा गुस्ताफ था के हालते नमाजमें रसुलकी पुश्त पर बैठ गया. आज तूने भरी मेहङ्गिलमें मेरी लाज रफ ली. ये तेरा करम मुज पर कर्ज हे. ये कर्ज मैं करबलामें अदा करुंगा. ओर वहां ऐसा सजदा करुंगा के करबलामें किसीने न किया हो. आज जुबुव्वत सजदेमें सर रफती हे तो उठा लेती हे. मगर ईमामत जब सजदेमें सर रफेगी तो भुदसे नहीं हटायेगी. कोई नोके नेऊ पर उठा दे. भुदसे नहीं उठायेगी.

हां दोस्तो ! मैं जानता हुं के आप के जज्बात क्या हैं. आज बस ये समज लो के ईस आशुराफानेसे ईस ईमाम बारगाहसे हुसैन जा रहे हैं कल दसवीं हे ओर आज नव्वीं हे.

દોસ્તો ! ચલેં થોડી દેરકે લિયે ઝરા કરબલા  
 ચલેં દેખેં, તો કયા હો રહા હે ? હરરોજ મેં કીસી ન  
 કીસીકો પુરસા દેતા હું. કભી કાસિમકા પુરસા ઉમ્મે  
 ફરવાકો, કભી અકબર કા પુરસા ઉમ્મે લયલાકો,  
 કભી અબ્બાસકા પુરસા ઝોહરાકો ઓર આજ મુઝે  
 નન્હે શહીદકી બાત કરના હે. ઉસકી પેદાઈશ હી  
 શાયદ ઈસલિયે હુઈ થી કે કરબલાકો મુકમ્મીલ કરે.  
 કયા દેખા અસગરને દુનિયામેં ? આતે હી તો સફર  
 શરૂ હો ગયા. સારી ઉમર સરફરમેં બીતી. ફિર  
 કરબલા મેં કુછ દિન ઠેહરા. ફિર દુનિયાસે ચલા  
 ગયા.

રિવાયત મેં હે કે જબ હુસૈન કે સારે સાથી  
 અનસાર, અઇઝ્ઝા શહીદ હો ગયે. તો આવાઝ દી  
 મેદાને કરબલામેં કયા કોઈ મદદગાર હે ? કોઈ  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 445

ફરિયાદ રસ હે ? તશરીફ લાવે તો ખયમેસે  
 આવાઝ બુલંદ હુઈ રોનેકી. ઈમામ હુસૈન તશરીફ  
 લાવે ઓર કહા ઝયનબ ! અભી મૈં ઝિન્દહ હું કયોં  
 રો રહી હો ? વે ગિરયા કેસા ? કહા ભૈયા જબ સે  
 આપને આવાઝે ઈસ્તેગાસા બુલંદ કી હે. અસગર  
 ઝુલેમૈં નહીં લેટે. બારબાર અપનેકો ગિરા દેતે હૈં. વે  
 સુનના થા કે સર ઝુકાયા ઓર કહા. મૈં સમજ ગયા.  
 અચ્છા લાવ. અસગરકો મેરે હાથમૈં દે દો. અસગર  
 કો હુસૈન અપને હાથોં પર લિયે હુચે હૈં. કબાકા  
 દામન પડા હે. મજમુઆ આમ મૈં લાતે હૈં. ઓર  
 દુનિયા સમજ રહી હે કે હુસૈન કુર્આન લા રહે હૈં.  
 મગર જબ હુસૈનને કબાકા દામન હટાયા તો સબને  
 દેખા કે એક છ મહિનેકા બચ્યા. જિસકી આંખો મૈં  
 હલકે પડે હુચે હૈં. રૂખસાર ઢલે હુચે હૈં. સારી

દુનિયાને દેખા. હુસૈનને કહા. લોગો ! મૈં તૂમસે કુછ  
 નહીં કેહતા. યે બચ્યા તીન દિનસે પ્યાસા હે. અગર  
 થોડા સા પાની ઉસકો દે દો. કોઈ જવાબ નહીં  
 મિલા. તો મેરે આકાને કહા. તૂમ્હારા ખ્યાલ હે કે  
 ઈસ બહાને મૈં પાની પી લુંગા. તો ઉસકો મૈં જમીન  
 પર લેટાયે દેતા હું. તૂમ આકર ખુદ પાની પીલા દો.  
 કોઈ જવાબ નહીં મીલા. તો ફીર અસગરસે કહા  
 અસગર ! તૂમ ભી તો હુજ્જતે હક્કે બેટે હો. તૂમ  
 કયોં નહીં સવાલ કરતે ? એક મરતબા અસગરને  
 મુંહ ફેરા ઓર અપને હોઠે પર ઝબાન ફેરી. બસ યે  
 દેખના થા કે ફોજે યઝીદમેં ઈન્કિલાબ આ ગયા !  
 સારે સરદાર બિગડ ગયે. ઉમર સઅદ પાની પીલા  
 દે. ઐસા બહાદુર નહીં દેખા હોગા. જિસને ફોજે  
 મુખાલિફમેં બગાવત ફેલા દી. સબ બિગડ ગયે.

अली असगरका मासुम येहरा टेभकर. उमर  
 साअदने जब रंग बदलते देभा तो हुरमिला से  
 कहा हुरमिला ! ओर हुरमीलाने तीरसा शोअभा  
 जोडा, यलाया. रिवायत में हे के तीर यला. ओर  
 असगर हुसेनके हाथों पर पलट गये. असगर  
 मुश्कुराये. जानते हैं क्यों मुश्कुराये ? असगरने कहा.  
 अय हुरमीला ! आज तेरी ओर मेरी जंग न थी. मैं  
 छ महिनेका तु यालीस सालका, तु हजारों जंगोमें  
 शरीक हुवा. तेरा तजरुबा जियादह. मगर तु  
 ईतना बदहवास हुवा के तुझे ये भी मअलुम न  
 हुवा के मेरे मरने के लिये तो छोटा तीर भी काड़ी  
 था. तूने वो तीर डेंका जो घोडो के लिये डेंका जाता  
 हे. ईससे असगर पलट गये. जुन बरस रहा हे.  
 हुसैनने कांपते हुये हाथों में लीया. आसमानकी

तरङ्ग ड़ेंकना याहा. तो आवाज आँ. हुसैन ! पानी  
 नहीं बरसेगा. जमीनकी तरङ्ग ड़ेंकना याहा तो  
 आवाज आँ हुसैन ! दाना नहीं उगेगा. हुसैनने  
 वो भून अपने चेहरे पर मल लीया. ओर कहाँ  
 तरह मैं अपने जट्टके सामने जाऊँगा. ओर ड़िर  
 असगरकी लाश लेकर हुसैन सोच रहे हैं. हाये  
 हुसैन! तेरी बेकसी पर इस मजमुआका सलाम !  
 सोचते हैं जाऊँ. मा को टिभाऊँ ! मा क्या पुछेगी ?  
 ड़िर पलटते हैं. ड़ीर जाते हैं. ड़िर आते हैं ! कल  
 आप अमल आशुरा डिजुयेगा. आगे बल्येगा.  
 पीछे हटीयेगा. ये हुसैन के इस तर्जे अमलकी  
 तकलीद हे के कभी आगे बढते कभी पीछे हठते.  
 येक मरतबा हुसैन सब्रकी सील रभकर चले. जैमे  
 पर आवाज दी. रबाब !

आप जानते हैं जब घर पर कोई आवाज  
 देता है तो बच्चोंकी आदत होती है के पहले वो  
 दौडकर जाते हैं. धर रबाबको आवाज दी. धर  
 सकीना दौडती हुई आई. देखा के हुसैन कबामें  
 छुपाये हुये आये. कहा के बाबा मैं समज गई.  
 असगरको पानी मिल गया. क्यों के जब गये थे तो  
 रो रहे थे. अब यूप हैं. धतनेमें रबाब आ गई.  
 हुसैनने कबाका दामन हठाया. रबाबने देखा के  
 असगर ! बस दो मिनट. बहुत रो लिये. हुसैन  
 असगर को ले कर चले. तपती हुई जमीन जोड़ी.  
 असगर की लाश रणी. जमीन बराबर की. कबर  
 बनाई. पानी न था तो आंसु बहाये. इस के बाद  
 कहा भालीक ! हुसैन की आगोशमें कुछ नहि है अब  
 भजाना भाली है. अब मैं हुं थोडी देर में अपना

सर तेरे हुजुर लाता हूं. हुसैन उठे. हाजरी के लिये  
 एक मरतबा आवाज आई. अस्सलामो अलयक  
 या एब्नुल्लाह. हुसैनने पलटकर देखा तो एक  
 मुसाफिर भाक आलौट यला आ रहा है. कहा जैसे  
 मोके पर क्यों आया है ? जब के मेरा ये हाल है !  
 कहा मौला आया नहीं हूं बेजा गया हूं. कहा किसने  
 बेजा ? कहा मे सुगराका कासिद हूं. कहा क्या बात  
 है ?

कहा आपकी बेटीने भत दिया है. भत  
 लिया हुसैनने. इसमें लिखा था आपके पास कभी  
 बेटीका भत आया है ? बाबा आपको हजारों  
 सलाम ! बाबा ! आपका साया क्यामत तक  
 जिन्दह रहे. बाबा ! यया अब्बासको सलाम. यया  
 अब्बाससे कहीयेगा के सकीनाकी सुहबतमें मुजे  
 मजलिसे एजतेहादी- 451

ભૂલ ગયે. બાબા ! મેરે ભૈયા અલી અકબર કો  
 સલામ. મૈને સુના હે કે ભૈયા અલી અકબરકી શાદી  
 રચા લી ઓર મુઝે નહી બુલાયા. હુસૈનને ખત પઢા.  
 કાસીદને કહા. જવાબ દિજિયે. કહા ભઈ જવાબ તો  
 લિખા થા મગર વરક મકતલમેં બિખર ગયે. વો  
 સબ ટૂકડે પડે હુએ હૈ. યહી જાકર જવાબ દે દેના.  
 કહા મૌલા ! મૈ જાઉં ? કહા ચલા જા. અભી મેરી  
 આવાઝે ઈસ્તેગાસા બુલંદ હોગી. ઓર આવાઝે  
 ઈસ્તેગાસા અગર બુલંદ હો ગઈ તો રૂકના વાજીબ  
 હો જાએગા. ઓર મેરી બેટી ઈન્તિઝાર કર રહી હે,  
 જલ્દી ચલા જા. મૌલા મૈ જાતા હું. મગર થોડી સી  
 ઈજાઝત દિજિયે. કહા બતા ! કહા જબ મૈ ચલને  
 લગા તો આપકી બેટીને મુઝે યે ખત દિયા. ઓર  
 કહા કે અય શૈખ ! ખત મેરે બાબાકો દેના ઓર ફીર

દાચેં બાચેં દેખના, એક છ મહિનેકા બચ્યા આતા  
 હુઆ નઝર આયેગા. ઉસકો ઉઠાકર ગોદમેં લેના.  
 પ્યાર કરના. વો મેરા ભૈયા અલી અસગર હોગા. તો  
 આકા ઈસ લડકેકો દે દિજિયે. મેં આપકી બેટીકી  
 વસીચ્યત પૂરી કરું. કહા સુગરાસે કેહ દેના કે અબ  
 ન અસગર હે ન અકબર હે ખુદા હાફિઝ ! સુગરા,  
 ખુદા હાફિઝ.

શબ્દાર્થ : કદીમ = પુરાની. રિવાયત =  
 આદત, ટેવ (આ જગ્યાએ). આરડીનન્સ =  
 હુકુમતનો સરકયુલર. સિયાસત = રાજકરણ.  
 મખસુસ = ખાસ. ઉસૂલ = સિદ્ધાંત. હિમાયત =  
 તરફદારી. મુખાલેફત = વિરોધ. જઝબાત =  
 ઉત્તેજના, આવેશ, જોશ. મજરૂહ હોં = ઘાયલ થતા  
 હોય. દુઃખ પહોંચતું હોય. બરમીલા કેહના =

જાહેરમાં, પ્રત્યક્ષ. કવાનીન = કાનુનનું બહુવચન.  
 સરયશ્મેં = ઉદ્ગમ સ્થાન, શ્રોત, ખાણ. મુતાલેબા =  
 માંગણી. એહતેરામ = ઈઝ્ઝત. સિયાસત =  
 રાજકરણ. ઈન્તેઝામ = વ્યવસ્થા. વઝાહત =  
 સ્પષ્ટતા. તસલ્લી = સંતોષ. અઝવાજે રસૂલ =  
 રસૂલની પત્નીઓ. તોહીન = બેઈઝ્ઝતી. તારીફ =  
 સ્પષ્ટતા, વ્યાખ્યા. માઝી = ભૂતકાળ. ગઝવાત =  
 ગઝવાનું બહુવચન, મોટી લડાઈઓ (જેમાં  
 રસુલુલ્લાહ (સલ.) હાજર હોય.) વઝાહત =  
 સ્પષ્ટતા. દસ્તઅંદાઝી = હસ્તક્ષેપ. જુર્મ = ગુનો.  
 શર્ફ = ઈઝ્ઝત. તારીખ = ઈતિહાસ. હસ્તી = ઉચ્ચ  
 પ્રકારની પ્રતિભાશાળી વ્યક્તિ. હસ્તીયાં = હસ્તીનું  
 બહુ વચન. = નેઅમતે બે બહા = ઉચ્ચોચ  
 નેઅમત. મિસાલ = દૃષ્ટાંત. કુરબત = નજદીકી.

મયસ્સર = મળવું. મદાખેલત = દખલીગીરી.  
 અસરાંરે નુબુવ્વત = નુબુવ્વતના ભેદો. અનવાર  
 સમેટના = નૂર હાસિલ કરવા. મહરમે રાઝ = ભેદને  
 જાણનાર. વાઝેઅ = સ્પષ્ટ. ગુસ્તાખી = બેઅદબી.  
 તારીફ કરના = પેહચાન કરાવવી. તફસીલી =  
 વિસ્તારથી. ઇકતેદાર = પ્રભૂત્વ, હુકુમત. મદાહ =  
 તારીફ કરનારા, પ્રશંસા કરનારા. ગુફતાર =  
 વાતચીતનો ઢંગ. મેઅયાર = માપદંડ, કસોટી,  
 આદર્શ નમૂનો. બદ્દ = ગામડીયો. અવતાર દેખો =  
 હાલહવાલ જુઓ, ઢંગ જુઓ, ચાલચલન જુઓ  
 તોરનું બહુવચન છે. કિરદાર = અમલ. કબા =  
 ખાસ પ્રકારનો ઝભ્મો. અબરૂહિલાલી = નવા ચંદ્ર  
 જેવો. શુક્રોહે સુલમાની = સુલયમાન (અલ.)ના  
 જેવો પ્રતાપ, રોબ, જલાલ, વૈભવ શાન. બેઝર =  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 455

સોનાચાંદી વગરનો નિર્ધન. અબુઝર = રસૂલના  
 ખાસ સહાબી. અલીના ખાસ દોસ્ત. કાસીર =  
 અસમર્થ (અહીં બુરાઈઓથી દૂર રહેનાર) દાદ =  
 ઈન્સાફ. જમૂદ = ઠેરાવ, રૂકાવટ (અહીં કિસ્મત  
 ભલે બાયલું હોય પરંતુ હિંમત અબ્દુલ્લાહ બિન  
 મસઉદ જેવી હોય. જેમણે ઉસ્માન સાથે ટક્કર લીધી  
 હતી.) મદાહ = તારીફ, વખાણ. રૂખસાર = ગાલ.  
 જર્રાર = વીર, યોદ્ધા. જાંનિશાર = જાન ન્યોછાવર  
 કરી દેનાર. મિકદાદ = સહાબીએ રસૂલ-અલીના  
 ખાસ દોસ્ત. શનાસી = પેહચાન, ઓળખ. બસીરત  
 ધરાવનાર = દૃષ્ટિ છે. અકલમંદો છે. (અહીં આવો  
 અર્થ લેવાનો છે.) મદાહ કરના = પ્રશંસા કરવી.  
 તરદુદ = શક. મકર ન જાના = ફરી ના જશો.  
 ઈન્કાર ન કરશો. શોકેનમાઝ = નમાઝનો શોખ.

દોશ = ખભો. પેર = પગ. હિકમત = બુદ્ધિ, અક્કલ.  
 મિઝાન = ત્રાંજવું. મઅરકઅ = લડાઈ. યદુલ્લાહ =  
 અલ્લાહનો હાથ. નફસુલ્લાહ = અલ્લાહનો નફસ.  
 કૌસ = આસ્માનનો નવમો બુર્જ જે માનના આકારનો  
 દેખાય છે. કૌસીન = કૌસનું બહુ વચન ખુતુતે  
 વહદાની અલ્લાહની વહાદાનિયતની નિશાનીઓ.  
 મનઝર = દૃશ્ય. અયનુલ્લાહ = અલ્લાહની આંખ.  
 ઘાસ ડાલના = મચક આપવી. મદદ કરવી. ઈકતેદાર  
 = પ્રભૂત્વ, હુકુમત. ઝમાનત = જિંમ્મેદારી. નોકે નેઝ  
 = ભાલાની અણી. અઈઝ્ઝા = અઝીઝનું બહુવચન,  
 ભાઈબંધ, રિશ્તેદાર. ઈસ્તેગાસા = ફરિયાદ. રૂખસાર =  
 ગાલ. તીરસા શોઅબા = ત્રણ ફેણવાળું તીર.  
 બદહવાસ = હોશ ગુમાવી ચુકેલો. ઈસ્તેગાસા =  
 ફરિયાદ.

## મજલીસ-૧૧

બિસ્મીલ્લા હિરહમા નિર્હીમ

ઉદઓ એલા સબીલે રબ્બેકચ્ બિલહિકમતે  
વલ મૌએઝતલ હસનહ.

(સુરા નહલ આયત નં. ૧૨૫)

કુર્આન મજીદમે ઈરશાદે રબ્બુલ ઈઝ્ઝત  
હો રહા હે કે કસમ હે સિતારેકી જબ કે વો ઝૂકા. યે  
જો રસૂલ હમારા ન બેહકા હે, ન ભટકા, યે અપને  
દીલસે કોઈ બાત નહીં કેહતા. વોહી કેહતા હે જો  
વહી કેહતી હે.

નૂકતએ મરકઝી આતે રસૂલે કરીમ હે.  
તમામ મુસલમાનાને આલમ જિસ નુકતે પર જમા  
હે વો હુઝૂર કી આત હે. શીયા હોં. સુન્ની હોં, માલેકી

હોં, શકિઈ હોં, હમ્બલી હોં, જઅફરી હોં, હનફી હોં. હર એકકા નૂકતએ મરકઝી રસૂલે કરીમકી ઝાત હે ઓર યહી નુકતા ઈત્તેહાદ હે. હમ મુસલમાનોંકો દઅવત યે દેતે હૈં કે તૂમ એહલેબયતકો ન માનો, સિફ્ રસૂલકો માનો. સહાબાકો ન માનો, સિફ્ રસૂલકો માનો. હમારા કોઈ ઝઘડા ઈખ્તેલાફકા તો હે નહીં હમારા ઝઘડા રિસાલતકા ઝઘડા હે. હમ યે કેહતે હૈં કે રસૂલકી હર બાત જો હે વો વહી હોતી હે. વો અપને જોસે કુછ નહીં કેહતા. દુસરે લોગ યે કેહતે હૈં કે કભી વો અપને દીલસે કેહતા હે. કભી હુકમે ખુદાસે કેહતા હે. હમ કેહતે હૈં કે ઐસી બાત નહીં હે. રસૂલ જો કુછ કેહતા હે વો વહીએ ઈલાહીકી તરફસે કેહતા હે.

વો રોતા ભી હે તો વહીએ ઈલાહી કે  
ઈરશાદસે. વો હસતા હે તો વહીએ ઈલાહી કે  
ઈરશાદસે. વો ખાને પર કિસીકા ઈન્તિઝાર કરતા હે  
તો વહીએ ઈલાહી કે ઈરશાદસે. કિસીકો ગોદમેં  
લેતા હે. તો વહીએ ઈલાહીકે ઈરશાદસે. કિસીકો  
દોશ પર લેતા હે તો વહીએ ઈલાહી કે ઈરશાદસે.  
ઓર કિસીકો મિખ્બર પર ઉઠાતા હે. તો વહીએ  
ઈલાહી કે ઈરશાદસે. બસ હમારા મકસદ યહી હે કે  
હમ રસૂલકો જાન લેં ઓર પહેયાન લે. રસૂલકી હર  
બાત વહીએ ઈરશાદસે હોતી હે. ઓર હમ ન ખુદાકો  
જાનતે હેં ન મલાએકાકો જાનતે હેં. ન સહાબાકો  
જાનતે હેં ન એહલેબયતકો જાનતે હેં. હમ સિફ  
રસૂલકો જાનતે હેં.

क्या षुदाको आपने देखा हे ? फिर कैसे माना ? एस लिये के रसूलने कहा हे. क्या कुरआन आपको मालूम हे के अल्लाहकी किताब हे. कितने लोग कुरआनके पढनेवाले हैं. मगर एस लिये माना के रसूलने कहा हे. ओर उसने आभेरतकी बात कि. क्यामत आयेगी. क्या आपने देखा हे ? मगर एसलिये मानी के रसूलने कही हे. क्या हुं आपने देखा हे ? क्या मलायेका आपने देखा हैं ? क्या कोसरका पानी आपने देखा हे ? मगर क्यों मानते हैं. एसलिये के रसूलने कहा हे.

तो अब आप समजे के हम न अल्लाहको मानते हैं न अहेलेबयतको मानते हैं. न सहाबाको मानते हैं. हम सिर्फ रसूलको मानते हैं. जब वो केहता हे के षुदा हे वो हम केहते हैं के ये षुदा हे.

ઓર જબ કેહતા હે યે એહલેબચત હૈં. તો હમ એહલેબચતકો માનતે હૈં. વરના હમ કીસીકો નહીં માનતે. સિફ રસૂલકો માનતે હૈં. ઉસને વહી કી અપને બંદેકી તરફ જો યાહી વહી કી દો કમાનોકા ફાસલા રહે ! યા ઈસસે ભી કમ. કયા કહા ઉસને અપને બંદેસે. યે લોગ કયા જાને ? આયતે મેઅરાજ પડના ઓર હે ઓર મકામે રિસાલત બતાના ઓર હે. હમસે સુનો મકામે રિસાલત કયા હે? મકામે મેઅરાજ કયા હે ? જો અલ્લાહને યાહા વો અપને રસૂલકી તરફ વહી કી.

કાબ કોસીન એક જુમલા હે. ઈમામ ફખ્રુદ્દીન રાઝી લિખતે હૈં કે યે અરબકી આદત પર મુશતમલ નારા થા. કાબ કોસીન ઉસ મકામ કો કેહતે હૈં કે અરબમે જબ દો બાદશાહ એક જગહ આતે થે,

सुलह करनेके लिये. तो अेक तीर होता था. अेक  
 कमान होती थी. तीरको कमानमें लगाते थे. दानो  
 हाथ कमान पर होते थे. ईसके मानअ ये हैं के  
 जिससे तूमहारी सुलह हे उससे हमारी सुलह.  
 जिससे तूमहारी जंग उससे हमारी जंग. तो यहां  
 पर काब कोसीनका जुमला बतताता हे के अय रसूल  
 ! सुलह तूमहारी होगी तो अमान हमारी होगी.  
 तीर तूमहारा होगा तो कमान हमारी होगी. कलमा  
 तूमहारा होगा तो कलाम हमारा होगा. उम्मत  
 तुमहारी होगी तो ईमाम हमारा होगा. अय रसूल  
 ! तेरी गुफ्तारमें मेरी गुफ्तार हे. ओर तेरी  
 रफ्तारमें मेरा किरदार हे. मेरी तेहरीर तेरी  
 तकरीरके साथ हे. यानी मेरा कुर्आन तेरी तइसीरके  
 साथ हे. जो कुर्आनमें सुरत हे वो मेदानमें तेरी

સીરત હે. ઓર જો તેરી સીરત હે વો ઐન મશીયત  
 હે. જો તેરી ખ્વાહિશ હે વો ઐન ઈકાન હે. જો તેરા  
 ફરમાન હે વો મેરા અરમાન હે. ઓર અય રસુલ !  
 જો તેરી બાત હે, વો મેરી બાત હે. જો તેરા સુખ્ન  
 હે, વો મેરા સુખ્ન હે. મેરા કરમ, તેરે જમાલમેં હે.  
 મેરા ગઝબ, તેરે જલાલમેં હે. મેરા અદબ, તેરે  
 કમાલમેં હે. મેરા સોઝ તેરી આહોં મેં હે. મેરી  
 રહમત, તેરી બાહોં મેં હે. મેરી મંઝિલ તેરી રાહોમેં  
 હે, સજદા મેરા, આસ્તાના તેરા, હાથ તેરે ખજાના  
 મેરા, જન્નત મેરી, પરવાના તેરા. મેરા ઘર, ઘરાના  
 તેરા. (નારએ હૈદરી સલવાત)

તુ મુઝસે અલગ નહીં. મેં તુઝસે જુદા નહીં.  
 તુ સબ કુછ હે મગર ખુદા નહીં. તું જાહેર હે, મેં રાઝ  
 હું તુ સરાપા ન્યાઝ હે મેં બેનિયાઝ હું. તુ લહજા હે  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 464

મેં આવાઝ હું. તુ ન હોતા તો ખુદાઈકા રાઝ  
આશકાર ન હોતા. મસુર હોતા શાહકાર ન હોતા.  
હુસ્ન હોતા, પરસ્તાર ન હોતા. યુસુફ હોતા કોઈ  
ખરીદાર ન હોતા. મઅબુદ હોતા કોઈ ઈબાદત  
ગુજાર ન હોતા. ગુનેહગાર હોતે શફાઅતકા  
કારોબાર ન હોતા. (નારએ હૈદરી...)

યે હે મકામે રિસાલત ! અય રસુલ ! જો  
તેરા કલેમા પડે વો મુસલમાન હે. ઓર જો તેરી  
નુબુવ્વતકે બાદ દાવે કરે ઉસકા કાબા હિઝયાન હે  
ઓર જો તેરે ઉપર યકીન રખે વો કુલ ઈમાન હે.  
ઓર જો તેરી નુબુવ્વત પર શક કરે વો બેઈમાન હે.  
બેઈમાન હે, બે ઈમાન હે, યે મકામે રિસાલત હે જો  
હમ સમજતે હૈં. તો હમ રસૂલ કે તાબે હૈં બખુદા  
હમને ઈસ મિખ્બરસે કભી તારીફે એહલેબયત નહીં  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 465

की (सलवात...) अली की तारीफ़ नहीं कि, हमने  
 नहीं की, कीसीने की हो तो की हो हमने कभी अलीकी  
 तारीफ़ मिम्बरसे नहीं की. आप कहेंगे के अलीकी  
 येक तारीफी हैसियत भी तो हे बहुत बडे शुजाअ  
 थे. तो मैं कहूंगा के इस्तमकी भी तो येक तारीफी  
 हैसियत हे. बहुत बडा बहादुर था. आप कहेंगे के  
 अली बडे सफी थे. तो हातिम भी बडा सफी था.  
 तो हर सफी पर ईमान लाना वाज्जब हे. हर  
 बहादुर पर ईमान लाना वाज्जब हे. बलके ऐसा  
 नहीं हे.

हमने अली की तारीफ़ कभी मिम्बर से नहीं  
 की क्यों के हम जानते ही नहीं के अली क्या हैं ?  
 अली लडे, ज़ैयबर मैं लडे बई लडे होंगे. बहुत से  
 लोग लडे ओर तिरिमिज़ीशरीफ़ में हे. अहलेसुन्नतकी

मोअतबर किताब हे. उसमे हदीस हे के सबसे  
 पहले जो जहन्नम में डाला जायेगा वोह शहीद  
 डाला जायेगा. क्या मतलब हे ? वो शहीद जिसको  
 आप शहीद समजते हैं. तो जब वो कहेगा के बारे  
 ईलाहा ! मुजको जहन्नम में तूने डाला. ओर मैंने तो  
 तेरी राहमें जान देदी. तो ईरशाद होगा. तूमने  
 मेरी राहमें जान नहीं दी. अपने बाजूओंकी  
 शुजाअत दिखानेके लिये मैदाने जंग में आये थे, तो  
 मुअलुम हुवा के अगर कभी कोई लडे भी रसूलके  
 साथ, तो भी हम नहीं केह सकते के जन्नती हे या  
 जहन्नमी ? तो हम क्या जाने के अली बरमे लडे.  
 अपनी लाइताकी जवानी दिखानेके लिये लडे. बनी  
 हाशिमकी शुजाअत के लिये. मुमकीन हे कीसी  
 आईन्ह मनसबकी उम्मीदवारी के लिये अली लडे  
 मजलिसे ईजतेहादी- 467

होंगे. तो हम तारीफ़ क्यों करें ? लेहाजा हमने तारीफ़ नहीं कि.

देखिये झीर मैंने जो बात कही हे के मैंने तारीफ़ नहीं कि. मैं अपनी बात पर एस तरह अडा हुवा हुं के मैंने तारीफ़ नहीं कि. मैंने तो सिर्फ़ रसूलकी बात आपको सुनाई हैं, के रसूल केहते हैं के आज कुल ईमान कुल कुफ़के मुकाबले के लिये जा रहा हे. तो अब हम समजते हैं के अली कुल ईमान हैं. वरना हमारा आती ज्वाल तो ये था के अली मोमीन हैं ओर जियादह अकीदत हे तो अमीरुल मोअमेनीन हैं. कुल ईमान तो हमारे दिमागमें नहीं था. के दुनियामें कोई कुल ईमान भी हो सकता हे. मगर जब रसूल केह दें कुल ईमान कुल कुफ़के मुकाबले में जा रहा हे. तो अब हम मजबूर हैं. हां

એક સુરત હે ન માનને કી કે કલિમા પઢના છોડ દે.  
લેકિન અગર તૂમ્હારે અંદર રસૂલકી ઈતાઅત હે તો  
માનના પડેગા. તુમ્હેં કે અલી કુલ ઈમાન હૈં ઓર  
અમરૂ બિન અબ્દવદ જો મુકાબિલ પર આયા થા  
વો કુલ કુફ હે.

ઝરા મૈં ઈસ અઝીમ મજમુઆકો તાઅમ્મુલ  
વ તફ્ફુરકા વક્ત દેતા કે આપ જરા સોચેં કે અલી  
કુલ ઈમાન તો થે. માન લીયા રસૂલ કેહતે હૈં,  
લેકિન અમરૂ બિન અબ્દોવદ કુલ કુફ કેસે હો ગયા?  
કુલ કુફ માઅમુલી ટાઈટલ નહીં હે. બડોં બડોં કો  
નહીં મિલા. અગર યે મિલતા તો શયતાનકો  
મિલતા. લેકિન શયતાન કે લિયે ભી “કાનઅ્ મિનલ  
કાફેરીન” કાફિરોંમેંસે એક કાફિર, દેખા આપને  
શયતાનકી બેબસી ઓર બેકસી. યે નતીજા હે ઈસ

બાતકા કે વો દરબારે ખુદાસે નિકાલા હુવા હે. પસ જો દરબારસે નિકાલ દિયા જાએ ખ્વાહ વો ખુદાકે દરબાર સે હો, ખ્વાહ રસૂલ કે દરબાર સે ઉસકી મિટ્ટી પલીદ હો જાતી હે. વો કાબિલે ગુફતગુ નહીં રહતા. તો ફિર યા રસુલુલ્લાહ ! આપને યે કયોં કહા કે અલી કુલ ઈમાન હૈં ઓર અમરૂ બિન અબ્દોવદ કુલ કુફ હે. તો રસુલુલ્લાહ કહેંગે. મેને અમરૂ બિન અબ્દવદકો કુલ કુફ નહીં કહા હે. મેને કાનૂન બતાયા હે. એક ઉસૂલ બતાયા હે. એક મિઝાન દી કે અલી કુલ ઈમાન હે. અબ જો ઈસકે મુકાબિલ હુવા અભી યા કભી વો કુલ કુફ હે. (નારએ હૈદરી, સલવાત...)

મેરા રસૂલ સબસે અફઝલ હે. લોગ કેહતે હૈં કે આપ સિફ્ રસૂલ પર બાત કરતે હૈં. હમ કેહેતે હૈં

કે અગર રિસાલત સમજમેં આ જાએગી. તો હરચિઝ  
 સમજમેં આ જાએગી. મુસીબત યે હે કે હમ  
 રિસાલતકો નહીં સમજે. મેરા રસૂલ સબસે અફઝલ  
 હે. ઈસા હોં, મુસા હોં, આદમ હોં, નુહ હોં, સબસે  
 અફઝલ હે. ઓર ઈસલિયે તો મુસલમાનોને  
 ઈસ્તિલાહ બનાઈ હે કે નિઝામ મુસ્તુફા. ભઈ આપકો  
 મઅલુમ હે કે મુસાકા દીન કયા થા ? ઈસ્લામ,  
 આદમકા દીન ઈસ્લામ, ઈસાકા દીન ઈસ્લામ.  
 સુલયમાનકા દીન ઈસ્લામ. હર નબીકા દીન જો થા  
 વો ઈસ્લામ થા. ફીર યે કયોં નહીં કેહતે કે નિઝામે  
 આદમ લાએંગે. નિઝામે મુસા લાએંગે. નિઝામે ઈસા  
 લાએંગે, નિઝામે નૂહ લાએંગે કેહતે હૈં હમ નિઝામે  
 મુસ્તુફા લાએંગે. હમે એતેરાઝ હે ઈસ જુમલે પર.  
 તૂમને તૌહીન કી હે આદમકી, તૂમને તૌહીન કી હે  
 મજલિસે ઈજતેહાદી- 471

मुसाकी, तूमने तौहीन की है ईसाकी, ओर जो  
 तोहीने अंबिया करे वो बप्शा नहीं जायेगा. तो वो  
 केहते हैं के जनाब मसअला ये हे के युं तो हमारी  
 मुराद आदम भी हैं, मुसा भी हैं, ईसा भी हैं, तो युं  
 के ये आपिर में आये. ईसलिये हम निआमें मुस्तुफ़ा  
 केहते हैं. आदम, मुसा, ईसा, ये आपिर में नहीं  
 आये. ओर ये भी केहते हैं के हम यहां पिलाइते  
 राशेदहका दौर लायेंगे. हम भुश हैं. हम भी केहते हैं  
 के पिलाइते राशेदहका दौर यहां लावो. लेकिन  
 उसूल क्या है ? उसूल यही हे के दीनमें निआमे  
 मुस्तुफ़ा, तो पिलाइते राशेदहमें जो आपिरमें आया  
 ईन्तिआमें मुरतआ. निआमे मुस्तुफ़ा ओर  
 ईन्तिआमें मुरतआ. हम तैयार है. हम रसूलकी

બહસ કર રહે છે. હમને ઓર હમારે મકતબને હંમેશાં રસૂલ કે મકામકી ઈઝ્ઝત કી.

એક પાદરીને કહા. દેખિયે ઈસાકા ઓર રસૂલકા મુકાબલા હો રહા હે. યે બતાઈયે કે અગર કોઈ જાગ રહા હે ઓર કોઈ સો રહા હે ઓર કોઈ મુસાફિર પાસ સે ગુજર રહા હે તો વો રાસ્તા કિસસે પુછેગા ? તો હમારે આલિમને જવાબ દિયા. તો વો રાસ્તા ઉસસે પુછેગા જો જાગ રહા હે. ઓર સરહાને બેઠા હુવા હે. તો પાદરી ખડા હો ગયા. ઓર ઉસને કહા કે દેખો. ઈસાઈવ્યત કી જીત હો ગઈ. ઓર ઈસ્લામકો શિકસ્ત હો ગઈ. આપને કહા કૈસે ? કહા ઈસ તરહ કે તૂમહારા રસૂલ સો રહા હે યાની મર ગયા હે. ઓર હમારા ઈસા જાગ રહા હે. ખુદ તૂમહારા અકીદહ હે કે ઈસા ઝિન્દહ છે.

अल्लामाने इरमाया. के तूने मेरी पूरी  
बात नहीं सूनी. सोनेवाला सो रहा था.  
जागनेवाला जाग रहा था. मुसाफ़िर रास्ता पूछा के  
बतावो. रास्ता किधर हे ? तो जागनेवालेने कहा, के  
तुं भी यहां बेठ जा. मैं भी इस इन्तिज़ार में हुं के  
ये ठीके ओर उसे रास्ता पूछुं. (नारये हैदरी...)

आप समजे ? हम मकामे नुबुव्वतको इस  
पाकिस्तानमें हमेशा कायेम रभेंगे. ओर जबतक  
हमारी कोम जिन्दह हे. शाने नुबुव्वत में इर्क नहीं  
आने देंगे. हम हैं रसूल के याहनेवाले. हम हैं  
इरअंदाने तौहीद. हम हैं रिसालत के इल्मको  
उठानेवाले. ओर हमें कोई गम नहीं. देप्रिये अेक  
भास जुमला, जो आपने शायद इससे पेहले नहीं  
सुना होगा के अेहलेबयतका मकसद ये था. के

રિસાલત ઝિન્દહ રહે. હમારા મકસદ યે હે કે  
 એહલેબયત ઝિન્દહ રહે. ઈસિલિયે હમેં કોઈ તકલીફ  
 નહીં હોતી. યે જો અઝાનેં દી જાતી હૈં, યે કયા હૈં ?  
 ઈમામ સજ્જાદ સે પૂછા. ઓર ઉસ વક્ત પુછા જબ  
 શામસે ગુઝર રહે થે. હાથોં મેં હથકડી થી. ગલેમેં  
 તોક થા. પેર મેં બેડિયાં થી. ઉસ વક્ત પુછા કે અય  
 સજ્જાદ ! બતા કે યે જો તુ નોબત સુન રહા હે,  
 યઝીદકી કે તુ જીતા કે યજીદ જીતા. દેખિયે તીન  
 દિન, ચાર દિન કિતને દિનકા પ્યાસા હોગા ?  
 કીતના મજબુર હોગા ? હાથોંમેં હથકડીયાં હૈં.  
 પાઉમેં બેડીયાં હૈં. તો કહા સુન ! યઝીદકી નોબત  
 ચાર દિન કી હે, ઓર બજકર ખતમ હો જાયેગી.  
 ઓર હમારી નોબત અશહદો અન્ન  
 મોહંમદુર્સુલુલ્લાહ કયામત તક રહેગી.

तो मालुम हुवा के ये जो अजाने हैं. ये  
 ऐहलेबयत के वोजुदसे हैं. तो हमें तकलीफ़ नहीं  
 होती. मगर हम रसूलको मानेंगे. वो कहेगा जुदा हे  
 तो हम कहेंगे जुदा हे. वो कहेगा रसूल हे, तो हम  
 कहेंगे रसूल हे. वो कहेगा ऐहलेबयत हैं तो हम  
 कहेंगे के ऐहलेबयत हैं. वो कहेगा सहाबा हैं. हम  
 कहेंगे सहाबा हैं. तै तो क्या समजते हो ? सहाबाको  
 हम मानते हैं. ओर कोई नहीं मानता. ये कोम हे  
 जो सहाबाको मानती हे, ओर कोई सहाबीका नाम  
 लेवा नहि. ये तूम जो नाम लेते हो सहाबा, सहाबा  
 करते हो, हमारी ज़िद में नाम लेते हो. तुम्हें  
 सहाबासे क्या दीलयस्पी ? हमसे पुछो के सहाबा  
 क्या हैं ? सहाबा अगर आसमान पर हों तो  
 आसमान के सितारे हैं. जमीन पर हों तो तहारत

કે પારે હૈં ઓર એહલેયબયત કે સાથ હૈં તો સારે  
હમારે હૈં. (સલવાત)

અલ્લાહ હે હમને ખુદ માના, રસૂલને કહા.  
કિસીને એતેરાઝ નહીં કિયા. કુર્આન અલ્લાહકા  
કલામ હે હમને માના. કિસીને એતેરાઝ નહીં કિયા.  
જન્નત હે હમને માની, કિસીને એતેરાઝ નહીં કિયા.  
દોઝખ હે હમને માની. કિસીને એતેરાઝ નહીં કિયા.  
અજબ બાત હે જો ચીઝે આંખો સે દેખી નહિ,  
રસૂલને કહા તો માન લીયા., ઓર જિસ્કો એક  
લાખ ચોબીસ હજાર કે મજમેએમેં ખડા કિયા હો...  
મન કુન્ત મૌલાહો... (નારએ હૈદરી)

આપ દેખ રહે હૈં ન, સિતમ દેખ રહે હૈં ન.  
જો આંખોસે નહીં દેખા ઉસ્કો મનવા રહે હૈં ઓર જો  
આંખોસે દેખા હે ઉસ્કો કૈસે હમ ભૂલ જાએ ? ભૈ વો  
મજાલિસે ઈજતેહાદી- 477

તો એક દો કી બાત નહીં હૈં. એક લાખ ચોબીસ  
 હજાર કા મજમુઆ થા. જબ રસુલને કહા “મન  
 કુન્તો મૌલાહો”... ઓર મુઝે યકીન ન આતા કયોં કે  
 હમ તો વહાં થે નહિ. આપ ભી વહાં નહીં થે. અબ  
 વહાં જો વો સહાબાએકિરામ થે. જિન્હોને દેખા હોતા  
 હમને ભી કિતાબેં ઉલટી. કે કિસીને દેખા. કિસીને  
 નહીં દેખા. તો રીયાઝુન્નઝરાહમેં જો એહલેસુન્નતકી  
 બહુત બડી કિતાબ હે. ઉસકો પલટકે દેખા. તો એક  
 જગહ હવાલા લિખા હુવા દેખા કે દો આઆબી  
 લડતે હુએ આયે. ઉમર બિન ખત્તાબકી હુકુમતમેં,  
 ઉનકે પાસ આયે. કહા કે હમારે દરમ્યાન ફેંસલા  
 કિજીયે. તો ઉસ વક્ત ઈત્તેફાકસે અલી બૈઠે હુએ થે.  
 તો હઝરત ઉમરને ફરમાયા. યા અલી ? આપ  
 ફેંસલા કરેં તો એક આઆબી ખડા હો ગયા, કહા,

ઈસ આદમીસે તૂમ કેહતે હો કે ફેસલા કરે. અલફાઝ  
રિવાયતકે હેં કે એકદમ હઝરત ઉમરકો જલाल આ  
ગયા.

અબ હમારે દીલકો સુકુન પહોંચ ગયા. કયોં  
કે વહાં કે બેઠને વાલેને હમેં બતા દીયા. ઈસલિયે  
તો હમ તકલીદકે કાઈલ હેં, નામોં કો બેઅદબીસે  
લેનેકા કયા ફાયદા ? કયોં કિ દિલ તો તૂટતે હેં, હમ  
તબ્લીગ કરને આયે હેં. દીલ તોડને નહીં આયે.  
ઈસલિયે જલાલમેં આકર ઉસ આઅરાબી સે તું  
ઉનકો કયા સમજતા હે ? ઈનકે બારે મેં  
રસુલુલ્લાહને ફરમાયા હે હઝરત ઉમરને જો  
ફરમાયા “મન કુન્ત મૌલાહો ફહાઝા અલીય્યુન  
મૌલાહો” જિસકા મેં મૌલા હું ઉસકા યે અલી મૌલા  
હે. અબ જબ રસુલ કોઈ બાત કેહ દેં તો ઉસકી

बात पर कोई बात केह नहीं शकता. हमारे यकीनमें  
ईआइ हो गया.

डिर आईये ईस्लामी तारीख पर. ऐक  
मुनाडिक. मुनाडिक आप जानते हैं किसको केहते हैं ?  
जो बाहरसे मुसलमान हो अंदरसे काडिर हो. ऐक  
मुनाडिक ओर ऐक यहूदी रसुलुल्लाह के पास  
आये. “या रसुलुल्लाह ! हमारे दरभ्यान ईंसला  
किजिये. मुनाडिक ईसलिये आया के मैं बजाहिर  
मुसलमान हुं. ओर रसुल जो हैं वो हमारे सरबराह  
हैं. मैं उनकी पार्टी में हुं. वो ये समजा के शायद  
रसुलमी तो सियासी लीडर हैं. तो ये मेरी  
तरइदारी करेंगे. रसुल तो ऐन अद्ल हैं. तो  
रसुलुल्लाहने ईंसला दीया के यहूदीका मुकदमा  
बरहक हे. ओर तु झुलुल बात कर रहा हे. वो

मुनाझक बरगड- गयल ओर यहुदीसे कल के अब  
हउरत उडरके डलस यलेंगे. वो डेसलल करेंगे. तो  
तलरीडमें ये हे के वो दीनों हउरत उडरके डलस  
आये के हमलरल डेसलल कलडले. हउरत उडरने कल.  
वो डुकदुडडल कयल हे ? यहुदी डडल हो गयल. केहने  
लगल के डुकदुडडल डलदमें सुनीयेगल. डेहले ये सुन  
ललडले के डसकल डेसलल रसूल कर यूके हैं., तो  
रलवलत में हे के हउरत उडर धरमें गये. तलवलर  
ललये. डुनलडलककी गरदन कलट दी के तु रसूलके डेसले  
डर डेरल डेसलल यलहतल हे ? अब आड डडडु के  
अगर रसूल डेसलल कर डें ओर कौड न डलने तो  
उडरकी तलवलर गरदन डुदल कर देगी. लेहलओ हम  
डलनते हैं. (नलरये हैदरी...)

“मनकुन्त मौलाहो झहज्ज अलीव्युल  
 मौलाहो” ये हदीस आपने लाखों बार सुनी होगी.  
 हजारों बार सुनी होगी. लेकिन उसका तरजुमा जो  
 मैं समझा हूँ वो क्या है के मन कुन्त मौलाहो...  
 जिसका मैं मौला हूँ उसका अली मौला है. देखिये मैं  
 अलीकी तारीफ़ नहीं कर रहा हूँ. रसूलके अलझाज्जका  
 तरजुमा कर रहा हूँ उसके मअनी क्या हैं ? के  
 तेहरीके नुबुव्वत हम करेंगे. ताईदे नुबुव्वत अली  
 करेंगे. अक अक जुमले पर तवज्जोह रहे. तेहकीके  
 रिसालत हम करेंगे, तशदीके रिसालत अली करेंगे.  
 जंग बिलतन्जीले कुर्आन हम करेंगे, जंग  
 बिलताविले कुर्आन अली करेंगे. यांए हम शक शक  
 करेंगे. सूरज अली पलटायेगे. तकदीर हम  
 बनायेगे. मुकद्दर अली पलटायेगे. बिस्तर हमारा

ઓર લેટુંગે અલી. યાદર હમારી ઓર ઓઢુંગે અલી.  
બચ્ચે હમારે ઓર ઉનકે બાપ અલી. ઓર  
ઈસ્લામકો નિકાકસે ફિરાક ઢુંગે અલી. નિકાહ કરુંગે  
હમ ઓર તલાક ઢુંગે અલી, દઅવા હમારા, શહાદત  
અલીકી. નુબુવ્વત હમારી, ઈમામત અલીકી.  
રિસાલત હમારી, વિલાયત અલી કી. શરીઅત  
હમારી, તરીકત અલીકી. ઈતાઅત હમારી, મોવદૂત  
અલીકી. દીન હમ હુંગે, કમાલ અલી. રહમત હમ  
હુંગે, નેઅમત અલી. બુરહાન હમ હુંગે, હુજ્જત  
અલી. બેનાએ અફલાક હમ હુંગે, જમીનકા લંગર  
અલી. શેહરે ઈલ્મ હમ હુંગે, ઈલ્મકા દર અલી.  
માલીકે કૌસર હમ હુંગે, સાકીએ કૌસર અલી.  
મકાંમકાં હમ હુંગે, ઝમા ઝમા અલી. ઓર જહાં  
જહાં હમ હુંગે, વહાં વહાં અલી. (નારએ હૈદરી...)

હાં યે અલી હૈં જિનકી મહબ્બતકે જૂર્મ મેં  
 હમ પર મસાએબ ઢાએ જાતે હૈં. પૂછો  
 પાકિસ્તાનીયોંસે, યે ઠીક હે અફઘાનિસ્તાન રોજ  
 હમલે કર રહા હે. ઓર બમો કે ધમાકે ભી હો રહે હૈં.  
 મૈં કરાચીમેં રહતા હું. મૈં ઉસ દિન મોજૂદ થા, જબ  
 બમ ધમાકા હુવા થા. સેંકડોં જાને ચલી ગઈ. પુરે  
 અખબારાતમેં આયા. લોગોંને કહા મૌલાના આપને  
 કોઈ બયાન નહીં દિયા ? ઈતને આદમી મર ગયે,  
 મેને કહા મૈં કયા કરુ ? મુઝે યે પેહલે માલૂમ થા.  
 કહા વો કૈસે ? મૈંને કહા જબ ઈમામ બારોમેં આગ  
 લગાઈ જા રહી થી. તો હમ ઉસ વક્ત સમજ ગયે  
 થે કે અઝાબે ઈલાહી આનેવાલા હે. હમને ઝુલ્મ  
 કયા કિયા હે, હમારી ખતા કયા હે ? ઈસી પર તો  
 હમ રોતે હૈં. ભૈ હમ મજલિસ કરતે હૈં, હમ સીના

કુબી કરતે હૈં. હમ માતમ કરતે હૈં. તૂમ્હે તો કોઈ તકલીફ નહીં હોની યાહિયે. તૂમ્હે કયા તકલીફ હૈ ? હમારી મસ્જિદેં જલ રહી હૈં. હમારે ઈમામબારે જલા રહે હૈં. મસ્જિદેં તો અલ્લાહકા ઘર હૈં. મગર યું કે શીયોંકી બની હુઈ હે લેહાઝા જલા દો. યાદ રખીયે, જહાં યે હોગા યાહે વો લાહોર હો યા કરાચી. વહાં વહાં અલ્લાહકા અઝાબ આયેગા. તૂમને યુંહી સમજ લીયા હે, સૈયેદાકી કબર ખોદી હમ ચૂપ રહે.

દોસ્તો ! હમ એહલેબયતકા ઈલ્મ ઈસલિયે ઉઠાએ હુએ હૈં. તાકે રિસાલત મજબૂત હો જાએ. ઓર ઈસલામ મહફૂઝ હો જાએ. લેકિન તૂમ્હે યાહિયે કે હમારે સાથ રહો. મોહબ્બતકે સાથ રહો. હમસે જંગ મત કરો. હમારે સાથ સૈયદાકી આવાજ હે. હમ સૈયદોંકી દુઆ હૈં. યે મૈં કોઈ આપકે જઝબાતકો મજલિસે ઈજતેહાદી- 485

ભડકાનેકે લિયે નહીં કેહ રહા. યે હકીકત હે કે હમ સૈયેદોંકી દુઆ હૈં.

હુઝુર (સલ.) કે સામને જબ જનાબે સૈયેદા આઈ હૈં ઈમામ હુસૈન કો લેકર જબ હુસૈન પેદા હુએ હૈં. તો સામને આઈ, કે બાબા દેખિયે. મેરા બેટા કેસા હે ? રસૂલને આંખે ઝુકા લી. ફીર દાંઈ તરફ આઈ. દેખિયે મેરા બેટા કેસા હે ? રસૂલને આંખે ઝુકા લી. બાંઈ તરફ આઈ, દેખિયે મેરા બેટા કેસા હે? રસૂલને આંખે ઝુકા લી. કહા બાબા ! કયા મેરે બેટે મેં કોઈ નુકસ હે, કોઈ અયબ હૈ ? તો ફિર આંખે ઉઠાઈ ઓર જબ આખે ઉઠાઈ તો રાવી કેહતા હે કે હુઝૂર (સલ.) કી આંખોં મેં આંસુ બેહ રહે થે. કે સૈયેદા તૂમ દેરમેં આઈ ઓર જિબ્રઈલ પહેલે આ ગયે. ઓર ઉન્હોંને યે કહા કે યે આપકા બચ્યા તીન મજાલિસે ઈજતેહાદી- 486

दिनका लूका प्यासा शिमर के पंजरसे उबह होगा.  
ईसलिये मैं रो रहा हूँ.

तो अब ये नजुमीकी बात तो थी नहि के  
यकीन न आता. ये भातेमुन्नबीय्यीनकी बात हे.  
यकीन तो आया. तो अब मेरा जुमला ये हे के  
झातेमा पीछे हटी ओर मामता आगे बढी. ओर  
मामताने पूछा या रसुलुल्लाह जब ये वाकेआ  
होगा, तो क्या आप होंगे ? कहा, नहीं मैं नहीं  
हूँगा. कहा उसका बाप झातेहे भयबर हे, आसान  
नहीं के झातेहे भयबर के सामने कोई उसके बच्येको  
उबह करे. पूछा उसके बाप अली होंगे ? वो भी  
नहीं होंगे. फिर पूछा भाई हसन., भाईको मरने  
नहीं देगा. पूछा ईसका भाई हसन होगा ? कहा वो  
भी नहीं होगा. फिर पूछा क्या ये चक्की पीस पीस

કર બચ્ચેકા ગેહવારા હિલાનેવાલી ઓરત હોગી ?  
કહા તૂમ ભી નહીં હોગી. તો રાવી કેહતા હે ઉસ  
વક્ત ફાતેમાકો ઈન્કિલાબ આ ગયા. ઓર ગઝબસે  
પુછા. યા રસૂલુલ્લાહ ! મેરે હુસૈન પર રોયેગા કોન?  
કહા, બસ, બસ, ઝેહરા ! બેટી ! ઈસકા વાદા મેરા કે  
તેરે લિયે એક કોમ પેદા હોગી. જો તેરે બચ્ચે હૈં  
ઉનકો ઉસકે બચ્ચે રોયેંગે. ઉનકી ઓરતેં ઈનકી  
ઓરતોંકો રોયેગી. ઉનકે મર્દ ઈનકે મરદોંકો રોયેંગે.

તો યે દુઆએ રસૂલ હૈં. યા રસૂલુલ્લાહ !  
આપકા શુક્રિયા મૈં અદા કરતા હું કે આપને સિફ  
ઈતના બતાયા કે હુસૈન ઝબહ હોંગે. યે નહીં  
બતાયા કે ઝયનબકી હાલત કયા હોગી ? હુસૈન જા  
રહે હૈં, મૈદાને જંગમૈં આખરી મરતબા જનાબ  
ઝયનબસે કહા કે અલવિદા બહન ! ઉસ વક્ત

જબકે જંગ કે નક્કારે બજ રહે થે. ઓર બહત્તર લાશે  
 પડે હુએ થે. તીન દિનકી પ્યાસ થી. જિસ્મો પર  
 ઝખ્મો કે નિશાન થે. ઉસ વક્ત ભી આદાબેખાના  
 નહીં ભૂલે. ઓર કહા યા ફિઝ્ઝા ! તુઝ પર મેરા  
 સલામ અય (ફિઝ્ઝા) કનીઝે ઝેહરા ! તૂઝ પર ભી  
 સલામ. ઝયનબને પુછા કે ભૈયા ! મેદાને જંગમેં તો  
 આપ કઈ બાર ગયે હૈં. અકબરકા લાશા કિસને  
 ઉઠાયા ? તો કયા અબ કોઈ નઈ બાત હે ? કહા,  
 અબ જાઉંગા તો ફિર નહીં આઉંગા. તો ઉસ વક્ત  
 રાવી કેહતા હે કે જનાબ ઝયનબ બઢી ઓર કહા,  
 અય હુસૈન મેરે કરીબ આઓ. હુસૈન આગે બઢે.  
 કહા, ઓર કરીબ આઓ. હુસૈન ઓર આગે બઢે. ફિર  
 કહા ઓર, કરીબ આઓ. અબ હુસૈનકે તેવર બદલ  
 ગયે. ઝયનબ કયા બાત કર રહી હો ? કહા ઈસ

વક્ત હુસૈન ! તૂમ યે ન સમજો કે ઝયનબ બોલ રહી હે. ઈસવક્ત ફાતેમા તૂમ્હારે સામને હે. મેરી માને ચલતે વક્ત હુકમ દીયા થા બેટા ! જબ હુસૈન જાને લગે તો આખરી બાર તુ ઉસકે ગલેકો બોસા દેના. તો ગિરેબાન ચાક કીયા. ગલે પર બોસે દીયે કે અમ્માકી વસીયત પુરી કર રહી હું.

અબ હુસૈન ચલે. તો આપ ઘોડે પર સવાર હુએ. ઓર સવારી કી લગામ ખેંચી. તો ઘોડેને ચલને સે ઈન્કાર કર દીયા. હુસૈનને કહા, અચ ઘોડે! મેં તુજે જાનતા હું. તુ કીતની બાર જમીને કરબલામેં ગયા હે. કીતને લાશે ઉઠાયે હૈં. કીતને દીનકા પ્યાસા હે. મેં સમજતા હું. યે મેરી આખરી સવારી હે. અબ હુસૈન વાદા કરતા હે કે અબ તૂજે ઝેહમત ઓર તકલીફ નહીં દેગા. લોગ નહીં સમજતે કે મજલિસે ઈજતેહાદી- 490

કરબલામેં ઈન્સાન હયવાન હો ગયા થા ઓર  
 હયવાન ઈન્સાન હો ગયા થા. ઘોડે અપના સર  
 સુમકી તરફ કિયા. મૌલા ! ચલનેમેં ઉઝર નહીં  
 લેકીન મૈં કોઈ ઈન્સાન હું કે સકીનાકો પામાલ  
 કરતા જાઉં ? મૈં તો હયવાન હું. એહલેબયત  
 સનાખ્ત હું. મેરે પેરોંસે સકીના લપટી હુઈ હે.  
 હુસૈનને દેખા તો સકીનાકો ઉઠાયા. ગલેસે લગાયા,  
 ઓર કહા અય મેરી શબે તહજ્જુદકી દુઆઓંકે  
 નતીઝે ! મૈંને અલ્લાહસે તેરે લિયે કીતની બાર  
 દુઆ કી. બારે ઈલાહ ! મુઝે એક લડકી ઐસી દે દે.  
 જો ન મેરે બગૈર રહ સકે, ઓર મૈં ન ઉસકે બગૈર  
 રહ સકું. લેકિન જબ તુ પુકારે તો મૈં બેટીકો રોતા  
 હુવા છોડ જાઉં. અય બેટી ! વો વાદા વફા કરનેકા  
 વક્ત આયા. અબ તુ ભી વાદા વફા કર. કે જબ

तमाये लगे तो बढदुआ न होगी. जब शिमर  
तमाये मरेगा तो बढदुआ न होगी. कहा बाबा !  
थोडी ठेर जाओ. मैं तुम्हारे येहरेसे आटेराह ले लुं.

अथनबसे कहा था चलते वक्त सकीनाका  
ज्याल रचना. मगर सामे गरीबां आँ तो  
अथनबकी तवज्जोह ईमाम सज्जाद की तरफ़ हो  
गई. ओर वोह देखा न सकी के सकीनाका क्या हाल  
हे हमीद बिन मुस्लिम रावी हे ये बडा मोअतबर  
रावी हे. ईससे हमें बहोतसे हालात मालुम हुये हैं.  
यज़ीदीयतका नामानिगार हे. वो लिखता हे के मैंने  
ओरतको देखा के सुर्भ यादर ओढे हुये अक ज़ैमेमें  
धुसी ओर ड़ीर निकल आँ. अंदर दाजिल हुँ ड़िर  
निकल आँ. अंदर दाजिल हुँ ड़िर निकल आँ.  
सुर्भ यादर पेहने हुये. मदीनेमें ईमाम सज्जादसे

પૂછા. મૌલા ! વો સુર્ખ યાદર પહેનનેવાલી ઓરત કોન થી ? કહા પુછનેવાલે ! તૂને મેરા કલેજા કાટ દિયા. કહા, મૌલા ! કોઈ ખતા હુઈ ? કહા, નહીં. વો મેરી ફૂડી ઝયનબ થી. કહા મૌલા ! શિકાયત ન હો તો એક બાત કહું. યે આશુરકે દીન સુર્ખ યાદર કયોં ઓઢી થી ? કહા યાદર તો સુફીદ થી મગર અલી અકબરકે લાશે પર ગીરી. તો જવાન ખૂનકી ઢારોં સે સારી યાદર રંગીન હો ગઈ.

બસ આખરી દો જુમલે. ઝયનબ સજ્જાદકે પીછે કે ઈમામે વક્ત હૈં ઓર સકીના નિકલ ગઈ. હાલત યે હે દામનમેં આગ લગી હુઈ હે, કુરતેમેં આગ લગી હુઈ હે, ઓર દોડતી જા રહી હૈં ઓર કેહતી જા રહી હૈં. યયા અબ્બાસ ! મેરી મદદ કિજિયે. યયા અબ્બાસ ! મેરી મદદ કિજિયે. હમીદ

કેહતા હે કે મૈને જબ યે દેખા તો પીછે ચલા. દૌડા, યે ઉસકો દેખકર ડર ગઈ. ઓર ભાગને લગી. ઝું ઝું ભાગતી જાતી થી. આગ તેજ હોતી જાતી થી, ઓર કેહતી જાતી થી ચચા અબ્બાસ ! મૈ જબ કરીબ ગયા તો ગિર ગઈ. જબ વો ગિર ગઈ તો મૈને ચાહા કે આગ બુઝા હું. તો જબ મૈને હાથ બઢાચે તો ઉસને કહા, અય શૈખ ! મેરે જિસ્મ પર હાથ ન લગાના મૈ સૈયેદાકી પોતી હું.

શબ્દાર્થ : નૂકતએ મરકઝી = કેન્દ્ર સ્થાન.  
 નૂકતએ ઇત્તેહાદ = એકતા માટેનું બિંદુ મુસ્લિમ  
 એકતા માટેનું કેન્દ્રબિંદુ. ગુફતાર = વાતચીત.  
 રફતાર = ચાલ-ઢાલ. કિરદાર = કાર્યો. મશીયત =  
 ઇચ્છા મરજી. સુખન = કથન, બોલ. તેહરીર =  
 લખાણ. તકરીર = બોલ, વચન, બયાન. મેરી  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 494

તહરીર તેરી તકરીર કે સાથ હે = પેગંબરે ઇસ્લામ  
 જે બોલશે અલ્લાહ તે પ્રમાણે લખશે. સીરત =  
 રહેનસહેન, જીવચરિત્ર. ખ્વાહિશ = ઇચ્છા. ઇકાન =  
 યકીન. અરમાન = ઇચ્છા. મેરા કરમ = અલ્લાહની  
 મહેરબાની. જમાલ = સાંદર્ય, સુંદરતા. મેરા  
 ગઝબ = (અલ્લાહ કહે છે) મારો ગુસ્સો ક્રોધ. તેરે  
 જલાલમેં હે = રસુલુલ્લાહના ગુસ્સામાં છે. જલાલ =  
 પ્રતાપ, ક્રોધ. આસ્તાના = દેહલીજ, ઘર, મકબરો.  
 ઓઝ = તપલ, જલન, ગુસ્સો. આહોમેં = દુઃખનો  
 અવાજ. પરવાના = લાયસંસ. બેનિયાઝ =  
 બેપરવા, નિઃસ્પૃહ. લહ્જા = ઉચ્ચારણ. રાઝ =  
 ભેદ. શાહકાર = સૌથી મોટું કાર્ય. શફાઅત =  
 ગુનાહોની માફી માટેની સિફારિશ. મુસવ્વીર =  
 ચિત્રકાર. હિઝયાન = બકવાશ. શુજાઅ = બહાદુર.

આકાશકાર = જાહેર, પ્રગટ. પરસ્તાર = શર્ષદાઈ,  
 ગુલામ, મુરીદ. તારીખી હૈસિયત = ઐતિહાસિક  
 મકામ. શુજાઅત = બહાદુરી, શક્તિ. બાઝુ = હાથ.  
 તઅમ્મુલ = સોચ, વિલંબ, ઢીલ. તફકુર =  
 વિચારવું. ઉસૂલ = સિદ્ધાંત. મિઝાન = તોળવાનું  
 ત્રાજવું ન્યાયનો સિદ્ધાંત. ઇસ્તિલાહ = પરિભાષા.  
 તૌહીન = બેઈઝ્ઝતી. રાશેદહ = સિધા રસ્તા ઉપર  
 ચાલનાર. દૌર = સમય, જમાનો. સરહાને = માથા  
 પાસે. શિકસ્ત = પરાજય. ઇન્તિઝામે મુરતઝા =  
 હઝરત અલી (અલ.)ની રાજ્ય વ્યવસ્થા. શાને  
 નુબુવ્વત = નુબુવ્વતની ઈઝ્ઝતમાં. હમારી  
 ઝીદમેં = અમારા વિરોધમાં. દીલચસ્પી = મહબ્બત.  
 તહારત = પવિત્રતા. એતેરાઝ = વિરોધ. સિતમ =  
 ઝુલમ. ઈત્તેઝાકસે = કુદરતી રીતે. આઝ્રાબી =  
 મજાલિસે ઈજતેહાદી- 496

અરબી ગામડીયા. ઇત્તેફાકસે = કુદરતી રીતે.  
 જલાલ = ગુસ્સો. તારીખ = ઇતિહાસ. સરબરાહ =  
 નેતા, લીડર. સિયાસી લીડર = રાજકારણી નેતા.  
 અદ્લ = ઈન્સાફ. બરહક = સાચો. તેહરીકે  
 નુબુવ્વત = નુબુવ્વતની ચળવળ. તાઈદે  
 નુબુવ્વત = નુબુવ્વતને સમર્થન. તશદીક = માનવું.  
 જંગ બિલ તાવિલે કુર્આન = કુર્આનના અર્થો બદલી,  
 બહાના બનાવી, ગલત અર્થો કાઢી, મુસલમાનોના  
 રૂપમાં ઈસ્લામ ઉપર હુમલાઓ કરી હઝરત  
 અમીરૂલ મોઅમેનીનની સામે જે લોકો જંગો ચઢ્યા.  
 તેમને નમાવવા, હરાવવાની જંગો. જે હઝરત અલી  
 (અલ.) ને લડવી પડી. જંગ બિલ તન્ઝીલેકુર્આન =  
 કુર્આનના ઉત્તરાણ સમયે દુશ્મનોની સાથેની જંગ.  
 જેઓએ કુર્આનનો વિરોધ કરીને ચઢાઈઓ કરી.

હુમલા કર્યા. તેમને નમાવવા, પછાડવા. ચાંદ શક  
 કરનાર = ભાગ પાડવા, ઢૂકડા પુરવા. બુરહાન = તર્ક,  
 યુક્તિ. હુજ્જત = દલીલ. બિનાએ અફલાક =  
 આસ્માનો, ગીરંદુની બુનિયાદ. મુસાએબ = મુસીબતો.  
 મોદવદત = મિત્રતા, મૈત્રી ભાવ. ફિરાક = છુટકારો.  
 લંગર = જહાઝ બાંધવાની જંઝીર. દર = દરવાજો.  
 માલીકે કૌસર = જન્નતની નહેરના માલીક. સાકીએ  
 કૌસર = પ્યાસાઓને જન્નતનું પાણી પીવડાવનાર.  
 જુર્મ = ગુનો. નુકસ = ખામી, અયબ નજૂમી =  
 ભવિષ્ય ભાખનારો. મામતા = માની મહબ્બત.  
 ગેહવારા = ઘોડિયું. નક્કરે = બ્યુગલ, નગારા.  
 સનાખ્ત = ઓળખનાર, પેહયાનનાર. પેરોંસે =  
 પગોથી. સુમ = ખડી ઘોડાની. ઘોડેને સર સુમકી તરફ  
 ક્રિયા = ઘોડાએ માથુ પગ તરફ કર્યું.